

Jaarrekening / jaarverslag 2023

waterschap
limburg

Bezoekadres

Maria Theresialaan 99
6043 CX Roermond

Postadres

Postbus 2207
6040 CC Roermond

IBAN: NL10NWAB0636750906
KvK: 67682065

088 88 90 100
info@waterschaplimburg.nl
www.waterschaplimburg.nl

titel   Jaarrekening / jaarverslag 2023
subtitel
datum   3 juli 2024
versie   4.0
status   definitief
zaaknr.   2023-Z13135
documentnr. WLD0C-220622665-27006

vrijgave   Dit document is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Leeswijzer	5
1.2	Waterschap Limburg in kengetallen	7
2	Financiële samenvatting	8
2.1	Exploitatie	8
2.2	Investerings	10
2.3	Weerstandsvermogen	12
2.4	In één oogopslag kerncijfers Waterschap Limburg	13
2.5	Dekking resultaat	14
Deel I Jaarverslag		15
3	Programma's	17
3.1	Hoogwaterbescherming Maasvallei	20
3.2	Klimaatadaptie	34
3.3	Waterkwaliteit en ecologie	58
3.4	Zuiveren	82
3.5	Crisisbeheersing	92
3.6	Bestuur en organisatie	102
4	Overige paragrafen	123
4.1	Ontwikkelingen en uitgangspunten	123
4.2	Incidentele opbrengsten en kosten	124
4.3	Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen	125
4.4	Waterschapsbelastingen	125
4.5	Het weerstandsvermogen	128
4.6	De financiering	133
4.7	Verbonden partijen	138
4.8	Bedrijfsvoering	140
4.9	EMU-saldo	146
4.10	Topinkomens	146
4.11	Openbaarheidsparagraaf	147
5	Waterschapsbedrijf Limburg	150
6	Belastingssamenwerking Gemeenten en Waterschappen	151
Deel II Jaarrekening		153
7	Balans met toelichting	154
7.1	Balans	154
7.2	Indeling en waardering balansposten	155
7.3	Vaste activa	156
7.4	Vlottende activa	157
7.5	Vaste passiva	161
7.6	Vlottende passiva	171

7.7	Niet in de balans opgenomen verplichtingen	172
7.8	Gebeurtenissen na balansdatum	173
7.9	Watercrisis	173
7.10	Kinderopvangtoeslagenaffaire (KOTA)	174
8	Kredietvoting en -verlening	176
9	Exploitatie naar kostendragers	187
10	Exploitatierkening naar kosten en opbrengsten	190
10.1	Toelichting op kosten	192
10.2	Toelichting op opbrengsten	198
10.3	Exploitatieresultaat	201
10.4	Topinkomens	201
11	Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SiSa-bijlage)	205
12	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	208
13	Voorstellen	217
	Deel III Bijlagen	221
BIJLAGE A	Vaste activa	222
BIJLAGE B	Reserves en voorzieningen	223
BIJLAGE C	Vaste schulden	224
BIJLAGE D	Personeelslasten	225
BIJLAGE E	Berekening van het rente omslagpercentage	226
BIJLAGE F	Kostenverdeelstaat	227
BIJLAGE G	Kostendragers, programma's, beleidsproducten incl. dekkingsmiddelen	228
BIJLAGE H	Treasury	229
BIJLAGE I	EMU-Saldo	230
BIJLAGE J	Investeringslijst	231
BIJLAGE K	Lijst van verbonden partijen	240

1 Inleiding

Voor u liggen de jaarstukken over 2023 van Waterschap Limburg. Hierin leest u wat we in 2023 deden met uw waterschapsbelasting. We zorgen ervoor dat bewoners, boeren en bedrijven kunnen wonen en werken in een veilige omgeving. Het waterschap voert deze taken uit met aandacht voor kwaliteit. De missie van het waterschap sluit daarop aan:

[Waterschap Limburg zorgt in de provincie Limburg voor veilige dijken, droge voeten, voldoende en schoon water](#)

Ieder jaar staat het Waterschap Limburg voor de uitdaging om de Limburgers te verzekeren van droge voeten en voldoende schoon water, een essentieel aspect van ons dagelijks leven. Het jaar 2023 was opnieuw een jaar vol met uitdagingen, waarin verschillende ontwikkelingen van invloed waren op de uitvoering van onze werkzaamheden.

De complexe vraagstukken rondom klimaatverandering, stikstofproblematiek, woningbouw en energietransities dwingen ons tot grootschalige ingrepen in het landschap en waterbeheer. Bovendien ervaren we een toenemende schaarste aan materiaal en menskracht, wat verdere uitdagingen met zich meebrengt. Meer over wat 2023 ons heeft gebracht en wat we hebben gedaan, leest u in de nu voorliggende Jaarrekening/jaarverslag 2023 van Waterschap Limburg.

1.1 Leeswijzer

1.1.1 Jaarrekening/jaarverslag 2023

Voor u ligt het jaarverslag 2023 van Waterschap Limburg. Met deze rapportage leggen bestuur en organisatie verantwoording af aan het algemeen bestuur over de bereikte doelen en resultaten, de uitgevoerde acties en de daarvoor ingezette middelen. Het jaarverslag 2023 heeft zowel een interne als een externe verantwoordingsfunctie.

In deze jaarverslaglegging kunt u lezen hoe wij invulling hebben gegeven aan de voornemens in het verslagjaar. Naast de (financiële) samenvatting en de leeswijzer, bestaat de jaarverslaglegging uit drie onderdelen, te weten:

Deel I: Het Jaarverslag

Deel I bevat de programmaverantwoording. Per programma zijn naast de geplande doelstellingen, beoogde effecten en indicatoren de bereikte doelstellingen en effecten toegelicht. De (wettelijk) verplichte paragrafen staan aan het einde van dit onderdeel.

Deel II: De jaarrekening

De jaarrekening betreft het cijfermatige deel van de jaarverslaglegging. Deze bestaat conform het Waterschapsbesluit uit de balans en de verschillende exploitatierekeningen:

- Balans met toelichting
- Kredietvotering en -verlening
- Kostentoerekening / kostendragers / dekkingsmiddelen
- Exploitatierekening naar kosten en opbrengsten
- Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (waaronder de Single Information Single Audit (SiSa)-bijlage)

Dit onderdeel bevat ook de controleverklaring van de accountant en het voorstel tot vaststelling van de jaarrekening inclusief de voorgestelde bestemming van het resultaat.

Deel III: De bijlagen

De jaarstukken bevatten een aantal bijlagen voor nader inzicht, waaronder: het investeringsoverzicht inclusief de af te sluiten projecten, de staat van vaste activa, reserves en voorzieningen, vaste schulden en personeelslasten.

1.2 Waterschap Limburg in kengetallen

2.209 km²

werkgebied

1.128.367

inwoners

31

gemeenten

17

rioolwaterzuiveringsinstallaties

572 km

transportleiding afvalwater

210 km

waterkeringen

199

coupures

3061 km

watergangen

475

regenwaterbuffers

2158

stuwen

184

gemalen

150 mln m³/jr

gezuiverd water

455

medewerkers in dienst WL

233

medewerkers in dienst WBL

850

dijkwachten WL

€ 228 mln

netto exploitatiebudget WL

€ 117 mln

netto exploitatiebudget WBL

€ 57 mln

netto investeringsbudget WL

€ 43 mln

netto investeringsbudget WBL

2 Financiële samenvatting

In deze paragraaf presenteren we op hoofdlijnen het resultaat van de exploitatie op programma- en kostensoortenniveau, evenals de investeringen. Verder geven we een korte toelichting op beide onderdelen ten opzichte van de gewijzigde begroting 2023 en een overzicht met de belangrijkste cijfers van ons waterschap.

2.1 Exploitatie

Exploitatie op programmaniveau

De netto kosten per programma over het verslagjaar kunnen als volgt worden weergegeven.

Programmatotaal		Gewijzigde begroting	Realisatie
Hoogwaterbescherming Maasvallei		13.266.700	13.293.082
Zuiveren		91.657.500	91.446.672
Waterkwaliteit en ecologie		4.123.400	2.784.200
Klimaataadaptatie		66.670.660	66.394.777
Crisisbeheersing		3.650.600	3.888.877
Bestuur en Organisatie		16.481.429	15.176.148
Programmatotaal		195.850.289	192.983.756
Onvoorzien WL	+	369.211	-
Onvoorzien WBL	+	391.600	391.632
Duurzaamheid en innovatie	+	508.500	-
Resultaat WBL *	+	-	3.717.413
Resultaat BsGW *	+	-	557.070
Coronacompenstie 2021	-/-	502.000	502.000
Overheadcomponent vergoeding HWBP	-/-	249.000	196.698
Goodwill toetreders BsGW	-/-	14.100	14.050
Dividend Nederlandse Waterschapsbank NV	-/-	2.285.500	2.742.612
Totaal Netto kosten		194.069.000	194.194.511
Opbrengst waterschapsbelastingen incl kwijschelding en oninbaarheid		188.879.000	190.993.193
Exploitatieresultaat		-5.190.000	-3.201.318

* Resultaat 2023 en afwikkeling resultaat 2022

Voor een nadere toelichting op de programmakosten wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

Exploitatie op kostensoortenniveau

In de jaarrekening worden de verschillen ten opzichte van de gewijzigde begroting 2023 op kostensoortenniveau verklaard. Het exploitatieresultaat kan volgens de kostensoortenindeling als volgt worden weergegeven.

Kosten / Opbrengsten	Gewijzigde begroting	Realisatie
Kosten	206.381.400	209.057.173
Opbrengsten	201.191.400	205.855.855
Exploitatieresultaat	-5.190.000	-3.201.318

Voor een nadere toelichting op de kostensoorten wordt verwezen naar hoofdstuk 10.

Kosten en opbrengsten, realisatie versus gewijzigde begroting.

De kosten zijn met € 2.676.000 toegenomen (1,3%) en de opbrengsten met € 4.664.000 (2,3%), ten opzichte van de gewijzigde begroting en afgerond op duizendtallen.

Rente en afschrijvingen zijn toegenomen. Ondanks een hoger investeringsniveau en de extra afschrijving zijn door de aankoop van strategische grond - waarop niet wordt afgeschreven - de afschrijvingskosten in het verslagjaar gedaald. Ook de externe rentekosten zijn ondanks de gestegen rente door een positieve liquiditeitspositie afgenomen. De interne rentelasten daarentegen zijn door de renteontwikkeling in 2023 toegenomen.

Personeelslasten zijn lager door een gemiddeld lagere personeelssterkte, vacatures die later in het jaar zijn ingevuld, de aankoop van IKB verlof en doordat minder gebruik is gemaakt van inhuur personeel derden.

Goederen en diensten van derden zijn afgenomen als gevolg van de lagere kosten van baggeren en onderhoud van waterlopen, besteksmatige onderhoudswerkzaamheden en assetonderhoud. Ook de kosten voor de bestrijding van de grote Waternavel zijn lager uitgevallen. Verder zijn de kosten voor de ICT-systemen voor de integratie WL en WBL in het verslagjaar niet volledig benut.

Bijdrage aan derden zijn afgenomen doordat zeer beperkt gebruik is gemaakt van de beschikbare gelden voor de voortzetting van de stimuleringsregeling afkoppelen regenwater. Verder is geen bijdrage verstrekt aan het Deltaplan Agrarische Waterbeheer.

De toename van de **toevoegingen aan de voorzieningen** is het gevolg van de niet geraamde toevoeging aan de voorziening resultaat WBL 2023, de voorziening resultaat BsGW en de voorziening IKB.

De post **onvoorzien** en de stelposten zijn administratieve begrotings(stel)posten waarop feitelijke realisatie niet plaatsvindt.

Financiële baten bestaan uit de dividenduitkering van de NWB en de rentebaten. De rentebaten zijn door de stijgende rente toegenomen. De interne rentebaten zijn door de renteontwikkeling in 2023 eveneens gestegen. Ook is de dividenduitkering van de NWB-bank toegenomen.

Personele baten zijn toegenomen door de vergoeding door uitkeringsinstanties, inzet 'voorziening vitaliteit PBB' en voor de uitleen van personeel.

Goederen en diensten aan derden zijn toegenomen als gevolg van de verrekening van de afzet van slib tussen de aandeelhouders van SNB en de vergoeding voor de uitvoering van de kwartiermakersfase Zuidelijk Maasdal. De grondaankopen daarentegen zijn afgenomen.

Bijdragen van derden zijn toegenomen als gevolg van de rijksbijdrage in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de opgelegde dwangsommen in verband met overtredingen op oppervlaktewaterlichamen.

De **Waterschapsbelastingen** zijn door het afsluiten van het belastingjaar 2019, een hogere opbrengst zuiveringsheffing woningen in het belastingjaar 2023 en een afname van de kwijtschelding van de belastingaren 2020-2023 toegenomen.

De **interne verrekeningen** zijn afgenomen doordat minder uren aan projecten zijn besteed dan geraamd.

Voor een uitgebreidere toelichting op de kostensoorten wordt verwezen naar hoofdstuk 10.

2.2 Investerings

Het investeringsvolume, met uitzondering van bedrijfsvoering, dat betrekking heeft op het watersysteem is gebaseerd op het Waterbeheerplan 2022-2027, de inspanningsverplichtingen zoals opgenomen in de Europese Kaderrichtlijn Water, Waterbeleid 21^e eeuw (WB21), het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW), de Vierde Nota Waterhuishouding (NW4), het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) en de voorbereiding op de 4^e toetsingsronde van de primaire waterkeringen.

Weergave van de netto investeringsuitgaven in 2023 per programma:

Programma	Gewijzigde begroting	Realisatie
Hoogwaterbescherming Maasvallei	14.683.000	15.491.990
Zuiveren	7.417.000	7.519.339
Waterkwaliteit en ecologie	565.000	94.052
Klimaatadaptatie	18.119.000	21.916.212
Crisisbeheersing	1.740.000	1.421.307
Bestuur en organisatie	1.176.000	1.491.524
Totaal netto investeringsuitgaven	43.700.000	47.934.425
Risicoprofiel realisatie	-	-
Totaal netto investeringsuitgaven inclusief risicoprofiel	43.700.000	47.934.425

In de primitieve begroting werd uitgegaan van netto investeringsuitgaven van € 47.516.000. Gedurende het verslagjaar waren de inzichten in de investeringen zodanig dat de totale netto investeringsuitgaven via de voor- en najaarsrapportage neerwaarts zijn bijgesteld tot afgerond € 43.700.000.

Netto investeringsuitgaven 2023, realisatie versus gewijzigde begroting.

Ten opzichte van deze bijstelling zijn de netto investeringsuitgaven uiteindelijk uitgekomen op € 47.934.425. De afwijking van de netto investeringsuitgaven, totaal € 4.234.425, wordt per programma met name veroorzaakt door:

- Hoogwaterbescherming Maasvallei: Waterveiligheid (106% gerealiseerd, + € 808.990)
De solidariteitsbijdrage HWBP is door de indexatie en eindafrekening hoger uitgevallen. Afgezet tegen de gecorrigeerde raming is vanuit de projecten uit het hoogwaterbeschermingsprogramma 2% overschrijding, verdeeld over meerdere projecten. De inkomsten zijn gebaseerd op de hoogte van de uitgaven. Omdat de uitgaven lager zijn, dalen de inkomsten dienovereenkomstig.
- Zuiveren (101% gerealiseerd, + € 102.339)
De uitgaven / inkomsten van de investering in Slibverwerking Noord-Brabant is conform gerealiseerd (incl. afronding).
- Waterkwaliteit en ecologie (17% gerealiseerd, - € 470.948)
Door gebrek aan capaciteit is het project 'innovatieve / effectieve methodes doelrealisatie KRW' niet opgepakt.
- Klimaatadaptatie (121% gerealiseerd, + € 3.797.212)
De uitgaven zijn nagenoeg volledig gerealiseerd. Vooral beekherstelprojecten zijn voorspoediger uitgevoerd. In de markt deden zich diverse mogelijkheden voor om grond aan te kopen, waardoor meer strategische gronden zijn aangekocht. Omdat echter de inkomsten binnen dit programma zijn achtergebleven heeft dit een verhogend effect op de netto uitgaven. De inkomsten binnen de projecten van verdrogingsbestrijding zijn achtergebleven, vanwege verschuiving van uitvoering van deze projecten. De inkomsten van de projecten vervanging en aanpassing assets zijn lager omdat bij de projecten 'ontwikkeling voorspellingsmodellen' en 'Regenradar, neerslagradar en debietmeters, etc.' onjuiste uitgangspunten zijn gehanteerd.
- Crisisbeheersing (82% gerealiseerd, - € 318.693)
De start van het project 'WBI + sterkteberekeningen dijken calamiteiten' is uitgesteld. Uitgaven in verband met de vervanging pompen in hoogwaterbestrijding zijn lager omdat de vervanging telemetriesysteem (TMX) niet is uitgevoerd i.v.m. onduidelijkheid toekomstig telemetrie systeem.
- Bestuur en organisatie (127% gerealiseerd, + € 315.524)
Betreft de uitgaven voor het informatieknooppunt.

Voor een uitgebreide toelichting op de netto investeringsuitgaven per programma wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

2.3 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een belangrijk element voor de algehele financiële stabiliteit van WL en wordt beoordeeld in samenhang met verschillende andere financiële indicatoren. De recent bijgewerkte risico-inventarisatie laat zien dat een weerstandscapaciteit van ongeveer € 4.700.000 vereist is, exclusief de risico's gerelateerd aan WBL. Voor de WBL-gerelateerde risico's wordt verwezen naar hun eigen risico-inventarisatie, waaruit ook een benodigde weerstandscapaciteit van € 4.700.000 blijkt. Dit resulteert in een totale benodigde weerstandscapaciteit (voor WL en WBL gezamenlijk) van € 9.400.000.

Het risicoprofiel is gelijkgesteld aan de algemene reserve, waarbij wordt gestuurd op een weerstandsratio van 1,0, wat impliceert dat de beschikbare weerstandscapaciteit ten minste gelijk is aan de benodigde weerstandscapaciteit.

De huidige benodigde weerstandscapaciteit afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit (de stand van de algemene reserve aan het einde van het boekjaar) resulteert in een weerstandsratio van:

$$\frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{0}{9.400} = 0$$

Uitgaande van een (minimaal) gewenste ratio van 1,0 is de beschikbare weerstandscapaciteit onvoldoende om de risico's af te dekken. Op basis hiervan is het noodzakelijk maatregelen te treffen ter borging van de continuïteit. In de meerjarenbegroting 2024-2029 is daarom een herstelplan voor het weerstandsvermogen opgenomen. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt een uitgebreide toelichting gegeven op risicomanagement en risico-inventarisatie in relatie tot het benodigde weerstandsvermogen.

2.4 In één oogopslag kerncijfers Waterschap Limburg

In onderstaand overzicht zijn de belangrijkste kerncijfers weergegeven waardoor in één oogopslag inzicht wordt verkregen in de financiële positie van het waterschap.

Onderdeel	Jaarrekening	
	2022 WL	2023 WL
1 Exploitatiesaldo	-8.432.754	-3.201.318
2 a. Exploitatie kosten	190.406.452	209.057.173
b. Exploitatie opbrengsten	181.973.698	205.855.855
3 Afschrijvingen	16.806.432	17.746.933
4 Aflossingen langlopende geldleningen	11.749.596	14.116.596
5 Verhouding afschrijving / aflossing	1,43	1,26
6 Personeelskosten (excl bestuur)	35.761.237	41.020.765
7 Aantal fte's	389,80	408,27
8 Personeelskosten per fte	91.700	100.500
9 Bruto investeringen	86.863.306	100.303.607
10 Boekwaarde vaste activa	295.604.014	325.791.506
11 Eigen vermogen	30.227.834	21.795.080
12 Voorzieningen	27.034.234	23.216.016
13 Langlopende geldleningen	232.147.333	248.030.737
14 Opbrengst waterschapslasten (netto)	167.678.730	190.993.193
15 Aantal ingezetenen (huishoudens)	503.000	507.000
16 Tarief ingezetenen per woonruimte	68,08	71,61
17 WOZ-waarde gebouwd (x € 1.000)	155.700.000	183.500.000
18 Tarief gebouwd (percentage van WOZ-waarde)	0,0256%	0,0228%
19 Aantal belastinghectaren ongebouwd	117.117	118.430
20 Tarief ongebouwd per hectare	55,74	59,07
21 Aantal belastinghectaren natuur	48.939	48.739
22 Tarief natuur per hectare	3,85	4,09
23 Aantal vervuilingseenheden	1.621.000	1.612.000
24 Zuiveringsheffing per ve	56,02	67,96

2.5 Dekking resultaat

Over het exploitatieresultaat 2023 moet een dekkingsbesluit door het algemeen bestuur worden genomen om het verslagjaar 2023 Waterschap Limburg te kunnen sluiten.

Met in achtneming van wettelijke regels, genomen bestuursbesluiten tot inzet van bestemmingsreserves en het jaarverslag / jaarrekening 2023, stellen wij voor als volgt te gaan besluiten.

Omschrijving	Dekking resultaat 2023
Verrekening met algemene reserve	
- algemene reserve	0
Verrekening met egalisereserves	
- tariefsegalisatie watersysteemheffing	-5.403.153
- tariefsegalisatie zuiveringsheffing	91.460
Verrekening met bestemmingsreserves	
- bestemmingsreserve stimulering verbetering watersystemen; overstortregeling	-183.700
- bestemmingsreserve subsidie afkoppelen regenwater	-152.483
- bestemmingsreserve risicovolle beplanting	-90.153
- bestemmingsreserve netcentrisch werken	-45.988
- bestemmingsreserve assetmanagement	-28.607
- bestemmingsreserve meten met nitraatstrips	-43.104
- bestemmingsreserve Lives	-121.271
- bestemmingsreserve stimuleringsregeling maatregelen in de landbouw ihkv klimaatadaptie	-68.055
- bestemmingsreserve organisatieontwikkeling	-38.869
- bestemmingsreserve onderhoudscontracten	-254.858
- bestemmingsreserve Ooijen-Wanssum	-69.142
Toevoeging aan bestemmingsreserves	
- bestemmingsreserve subsidie afkoppelen regenwater	547.005
- bestemmingsreserve personeelskosten & inhuur NPLG	300.000
- bestemmingsreserve integratie WL / WBL	2.359.600
Totaal dekking resultaat 2023	-3.201.318

Bestemmingsreserves waarin na verrekening niets meer resteert, worden opgeheven.

Deel I Jaarverslag

2023

waterschap
limburg

3 Programma's

Jaarverslag naar programma's

De programmaverantwoording gaat per programma in op wat we in 2023 hebben bereikt en wat we daarvoor hebben gedaan. Daarnaast wordt per programma op hoofdlijnen inzicht gegeven in de besteding van de financiële middelen en de realisatie van de investeringen.

De programma's worden gespiegeld aan de doelenbomen uit de programmabegroting 2023. Bij de beoogde en bereikte resultaten werken we in de programmaverantwoording met kleurindicaties:

- geen wezenlijke afwijkingen, realisatie conform begroting
- wezenlijke afwijking, niet gerealiseerd conform begroting ≤ 6 maanden vertraging
- wezenlijke afwijking, niet gerealiseerd conform begroting ≥ 6 maanden vertraging

Exploitatie

Programmatotaal	Begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
Hoogwaterbescherming Maasvallei	14.337.800	13.266.700	13.293.082
Zuiveren	91.657.600	91.657.500	91.446.672
Waterkwaliteit en ecologie	4.944.500	4.123.400	2.784.200
Klimaatadaptatie	68.006.400	66.670.660	66.394.777
Crisisbeheersing	3.611.600	3.650.600	3.888.877
Bestuur en Organisatie	12.555.400	16.481.429	15.176.148
Programmatotaal	195.113.300	195.850.289	192.983.756

Investeringen

Programma	Begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
Hoogwaterbescherming Maasvallei	15.173.000	14.683.000	15.491.990
Zuiveren	-	7.417.000	7.519.339
Waterkwaliteit en ecologie	863.000	565.000	94.052
Klimaatadaptatie	29.835.000	18.119.000	21.916.212
Crisisbeheersing	835.000	1.740.000	1.421.307
Bestuur en organisatie	810.000	1.176.000	1.491.524
Totaal netto investeringsuitgaven	47.516.000	43.700.000	47.934.425
Risicoprofiel realisatie	-7.142.000	-	-
Totaal netto investeringsuitgaven inclusief risicoprofiel	40.374.000	43.700.000	47.934.425

Hoogwater- bescherming Maasvallei

waterschap
limburg

3.1 Hoogwaterbescherming Maasvallei

rieverruiming waar dat kan, waterkeringen waar het moet

Wat hebben we bereikt?

1. Hoogwaterbescherming Maasvallei

Beoogd maatschappelijk effect 01: Bescherming tegen overstromingen vanuit de Maas

Een belangrijke uitdaging van Waterschap Limburg is het beschermen van de inwoners en bedrijven in de Maasvallei tegen overstromingen tot de in 2017 vastgestelde nieuwe norm. Dit doen we onder andere via het Hoogwaterbeschermingsprogramma van Waterschap Limburg (hierna: HWBP-WL). Het gaat om circa 185 kilometer aan primaire waterkeringen waarvoor Waterschap Limburg (hierna: WL) verantwoordelijk is. We werken waar mogelijk samen met publieke en private partijen, zodat we samen een impuls kunnen geven aan de ruimtelijke kwaliteiten van locaties waar we werken. Daarbij staat de balans voorop tussen het snel bieden van waterveiligheid en de maakbaarheid, beheersbaarheid en kwaliteit van de projecten en het totale programma. Dit alles onder enerzijds de subsidievoorwaarden van het landelijke Hoogwater Beschermingsprogramma (hierna: HWBP-NL) en anderzijds de door het algemeen bestuur van WL meegegeven kaders voor de realisatie van het programma.

Een belangrijk onderdeel van de financiering van het HWBP – zoals ook vastgelegd in de Waterwet – is dat de projectwaterschappen op basis van voorcalculatie 90% subsidie (50% Rijk, 40% solidariteitsbijdrage van alle waterschappen) ontvangen en zelf een projectgebonden eigen bijdrage van 10% van de subsidiabele uitgaven dragen. Binnen de HWBP alliantie zijn hier afspraken over gemaakt. Overschotten dienen beschikbaar te blijven voor de subsidiabele kosten van latere HWBP-projectfasen. WL geeft hier invulling aan door het harde surplus vanuit afgeronde projecten op te nemen in de centrale risicoreservering. We rapporteren deze risicoreservering extra comptabel. Deze risicoreservering is bedoeld om eventuele tekorten in lopende en toekomstige project op te kunnen vangen. In de Voortgangsrapportage wordt hier vier keer per jaar over gerapporteerd.

Doel 01.01: De lopende dijkversterkingsprojecten voortvarend doorzetten

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Hoogwaterbescherming Maasvallei						
1.1 De lopende dijkversterkingsprojecten voortvarend doorzetten						
a) Betrouwbare financiële realisatie HWBP WL (+/- 10%)	€ 44,4 mln.	44,4	44,4	45,3	€ 2.117 mln.	2050
b) Behalen benoemde mijlpalen 2023 (voldoende voortgang)	9	8	8	8	Maas 2050	2050
c) Beschikkingaanvragen HWBP ingediend (tijdige financiering)	6	6	5	5	- ¹	- ¹
¹ deze indicator heeft geen einddoel, het doel verschilt per jaar						

Wat hebben we ervoor gedaan in 2023?

Subdoel 01.01.01: Ruimte voor de rivier waar dat kan en waterkeringen waar dat moet

Beschermen tegen Maashoogwater kan door het water tegen te houden met waterkeringen, door de rivier ruimte te geven of door een combinatie van beide. Rivierverruiming verlaagt de waterstanden, waardoor dijken lager kunnen zijn. Wij maken deze afweging niet. Het Rijk bepaalt in het Delta-programma samen met de regio de normering, welke gebieden we beschermen met waterkeringen en waar 'ruimte voor de rivier' bij kan dragen aan de hoogwateropgave. Als waterschap participeren we in dit programma. De deelnemende partners zorgen samen voor een plan waarmee de veiligheidsnormen worden gehaald én er voldoende ontwikkelruimte is voor natuur, landbouw en recreatie.

<p>01. Actueel programma HWBP-WL inclusief een meerjarige capaciteitsplanning.</p> <p>We stellen een actueel programma HWBP-WL op voor de periode 2023-2025, inclusief een meerjarige capaciteitsplanning.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: HWBP-WL beschikt over een actuele capaciteitsplanning (115 FTE, waarvan 40% intern) die verwerkt is in de begroting van 2024.</p>
<p>02. Afronden van 2 verkenningen</p> <p>We ronden de verkenningen af van de projecten 'Baarlo-Hout-Blerick' en 'Well'. Voor die projecten stellen we in 2023 het Voorkeursbesluit vast.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De verkenningfase voor de trajecten <u>Baarlo-Hout-Blerick</u> en <u>Well</u> is afgerond. De voorkeursbesluiten voor beide trajecten zijn vastgesteld door de minister.</p>
<p>03. Tenminste 2 planologische besluiten</p> <p>Voor de projecten 'Willem Alexanderhaven Roermond' en 'Belfeld' stellen we in 2023 het Projectplan Waterwet vast.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De <u>planuitwerkingsfase Belfeld</u> is afgerond en het projectplan is onherroepelijk. De provincie heeft het <u>Projectplan Willem Alexanderhaven</u> goedgekeurd en gepubliceerd. Er zijn zienswijzen ingediend en loopt er een Raad van State procedure. Dit heeft geen effect op het behalen van de mijlpaal "Hoogwaterveilig".</p>

Subdoel 01.01.01: Ruimte voor de rivier waar dat kan en waterkeringen waar dat moet

<p>04. Tenminste 1 gunning van een werk uit een geslaagde marktbenadering</p> <p>Het project 'Belfeld' gunnen we in 2023 aan de winnende inschrijver. Voor tenminste de projecten 'Buggenum', 'Thorn-Wessem' en 'Arcen' zijn we volop aan de slag met de aanbestedingsprocedure.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De werkzaamheden voor project <u>Belfeld</u> zijn definitief gegund. Voor het project <u>Buggenum</u> is ihet tweefasen contract ondertekend, waarbij de aannemer betrokken wordt bij planuitwerkingsfase en realisatiefase. Voordat de daadwerkelijke uitvoering van de dijkversterking plaatsvindt, ronden we eerst het ontwerp af. Voor project <u>Thorn-Wessem</u> is het plan van aanpak voor de aanbesteding (op basis van het model van een vroege marktbenadering) afgerond. De voorbereiding marktconsultatie start in 2024.</p> <p>Voor project <u>Arcen</u> hebben we de dialoofase voor de aanbesteding met 3 gegadigden afgerond en heeft de opdracht voor de 1 op 1 fase plaatsgevonden. In Q024 wordt de 1-op-1 fase doorlopen met de geselecteerde aannemer.</p>
<p>05. Schop in de grond voor 2 projecten</p> <p>Voor de projecten 'Nieuw Bergen' en 'Steyl' gaan we daadwerkelijk aan de slag met de uitvoering van de dijkversterking.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De start van de werkzaamheden voor realisatie <u>Bergen</u> is voorzien in het eerste kwartaal van 2024. Dit is niet conform de oorspronkelijke planning maar heeft geen effect op de mijlpaal "Hoogwaterveilig". Deze blijft ongewijzigd staan in het eerste kwartaal van 2026.</p> <p>Voor realisatie <u>Steyl</u> zijn de werkzaamheden in 2023 gestart met het inrichten van het bouwterrein, het aanpassen van de steenbestorting en de aanleg van de overstortleiding bij oever en buitentalud.</p>
<p>06. Oplevering en overdracht van 2 projecten</p> <p>De projecten 'Beesel' en 'Heel' zijn Hoogwaterveilig en leveren we in 2023 op aan onze eigen beheerorganisatie WL.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De projecten <u>Heel</u> en <u>Beesel</u> zijn beiden in 2022 opgeleverd en overgedragen aan de beheerorganisatie van WL. Dit was een half jaar eerder dan oorspronkelijk voorzien.</p>
<p>07. Betrouwbare financiële realisatie HWBP WL</p> <p>De prognose voor de financiële uitputting voor 2023 bedraagt circa € 44,4 mln. We zorgen voor een betrouwbare financiële realisatie en wijken maximaal +/- 10% af.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Op peildatum 31-12-2023 is € 45,3 miljoen gerealiseerd. De realisatie ligt daarmee € 0,9 miljoen hoger dan geraamd. Dit is een afwijking van 2% ten opzichte van de begroting.</p>
<p>08. Subsidie aanvragen naar landelijk HWBP</p> <p>In 2023 dienen we tenminste zes beschikingsaanvragen HWBP in voor de projecten 'Roermond' en 't BAT Venlo' (beide verkenningfase), 'Well', 'Baarlo-Hout-Blerick' en 'Lob van Gennep' (allen planuitwerkingsfase) en 'Belfeld' (realisatiefase). Een en ander exclusief de vaststellingsbeschikkingen.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>In Q4-2023 is de subsidiebeschikking voor de verkenningfase <u>Roerdelta</u> ontvangen.</p> <p>De beschikingsaanvraag voor verkenningfase <u>Venlo 't Bat</u> is verschoven naar Q4-2024, dit in afstemming met gemeente Venlo en het landelijk HWBP</p>

Subdoel 01.01.01: Ruimte voor de rivier waar dat kan en waterkeringen waar dat moet

	<p>In Q4-2023 zijn de beschikkingen voor planuitwerkingsfase <u>Well</u> en de planuitwerkingsfase <u>Baarlo Hout-Blerick</u> ontvangen. De planuitwerkingsfase <u>Gennep</u> was al eerder beschikt.</p> <p>Voor de realisatiefase <u>Belfeld</u> is in Q3-2023 een beschikking afgegeven.</p>
<p>09. Opstellen en beoordelen van maatregelpakketten</p> <p>Samen met onze partners werken we in het deltaprogramma aan een lange termijn aanpak voor de hoogwaterveiligheid in de Maasvallei. Langs de lijnen van het Deltaprogramma brengen we onze belangen en onze kennis ook in bij het landelijk programma Integraal Riviermanagement. In 2023 wordt er gewerkt aan het opstellen en beoordelen van maatregelpakketten.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Via het Deltaprogramma Maas en het programma Integraal Riviermanagement (IRM) zoeken we voor de lange termijn hoogwaterveiligheid naar een goede balans tussen dijkversterking en rivierverruiming. In 2023 betrof dit met name het leveren van inbreng bij de totstandkoming van het ontwerp-programma IRM. In de zomer van 2023 is de startbeslissing Zuidelijk Maasdal genomen. In het najaar zijn de trajectaanpakken Venlo en Roermond gestart. Dit doen we in samenwerking met de verschillende partners, het landelijk HWBP en het ministerie. Met de druk op de financiën op alle niveaus is het nog niet duidelijk hoe het vervolg zal uitpakken</p>

Subdoel 01.01.02: Versterken waterkeringen in een cyclisch proces

<p>In de periode 2016-2020 is ongeveer een derde van de waterkeringen langs de Maas op de destijds gewenste hoogte en sterkte gebracht. Dit waren de gedeelten met de grootste prioriteit. Deze voldoen nu aan de oude norm. In 2017 zijn nieuwe normen vastgesteld. De norm is per dijktraject gebaseerd op het mogelijk aantal slachtoffers en de mogelijke economische schade. Daardoor hebben niet alle dijktrajecten dezelfde norm. Voor veel dijktrajecten betekent dit dat voor 2050 nog een nieuwe dijkversterking nodig is. De eerste tranche dijkversterking volgens deze nieuwe norm is opgenomen in het lopende Hoogwaterbeschermingsprogramma tot en met 2025. Daarna volgt een nieuw programma voor de periode 2026-2035. Hiervoor melden we de meest urgente dijktrajecten aan die in de wettelijke beoordeling niet voldoen. De laatste tranche projecten wordt in de periode 2036-2050 uitgevoerd.</p>	
<p>01. Routekaart opstart projecten</p> <p>In september 2022 is voor Maas2050 een richtinggevend scenario gekozen. We werken dit vervolgens uit in een routekaart om te komen tot de opstart van de projecten.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Het algemeen bestuur heeft de routekaart vastgesteld en die passen we toe bij de programmering van de projecten in Limburg en de afstemming hierover binnen de landelijke programmering. Het eerst geplande project, <u>Zuidelijk Maasdal</u>, is conform planning opgenomen. Overigens is alleen de verkenning geprogrammeerd. Voor de planuitwerkingsfase en de realisatiefase is voorsnog géén budget beschikbaar op landelijk niveau. We informeren het algemeen bestuur apart over deze landelijke problematiek met mogelijk gevolgen voor Waterschap Limburg. In 2023 zijn we gestart met de trajectaanpakken voor Venlo en Roermond om ervoor te zorgen dat ook de daarvoor benodigde projecten tijdig op de landelijke programmering komen. Nadere toelichting hieronder bij 0.2.</p>
<p>02. Start ingangstoets voor de projecten</p> <p>Starten werkzaamheden om te komen tot een ingangstoets voor de projecten die het eerste aan de beurt zijn in een richtinggevend scenario.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De MIRT-startbeslissing <u>Zuidelijk Maasdal</u> is genomen voor de zomer 2023 en de ingangstoets is afgerond. De verkenningsfase van het project is opgenomen op de landelijke programmering en maakt</p>

Subdoel 01.01.02: Versterken waterkeringen in een cyclisch proces

	<p>deel uit van de scope van het HWBP-NL. (MIRT = Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) Voor de <u>trajectaanpakken Venlo en Roermond</u> lopen nu de werksessies met de interen WL-organisatie, de gemeentes en andere betrokken partijen. De uitkomst hiervan bespreken we in april met de bestuurlijke partners. Daarna kan de vaststelling van de trajectaanpakken plaatsvinden in het DB. In de tweede helft 2024 doorlopen we de ingangstoetsen doorlopen bij HWBP-NL. Hierna vindt bij HWBP-NL besluitvorming plaats over het meenemen van beide in het programmeerproces van 2025.</p>
--	--

Subdoel 01.01.03: We werken sober en doelmatig met oog voor ruimtelijke kwaliteit

<p>Bij al onze dijkversterkingen is het uitgangspunt sober en doelmatig. Dit is een randvoorwaarde vanuit het subsidiekader van het HWBP. In de praktijk levert dit landschappelijk ingepaste groene waterkeringen op. Waar de lokale situatie om iets extra's vraagt, onderzoeken we wat mogelijk is. Dan nemen we de tijd om innovatieve en duurzame oplossingen te verkennen, zoals klimaatwaterkeringen met meerdere functies, transparante keringen en technieken om bomen of cultuurhistorie te behouden. De kansen die het landelijke -en provinciale beleid bieden voor het landelijk gebied (Nationaal Programma Landelijk Gebied) houden we hierbij in de gaten.</p>	
<p>01. Visiedocument "Ruimtelijke kwaliteit Noordelijke Maasvallei" Het uitbreiden van het visiedocument "Ruimtelijke kwaliteit Noordelijke Maasvallei". E.e.a. vanwege de doorontwikkeling van HWBP WL (van Noordelijke Maasvallei naar de gehele Limburgse Maas).</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☐ ☐ ☒</p> <p>Toelichting: Vanwege niet toezeggen van subsidie op dit onderdeel hebben we deze opdracht niet in de markt gezet. We hebben binnen de bestaande capaciteit geprobeerd om het visiedocument uit te breiden. Dat is niet gelukt. Daarom hebben we de realisatie van dit visiedocument opnieuw opgevoerd bij de aanvraag voor de subsidie programmateamkosten 2024.</p>

Doel 01.02: Komen tot een stabiel en cyclisch programma van beoordelen en versterken tot 2050

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Hoogwaterbescherming Maasvallei 1.2 Komen tot een stabiel en cyclisch programma van beoordelen en versterken tot 2050						
a) nog niet beschikbaar ¹	...		-	-	...	...
¹ de beoordeling 2017-2022 is afgerond. In 2023 stellen we een meerjarenplan op voor de beoordelingsronde 2023-2035. Daaruit volgen indicatoren.						
Toelichting indicator						
In 2023 zijn we gestart met het opstellen van een meerjarenplan voor het invullen en uitvoeren van de beoordelingsronde LBO2. Dit is nog niet afgerond (zie hieronder bij de subdoelen). Daarom zijn nog geen indicatoren opgesteld voor doel 01.02.						

Subdoel 01.02.01: Uitvoeren wettelijke beoordeling van waterkeringen

Met de 'wettelijke beoordeling' bepalen we of de waterkeringen voldoen aan de door het Rijk gestelde normen en eisen qua hoogte en sterkte. De tweede landelijke beoordelingsronde loopt van 2023 tot 2035.	
01. Impactanalyse van de nieuwe hydraulische randvoorwaarden In 2023 voeren we een Impactanalyse uit van de nieuwe hydraulische randvoorwaarden (waterstanden) in vergelijking met de oude hydraulische randvoorwaarden.	De status per 31 december 2023 ☐ ☐ ☒ Toelichting: Het Rijk heeft aangegeven dat de hydraulische randvoorwaarden voorlopig niet worden bekendgemaakt. De verwachting is dat dit pas eind 2024 gebeurt. Om die reden is in 2023 geen impactanalyse uitgevoerd met de nieuwe hydraulische randvoorwaarden. Dit is een situatie waar alle waterbeheerders in Nederland mee te maken hebben.
02. Opstellen beoordelingsstrategie voor beoordelingsronde 2023-2035 We stellen een beoordelingsstrategie op voor de beoordelingsronde 2023-2035. Deze baseren we onder andere op de evaluatie en resultaten van de vorige beoordelingsronde (2017-2022) en op de impactanalyse van de nieuwe hydraulische randvoorwaarden.	De status per 31 december 2023 ☐ ☐ ☒ Toelichting: De werkzaamheden voor het opstellen van de strategie zijn gestart, maar konden niet verder worden opgepakt. Eén van de onderdelen waarop de strategie wordt gebaseerd, is de impactanalyse van de hydraulische randvoorwaarden. Deze kon in 2023 niet uitgevoerd worden (zie hierboven bij activiteit 01). Ook het invullen van andere onderdelen van de strategie heeft vertraging opgelopen, omdat prioriteit is gegeven aan het uitvoeren van het beoordelen van 2 dijktrajecten Lottum en Grubbenvorst (van voorlopig oordeel naar definitief oordeel) volgens de nieuwe werkwijze die bij de 2 ^e beoordelingsronde wordt toegepast. We zijn hiermee koploper in Nederland en profiteren van onze deelname door beter inzicht en ervaring in wat er nodig is voor de 2 ^e beoordelingsronde.
03. Meerjarenplanning voor beoordeling 2023-2035 We stellen een meerjarenplanning op voor de beoordeling 2023-2035. Deze wordt gebaseerd op de nieuwe landelijke kaders, de beoordelingsstrategie en in nauwe samenhang met het programma Maas2050.	De status per 31 december 2023 ☐ ☐ ☒ Toelichting: In 2023 is de basis van de meerjarenplanning voor het uitvoeren van de beoordeling opgesteld. De uitkomst van de impactanalyse van de hydraulische randvoorwaarden (zie hierboven bij activiteit 01) kan leiden tot veranderingen in de planning.

Subdoel 01.02.01: Uitvoeren wettelijke beoordeling van waterkeringen	
	<p>Bovendien hebben ook andere keuzes die gemaakt worden in de strategie van de beoordeling invloed op de meerjarenplanning. Daarom is de planning nog niet vastgesteld. We pakken de definitieve meerjarenplanning in 2024 verder op.</p>
<p>04. Onderzoek piping in grindige ondergrond Om de beoordeling op het faalmechanisme piping goed uit te kunnen voeren is een gevalideerde methodiek nodig. De landelijk methodiek is in een deel van Limburg niet bruikbaar doordat daar sprake is van een grindige ondergrond. In 2023 vindt een onderzoek plaats naar piping in grindige ondergrond, waaraan waterschap Limburg bijdraagt.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: In overleg met HWBP-WL is in 2023 subsidie aangevraagd en toegekend bij het landelijk HWBP voor het onderzoek naar piping. In 2024 starten we het onderzoeksproject op.</p>
<p>05. Verkennend onderzoek erosie door langsstroming Tijdens de watercrisis in juli 2021 hebben we geconstateerd dat er bij hoogwater aanzienlijke erosie kan optreden langs de Maas. Dit kan een negatieve invloed hebben op de veiligheid van waterkeringen. In 2023 doen we een verkennend onderzoek naar de wijze waarop erosie door langsstroming goed kan worden meegenomen als faalmechanisme in het beoordelen en ontwerpen van waterkeringen.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting: In 2023 hebben we de voorbereidingen getroffen en de volgende acties uitgevoerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Technisch: we maakten met Deltares en HWBP een analyse van de (beschikbare) informatie die nodig is om deze materie te onderzoeken. Doelstelling is het opstarten van studie naar erosie door langsstromend water en de relevantie ervan voor waterkeringen. De aanvraag voor deze analyse is in 2023 gedaan, maar dit heeft nog niet geresulteerd in de start van de daadwerkelijke studie. Dit wordt eind 2024/ begin 2025 verder opgepakt. • Juridisch: AKD-Juristen heeft een rapportage opgesteld over de beheerverantwoordelijkheden van het waterschap en Rijkswaterstaat. Dit rapport is in concept opgeleverd in 2023. Het definitieve rapport volgt in 2024, na verwerking van onze reactie. Daarna bepalen we hoe we hiermee omgaan. De daadwerkelijke uitvoering van het onderzoek moet nog plaatsvinden.

Subdoel 01.02.02: Aanmelden afgekeurde waterkeringen als te verbeteren

Afgekeurde waterkeringen brengen we in als 'te verbeteren' in het landelijke Hoogwater-beschermingsprogramma. Het Rijk prioriteert de ingediende projecten en bepaalt wanneer er geld beschikbaar komt. De resultaten van de beoordeling gebruiken we ook om het beheer en onderhoud te verbeteren. Voor specifieke knelpunten bereidt de crisisorganisatie passende maatregelen voor.

Zie 01.01.02 Versterken waterkeringen in en cyclisch proces
Zie 01.01.02 Versterken waterkeringen in en cyclisch proces

De status per 31 december 2023

Toelichting:

In nauwe afstemming met HWBP-WL wordt de Limburgse opgave van afgekeurde dijken - conform uitgangspunten Maas2050 - toegevoegd op de landelijke programmering om zo in aanmerking te komen voor subsidiegelden. In 2023 is de Verkenningsfase van project Zuidelijk Maasdal opgenomen op de programmering.

Subdoel 01.02.03: Maken van een plan voor de regionale en overige keringen

Regionale keringen en overige keringen langs de Maas vallen niet onder de wettelijke zorgplicht of de wettelijke beoordeling. Dat geldt ook voor andere waterkerende assets die permanent of incidenteel water keren. We ontwikkelen een aanpak voor deze objecten.

01. Aanpak legger voor overige waterkeringen

Voor de overige waterkeringen, zoals waterkeringen langs watergangen en buffers, bepalen we welke we op de legger zetten als waterkeringen of als onderdeel van de watergang/regenwaterbuffer. Tegelijk bepalen we de wijze van beoordelen, beheren en onderhouden.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

Er is in 2023 een afwegingskader ontwikkeld waarmee we risicogestuurd kunnen afwegen welke waterkerende objecten we op de legger vermelden als overige waterkering en welke niet. Dit afwegingskader is zowel van toepassing op waterkeringen langs de Maas als waterkeringen langs het regionaal watersysteem. De mogelijke implicaties voor de organisatie zijn in beeld gebracht (m.u.v. de gevolgen voor regenwaterbufferkeringen, i.v.m. onvoldoende ontsloten data over o.a. ligging en vorm). De wijze van beheren en onderhouden volgt o.a. uit onze assetmanagementplannen, onderhoudsplannen en klanteisen. De wijze van beoordelen is nog niet bepaald. In 2024 starten we met een pilot.

Doel 01.03: Beheer en onderhoud waterkeringen optimaliseren

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Hoogwaterbescherming Maasvallei						
1.3 Beheer en onderhoud waterkeringen optimaliseren						
a) aantal van de zeven zorgplichtprocessen dat voldoet aan de eisen van de ILT	7	7	7	7	7	- 1
b) % van totaal aantal inspecties dat is uitgevoerd conform inspectieplan	80	100%	100%	58%	95%	- 1
<i>1 geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.</i>						
Toelichting indicator						
b) De aandacht die is besteed om de voorjaars- en najaarsinspectie volledig en tijdig af te ronden heeft zijn vruchten afgeworpen. Door een capaciteitsprobleem en de verstoring in het proces als gevolg van de extreme neerslag in de 2e helft 2023 zijn de overige inspecties niet tijdig afgerond conform inspectieplan. Met de aanstaande capaciteitsuitbreiding van Vakspecialisten Inspecteren moet het percentage "Tijdig Uitgevoerd" in de toekomst het gewenste niveau krijgen.						

Subdoel 01.03.01: Werken volgens de zorgplicht

Het beheer van onze waterkeringen doen we volgens de richtlijnen van het Rijk. De zorgplicht bevat praktische leidraden voor onder andere inspecteren en onderhouden van waterkeringen. Ook zijn eisen gesteld aan de manier van gegevensbeheer crisiszorg, vergunningverlening en toezicht en handhaving. Elk jaar rapporteren we de stand van zaken aan de landelijke toezichthouder ILT (Inspectie Leefomgeving en Transport) die zo onze werkwijze controleert. Verder nemen we jaarlijks deel aan, of hosten we een peer review met andere beheerders van waterkeringen, om zo te blijven leren en de uitvoering van de zorgplicht door te ontwikkelen.

<p>01. Peer review</p> <p>We nemen jaarlijks minimaal 1x deel aan of hosten minimaal 1x per jaar een peer review in samenwerking met Waterschap Brabantse Delta, Waterschap Aa en Maas en Rijkswaterstaat Zuid-Nederland.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Op 27 en 28 maart 2023 hebben 3 collega's deelgenomen aan de peer review die plaatsvond bij Rijkswaterstaat Zuid-Nederland, met als onderwerp kennismanagement.</p>
<p>02. Jaarlijkse veiligheidsrapportage</p> <p>We rapporteren middels de jaarlijkse veiligheidsrapportage onze bevindingen en resultaten rondom het werken volgens de zorgplicht basiseisen.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Eind oktober 2023 heeft het DB de veiligheidsrapportage vastgesteld en toegezonden aan de ILT.</p>
<p>03. Acties 2023 per zorgplichtproces</p> <p>In de veiligheidsrapportage 2022 (die eind 2022 is opgesteld) leggen we vast welke concrete acties er in 2023 per zorgplichtproces uitgevoerd moeten worden om nog beter aan onze zorgplicht te voldoen en te blijven door ontwikkelen.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De acties die benoemd zijn in de veiligheidsrapportage voor 2023 zijn uitgevoerd, of liggen (daar waar het lange termijnacties betreft) op planning en lopen nog door.</p>

Subdoel 01.03.02: Onderhouden voor sterke waterkeringen met een hoge biodiversiteit

We houden het waterkerend vermogen van onze waterkeringen in stand. Voor de groene waterkeringen zorgen we voor een begroeiing die de toplaag optimaal beschermt als er water tegen staat, langs stroomt of over slaat. Een goed doorwortelde en kruidenrijke grasmat is belangrijk voor de sterkte van de waterkering. Veiligheid en biodiversiteit gaan hand in hand.

01. Afronden laatste twee openstaande acties uit het 'Uitvoeringsprogramma Biodiversiteit'

We ronden de laatste twee openstaande acties uit het 'Uitvoeringsprogramma Biodiversiteit' af.

- Het verkennen van samenwerkingsverbanden met andere overheden en organisaties.
- In 2022 is circa 25 km waterkering doorgezaaid. Het resultaat valt tegen. De grasmat is nog steeds onvoldoende kruidenrijk. In afwachting van de resultaten van Future Dikes zaaien we in 2023 een 2 m brede strook over een totale lengte van 25 km waterkering nogmaals in.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

In 2023 hebben we verder gewerkt aan het kruidenrijk maken van bestaande vegetatie op dijken.

We hebben de pilot "kruiden oogsten op onze eigen dijken" geëvalueerd en geconstateerd dat de balans tussen opbrengst van de hoeveelheid zaden en de kosten steeds beter wordt. De kosten bedragen nu ongeveer €500,- p/kg, dat kost een mengsel van een leverancier ook.

De resultaten van de pilot zijn tzt input voor de beoordeling of deze werkzaamheden binnen het nieuwe groencontract kunnen worden ondergebracht en onderdeel kunnen uitmaken van het reguliere werkproces. Dat is dan ook meteen de borging van circulair systeem waarin kruiden vermeerderd worden op een ecologisch verantwoorde manier.

Subdoel 01.03.03: Planmatig inspecteren van waterkeringen

Een belangrijk onderdeel voor de uitvoering van de zorgplicht is het instandhoudingsplan. In de planperiode (2022-2027) vormen we dit om naar assetmanagementplannen voor waterkeringen, kunstwerken in waterkeringen en voor calamiteiten en werkmateriaal. Daarin staat hoe en hoe vaak we de onderdelen controleren. Voor de groene waterkeringen gaat het vooral om het controleren van het vegetatiedek en op graafwerk van dieren. Voor de grijze waterkeringen (constructies) inspecteren we op beschadigingen en of de sponningen van coupures nog goed afdichten. Demontabele keringen worden elke zes jaar helemaal opgebouwd en gecontroleerd.

01. Inspecties van waterkeringen in Infor

We implementeren de werkorders in toenemende mate in 'Infor'. Eind 2023 staan de inspecties van waterkeringen volledig in 'Infor'

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Alle inspecties van de keringen zijn in ons inspectie- en onderhoudsplatform Infor opgenomen. En daarmee is de basis voor planmatig inspecteren gelegd.

Subdoel 01.03.04: Veiligheid, beheerbaarheid en onderhoudbaarheid borgen in beleid

Het Beheerplan Waterkeringen 2016-2022 (verlengd tot 2024) is de uitwerking van het Waterbeheerprogramma voor de waterkeringen. Dit beleidskader vormt de basis voor regelgeving voor waterkeringen en geeft kaders en houvast in de dijkversterkingsprojecten, in de uitvoering van werkprocessen en in de advisering aan derden.

<p>01. Vernieuwen Beheerplan Waterkeringen</p> <p>We vernieuwen het Beheerplan Waterkeringen, gericht op veiligheid en een doelmatig en efficiënt beheerbaar areaal, nu en in de toekomst. Hierbij nemen we innovaties en landelijke ontwikkelingen in het veiligheidsdenken mee, maar ook de ervaringen die we hebben opgedaan in de lopende dijkversterkingsprojecten en in de watercrisis 2021.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Het opstellen van het nieuwe Beleidsplan waterkeringen ligt op schema. Om te komen tot een nieuwe inhoudelijke beleidslijn zijn aanvullende technisch-inhoudelijke onderzoeken uitgevoerd. In 2024 doorlopen we de formele inspraak- en vaststellingsprocedure.</p>
<p>02. Borgen toepassing (beleids)Kaders in lopende dijkversterkingsprojecten</p> <p>We borgen de toepassing van de (beleids)kaders in de lopende dijkversterkingsprojecten op het gebied van veiligheid, beheerbaarheid, onderhoudbaarheid en calamiteiten. Hierbij zoeken we ook aansluiting bij de toekomstige wettelijke beoordeling van de nieuwe dijktrajecten. Daar waar we in de praktijk constateren dat onze kaders en richtlijnen nog onvoldoende aansluiten bij de nieuwste inzichten en innovaties, vullen we (beleids)kaders aan.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De activiteiten zijn ongewijzigd: Diverse clusters adviseren dijkversterkingsprojecten op het gebied van veiligheid, beheerbaarheid en onderhoudbaarheid.. We brengen o.a. relevante beleidsissues in bij het programmaberaad. Via advies en afstemming voorafgaand aan bestuurlijke besluitvorming brengen we kaders ingebracht. De enige wijziging zit in het Programmaberaad, dit is niet meer actief. Issues worden nu voorgelegd aan het MT van WL.</p>
<p>03. Oppakken activiteiten Beheerplan</p> <p>Activiteiten uit het Beheerplan worden o.a. opgepakt door het uitvoeren van:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opnemen en voorschrijven van eisen richting dijkversterking; - Opnemen van eisen richting onderhoudsplan; - Toepassen kruidenrijke mengsels; - Monitoring van resultaten door begrazing; - Toepassen van de Nota Biodiversiteit; - In Assetmanagementplannen doelen benoemen voor de borging van de aspecten uit het Beheerplan en hier door middel van programmering invulling aan geven. 	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Het aandragen van eisen richting dijkversterking (en toepassen SE) is ongewijzigd. Eisen richting het onderhoudsplan worden ingevuld door eisen te stellen aan inhoud en format van de opleverdossiers en bijbehorende onderhoudsplannen. Kruidenrijke mengsels en (nota) Biodiversiteit worden binnen dijkversterking gestimuleerd door toepassen PvA Grasbekleding (één van de eisen richting de projecten).</p>

Wat heeft het gekost?

Exploitatie

Programma Hoogwaterbescherming Maasvallei	Begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
Kosten	2.185.900	1.114.800	1.294.469
Opbrengsten	-	-	105.785
Netto kosten	2.185.900	1.114.800	1.188.684
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	12.151.900	12.151.900	12.104.398
Totaal na doorberekening	14.337.800	13.266.700	13.293.082

Toelichting

- De kosten zijn voor 101% gerealiseerd, na aftrek van de kosten die via de bestemming van het jaarrekening resultaat worden gedekt uit bestemmingsreserves. Dit betreft:
  - € 69.142 'restpunten Ooijen Wanssum',
  - € 90.153 'risicovolle beplanting waterkering / achterstallig onderhoud' en
  - € 5.022 'LIVES'.
- De opbrengst betreft de bijdrage kwartiermakersfase Zuidelijke Maasoever.
- De doorberekende kosten nemen met name af als gevolg van de lagere doorberekende kosten vanwege de doorberekeningssystematiek.

Investeringen

INVESTERINGSOBSJECT PER PROGRAMMA (Bedragen x 1.000)								
Project	AT	Omschrijving	UITGAVEN 2023			INKOMSTEN 2023		
			Begroting		Realisatie	Begroting		Realisatie
			Primitief	Gewijzigd		Primitief	Gewijzigd	
P400001	30	Bijdrage kosten HWBP	10.500	9.800	10.764	-	-	-
P400003	5	#Uitvoeren veiligheidstoetsing waterkeringen	-	-	64	-	-	-
P41****	30	HoogWaterBeschermingsProgramma	37.288	40.412	36.823	33.589	36.370	33.115
P410012	30	HWBP POV Dijkversterking Gebiedseigen Grond	-	644	432	-	644	432
P410015	30	HWBP Niet-subsidiabele kosten (100% WL)	150	84	169	-	-	-
P4154**	30	HWBP Lob van Gennepe	8.149	7.578	7.872	7.325	6.821	7.085
P42****	0	Bestuursovereenkomst sluitstukkaden Maas	300	300	930	300	300	930
PROGRAMMA HOOGWATERBESCHERMING MAASVALLEI			56.387	58.818	57.054	41.214	44.135	41.562

Toelichting

De uitgaven zijn voor 97% gerealiseerd.

- Grootste afwijkingen op de uitgaven van het Hoogwaterbeschermingsprogramma worden veroorzaakt door:
- De solidariteitsbijdrage HWBP is door de indexatie en eindafrekening hoger uitgevallen (+ € 1 miljoen)

- Zoals reeds in de najaarsrapportage benoemd is in de gewijzigde begroting geen rekening gehouden met de gecorrigeerde prognose uit de programma peiling die op programmaniveau wordt toegepast. Gecorrigeerd voor dit effect komt de gewijzigde raming op € 44,4 miljoen uit (excl. bijdrage HWBP Landelijk) ten opzichte van de gewijzigde begroting (- € 4,4 miljoen).
- Afgezet tegen de gecorrigeerde raming is vanuit de projecten uit het hoogwaterbeschermingsprogramma 2% overschrijding. Dit is verdeeld over meerdere projecten (+ € 0,9 miljoen).
- Bestuursovereenkomst sluitstukkaden Maas hoger uitgevallen (+ € 0,6 miljoen). Deze kosten waren geraamd in 2022.

De inkomsten zijn voor 94% gerealiseerd.

- De inkomsten hebben betrekking op het HWBP programma en het programma Dijkversterkingen maaswerken en zijn gebaseerd op de hoogte van de uitgaven. Omdat de uitgaven lager zijn, dalen de inkomsten dienovereenkomstig.

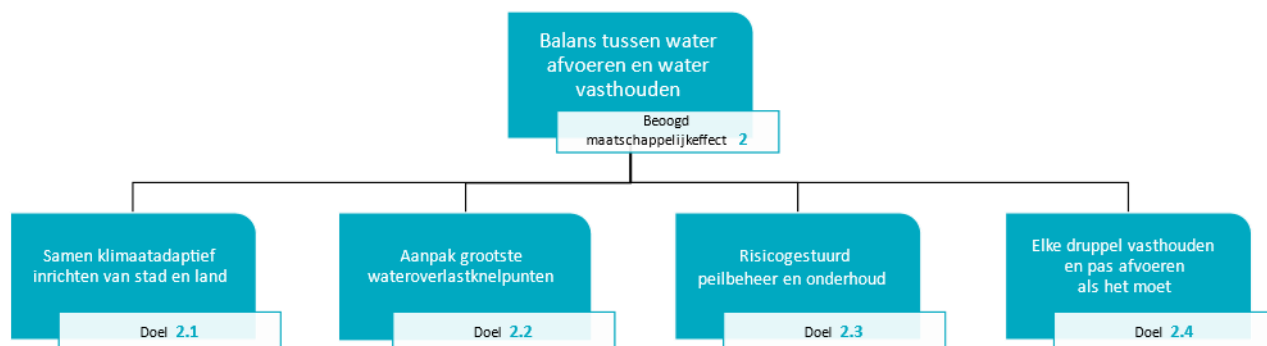
Klimaat- adaptatie

waterschap
limburg

3.2 Klimaatadaptatie

inrichten op te veel en te weinig water, maar deels schade accepteren

Wat hebben we bereikt?

Beoogd maatschappelijk effect 02: Balans tussen water afvoeren en water vasthouden

Landelijk is afgesproken dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht, dat we al in 2020 klimaatrobuust handelen en dat dit dan verankerd is in plannen.

Het opvangen van weerextremen is de afgelopen vijftig jaar steeds complexer geworden door verstedelijking, ontwatering, structuurverslechtering van landbouwbodems en door het verdwijnen van structuren in het landschap die water remmen en vasthouden. De klimaatverandering komt daar nog bovenop.

Hoewel we al jaren rekening houden met grotere extremen, wordt nu duidelijk dat volledig klimaatrobuust inrichten niet gaat lukken met gangbare technische oplossingen.

Om de gevolgen van extreme neerslag, hitte en droogte te beperken, is een fundamentele herijking van het complete watersysteem nodig, met maatregelen die een grote impact hebben. We noemen dat de ‘beekdalbrede benadering’, die geborgd is in ons WBP (waterbeheerprogramma) en die we gaan uitwerken in 2 pilotgebieden: de Grote Molenbeek en het Geuldal. De belangrijkste sleutel ligt in het klimaatrobuust inrichten en gebruiken van het stedelijke en landelijke gebied. Dan gaat het over grondgebruik, landschapsstructuren, gewaskeuze, grondbewerking, watergebruik, maatregelen aan huizen en verhardingen en maatregelen tegen hittestress. Om systemen robuust te maken is vaak ruimte nodig. En dat kan het waterschap niet alleen; samenwerking met anderen is essentieel. Het vraagt bijvoorbeeld van gemeenten en provincie ruimtelijke keuzes, waarbij water een meer sturend thema wordt voor de ruimtelijke ordening.

Klimaatadaptatie is een thema dat iedere inwoner van Limburg raakt. Om Limburg toekomstbestendig te maken, verwachten we dat iedereen meedoet. Iedereen die een woning, bedrijfsgebouw, landbouwgrond, tuin, erf, openbare verharding of natuurgebied bezit of beheert, kan bijdragen aan het klimaatrobuust maken van Limburg. Als waterschap kiezen we een aanjaagrol en bieden we ondersteuning waar dat kan.

Indicator	Begroting 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Klimaatadaptatie				
2 Balans tussen water afvoeren en water vasthouden				
a. nog niet beschikbaar ¹	...		...	...
Toelichting indicator				
¹ de indicatoren worden ontwikkeld op basis van de uitvoeringsagenda WRL				

Wat hebben we ervoor gedaan in 2023?

Doel 02.01: Samen klimaatadaptief inrichten van stad en land

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Klimaatadaptatie						
2.1 Samen klimaatadaptief inrichten van stad en land						
a) % van de maatregelen uit de Bestuursovereenkomst Zoetwater fase 2 dat is uitgevoerd (DHZ) ¹	15%	0% (zie 2.1.1)		0%	100%	2027
¹ de uitvoering van de diverse maatregelen binnen onze projecten zorgt ervoor dat de gevolgen van droogte zoveel mogelijk worden voorkomen en daarmee de schade beperkt. We zijn in 2022 gestart met fase 2 en we werken toe naar de volledige realisatie van het programma in 2027.						
Toelichting indicator						
2.1 a) In de praktijk is al wel een deel uitgevoerd, maar omdat de subsidieregeling DHZ Fase 2 pas in januari 2024 door de provincie wordt opengesteld, moet de aanvraag voor DHZ-subsidie voor de al uitgevoerde maatregelen nog ingediend en goedgekeurd worden. Dat kan met terugwerkende kracht.						

Subdoel 02.01.01: Tegengaan van de gevolgen van droogte en verdroging. Adviseren en onderzoeken en in overleg uitvoeren van maatregelen

De sleutel tot een klimaatrobuuste inrichting van het landschap zit in het zo goed mogelijk herstellen van de natuurlijke waterkringloop en met name de sponswerking ervan. Dat betekent vooral neerslag beter infiltreren en langer vasthouden in de bodem (het langzame systeem) in plaats van afvoeren via drainage, sloten en beken (het snelle systeem).

Als waterschap werken we voortvarend aan maatregelen in ons eigen systeem, maar voor veel van de bovengenoemde maatregelen zijn anderen aan zet. Voor maatregelen op percelen en gebouwen zijn dat boeren, bedrijven, terreinbeheerders en particulieren.

<p>01. Voortzetten uitvoering 2e Deltaprogramma Hoge Zandgronden (DHZ)</p> <p>Samen met onze Limburgse waterpartners zetten we de uitvoering van de tweede fase van het Deltaprogramma Hoge Zandgronden (DHZ) voort. In 2021 hebben we afspraken gemaakt over de uitvoering van zoetwatermaatregelen in de periode 2022-2027. Met de uitvoering van de zoetwatermaatregelen uit het werkplan wordt gewerkt een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van stad en land. De uitvoering van de diverse maatregelen binnen onze projecten zorgt ervoor dat de gevolgen van droogte zoveel mogelijk worden voorkomen en daarmee de schade wordt beperkt. We zijn in 2022 gestart met fase 2 en er wordt toegewerkt naar de volledige realisatie van het programma in 2027.</p> <p>In doelen 2.1.2 en 2.3.1 wordt ook een bijdrage geleverd door dezelfde activiteit</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De subsidieregeling voor de uitvoering van maatregelen DHZ fase 2 is op 22 januari 2024 door de provincie Limburg opengesteld. Het waterschap dient in 2024 een aanvraag in voor de projecten die voldoen aan de subsidiecriteria. Uitgevoerde projecten kunnen met terugwerkende kracht tot 1 januari 2022 ingediend worden.</p>
<p>02. Uitwerken droogtestrategie aanpak middellange- en lange termijn</p> <p>We gaan verder met het uitwerken van een droogtestrategie voor de aanpak op de middellange en lange termijn. Dat doen we in nauwe samenwerking met andere partijen als gemeenten, waterbeheerders en de vertegenwoordigers van sectoren. De afstemming vindt plaats via de Bestuurlijke Klimaatadaptatietafel Limburg (BKaL). Waterschap Limburg coördineert de aanpak in samenwerking met de Provincie Limburg. In 2023 gaan we onder meer indicatoren opstellen</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Het onderzoek van en door de provincie wordt in het tweede kwartaal van 2024 afgerond. Dit is later dan gepland. De aansluitende werkzaamheden voor uitwerking op middellange- en lange termijn, zoals de maatregelpakketten en indicatoren, schuiven daardoor ook op in de tijd .</p>

Subdoel 02.01.01: Tegengaan van de gevolgen van droogte en verdroging. Adviseren en onderzoeken en in overleg uitvoeren van maatregelen

(op- of afschalen) en maatregelpakketten samenstellen waarbij we de resultaten van het onderzoek Waterbeschikbaarheid (provincie Limburg) meenemen.	Door de samenvoeging van 2 processen is de aanpak nu iets anders ingericht dan oorspronkelijk voor de droogtestrategie ontwikkeld.
<p>03. Vastleggen gezamenlijk Waterconvenant Voldoende Zoetwater.</p> <p>Vanwege de duidelijke samenhang tussen de lopende processen van de Droogtestrategie (waterschap) en de Opgave waterbeschikbaarheid (provincie) worden afspraken gemaakt om deze processen te stroomlijnen en samen te voegen. Ambitie is om deze afspraken met alle stakeholders vast te leggen in één gezamenlijk Waterconvenant Voldoende Zoetwater. Ter voorbereiding op dit convenant hebben de partijen in 2022 een intentieverklaring ondertekend. Hierin spreken partijen (provincie, waterschap, gemeenten, Rijkswaterstaat, LLTB, terreinbeheerders, WML, WBL, LPG en LWV) de bereidheid uit om samen oplossingen te zoeken voor de droogteproblematiek. Aansluitend wordt in 2023 het proces gestart richting een Waterconvenant Voldoende Zoetwater.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting: De processen van de Droogtestrategie (waterschap) en de Opgave waterbeschikbaarheid (provincie) zijn samengevoegd. Onder gezamenlijke regie van de provincie en het waterschap wordt nu gewerkt aan een breed gedragen Waterconvenant Voldoende Zoetwater.</p>
<p>04. Opzetten evaluatie waterbeschikbaarheid</p> <p>Doorontwikkeling monitoring en tools voor beter inzicht in de waterbeschikbaarheid in het beheergebied. Op korte termijn draagt verbeterd inzicht bij aan het tijdig kunnen inzetten van passende maatregelen uit het droogtebestrijdingsplan. Daarnaast helpt meerjarig inzicht bij het bepalen of geplande maatregelen op de langere termijn voldoende zijn of dat er een andere koers ingezet moet worden. In 2023 wordt een opzet gemaakt voor een jaarlijks terugkerende evaluatie waterbeschikbaarheid en uitgevoerd. Daarnaast worden er zogenaamde SWAP-modellen (relatie bodem, water, atmosfeer en plant) opgezet om de grondwaterstanden op een aantal meetlocaties te kunnen voorspellen en inzicht te krijgen in andere waterbalanscomponenten. Deze activiteit heeft een directe link met het opstellen van het monitoringsbeleidsplan. Borging van benodigde monitoringsgegevens vindt plaats via dit traject.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Er is gewerkt aan het verbeteren van het droogtedashboard, dat input vormt voor de periodieke evaluatie. In 2023 zijn ook SWAP-modellen (Soil-Water-Atmosphere-Plant-modellen) ontwikkeld, die we in 2024 testen en toepassen. Verder is een eerste opzet gemaakt voor een jaarlijkse evaluatie van de waterbeschikbaarheid.</p>

Subdoel 02.01.02: Gebiedsgericht uitvoeren van klimaatadaptatie

Samen met onze Limburgse waterpartners werken we aan klimaatadaptatie op basis van de programma's DPRA en DHZ fase 2. Omdat klimaatverandering geleidelijk verloopt, evalueren en vernieuwen we elk zes jaar het programma. We maken per gebied gezamenlijk afspraken over de stappen in het klimaatbestendig maken van Limburg. Voor grensoverschrijdende stroomgebieden nodigen we ook onze Duitse, Belgische, Noord-Brabantse en Gelderse collega's uit.

<p>01. Komst van het NPLG</p> <p>Door de komst van het NPLG en de hieraan inherent verbonden gebiedsgerichte aanpak binnen nieuwe gebiedsprogramma's zullen onze werkzaamheden mogelijk herzien worden. De exacte contouren van het NPLG worden in de komende maanden bekend. De concrete gevolgen zijn nog niet te duiden, maar zijn er wel. Uitgangspunt is dat middelen en capaciteit door het Rijk of de provincie 100% ter beschikking worden gesteld.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De functie van projectregisseur is per 1 mei 2023 ingevuld. De Provincie Limburg heeft begin oktober een drietal maatregelpakketten naar het Rijk gestuurd. Deze zijn beoordeeld door een aantal kennisinstellingen. Twee van de drie pakketten, waaronder het pakket water, dienen nader geconcretiseerd te worden in het kader van het te realiseren doelbereik. Het door WL ingediende 'klopersprojecten' waren voldoende uitgewerkt en</p>
--	---

Subdoel 02.01.02: Gebiedsgericht uitvoeren van klimaatadaptatie

	<p>zijn meegenomen in de Limburgse aanpak. De Provincie Limburg vraagt van het Rijk een bijdrage van 150 mln. euro voor het realiseren van de maatregelpakketten / koploperprojecten. De reeds medio 2023 opgestarte gebiedsprocessen pakken we in de loop van 2024 verder op. Hiervoor moet eerst een goed plan van aanpak liggen en zicht zijn op financiering vanuit het Rijk.</p>
<p>02. Gebiedsgerichte aanpak (GGA) Vitale Peel</p> <p>Rondom de natuurgebieden Deurnsche Peel/Mariapeel en Groote Peel werken we samen met Brabantse partijen aan de gebiedsgerichte aanpak (GGA) 'Vitale Peel'. In die gebieden wordt het watersysteem geoptimaliseerd voor zowel versterking van de natuur als de toekomst van landbouw. Het algemene beeld is dat het waterpeil in en rondom de natuurgebieden omhoog moet om de natuurdoelen te kunnen bereiken. Een ander waterbeheer zal leiden tot een nieuwe kijk op de (landbouwkundige) gebruiksmogelijkheden in het gebied. Het doel van de GGA is om toe te werken naar een inrichting van het gebied rondom de natuurgebieden die in het (landbouwkundig) gebruik en qua hydrologie past bij de te behalen wateren natuurdoelen, toekomstbestendig perspectief geeft aan de landbouw en bijdraagt aan een vitaal buitengebied.</p> <p>In 2023 werken de gezamenlijke partijen via een programmatische aanpak intensief met elkaar samen aan visievorming en planuitwerking voor het hele gebied.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Om tot een totaalaanpak van de Pelen te komen is gekozen voor een programmatische aanpak in aparte deelgebieden rondom de Pelen. Per deelgebied werken we de opgaven uit worden en maken we een integraal plan. Niet alle deelgebieden pakken we gelijktijdig op. Specifiek aan de Limburgse kant worden al lopende kleinere gebiedsprocessen/ontwikkelingen als uitgangspunt genomen. Voor 2024 is een werkplan opgesteld met een overzicht van geplande activiteiten in de verschillende deelgebieden om beter te kunnen sturen op de voortgang. Bij de uitwerking nemen we ook de ontwikkeling rondom het LPLG in ogenschouw en stemmen we de processen af. Het gaat dan met name om de gebiedsgerichte aanpak.</p>
<p>03. Uitvoering DHZ fase 2</p> <p>Bij de uitvoering van DHZ fase 2 worden de zoetwatermaatregelen waar mogelijk gebiedsgericht uitgevoerd in samenwerking met onze waterpartners en de lokale gebiedspartijen. Zie ook subdoel 2.1.1.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Met de waterpartners zoeken we naar het gebiedsgericht realiseren van zoetwatermaatregelen zoals die in het werkplan DHZ fase 2 zijn opgenomen.</p> <p>De subsidieregeling voor de uitvoering van maatregelen DHZ fase 2 is op 22 januari 2024 door de provincie Limburg opengesteld. Het waterschap dient in 2024 een aanvraag in voor de projecten die voldoen aan de subsidiecriteria. Uitgevoerde projecten kunnen met terugwerkende kracht tot 1 januari 2022 ingediend worden.</p>
<p>04. Hergebruiken gezuiverd water</p> <p>Samen met WBL onderzoeken we of we gezuiverd water in de praktijk kunnen hergebruiken ten behoeve van de zoetwatervoorziening.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>In het onderzoek van de Provincie Limburg is het hergebruik van effluent beperkt meegenomen. De verwachting is dat we in het tweede kwartaal van 2024 de resultaten ontvangen.</p> <p>Waterschapsbedrijf Limburg zoekt naar mogelijkheden voor het hergebruik van effluent. Ook is dit onderdeel van de gesprekken over de Waterketenstrategie 2040 van WBL.</p>
<p>05. Pilot implementatie van klimaatadaptatiemaatregelen in het gebied Groote Molenbeek/Mariapeel</p> <p>Als onderdeel van het project Groote Molenbeek/Mariapeel stellen we een inrichtingsplan en bestek op om een deel van de bufferzone van de Mariapeel te voorzien van aanvoerwater. Dit aanvoerwater kan vervolgens worden gebruikt voor subirrigatie. Actief sturen op grondwaterstanden wordt daarmee in het pilotgebied mogelijk. Dit draagt bij aan het vergroten van de waterbeschikbaarheid voor zowel landbouw</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Het inrichtingsplan is opgeleverd. De resultaten worden gebruikt nadat de Provincie Limburg de hydrologische systeem-analyse heeft afgerond.</p>

Subdoel 02.01.02: Gebiedsgericht uitvoeren van klimaatadaptatie

als natuur. Het gebied Grote Molenbeek/Mariapeel is bestempeld is als proefregio voor de implementatie van klimaatadaptatiemaatregelen. Intensieve monitoring van maatregelen maakt nadrukkelijk onderdeel uit van de pilot. Het inrichtingsplan is een uitwerking van LIWA, waarin subirrigatie een effectieve klimaatadaptatiemaatregel is gebleken.

Subdoel 02.01.03: Toetsen watersysteem aan de normen

Het Waterschap beoordeelt iedere zes jaar of het watersysteem nog voldoet aan de normering. Vanaf 2021 doen we dat cyclisch.

01. Watersysteemtoets

Wij voeren de watersysteemtoets uit, dit resulteert in nieuwe inundatiekaarten volgens de meest recente klimatologische neerslagstatistieken. Het levert ons inzicht op in de omvang van (nieuwe) wateroverlastknelpunten in ons watersysteem en waar deze niet aan de provinciale normering wateroverlast voldoen. We doen dit cyclisch (elk jaar een deel van het beheersgebied) voor de stroomgebieden die in op basis van het hydrologische klimaatadaptatiemodel zijn geactualiseerd.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Als gevolg van benodigde extra afstemming met marktpartijen zijn in december 2023 pas de opdrachten verstrekt voor de start van de watersysteemtoets voor deelstroomgebied Oostrumsebeek / Loobeek en deelstroomgebied de Geul. Volgens de geleverde planning zullen beide projecten medio 2024 worden opgeleverd.

02. Herbezinning op de normering wateroverlast

Naar aanleiding van de watercrisis 2021 is zowel binnen Limburg als landelijk een herbezinning op de normering wateroverlast op gang gekomen. In lijn met het eindadvies van de landelijke beleidstafel wateroverlast en hoogwater werken we samen met de Provincie Limburg en het provincie brede programma Waterveiligheid en Ruimte toe naar een meer risicogerichte normering. Zolang deze er nog niet is blijven we op basis van de bestaande kaders werken aan de aanpak van wateroverlast. Aanvullend daaraan wegen we in specifieke gevallen op basis van nog op te stellen heldere criteria af of bij grote risico's verdergaande maatregelen wenselijk zijn. Dit zal ook onderdeel uitmaken van de evaluatie van de herziening van de Waterwet

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Dit is ondergebracht in pijler 2 van WRL. De in 2022 gestarte STOWA*-pilot risicogerichte normering is afgerond en de opdracht om de pilot verder uit te werken loopt. Het waterschap is aangehaakt bij het landelijke spoor risicogerichte normering WRL heeft opdracht verstrekt voor het opstellen van uitgangspunten en criteria voor het beoordelen van wateroverlastmaatregelen.

* STOWA is het kenniscentrum van de waterschappen in Nederland. STOWA ontwikkelt, vergaart, verspreidt en implementeert toegepaste kennis die de waterbeheerders nodig hebben om de opgaven waar zij in hun werk voor staan, goed uit te voeren.

03. Doorontwikkeling klimaatadaptatiemodel met bouw van IBRAHYM 3.0 en updaten van hydrologisch modelinstrumentarium

We werken verder aan de (door)ontwikkeling van het klimaatadaptatiemodel met de bouw van IBRAHYM 3.0 en met het updaten van het hydrologisch modelinstrumentarium voor de stroomgebieden Geul, Brabantse Afwateringen en Grote Molenbeek. Daarnaast werken we aan diverse innovatieve toepassingen om modellen verder te verbeteren, en om afvoeren en waterstanden beter te voorspellen.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

IBRAHYM 3.0 en het Geulmodel zijn opgeleverd. Het model voor de Brabantse Afwateringen is nagenoeg gereed, modellering van de Grote Molenbeek is gaande. In oktober heeft de Regionale Actietafel van WRL het plan van aanpak Early Warning vastgesteld. Hiermee gaan we de komende jaren grote stappen zetten in het informeren/waarschuwen van belanghebbenden voor wateroverlast en droogte.

04. Grensoverschrijdend voorspelmodel Roer

We ontwikkelen daarnaast een grensoverschrijdend voorspelmodel Roer (samen met WVER) door het combineren en uitbreiden van bestaande modellen en datasystemen (FEWS), gericht op de voorspelling van de vulling van stuwmeren bovenstrooms en de voorspelling van de afvoer verder benedenstrooms.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

De opdracht is in december 2023 afgerond. Het model wordt in 2024 in gebruik genomen.

Subdoel 02.01.04: Uitwerken uitkomsten van LIWA

De Limburgse Integrale Watersysteem Analyse (zie kader LIWA) is voor ons een inspiratiebron en heeft veel bruikbare informatie opgeleverd over de knelpunten en kansen in het Limburgse watersysteem. In overleg met de projectpartners zijn haalbare maatregelen opgesteld en ruimtelijke strategieën verkend, die nu verder worden uitgewerkt en toegepast.

01. Analyse LIWA als onderbouwing van te nemen maatregelen

Komt tot uiting in allerlei andere subdoelen, zoals '2.1.1 Tegengaan van de gevolgen van droogte en verdroging. Adviseren en onderzoeken en in overleg uitvoeren van maatregelen', '2.1.2 Gebiedsgericht uitvoeren van klimaatadaptatie' en '3.1.10 Verwachten van lagere agrarische emissies'. Daarin wordt de analyse van LIWA gebruikt als onderbouwing van de te nemen maatregelen en worden de aanbevelingen van LIWA toegepast en uitgewerkt.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

LIWA wordt gebruikt voor de onderbouwing van de te nemen maatregelen bij de diverse subdoelen. Hierbij passen we ook de aanbevelingen toe en werken deze uit.

Subdoel 02.01.05: Adviseren actief over waterneutraal plannen en bouwen

Door ruimte te geven aan het water en het slim inrichten van Limburg kunnen we de gevolgen van overstromingen beperken.

01. Actief adviseren over waterneutraal plannen en bouwen in omgevingsvisies, omgevingsplannen en gemeentelijke programma's

Wij adviseren ook in 2023 actief over waterneutraal plannen en bouwen in omgevingsvisies, omgevingsplannen en gemeentelijke programma's. Wij leveren onze inbreng bij voorkeur al in een vroegtijdig stadium van het planproces (vooroverleg).

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Het waterschap benadert de gemeenten proactief om onze waterbelangen vroegtijdig in te brengen in de omgevingsvisie en of omgevingsplannen Dit is een doorlopende actie. Inmiddels zijn 11 omgevingsvisies door de gemeenten vastgesteld.

02. Opstellen 'Handreiking watertoets/klimaattoets' en 'Bouwstenen voor omgevingsplannen'

Waterpanel Noord (gemeenten, WL, WML en WBL) stelt een gezamenlijke 'Handreiking watertoets/klimaattoets' en 'Bouwstenen voor omgevingsplannen' op. Deze projecten zijn in 2021 opgestart en worden naar verwachting in 2023/2024 opgeleverd. Beide projecten dragen er toe bij dat de uitgangspunten voor waterneutraal en klimaatadaptief bouwen goed verankerd worden in ruimtelijke plannen/initiatieven. Eind 2022 wordt duidelijk of de initiatieven van Waterpanel Noord ook worden opgepakt door de zuidelijke samenwerkingsregio's.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Waterpanel Noord (gemeenten, WL, WML en WBL) wil een gezamenlijke 'Handreiking watertoets/klimaattoets' en 'Bouwstenen voor omgevingsplannen' opstellen. Beide projecten zijn vertraagd en door Waterpanel Noord doorgeschoven van 2024 naar 2025 vanwege gebrek aan personele capaciteit bij de gemeenten. Dit ligt buiten de invloedssfeer van het waterschap. De regio Maas en Mergelland overweegt ook bouwstenen en een handreiking op te stellen. De plannen hiervoor zijn echter nog niet concreet.

03. Opleveren 'Notitie stedelijk waterbeleid WL'

In 2022 zijn wij gestart met het herijken van ons stedelijk waterbeleid met als doel ons beleid optimaal in te zetten voor het realiseren van onze doelen op het gebied van klimaatadaptatie (aanpak wateroverlast en droogte) én waterkwaliteit. Naar verwachting wordt het eindproduct – de notitie stedelijk waterbeleid WL - eind 2023 opgeleverd.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

In 2022 startten wij met het herijken van ons stedelijk waterbeleid. Doel van de herijking is om ons stedelijk waterbeleid optimaal in te zetten voor het realiseren van onze doelen op het gebied van klimaatadaptatie (aanpak wateroverlast en droogte) én waterkwaliteit. In 2024 brengen we in beeld welke beleidsonderdelen herijking behoeven en herijken we diverse beleidsonderdelen.

Subdoel 02.01.05: Adviseren actief over waterneutraal plannen en bouwen

04. Samenwerken in de waterketen via 4 samenwerkingsregio's en BROL/AROL

Samenwerken in de waterketen: via de vier samenwerkingsregio's (Waterpanel Noord, Westelijke Mijnstreek, Parkstad en Maas & Mergelland) en het Bestuurlijk en Ambtelijk Regiotrekkers Overleg Limburg (BROL/AROL) werken we samen met gemeenten, Waterleidingmaatschappij Limburg (WML) en Waterschapsbedrijf Limburg (WBL) aan doelmatig water(keten)beheer en klimaatadaptatie. Binnen de samenwerking stellen we gezamenlijke beleids- en uitvoeringsplannen op, voeren we gezamenlijke projecten uit en communiceren we samen over klimaatadaptatie en waterkwaliteit via het platform Waterklaar. Ook in 2023 pakken alle samenwerkingsregio's weer diverse nieuwe projecten op en worden lopende projecten afgerond. In 2023 loopt o.a. het project blauwgroene schoolpleinen en het DPRA-project klimaatbestendige bedrijventerreinen van Waterpanel Noord.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

De 4 samenwerkingsregio's en het Limburg-brede afstemmingsoverleg (ambtelijk en bestuurlijk regiotrekker overleg Limburg) hebben ook in 2023 diverse lopende projecten voortgezet, nieuwe projecten opgestart en projecten opgeleverd. Enkele highlights per regio:

- Waterpanel Noord:
- In Waterpanel Noord (WPN) loopt sinds 2023 het project Groen-blauwe revolutie schoolpleinen. Dit project ondersteunt scholen bij het vergroenen en waterrobuust maken van hun schoolpleinen.
- In 2023 werd een branchestandaard gestart en opgeleverd. Hiermee is de personele kwetsbaarheid van de gemeenten in beeld gebracht.
- Het WPN-project Klimaatbestendige bedrijventerreinen voldeed niet aan de DPRA-subsidievoorwaarden en is – mede door capaciteitsproblemen gemeenten – getemporeerd naar 2025 (zie ook 02.01.06 04).
- Regio Maas en Mergelland
- Regio Maas en Mergelland onderzocht in 2023 de ambtelijke kwetsbaarheid.
- Diverse gemeenten stelden een hemelwaterverordening vast.
- De regio voerde ook in 2023 diverse projecten in het kader van het Delta Programma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) uit.
- Regio Parkstad
- In regio Parkstad hebben diverse gemeenten sinds 2023 een hemelwaterverordening vastgesteld.
- De werkregio is afgelopen jaar ondergebracht bij de stadsregio, waardoor de verbinding klimaat en ruimtelijke ordening verder is versterkt.
- Regio Westelijke Mijnstreek
- Regio Westelijke Mijnstreek heeft in 2023 een nieuw gezamenlijk basisrioleringsplan opgesteld inclusief een beleidsplan water en klimaat.
- De regio heeft in 2023 een onderzoek naar het beheer van watergreppels en buffers opgeleverd.
- Limburg-brede waterketensamenwerking (BROL)
- In 2023 is het in 2022 opgestarte project 'Uniforme rekenmethode' afgerond.
- Het in 2022 gestarte project 'Actualisatie en borging beslisboom verantwoord afkoppelen' is in juni 2023 opgeleverd. De opgeleverde producten zijn vervolgens als pilot in de praktijk uitgetest vanaf medio 2023 en worden naar verwachting medio 2024 Limburg-breed uitgerold.
- De verantwoordelijkheid voor het gezamenlijke platform Waterklaar (gemeenten, WL, WBL, WML en Provincie) is in 2023 overgedragen aan de Limburg-brede waterketensamenwerking (BROL).

Subdoel 02.01.05: Adviseren actief over waterneutraal plannen en bouwen

05. Evaluatie regenwaterstructuurvisies

Evaluatie regenwaterstructuurvisies: een gemeentelijke regenwaterstructuurvisie is een belangrijk instrument om water en klimaat goed te borgen in ruimtelijke initiatieven (waar ruimte vrij houden voor blauwgroene structuur, welke wijk heeft prioriteit om af te koppelen i.v.m. bijdrage aan wateroverlast andere wijk e.d.). In 2023 starten we samen met gemeenten met het evalueren van bestaande gemeentelijke regenwaterstructuurvisies. Op basis van deze evaluatie zullen we gezamenlijk adviseren in 2023/2024 of de huidige regenwaterstructuurvisies moeten worden aangepast. Ook besluiten we of we het opstellen van nieuwe visies als WL willen stimuleren en zo ja, op welke manier.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

Omdat gemeenten in Zuid-Limburg zelf een evaluatie zijn gestart, hebben we onze eigen evaluatie uitgesteld. Dit om de Zuid-Limburgse resultaten te kunnen gebruiken om de opzet voor een grote evaluatie te optimaliseren. Dit voorkomt dubbel werk en gemeenten twee keer vragen om vergelijkbare gegevens. Omdat de resultaten nog niet openbaar zijn, schuiven we dit project door naar 2024.

Subdoel 02.01.06: Stimuleren afkoppelen van regenwater

In Limburg verdwijnt nog steeds te veel schoon water in de riolering. Circa 50% van het verhard oppervlak is privaat bezit. Om burgers, bedrijven en woningbouwcorporaties klimaatbewust te maken (o.a. via Waterklaar) en hen te stimuleren het privaat verhard oppervlak af te koppelen van het riool liep t/m 2021 de gezamenlijke stimuleringsregeling 'afkoppelen regenwater private terreinen' van WL, gemeenten en provincie. Sinds 1 januari 2022 is de gezamenlijke 'Vervolg stimuleringsregeling afkoppelen private terreinen' in werking. De regeling loopt in 2022 en 2023 met een financiële uitloop naar 2024.

01. Uitvoeren 'Vervolg stimuleringsregeling afkoppelen private terreinen'

In 2023 voeren we samen met de gemeenten de 'Vervolg stimuleringsregeling afkoppelen private terreinen' uit.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

Het doel van de regeling is het klimaatbewust maken van inwoners, bedrijven en woningbouwcorporaties én hen te stimuleren hun regenwater af te koppelen van het riool. De regeling is najaar 2023 door het algemeen bestuur nog een laatste keer verlengd t/m 31-12-2026. Ook in 2023 is aandacht besteed aan klimaatbewustzijn en het belang van afkoppelen via Waterklaar. Afgelopen voorjaar is o.a. de Waterklaarbus gelanceerd door Waterpanel Noord. Zie onderstaande tabel voor de financiële voortgang van de vervolgregeling.

S.v.z. 'Vervolg stimuleringsregeling afkoppelen private terreinen'	Beschikbaar budget in mln. Euro	Gefactureerd 2022 en 2023 in mln. euro	Restant in mln euro's	Afgekoppeld in ha
Beschikbaar budget				
Budget WL t.b.v. vervolgregeling*	€ 1,10			
Toegevoegd overschot WL/Prov oude regeling**	€ 1,49			
Totaal budget WL/Prov vervolgregeling	€ 2,59		€ 2,03	
Totaal Limburg (Gem/WL/Prov)	€ 5,18			
Gefactureerd				
Gefactureerd Noord		€ 0,35		5,6
Gefactureerd Zuid		€ 0,20		2,2
Totaal Limburg		€ 0,56	€ 4,06	7,8

*: het AB van WL heeft t.b.v. de Vervolgregeling € 1,1 mln. Beschikbaar gesteld (besluit juli 2021).
 ** = O.b.v. de eindafrekening oude regeling (accountantscontrole 2023) toegevoegde overschot WL/Pr

02. Ontwikkelen strategie voor het afkoppelen van private terreinen voor periode na beëindiging van de huidige regeling

De huidige vervolgregeling eindigt op 31 december 2023. In 2023 ontwikkelen we daarom een strategie voor het afkoppelen van private terreinen voor de periode na de beëindiging van de huidige regeling.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

We evalueerden in 2023 met de gemeenten de vervolgregeling stimuleringsregeling afkoppelen private terreinen op verzoek van het AB. Gemeenten gaven aan tevreden te zijn over de regeling en vonden dat stoppen zonde zou zijn. Het algemeen bestuur verlengde de regeling afgelopen najaar nog een laatste keer

Subdoel 02.01.06: Stimuleren afkoppelen van regenwater

	<p>waardoor deze nu loopt t/m 31-12-2026 met een financiële uitloop naar 2027.</p>
<p>03. Ontsteden en vergroenen van de bebouwde omgeving Ook in 2023 zetten wij samen met gemeenten, WML, WBL en Provincie in op het ontsteden en vergroenen van de bebouwde omgeving door het klimaatbewust maken van burgers, bedrijven en woningbouwcorporaties via Waterklaar (www.waterklaar.nl) én via onze eigen kanalen. Hierbij bieden we deze doelgroepen ook concrete handelingsperspectieven.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Het stimuleren van ontsteden en vergroenen van de bebouwde omgeving en het klimaatbewust maken van inwoners, bedrijven en woningbouwcorporaties is een doorlopende actie. Via het gezamenlijke platform Waterklaar (gemeenten, WL/WBL, WML en Provincie) en onze eigen communicatiekanalen brengen we het belang hiervan voortdurend onder de aandacht. Sinds 2023 worden Waterklaar en ‘Wacht niet op water’ van Water en Ruimte Limburg (WRL) met elkaar afgestemd.</p>
<p>04. Deelnemen aan project Klimaatadaptieve bedrijventerreinen van Waterpanel Noord We nemen deel aan het project Klimaatadaptieve bedrijventerreinen van Waterpanel Noord. Dit is een project van de regionale uitvoeringsagenda klimaatadaptatie (DPRA). Op basis van de resultaten van dit project en vanuit onze eigen strategie klimaatbestendige bedrijventerreinen bepalen we de mogelijke maatregelen.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☐ ☐ ☒</p> <p>Toelichting: Klimaatadaptieve bedrijventerreinen is een project van Waterpanel Noord en komt voort uit de regionale uitvoeringsagenda klimaatadaptatie (DPRA). Op basis van de resultaten van dit project en vanuit onze eigen WL-strategie klimaatbestendige bedrijventerreinen bepaalt Waterpanel Noord de mogelijke maatregelen. Waterpanel Noord temporiseerde het project in 2023 vanwege capaciteitsproblemen bij gemeenten. Het project staat nu voor 2025 geprogrammeerd op de uitvoeringsagenda van Waterpanel Noord.</p>

Subdoel 02.01.07: Informeren over de risico's op wateroverlast

<p>Wij blijven inwoners en bedrijven informeren over de risico's van wateroverlast. Daarbij wordt aangegeven tot welk niveau Waterschap Limburg binnen de mogelijkheden van de specifieke situatie bescherming tegen wateroverlast kan bieden en waar hun eigen verantwoordelijkheid begint.</p>	
<p>01. Informeren bewoners op basis van meerlaagse risicobenadering We gaan na hoe we (bv in enkele pilotgebieden) bewoners op basis van de meerlaagse risicobenadering gericht kunnen informeren over wie welke verantwoordelijkheid heeft, welke zorgplicht en beschermingsniveau daarbij hoort en welke risico's op wateroverlast er zijn. Dat doen we in samenwerking met het programma WRL en de provincie Limburg.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Deze actie ss ondergebracht in Pijler 3 van WRL</p> <p>Spoor 1: Early warning In oktober heeft de Regionale Actietafel van WRL het plan van aanpak Early Warning vastgesteld. Hiermee gaan we de komende jaren grote stappen zetten in het informeren/waarschuwen van belanghebbenden voor wateroverlast en droogte.</p> <p>Spoor 2: De Brochure “Wateroverlast in je woning” is geactualiseerd. Verder werken we aan het beschikbaar stellen van risicokaarten en het ontwikkelen van een brochure voor overstromingsveilig bouwen en kopen van een woning, zijn er draaiboeken ontwikkeld voor buurten, musea, archieven en monumenten. Draaiboeken voor bedrijven en instellingen zijn in ontwikkeling evenals een stimuleringsregeling voor zelfbeschermingsmiddelen is in ontwikkeling.</p>

Subdoel 02.01.07: Informeren over de risico's op wateroverlast

<p>02. Doorontwikkeling Waterbeeld-app. Waarschuwing Wateroverlast.</p> <p>We ontwikkelen tools om wateroverlast te voorspellen en om bewoners tijdig te informeren/alarmeren over dreigende wateroverlast. Dit doen we o.a. in de pilot W2O en sinds juli 2022 ook met het online waterbeeld via de site van WL. Dit zal worden doorontwikkeld tot een zogenaamde Waterbeeld-app. Waarschuwing Wateroverlast.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De doorontwikkeling van het externe waterbeeld is inmiddels opgenomen in het Plan van aanpak Early Warning. Onderdeel daarvan is onderzoek naar de mogelijkheden om burgers te informeren en de juiste informatie te geven. Informatiebronnen zoals de pilot W2O, ontwikkelingen van afvoervoorspelmodellen maar ook andere reguliere informatiebronnen zoals bijvoorbeeld het KNMI, FEWS (hydrologisch model) etc. zijn daar onderdeel van. Er is veel gebeurd in 2023 maar omdat er nog geen waterbeeld-app is status geel.</p>
<p>03. Bescherming eigen woning (knop 4) steeds nadrukkelijk voor het voetlicht brengen</p> <p>Binnen de verschillende knelpunten/projecten van Water in Balans zullen we bescherming eigen woning (knop 4) steeds nadrukkelijk voor het voetlicht brengen, enerzijds als een (deel)mogelijkheid van het Waterschap om te voldoen aan de normering en anderzijds als een mogelijke oplossing voor de eigenaren zelf om zich voor een niveau boven de normering te beschermen.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>In nauwe samenwerking met WRL (Waterveiligheid Ruimte Limburg) werken we aan een plan van aanpak om bewustwording van burgers te bevorderen om zichzelf te beschermen tegen wateroverlast. Een voorbeeld is het voorlichtingsmateriaal dat is gemaakt voor het omgaan met wateroverlast voor specifieke doelgroepen. Hierbij worden ook gezamenlijk met provincie en gemeenten instrumenten ontwikkeld zoals draaiboeken, brochures en subsidies. Ook zijn panelen aangeschaft die getoond worden tijdens bewonersavonden en die uitgesteld zijn in de Woonwijzerwinkel. Daar kunnen inwoners kennismaken met de verschillende systemen en kijken welke het meest geschikt is voor hun situatie.</p>

Subdoel 02.01.08: Zoeken van innovatieve en duurzame oplossingen

<p>Een herijking van het systeem vraagt om een andere aanpak en innovatieve oplossingen. Deze onderzoeken we samen met kennisinstututen, bedrijven en onze partners in het veld.</p> <p>Innovatie is voor veel medewerkers een abstract begrip dat weinig leeft. Daarbij wordt voornamelijk gekeken naar technische innovaties en onvoldoende naar sociale innovatie binnen de organisatie zelf. Laatstgenoemde is cruciaal om innovatie tot het DNA van WL te laten behoren. De sleutel tot succes is daarbij (op basis van de huidige inzichten) Duurzaamheid.</p>	
<p>01. Presentaties, lezingen en workshops geven over systeemdenken, omdenken, innovatie en duurzaamheid.</p> <p>Presentaties, lezingen en workshops geven over systeemdenken, omdenken, innovatie en duurzaamheid.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Ondanks de personele onderbezetting in een groot deel van 2023 en het daardoor ontbreken van het collectief geheugen met betrekking tot duurzaamheidsbeleid is de aanpak van de verschillende pilots goed verlopen en zijn er doorstarts in 2024. Dat nog 60% - 70% van het budget benut is mag gezien worden als een bovenverwacht resultaat gelet op de onderbezetting.</p>
<p>02. Samenwerking met kennisinstututen versterken.</p> <p>Samenwerking met kennisinstututen versterken.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☐ ☒</p> <p>Toelichting:</p> <p>De kandidaat-trainee heeft besloten om bij Waterveiligheid en Ruimte Limburg aan de slag te gaan en niet voor het Living Lab te kiezen. Momenteel wordt een nieuwe kandidaat geworven.</p>

Subdoel 02.01.08: Zoeken van innovatieve en duurzame oplossingen

<p>03. Ontwikkelen klimaatadaptieve Legger</p> <p>We ontwikkelen een klimaatadaptieve Legger met behulp van de methodiek van Design Thinking</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De pilot is afgerond. In de volgende fase heeft HAS de opdracht gekregen om studenten de verschillende kaartlagen bij elkaar te laten brengen in de praktijk. Dit vindt plaats in de gemeente Weert die met ons samenwerkt gelet op alle ruimtelijke uitdagingen die er spelen.</p>
<p>04. Bouwen van 1ste versie tool informeren droogtesituaties</p> <p>Door middel van deelname in het project Digital Twin Waterbeheer-droogte willen we komen tot betere informatie over de feitelijke droogtesituatie. We bouwen een 1ste versie van een tool die het mogelijk maakt om scenario's te maken voor het proefgebied van Grootte Molenbeek.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Eind 2023 is een eerste demoversie opgeleverd van een voorspellingstool. Deze tool kan vanaf droogteseizoen 2024 ingezet dienen als een van de informatiebronnen om de inzet van droogtmaatregelen te beoordelen en droogtescenario's uit te werken.</p>
<p>05. Benutten externe onderzoeksprogramma's KLIMAP / CASTOR om bestaande kennisleemtes op te vullen</p> <p>We gaan door met het benutten van externe onderzoeksprogramma's 'KLIMAP' (Klimaatadaptatie in de Praktijk) en 'CASTOR' (Catchment Strategies Towards Resilience). Hiermee geven we duurzaam invulling aan de ontwikkeling van een klimaatrobuust watersysteem. Beide onderzoeksprogramma's richten zich op de hoge zandgronden en onderzoeken hoe het water- en bodemsysteem klimaatrobuust kan worden ingericht voor landbouw en natuur. Er wordt gewerkt aan handvatten, tools en de methodiek van ontwikkelpaden om in regio's ook daadwerkelijk tot implementatie van maatregelen te komen. In samenwerking met 'KLIMAP' wordt in 2023 onderzoek naar subirrigatie voortgezet en resultaten opgeleverd als vervolg op de verkenning binnen 'LIWA' (Limburgse Integrale Watersysteem Analyse), waarin subirrigatie een effectieve maatregel is gebleken voor zowel droogte, actief grondwaterbeheer en wateroverlast. Het onderzoek wordt benut om bestaande kennisleemtes verder op te vullen.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Dit jaar, 2023, is het laatste jaar van het onderzoeksprogramma KLIMAP. Er is toegewerkt naar eindproducten van de diverse activiteiten. Specifiek voor Waterschap Limburg betekent dit afronding van de pilot subirrigatie en oplevering van de resultaten daarvan. Verder werken we de concept-ontwikkelpaden uit waarbij de gebiedsgerichte aanpak Vitale Peel als casus wordt gebruikt. Uiteindelijk heeft het programma een paar maanden vertraging opgelopen. De resultaten zijn in het eerste kwartaal van 2024 opgeleverd.</p>
<p>06. Inzoomen op het wateraanvoersysteem rondom de Noordervaart en de Peelkanalen (Slim Watermanagement).</p> <p>'Slim Watermanagement' is één van de maatregelen uit het Deltaprogramma Zoetwater waarbij waterschappen en RWS beheergrensoverschrijdend samenwerken in het operationele waterbeheer (gezamenlijke systeemanalyses, redeneerlijnen, informatieschermen). Het gaat om het oppervlaktewater daar heen te 'sturen' waar het de minste overlast veroorzaakt of het hardst nodig is. In 2023 wordt ingezoomd op het wateraanvoersysteem rondom de Noordervaart en de Peelkanalen.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>'Slim Watermanagement' is één van de maatregelen uit het Deltaprogramma Zoetwater waarbij waterschappen en RWS beheergrensoverschrijdend samenwerken iop operationeel vlak. Het gaat om het oppervlaktewater daar heen te 'sturen' waar het de minste overlast veroorzaakt of het hardst nodig is. In 2023 hebben we ingezoomd op het wateraanvoersysteem rondom de Noordervaart en de Peelkanalen. Het project wacht op de uitvoering van ons uitvoeringsproject wateraanvoer Peelkanalen. Als dat in zijn totaliteit is gerealiseerd bekijken we binnen Slim Watermanagement welke "restvraag" er nog ligt rondom de samenwerking met RWS en waterschap Aa en Maas. Dit om te voorkomen dat er zaken dubbel worden opgepakt of dat die niet op elkaar aansluiten.</p>

Doel 02.02: Aanpak grootste wateroverlastknelpunten

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Klimaatadaptatie						
2.2 Aanpak grootste wateroverlastknelpunten						
a) % van een zesde van het areaal dat getoetst is ²	100%	...%			100%	- ¹
1. geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.						
2. jaarlijks toetsen we een zesde van het areaal (100% in 2023 betekent dus dat we 1/6 van het areaal getoetst hebben).						

Subdoel 02.02.01: Beperken wateroverlast vanuit ons watersysteem

Voldoen aan de wateroverlastnormen betekent dat we soms nieuwe buffers aanleggen, bestaande buffers vergroten of de afvoer van een watergang verbeteren. Maar vaak is het duurzamer om maatregelen zo hoog mogelijk in het stroomgebied te nemen: water vasthouden waar de regen valt, in de dorpen, steden, landbouwgebieden en natuurterreinen. Dit draagt ook bij aan andere doelen. Daarom nodigen we inwoners, gemeenten, agrariërs en terreinbeheerders uit om samen te bepalen wat het beste pakket aan maatregelen is en wie aan zet is om ze uit te voeren.

01. Aanpakken groot aantal wateroverlastknelpunten in WiB en WB21.
 Om het watersysteem klimaatrobuust te krijgen worden in het programma 'Water in Balans' en het project 'WB21' een groot aantal wateroverlastknelpunten aangepakt.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

Binnen het cluster Projecten Watersysteem wordt het knelpunt Leukderbeek opgepakt. Hiervoor werken we op dit moment het plan uit in nauwe samenwerking met gemeente Meerssen en provincie Limburg. Start uitvoering is gepland eind 2024.

Binnen het programma Water in Balans werken we (in drie tranches) aan een gestructureerde en robuuste (knoppen) aanpak van wateroverlast(knelpunten).

In het afgelopen jaar:

- zijn de WiB verkenningen verder uitgewerkt in nauwe afstemming met gemeenten en andere stakeholders;
- zijn voor WiB Hekerbeekdal en WiB Einighausen voorkeursvarianten vastgesteld;
- zijn intentieovereenkomsten gesloten met de gemeente Beekdaelen voor het WiB project Wijnandsrade & Aalbeek en met de gemeente Sijpeveld voor het WiB project Bocholtz en Sijpeveld; -is in het kader van het WiB project Noordal, samen met projectpartners Natuurmonumenten, gemeente Eijsden-Margraten en LLTB de intentieovereenkomst Noordal getekend.
- is een samenwerkingsovereenkomst gesloten met de gemeente Sittard-Geleen voor het WiB project Einighausen;
- is een uitvoeringsovereenkomst gesloten met de gemeente Beekdaelen voor het WiB project Hegge
- Is het projectplan Waterwet voor maatregelen ikv het WiB project Hegge onherroepelijk geworden en start binnenkort de realisatie;
- Is een drietal WiB projecten gerealiseerd: Eckeltsebeek, Schelkensbeek en de voorrangmaatregel Vijlenstraat, als onderdeel van project Mechelderbeek;
- Is in het kader van knop 1 voor het tweede jaar een stimuleringsregeling water vasthouden landbouwpercelen opgesteld;

Subdoel 02.02.01: Beperken wateroverlast vanuit ons watersysteem

	<p>-Is in het kader van knop 4 samengewerkt met WRL (Waterveiligheid Ruimte Limburg) en zijn waterkerende schotjes aangeschaft die getoond worden tijdens bewonersavonden en uitgesteld zijn in de Woonwijzerwinkel.</p>
<p>02. Stakeholders actief betrekken mee te denken. Zoals in het werkplan 'Samen Balanceren' van het programma Water in Balans opgenomen, zijn de hierboven genoemde maatregelen geborgd in de zogenaamde knoppenaanpak. In onze verkenningsfase worden alle stakeholders actief betrokken om mee te denken over de opgave en hun rol in de oplossing.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Binnen de Water in Balans projecten zijn in 2023 de stakeholders actief betrokken. De projectteams hebben de standaard-aanpak van een stakeholderanalyse toegepast, gevolgd door contactmomenten (446 in 2023) De resultaten van de contactmomenten zijn vertaald in klanteisen die na het honoreringsproces in de ontwerpen van de maatregelen zijn meegenomen, Onderdeel van de contactmomenten zijn inwonersavonden, waarvan er in 2023 in totaal 16 hebben plaatsgevonden.</p>
<p>03. Oplossen van wateroverlastknelpunten in onze reguliere beekherstelopgaven Daarnaast lossen we ook wateroverlastknelpunten op in onze reguliere beekherstelopgaven. Dit is integraal onderdeel van de herinrichtingsprojecten waar dit speelt. Voor ca. 15 nog niet geprogrammeerde wateroverlastknelpunten worden projectopdrachten opgesteld zodat ze daarna geprioriteerd en geprogrammeerd kunnen worden.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De projectopdrachten zijn vastgesteld en de aanpak van de wateroverlastknelpunten is meegenomen in de programmering van de begroting 2025.</p>

Subdoel 02.02.02: Inrichten beekdalen als klimaatbuffer

<p>In de planperiode gaan we in twee beekdalen op geschikte locaties aan de slag met een integrale beekdalontwikkeling om ze geschikter te maken als buffer om extremen in het klimaat op te vangen.</p>	
<p>01. Inrichten beekdalen Grootte Molenbeek en Geuldal als klimaatbuffer. Dit zijn de beekdalen van de Grootte Molenbeek en het Geuldal. Zie bij '3.3. Pilots integrale beekdalontwikkeling'.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De verkenningsfase voor het doorstroommoeras is gestart. Voor de laggzone is de projectopdracht afgerond en is het project van planvoorbereiding overgegaan naar de fase van verkenning en uitvoering. Het inrichtingsplan subirrigatie is opgesteld. Omdat de projecten laggzone en subirrigatie in de bufferzone liggen van het Natura2000-gebied Mariapeel moeten de voorgestelde maatregelen doorgerekend worden met de hydrologische systeemanalyse Peelvenen (HSA-model). De provincie is nog bezig met het opstellen van dit model.</p>

Doel 02.03: Risicogestuurd peilbeheer en onderhoud

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Klimaatadaptatie						
2.3 Risicogestuurd peilbeheer en onderhoud						
a) nog niet beschikbaar ¹	...	...			...	...

¹ indicatoren worden in 2023 uitgewerkt op basis van de implementatie van de vernieuwde nota peilbeheer.

Subdoel 02.03.01: Zoveel mogelijk vasthouden van water in watergangen

We richten ons onderhoud en peilbeheer primair op het vasthouden van water. Pas wanneer het nodig is, voeren we water af.	
<p>01. Stimuleren eigen medewerkers in operationeel overleg Peilbeheer.</p> <p>In het operationeel overleg Peilbeheer stimuleren we onze eigen medewerkers collega's om ook in hun dagelijkse, eigen taken water zo lang mogelijk vast te houden.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>In een driewekelijks overleg tussen de tactisch peilbeheerder en de aanspreekpunten van de vijf inspectieteams sturen we structureel op het zo lang mogelijk vasthouden van water. Hiermee geven we invulling aan de nieuwe nota peilbeheer 2022-2027 waar wordt gestuurd op het maximaal conserveren van water wanneer dit kan, maar afvoeren wanneer dit noodzakelijk is. Omdat de tweede helft van 2023 uitzonderlijk nat is geweest, heeft de nadruk in die periode gelegen op het afvoeren van water.</p>
<p>02. Invulling geven aan het 'anders maaien' plan</p> <p>We geven invulling aan het 'anders maaien' plan. In totaal maaien we circa 170 km waterloop éézijdig om water langer vast te houden.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Via de groenbestekken met onze contractanten wordt jaarlijks invulling gegeven aan het anders maaien plan.</p>
<p>03. Uitvoering DHZ fase 2, boerenstuwen</p> <p>Bij de uitvoering van DHZ fase 2 worden zoetwatermaatregelen uitgevoerd gericht op het vasthouden van water in de watergangen met bijvoorbeeld boerenstuwen. Zie ook subdoel 2.1.1.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Dit project heeft een lange aanlooptijd gehad. Een adviesbureau heeft de voorbereiding inkoop en locatie-onderzoek uitgevoerd. Plaatsing van de volgende tranche boerenstuwen start begin 2024 en wordt in 2025 afgerond.</p>
<p>04. Nota peilbeheer uitwerken tot een geactualiseerd stuwenboek</p> <p>In 2023 wordt de vernieuwde nota peilbeheer uitwerkt tot een geactualiseerd stuwenboek, er wordt gestart met één gebied. Daarnaast wordt het vernieuwde proces peilbeheer verder vormgegeven.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>In 2023 hebben we gewerkt aan de ontwikkeling van een vernieuwd stuwenboek en de ontwikkeling van het vernieuwde interne proces rondom peilbeheer. Beide trajecten gaan meerdere jaren duren. Het geactualiseerde stuwenboek van het eerste deelgebied wordt verwacht in Q2 2024.</p>

Subdoel 02.03.02: Optimaliseren van de waterverdeling

Vanuit de Maas wordt water naar hoger gelegen gebieden gebracht via het Limburgse en Belgische kanalenstelsel. De hoeveelheid water die de Maas in de zomer kan leveren aan Noord-Brabant en Limburg is maximaal 5,4 m3/s, terwijl de vraag naar water groeit door de droge zomers. Om het beschikbare water efficiënter in het gebied te kunnen gebruiken, gaan we in de komende planperiode het aanvoersysteem optimaliseren.

Bij het inlaten van Maaswater is er een spanningsveld met de waterkwaliteit. Het Maaswater is kalkhoudend terwijl de inlaatgebieden van nature kalkarm zijn. Ook bestaat het risico dat bekende of onbekende stoffen zich met het Maaswater verspreiden. Over het algemeen is de kwaliteit van het ingelaten Maaswater echter beter dan die van de watergangen waar het wordt ingelaten.

01. Uitwerken vervolgplan inzicht in de actuele waterverdeling en blauwdruk waterverdelingsdashboard voor CRK

Op basis van de in 2021 & 2022 uitgevoerde meetpilot wordt een vervolgplan uitgewerkt om in de toekomst meer inzicht te krijgen in de actuele waterverdeling. Daarbij wordt in 2023 gewerkt aan blauwdruk voor een waterverdelingsdashboard voor in de CRK ten gunste van het operationele beheer en evaluatie op de lange termijn. Er wordt samenwerking gezocht met het programma Slim Watermanagement (2.1.8).

De status per 31 december 2023

Toelichting:

Er is een eerste blauwdruk opgeleverd voor een meetnet voor het wateraanvoersysteem met een bijbehorend waterverdelingsdashboard. De pilot heeft laten zien dat het mogelijk is om de waterverdeling in het wateraanvoersysteem beter inzichtelijk te maken via een dashboard in de CRK. Hiervoor moeten wel extra meetlocaties worden ingericht. Plannen hiervoor werken we de komende jaren verder uit.

Doel 02.04: Elke druppel vasthouden en pas afvoeren als het moet

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Klimaatadaptatie						
2.4 Elke druppel vasthouden en pas afvoeren als het moet						
a) door ontwikkelen droogte-bestrijdingsplan (% gereed)	90%	...		100%	100%	- ⁵
b) uitvoering maatregelen droogte-bestrijdingsplan (% uitgevoerd) ²	90%	...		90%	100%	- ⁵
c) aantal extra boeren/bermstuwen geplaatst ³	600	...		0	800	2024
d) aantal stuwen geautomatiseerd ⁴	0	...		0	70	2025
¹ door enkele jaren met het droogteplan te werken en te verfijnen creëren we een stabiel plan waarin de meest voorkomende droogtemaatregelen opgenomen zijn. ² het uitvoeren van een aantal standaard droogtemaatregelen (bijv. droogte inspecties) binnen de verschillende werkprocessen ³ doel is in meerdere tranches het aantal boerenstuwen verder op te voeren. ⁴ via middelen SPUK Natuur (Specifieke Uitkering) komt er financiering voor vervanging en automatisering van 70 stuwen in de periode tot eind 2025. ⁵ geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen						
Toelichting indicator						
Het droogteplan is eind 2023 geëvalueerd en omgebouwd. Het is in maart 2024 opnieuw vastgesteld. Voor de onderdelen C (extra bermstuwen) en D (automatisering stuwen), geldt dat alle vooronderzoeken in 2023 zijn afgerond en uitvoering in het veld vanaf het eerste kwartaal 2024 wordt opgestart.						

Subdoel 02.04.01: Adviseren over efficiënt watergebruik

Grondwateronttrekkingen staan onder maatschappelijke druk als gevolg van droogte. Verschillende functies claimen hetzelfde water en per saldo wordt er meer water onttrokken dan door de neerslag aangevuld. Daarom adviseren we gebruikers van grondwater over het effectiever omgaan met het onttrokken grondwater.

01. Zoveel mogelijk vasthouden van water in watergangen

Zie '2.3.1 Zoveel mogelijk vasthouden van water in watergangen'

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Conform de nieuwe nota peilbeheer 2022-2027 hebben we gestuurd op het maximaal conserveren van water wanneer dit kan, maar afvoeren wanneer dit noodzakelijk is.

Subdoel 02.04.02: Respecteren van bestaand grondgebruik bij peilbeheer en onderhoud

Waterschap Limburg respecteert bestaand grondgebruik bij het peilbeheer en onderhoud. In 2022 is de vernieuwde nota peilbeheer uitgewerkt waarin kaders zijn vastgelegd. Deze nota wordt in 2023 binnen de organisatie geïmplementeerd.

01. Zoveel mogelijk vasthouden van water in watergangen'

Zie '2.3.1 Zoveel mogelijk vasthouden van water in watergangen'

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Conform de nieuwe nota peilbeheer 2022-2027 hebben we gestuurd op het maximaal conserveren van water wanneer dit kan, maar afvoeren wanneer dit noodzakelijk is.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie

Programma Klimaatadaptatie	Begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
Kosten	17.974.800	16.817.360	15.669.393
Opbrengsten	567.800	746.100	1.094.197
Netto kosten	17.407.000	16.071.260	14.575.196
Bijdrage aan WBL	-	-	-
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	50.599.400	50.599.400	51.819.581
Totaal na doorberekening	68.006.400	66.670.660	66.394.777

Toelichting

- De kosten zijn voor 91% gerealiseerd, na aftrek van de kosten die via de bestemming van het jaarrekening resultaat worden gedekt uit bestemmingsreserves. Dit betreft:
  - € 68.055 'stimuleringsregeling landbouw' en
  - € 254.858 'onderhoudscontract'

Enkele significante onderschrijdingen van de kosten hebben betrekking op:

- De oorspronkelijk aangevraagde budgetten 'waterrobuust' waren gebaseerd op de kennis van voor de periode programma Waterveiligheid en ruimte Limburg (WRL). Door het oprichten van WRL en de toezegging van Rijksbudgetten voor WRL is financiering van onderzoeken alsmede subsidies, stimuleringsregelingen, onderzoeken zelfbescherming etc. vanuit waterrobuust WL voor een overgroot deel overbodig.
- Het beschikbare budget voor het onderhoud dat via bestek wordt uitgevoerd is niet volledig uitgeput omdat o.a. door de natte omstandigheden in de tweede helft van het jaar werkzaamheden niet zijn uitgevoerd. Bovendien is in dit kader minder juridisch advies nodig gebleken van verwacht en is de externe ondersteuning minder noodzakelijk gebleken dan verwacht.
- Door de uitloop van het provinciaal onderzoek waterbeschikbaarheid kunnen de vervolgoopdrachten voor het covenant pas in 2024 ingezet worden. Daarnaast is de update stuwboek en het uitvoeringsplan peilbeheer doorgeschoven naar 2024.
- Voor het projectmatig ontwikkelen van een generieke werkwijze voor Succesvol Opleveren & Overdragen (SOO) is specialistische expertise aangetrokken. De doorlooptijd van de meervoudige onderhandse aanbesteding heeft tot gevolg gehad dat de uitvoering pas eind 2023 is kunnen starten. Het project wordt daardoor grotendeels in het jaar 2024 uitgevoerd.
- De opbrengsten zijn vooral gestegen als gevolg van opgelegde dwangsommen. Evenals de provinciale bijdragen voor het project 'Verduurzaming water- en bodembeheer Heuvelland Zuid Limburg' en 'Soortenbeschermingsplannen en bevermaatregelen'. Bovendien is de solidariteitsbijdrage 2023 muskus- en beverrat hoger dan verwacht.
- Aan dit programma zijn met name meer indirecte kosten en kosten van ondersteuning doorberekend vanwege de doorberekeningsystematiek.

Investerings

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA (Bedragen x 1.000)								
Project	AT	Omschrijving	UITGAVEN 2023			INKOMSTEN 2023		
			Begroting		Realisatie	Begroting		Realisatie
			Primitief	Gewijzigd		Primitief	Gewijzigd	
P000104	30	Herinrichting Maasnielderbeek bovenloop (resterend deel)	300	50	52	-	-	-
P003102	30	Herinrichting Geul benedenstrooms kern Valkenburg fase 2 (Leeuw brouwerij)	700	500	1.583	530	300	400
P003103	30	Vispassage Epermolen	410	120	113	-	-	28
P003104	30	#Vispassage Volmolen	-	5	1	-	-	-
P003108	30	Herstel vismigratiekelpunt Commandeursmolen	-	-	1	-	-	-
P026401	30	Herinrichting Kanjel en Gelei, gemeenten Meerssen en Maastricht	50	300	692	425	-	224
P057302	30	Herinrichting Worm (Nato-depot - Rimborg)	300	120	93	-	-	-
P066401	30	Herinrichting Bosbeek (Meinweg - monding)	200	120	152	-	-	-
P071002	30	Herinrichting Vlootbeek Benedenloop (Reigersbroek - Linnerweg)	350	75	68	-	-	-
P078302	30	#Aanpak Iekverlies Middelsgraaf te Susteren	-	-	1	-	-	-
P080105	30	Herinrichting Rode Beek Millen-Susteren	400	200	233	-	-	-
P086201	30	Herinrichting Geleenbeek Corio Glana algemeen	-	300	292	-	-	-
P086202	30	Herinrichting Geleenbeek Echt - Sifon	80	20	0	-	-	-
P086204	30	Herinrichting Geleenbeek Millen - Nieuwstadt	750	200	270	-	-	-
P086205	30	Herinrichting Geleenbeek Oud-Roosteren A2	140	160	176	-	-	-
P086206	30	Herinrichting Geleenbeek Katsbek Nieuwstadt - Oud Roosteren	100	100	111	-	-	-
P086208	30	Herinrichting Oude Maas (Geleenbeekmonding)	165	50	52	167	700	674
P086209	30	Herinrichting Geleenbeek Corio-Glana, highlight 16 en 17	250	100	127	-	-	-
P086210	30	Herinrichting Geleenbeek VDL Nedcar	80	100	161	-	-	-
P086211	30	Herinrichting Geleenbeek Kamerhof Holtum	-	-	15	-	-	-
P086212	30	Herinrichting Geleenbeek Sittard - Millen	75	10	11	-	-	-
P111702	30	Ontkluizing keutelbeek in de kernen Beek en Neerbeek, fase 1B/2	-	-	76	-	-	-
P111704	30	Ontkluizing Keutelbeek Geleen	353	150	176	-	-	-
P115201	30	Corio Glana Highlight 20 fase 1	50	50	115	-	-	1
P115203	30	Corio Glana highlight 20, fase 2	200	150	72	-	-	-
P116901	30	Regenwaterbuffer Spaans Vonderen	-	-	0	-	-	-
P119901	30	Herinrichting beekmonding Hemelbeek	100	150	135	-	-	-
P139002	30	Herinrichting Aalsbeek Bovenloop	100	50	12	-	-	-
P144601	30	Herinrichting Molenbeek van Lottum - Siebersbeek	485	120	133	433	333	290
P146802	30	WB21 knelpunt Raam en Vistrap Tungelroysebeek	50	50	66	-	-	-
P150001	30	Herinrichting Gansbeek / Paterslossing	100	30	7	50	-	-

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA (Bedragen x 1.000)

Project	AT	Omschrijving	UITGAVEN 2023			INKOMSTEN 2023		
			Begroting		Realisatie	Begroting		Realisatie
			Primitief	Gewijzigd		Primitief	Gewijzigd	
P151402	30	Herinrichting benedenloop Wellse Molenbeek	30	30	7	10	-	-
P180901	30	Herinrichting benedenloop Kwistbeek	30	30	66	-	-	-
P180902	30	Gebiedspilot Kwistbeek	127	-	89	-	1.300	1.379
P181701	30	Tielebeek bovenloop	-	50	49	-	-	-
P192701	30	#Meilossing, afronding herinrichting	10	10	10	-	-	-
P223601	30	Herinrichting Raam	-	-	4	-	-	-
P228201	30	Herinrichting Huilbeek	247	500	541	500	500	706
P254502	30	Herinrichting Oude Graaf	150	75	66	-	-	-
P254601	30	Herinrichting Venrays Broek en de Spurt	100	50	46	-	5.499	5.040
P260501	30	Herinrichting Uffelsebeek en Haelensebeek bovenloop	200	150	11	-	-	-
P262701	30	#Herinr.Haelensebeek Hhu-Nunhem	-	15	21	-	-	-
P277401	30	Herinrichting beekmonding Swalm	10	5	-	-	-	-
P278401	30	Herinrichting Wylrebeek monding	150	60	65	90	60	46
P282101	30	Herinr. Castenrayse vennen	200	150	255	500	-	-
P316101	30	Herinrichting Thornerbeek	100	100	87	30	-	-
P316802	30	#Grote Molenbeek - Kasteelse bossen	-	-	17	-	-	-
P316806	30	Vismigratieknelpunt zand- en vuilvang Grote Molenbeek	150	350	438	50	-	51
P316807	30	Pilot Beekdalontwikkeling Grote Molenbeek/Mariapeel (XP005)	4.000	150	130	-	-	-
P316808	30	Herinrichting Grote Molenbeek Wittebrugweg	20	20	16	-	-	-
P316809	30	Herstel water-ecosysteem doorstrommoeras nieterdijk - Deeltraject Pilot Beekdalontwikkeling Grote Molenbeek/Mariapeel	-	75	17	-	-	-
P323401	30	Herinrichting Aa	300	70	98	100	-	-
P325202	30	Herinrichting benedenloop Lingsforterbeek	30	30	19	10	-	-
P360007	30	Grondverwerving meandering waterlopen	-	-	0	-	-	-
P360013/ P360014	0	Strategische grondverwerving (SGV) Watersysteemprojecten	500	500	3.374	-	-	-
P360060	30	Herstel diverse vismigratie knelpunten	80	80	54	-	-	-
	30	Te verwachten DHZ-subsidie beekherstelprojecten. Veiligheidshalve rekenen met 15%	250	-	-	1.500	304	-
Projecten Beekherstel			12.472	5.080	9.614	4.395	8.996	8.839
P177901	30	Broekhuizerbroek	1.000	600	570	-	-	5
P265201	30	Waterbloem	1.000	800	839	-	-	-
P265202	30	Herinrichting Roggelsebeek, incl Neerpeelbeek en Bevelandsbeek	200	200	1.117	-	-	-
P360026	30	#Nieuw Limburgs Peil (NLP) Wateroverlast Niers	250	-	-	125	-	-

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA (Bedragen x 1.000)

Project	AT	Omschrijving	UITGAVEN 2023			INKOMSTEN 2023		
			Begroting		Realisatie	Begroting		Realisatie
			Primitief	Gewijzigd		Primitief	Gewijzigd	
P360029	5	Nieuw Limburgs Pen (NLP) Streebeem Stroomgebiedsbrede Ecologische Systeem Analyse (SESA)	100	100	100	-	-	-
P360040	30	Optimalisatie hoofdstelsel wateraanvoer (Noordervaart en Peelkanalen)	4.168	3.960	4.151	222	400	339
P360057	30	Extra boerenstuwen als droogtmaatregel	80	35	35	-	-	-
P360061	30	Stuwen eigen Leggerwatergangen	750	750	187	300	300	56
P360062	15	Automatiseren besturing 5 bestaande Regenwaterbuffers	200	75	15	-	75	15
P360063	30	Boerenstuwen tranche 2 en 3	1.200	600	134	970	600	67
P360064	30	Slimme stuwen programma Natuur	-	300	120	-	300	120
P360067	5	Kleinschalige en innovatieve droogtmaatregelen	-	20	13	-	-	-
	30	Te verwachten DHZ-subsidie projecten verdrogingsbestrijding. Veiligheidshalve 15%	-	-	-	-	507	-
Projecten Verdrogingsbestrijding			8.948	7.440	7.281	1.617	2.182	603
P003106	30	Geuldal visie aanpak - WiB	-	-	948	-	-	-
P003107	30	WiB-Valkenburg	471	527	950	-	-	-
P012101	30	Mechelderbeekdal	328	828	980	-	-	7
P012102	30	#Capaciteitsuitbreiding RWB Vijlenbergerweg	-	-	2	-	-	-
P016901	30	Waterberging Lange Gracht - Water in Balans	108	1.025	519	-	-	-
P021102	30	Hekerbeekdal	343	415	458	-	-	-
P029401	30	WiB-Eys	328	270	172	-	-	-
P029402	30	WiB-Bocholtz en Simpelveld	447	533	558	-	-	-
P038401	30	Lemiers en Oud Lemiers	498	430	477	-	-	-
P042401	30	Aanleg hoogwaterbescherming Slenaken	58	20	4	-	-	89
P055901	30	WiB-Noordal	333	215	174	-	-	-
P057601	30	WiB-Eygelshoven	486	769	685	-	-	-
P065103	30	Maatregelen wateroverlast Roer	-	-	0	-	-	-
P090301	30	WiB-Voerendaal	412	604	577	-	-	-
P093001	30	Wijnandsrade	333	447	628	-	-	-
P096306	30	Bufferdam de Dem/Caumerbeek middenloop	314	220	198	-	-	38
P111101	30	WiB-Spaubeek	347	71	151	-	-	-
P111705	30	WiB-Beek	283	375	266	-	-	-
P115301	30	Einighausen	346	499	298	-	-	-
P148302	30	Pilot retentiegebied Breevennen	365	57	97	-	-	-
P177803	30	Gebiedspilot Schelkensbeek - Water in Balans	-	325	328	-	-	-
P255901	30	Gebiedspilot Eckeltsebeek - Water in Balans	431	1.978	1.266	-	-	-

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA (Bedragen x 1.000)								
Project	AT	Omschrijving	UITGAVEN 2023			INKOMSTEN 2023		
			Begroting		Realisatie	Begroting		Realisatie
			Primitief	Gewijzigd		Primitief	Gewijzigd	
P360019	30	WB21 toets 2015	500	150	341	-	-	3
P360034	5	Water in balans	250	250	268	-	-	-
P360044	30	Gebiedspilot Meerssen - Water in Balans	1.531	513	640	-	-	78
P360046	30	Gebiedspilot Oirsbeek - Water in Balans	364	230	162	-	-	26
P360056	30	Aanpak wateroverlast Hegge	1.260	728	454	1.000	-	-
	30	Te verwachten DHZ-subsidie wateroverlastprojecten. Veiligheidshalve rekenen met 15%	-	-	-	2.250	625	-
Projecten Wateroverlast			10.136	11.479	9.706	3.250	625	241
P360042	30	Vervangingsinvesteringen assets	5.150	3.950	4.210	-	-	63
P360052	5	Ontwikkeling voorspellingsmodellen voor wateroverlast en Ontwikkeling klimaat-adaptatiemodel	565	565	363	-	-	-
P360065	5	#Ontwikkeling voorspellingsmodellen (MIPC MV4)	2.947	2.947	16	2.780	2.780	29
P360066	15	#Regenradar, Neerslagradar, Debietmeters etc. (MIPC MV6)	1.562	1.562	431	1.068	1.068	402
	30	LIWA 2.0	350	-	-	110	-	-
	5	LIWA 2.0	-	50	-	-	-	-
P502016	5	#Ibrahym 3.0	60	310	199	20	165	73
P503003	5	Tractiemiddelen 2019-2022	150	100	2	-	-	-
P503004	15	Uitbreiding meetnet	124	124	54	-	-	-
P503005	10	Vervangen meetapparatuur	483	200	287	-	-	-
Projecten Vervanging en aanpassing assets			11.391	9.808	5.563	3.978	4.013	567
P360051	6	Watersysteemtoets 2019	103	103	-	-	-	-
P504001	0	Bebording zwemwater	25	25	2	-	-	-
Projecten Overig			128	128	2	-	-	-
PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE			43.075	33.935	32.166	13.240	15.816	10.250

Toelichting

De uitgaven zijn voor 95% gerealiseerd.

- Van een aantal projecten beekherstel zijn de uitgaven in 2023 gerealiseerd, terwijl de inschatting was dat dit in 2024 zou plaatsvinden. Daarnaast deden zich in de markt diverse mogelijkheden voor om grond aan te kopen. Daardoor zijn meer strategische gronden aangekocht dan geraamd.
- Binnen de projecten betreffende de verdrogingsbestrijding zijn de uitgaven op de projecten 'extra boerenstuwen als droogtemaatregel' en 'stuwen eigen leggerwatergangen' achtergebleven, doordat de planvoorbereiding meer tijd vergt dan aanvankelijk ingeschat. Bij het project herinrichting Roggelsebeek inclusief Neerpeelbeek en Bevelandsbeek zijn de uitgaven hoger uitgevallen als gevolg van de aankoop ten behoeve van het project.
- De uitgaven op de wateroverlast-projecten zijn voor 85% gerealiseerd.
  - De lagere uitgaven zijn enerzijds het gevolg van een verschuiving van de uitvoering van de projecten Hegge en Lange Gracht naar 2024 en anderzijds van een annulering van scope-uitbreiding bij het project Eckeltsebeek.
  - De uitgaven op het project Valkenburg zijn hoger vanwege een aanzienlijk grotere opgave dan initieel berekend met meer uren en aanvullende onderzoeken als gevolg.
- De uitgaven van de projecten met betrekking tot vervanging en aanpassing assets zijn voor 57% gerealiseerd. Dit wordt veroorzaakt door het hanteren van onjuiste uitgangspunten bij het opstellen van de begroting van de projecten 'ontwikkeling voorspellingsmodellen' en 'Regenradar, neerslagradar en debietmeters, etc.'

De inkomsten zijn voor 65% gerealiseerd.

- De inkomsten van de op de projecten 'extra boerenstuwen als droogtemaatregel' en 'stuwen eigen leggerwatergangen' binnen de projecten van verdrogingsbestrijding zijn achtergebleven, vanwege verschuiving van uitvoering van deze projecten.
- De inkomsten van de projecten vervanging en aanpassing assets zijn 86% lager dan begroot. Bij de projecten 'ontwikkeling voorspellingsmodellen' en 'Regenradar, neerslagradar en debietmeters, etc.' zijn ook bij het begroten van de inkomsten onjuiste uitgangspunten gehanteerd.

Waterkwaliteit en ecologie

waterschap
limburg

3.3 Waterkwaliteit en ecologie

de basis voor een gezonde leefomgeving

Wat hebben we bereikt?

Beoogd maatschappelijk effect 03: Het water is schoon en wateren zijn natuurlijk ingericht

In 2027 hebben we in ieder geval onze eigen KRW-opgave (Kader Richtlijn Water) uitgevoerd. We verwachten van de andere partners (gemeenten, landbouw, industrie en natuurbeheerders) dat ook zij in deze periode hun rol pakken en maatregelen uitvoeren. Ook buiten de KRW-waterlichamen werken we aan de doelen voor een gezonde waterecologie. Het oppervlaktewater en grondwater zijn schoon en het overgrote deel van de natuurbeken is natuurlijk ingericht, ruim beschaduwd en wordt natuurvriendelijk onderhouden, met behoud van de afvoerfunctie.

Indicator	Begroting 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Waterkwaliteit en ecologie				
3 Het water is schoon en wateren zijn natuurlijk ingericht				
a) % KRW-waterlichamen dat voldoet aan de norm voor ¹ :				
chemische toestand	73%	0%*(35%)	100%	2027
fytoplankton	100%	100%	100%	2027
macrofauna	62%	32%	100%	2027
vis	58%	28%	100%	2027
waterflora	58%	36%	100%	2027
b) Beoordeling zwemlocaties volgens zwemwaterriichtlijn 2006 (in #)				
uitstekend	19		19	2027
goed	0		0	2027
aanvaardbaar	0		0	2027
slecht	0		0	2027
¹ % wordt lineair doorgetrokken naar volledig doelbereik in 2027, rekening houdend met huidige toestand (geen lager doel dan huidige toestand).				

Toelichting indicator
<p>¹* Deze indicator wordt jaarlijks geactualiseerd na de toestandsbepaling KRW in juni</p> <p>Chemische toestand: in de KRW-beoordeling geldt dat als één stof niet voldoet, het waterlichaam niet voldoet. In 2021 hebben we op verzoek van Rijkswaterstaat - als onderdeel van een landelijk onderzoek in biota (vis en schelpdieren) - extra metingen uitgevoerd. De stoffen Heptachloor (sHPCl1) en gebromeerde difenylethers (sPBDE6) voldoen (landelijk) niet. Dit is geprojecteerd op de andere waterlichamen. Hierdoor voldoet de chemische toestand (vrijwel) nergens meer. Wanneer deze stoffen buiten beschouwing worden gelaten is het percentage waterlichamen dat voldoet 35,7%.</p> <p>Voor de waterflora is er een toename van het aantal waterlichamen dat voldoet. Voor macrofauna en vissen is er een lichte afname, die onder meer kan worden toegeschreven aan toenemende problemen met droogval van beken.</p>

Wat hebben we ervoor gedaan in 2023?

Doel 03.01: Gebiedsgerichte aanpak waterkwaliteit						
Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Waterkwaliteit en ecologie						
3.1 Gebiedsgerichte aanpak waterkwaliteit						
a) % aan rwzi's dat voldoet aan het Limburgs Effluentbeleid ¹	67%	67%	67%	67%	100%	2027
b) % KRW-overstorten dat is teruggebracht naar een overstortfrequentie afgestemd op de kwetsbaarheid van het ontvangende water ²	55%	34%	32	33%	100%	2027
<p>¹ voor 2027 moeten nog 5 rwzi's voldoen aan het LEB. Realisatie verloopt mede n.a.v. de uitkomsten van de systeemsprong methodiek. Beste inschatting nu is 89% realisatie eind 2025. Verantwoordelijkheid voor realisatie ligt bij WBL.</p> <p>² in 2023 wordt de inventarisatie van de overstortproblematiek bij de gemeenten afgerond. We hebben dan een goed beeld wat er de komende jaren door de gemeenten wordt uitgevoerd.</p>						
Toelichting indicator						
<p>Momenteel wordt in het kader van de systeemspronggedachte onderzocht of de gestelde normen van het LEB nog voldoende streng zijn. De voorbereidingen voor aanpassing van de betreffende RWZI's ondervinden hier vooralsnog geen vertragingen door. De verwachting is dat 100% realisatie in 2027 gerealiseerd kan worden.</p> <p>Inmiddels is fase 2 gestart waarin we in beeld brengen wanneer gemeenten de maatregelen gaan uitvoeren. Hieruit blijkt nu al dat de termijn van 2027 niet wordt gehaald bij de inzet van de beschikbare personele capaciteit bij de gemeenten. Het onder b) genoemde percentage wordt bepaald aan de hand van het aantal getoetste overstorten (%=aantal acceptabele overstorten/aantal getoetste overstorten). Nog niet alle overstorten zijn getoetst. Hierdoor schommelt het percentage nog, totdat alle overstorten zijn getoetst (derde kwartaal 2024) .</p>						

Subdoel 03.01.01: Integraal en gebiedsgericht aanpakken waterkwaliteit	
Per gebied weten we wat de oorzaken van de ontoereikende waterkwaliteit zijn en welke maatregelen nodig zijn. Daarna kiezen we samen met de betrokken partners het pakket maatregelen dat met de laagst mogelijke maatschappelijke kosten het grootste effect heeft.	
<p>01. Waterkwaliteitsopgave onderbrengen in Programma Waterkwaliteit</p> <p>Programma Waterkwaliteit: De grote en dringende waterkwaliteitsopgave wordt ondergebracht in een programma. Een programmatische aanpak van waterkwaliteitsmaatregelen en andere activiteiten versterkt de onderlinge samenhang en effectiviteit.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Activiteiten op het vlak van waterkwaliteit zijn over de hele breedte, dus ten aanzien van zuiveren, stedelijk gebied, landelijk gebied en buitenland, tegen het licht gehouden. We plannen nieuwe activiteiten voor 2024.</p>
<p>02. Netwerk buitenlandse partners van Waterschap Limburg (buurlanden België en Duitsland) uitbreiden en onderhouden</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p>

Subdoel 03.01.01: Integraal en gebiedsgericht aanpakken waterkwaliteit	
<p>Netwerk met buitenlandse partners van Waterschap Limburg (buurlanden België en Duitsland) uitbreiden en onderhouden gericht op samenwerking. Dit doen we door deel te nemen aan grensoverschrijdende projecten en platforms, werken aan onze zichtbaarheid bij buitenlandse partners en relaties versterken, inbrengen van onze belangen en het creëren/benutten van samenwerkingsmogelijkheden.</p>	<p>Toelichting: De ingezette uitbreiding en versterking van de relaties met de buurlanden is in 2023 voortgezet. Vooral de laatste maanden van het jaar heeft het waterschap een actieve rol gespeeld bij diverse internationale congressen, symposia en projecten. Denk hierbij aan de Benelux Waterdag, de kwaliteitsaanpak voor het stroomgebied van de Geul en de symposia over Interreg projecten EmfloodResilience en Marhetak. Hoewel deze laatste voornamelijk een kwantitatieve insteek heeft, is het relatiebeheer inzake de kwaliteitsopgave sterk positief beïnvloed.</p>
<p>03. Grensoverschrijdend werken binnen Maasstroomgebied Grensoverschrijdend werken met partners binnen het Maasstroomgebied: deelname aan Werkgroep Buurlanden van de Maasregio, zoeken naar mogelijkheden voor euregionale subsidies, inbreng leveren op grensoverschrijdende projecten, deelname aan grensoverschrijdende werkgroepen, evenementen en ontwikkelingen. Het Regionaal Bestuurlijk Overleg Maas (RBOM) draagt bestuurlijk ambassadeurschap uit.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Het jaar 2023 was een succesvol jaar rondom de samenwerking met de buurlanden België en Duitsland. Nadat de afgelopen jaren de focus meer op hoogwaterveiligheid lag i.v.m. de watercrisis 2021, zien we nu door het naderen van de KRW-termijn in 2027 dat waterkwaliteit langzaam meer aandacht krijgt bij zowel de buurlanden als ook binnen Nederland.</p>

Subdoel 03.01.02: Onderzoek naar en voorlichting over opkomende stoffen	
<p>De aanpak van ‘opkomende’ stoffen in het watersysteem wordt getrokken door het Rijk. Als waterschap onderzoeken we de aanwezigheid en doen aan voorlichting hierover. Dit zijn onder andere medicijnresten, hormoonverstoorders, vlamvertragers, weekmakers, antibiotica, (micro)plastics en nanodeeltjes.</p>	
<p>01. Samenwerken in samenwerkingsverband de Schone Maaswaterketen (SMWK) Samenwerken in samenwerkingsverband de Schone Maaswaterketen (SMWK). Hier werken we samen met waterschappen, provincie en Rijk in het Nederlandse Maasstroomgebied aan bronaanpak (o.a. huidige lozingsvergunningen in beeld brengen), monitoring en duiding (stoffenlijst met medicijnresten, industriële stoffen, gewasbeschermingsmiddelen), samenwerking in het internationale Maasstroomgebied op organische microverontreinigingen (contacten leggen, in beeld brengen wat er speelt en waar kansen liggen) en openbaar ontsluiten van data via www.schonemaaswaterketen.nl.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Het bestuurlijk vastgelegd Actieprogramma 2022-2027 is in uitvoering. Hiervoor zijn 3 werkgroepen actief (monitoring, bronaanpak, Internationaal) waarin vertegenwoordigers van WL en WBL meedoen. De werkgroep bronaanpak doet onderzoek naar de aanpak van probleem veroorzakende indirecte lozings. Hierbij benaderen we een aantal bedrijven in het Maasstroomgebied om mee in gesprek te gaan. De werkgroep monitoring heeft een meetpakket samengesteld dat bestaat uit selectie van gidsstoffen, generieke analyse op bekende en onbekende stoffen en biologische effectmetingen. In 2023 is de doelstofanalyse uitgevoerd. In 2024 vinden de generieke analyse en biologische effectmetingen plaatsvinden en vindt de analyse van de data uit 2023 plaats. Een internationale kennisdag genaamd International Meuse Symposium in september was een groot succes en wordt in 2024 herhaald.</p>
<p>02. Opstellen eindrapport Limburgsbrede monitoring van rwzi's Het opstellen van een eindrapportage van de Limburg-brede monitoring van rwzi's op medicijnresten en andere microverontreinigingen over de periode 2020-2022.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De eindrapportage is afgerond De resultaten vormen input voor toekomstig investeringsprogramma voor medicijnrestenverwijdering op RWZI's conform de nieuwe EU Richtlijn stedelijk afvalwater.</p>
<p>03. Opstellen investeringsprogramma met WBL Op basis van de Limburg-brede monitoring stellen we met het</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p>

Subdoel 03.01.02: Onderzoek naar en voorlichting over opkomende stoffen

<p>WBL een investeringsprogramma op voor aanvullende zuivering op aan te wijzen rwzi's.</p>	<p>Toelichting: De monitoringsprogramma's Limburg-brede Monitoring (LBM) fase 1 en 2 zijn uitgevoerd en gerapporteerd. De resultaten en conclusies gebruiken we als onderbouwing voor het voorstel voor het toekomstige investeringsprogramma van WBL. Bij het opstellen van dit investeringsprogramma nemen we ook de uitkomsten mee van de evaluatie van het Limburgs Effluentbeleid, de uitkomsten van het systeemsprong-onderzoek en de implicaties van de nieuwe EU Richtlijn Stedelijk Afvalwater. De uitkomsten van de LBM gebruiken we ook gebruikt om aanspraak te kunnen maken op een bijdrage uit de subsidieregeling voor aanvullende zuivering van medicijnresten van het ministerie van I&W.</p>
<p>04. Voorlichting over medicijnresten in het watersysteem dmv deelname Community of Practice Medicijnresten Voorlichting over medicijnresten in het watersysteem. Deelname aan de Community of Practice Medicijnresten, die is ingesteld door het Ministerie van IenW in het kader van het landelijk initiatief 'Medicijnresten uit water'.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Medewerkers van WL en WBL zijn betrokken bij meerdere landelijke COP's en werkgroepen op dit gebied.</p>

Subdoel 03.01.03: Reguleren directe lozingen van ongezuiverd water op watergangen

<p>Het gaat hier om een beperkt aantal industriële en agrarische lozingen. Deze lozingen zijn alleen onder specifieke voorwaarden (hoeveelheid, temperatuur, stoffen en concentraties) toegestaan. Wij handhaven ook de vergunningen en meldingen.</p>	
<p>01. Onderzoeken effect op kwaliteit van oppervlaktewater van lozingen Onderzoeken wat het (plaatselijk) effect is op de kwaliteit van het oppervlaktewater van dergelijke lozingen. Met de resultaten kan een betere inschatting worden gemaakt van de intensiteit van reguleren en controleren van dergelijke lozingen.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting: Het betreft hier om een beperkt aantal industriële en agrarische lozingen die alleen onder specifieke voorwaarden zijn toegestaan. Er gaat in deze gevallen om onderzoek naar wat het (plaatselijk) effect van deze lozingen is. Bij een illegale lozing wordt er een handhavingstraject opgestart en indien een aanvraag voor een lozing wordt ingediend wordt er een zogenaamde immissietoets uitgevoerd. De immissietoets houdt rekening met de kwaliteit van het ontvangend oppervlaktewater.</p>

Subdoel 03.01.04: Proactief adviseren over indirecte lozingen

<p>Indirecte lozingen, dat zijn lozingen van bedrijven op de gemeentelijke riolering, vallen onder de bevoegdheid van gemeente of provincie. Het waterschap biedt proactief advies aan bij de vergunningverlening.</p>	
<p>01. Advisering bij vergunningverlening en handhaving voor de indirecte lozingen Het waterschap heeft veel belang bij goede vergunningverlening en handhaving voor de indirecte lozingen. Dit vanwege de relatie met de waterkwaliteit en met doelmatig zuiveren. Gemeenten kunnen advies vragen aan het waterschap bij de vergunningverlening voor indirecte lozingen. Hier wordt in praktijk nog maar beperkt gebruik van gemaakt. Aan de hand de uitkomsten van de Limburg brede monitoring stellen we een prioritering op van stoffen en zuiveringskringen, die we agenderen bij RUD's. Waar mogelijk maken we hierbij gebruik van inzet en kennis van het samenwerkingsverband Schone Maas Water Keten (SMWK).</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De eerste stappen zijn gezet om te komen tot een aanpak rondom indirecte lozingen. Bij de Rijksoverheid speelt een discussie over de juiste inrichting van het VTH-stelsel o.a. gericht op waterkwaliteit. Hierin worden verschillende vormen van interactie tussen waterschap, provincie, gemeenten en omgevingsdienst geïnventariseerd. Het influent-protocol is in de maak. Samen met het samenwerkingsverband Schone Maas Water Keten (SMWK) onderzoeken wij mogelijkheden om via bestaande data en software meer inzicht te krijgen in indirecte lozingen. Op de zuiveringen Roermond, Weert, Wijlre en Gennep werken we actief aan bronaanpak. WBL en WL werken samen met de RUD/gemeenten aan onderzoeken om lozingsbronnen van</p>

Subdoel 03.01.04: Proactief adviseren over indirecte lozings

	verstorende stoffen te achterhalen. Dit is complex, intensief en kostbaar onderzoek. Als een lozingsbron is vastgesteld wordt in overleg met de lozer onderzocht hoe de betreffende lozing kan worden gecorrigeerd.
--	---

Subdoel 03.01.05: Zorgen dat onze rwzi's niet beperkend zijn voor KRW-doelen

Voor de rwzi's van het waterschap gelden de eisen van het Activiteitenbesluit voor de kwaliteit van het gezuiverde water. Dit zijn normen voor stikstof en fosfor, chemisch zuurstofverbruik (CZV), biologisch zuurstofverbruik (BZV) en onopgeloste stoffen. Aanvullend daarop zijn in het Limburgse effluentbeleid (LEB) per rwzi specifieke normen voor stikstof en fosfaat vastgesteld om de wateren waarop wordt geloosd te kunnen laten voldoen aan de KRW-doelen.	
01. Limburgs Effluentbeleid Evalueren en indien nodig het LEB bijstellen.	De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐ Toelichting: De evaluatie van het LEB is afhankelijk van de landelijke evaluatie van de methodiek gebruikt voor het bepalen van lozingsnormen op basis van de KRW, en de restopgave van de KRW. Het Stowa onderzoek naar de methodiek is opgestart, afronding wordt verwacht in juni 2024. Waterschap Limburg is vertegenwoordigd in de begeleidingscommissie. Er wordt op landelijk niveau en in het Maasstroomgebied onderzocht wat er voor de KRW nodig is, en welk aandeel door de RWZI's beïnvloed kan worden, resultaten worden van half tot eind 2024 verwacht. De voorbereidingen voor uitgebreidere analyses van de norm per locatie zijn begonnen. Hierbij wordt de invloed van specifieke RWZI's op het ontvangende waterlichaam onderzocht, o.a. aan de hand van de data van de systeemsprong. Eind 2023 zijn de acties in gang gezet om de gevolgen van de evaluatie van het LEB te combineren met de komst van de herziene Europese richtlijn stedelijk afvalwater en met de waterketenstrategie van WBL.

Subdoel 03.01.06: Met gemeenten afspraken maken over riooloverstorten

Rioolstelsels hebben nood-uitlaten voor die gevallen dat er meer regen valt dan het rioolsysteem aan kan. Deze riooloverstorten lozen dan verdund rioolwater op een nabijgelegen watergang. Onze stip op de horizon is dat er in 2050 helemaal geen overstorten meer nodig zijn doordat voldoende verhard oppervlak is afgekoppeld. Voor de periode tot 2027 hebben we een tussendoel dat is gebaseerd op de kwetsbaarheid van het ontvangende oppervlaktewater en dat aansluit bij de KRW.	
01. Afronden inventarisatie van de gemeentelijke overstortproblematiek We ronden de inventarisatie van de gemeentelijke overstortproblematiek af. We leggen afspraken met gemeenten voor de uitvoering van maatregelen vast. We monitoren de voortgang en gaan in gesprek met gemeenten als de voortgang stagneert.	De status per 31 december 2023 ☐ ☒ ☐ Toelichting: De aanpak van de overstorten fase 2 is gestart. In deze fase brengen we onder andere in beeld wanneer gemeenten de maatregelen gaan uitvoeren. Fase 2 is op tijd opgestart met een paar pilotgemeenten. De echte doorstart heeft in het vierde kwartaal van 2023 plaatsgevonden. Deze fase vraagt om een grotere inspanning dan oorspronkelijk ingeschat om een goed beeld te krijgen van de uitvoeringstermijnen van maatregelen door de gemeenten. Voor de uitvoering is extra capaciteit ingehuurd. Verwachte afronding van deze fase is medio 2024. Hierdoor start fase 3, monitoring van de voortgang, ook later.

Subdoel 03.01.07: Adviseren over waterkwaliteit in plannen van derden

Waterkwaliteit is een integraal onderdeel in onze advisering in plannen van derden. Zo vroeg mogelijk in het planproces vragen we aandacht voor de risico's op verontreiniging of ecologische schade, maar ook voor de kansen om de situatie te verbeteren. We kijken zowel naar het oppervlaktewater als naar grondwater.	
<p>01. Adviseren in plannen van derden over waterkwaliteit</p> <p>We adviseren in plannen van derden (zie ook 2.1.5 en 6.2.3) ook over waterkwaliteit. Bij voorkeur leveren wij onze inbreng zo vroeg mogelijk in het planproces (vooroverleg) om zo te voorkomen dat de waterkwaliteit wordt bedreigd en om de kansen voor het verbeteren van de waterkwaliteit te benutten (lijnwerk).</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Op schema, is een doorlopende actie</p>
<p>02. Stevig verankeren van klimaat en waterkwaliteit in ruimtelijke plannen en initiatieven</p> <p>Door het opstellen van de handreiking klimaattoets en de bouwstenen voor omgevingsplannen (zie ook 2.1.5 en 6.2.3) wil Waterpanel Noord (gemeenten, WL, WBL, WML en Provincie) klimaat en waterkwaliteit stevig verankeren in ruimtelijke plannen en initiatieven.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Via onze betrokkenheid bij gemeentelijke omgevingsvisies en -plannen, plantoetsing en het vergunningenspoor zetten wij doorlopend in op het (nog) beter verankeren van water en klimaat in deze ruimtelijke plannen.</p> <p>Waterpanel Noord schoof het opstellen van een handreiking klimaattoets en "Bouwstenen voor water en klimaat in omgevingsplannen" in 2023 door naar 2024. Reden hiervoor zijn capaciteitsproblemen bij de gemeenten van Waterpanel Noord.</p>

Subdoel 03.01.08: Accepteren van alleen schoon regenwater

De regelgeving gaat ervan uit dat afgekoppeld regenwater schoon is en stelt geen kwaliteitseisen aan de lozing ervan op oppervlaktewater. In de praktijk blijkt dat regenwater niet altijd schoon is, vooral als het in contact is geweest met metalen daken, marktpleinen, drukke wegen, parkeerplaatsen of bedrijfsterreinen.	
<p>01. Actualisatie voorkeurstabel verantwoord afkoppelen</p> <p>Actualisatie voorkeurstabel verantwoord afkoppelen. In 2022 is de voorkeurstabel 'Verantwoord afkoppelen' door het BROL (samenwerking waterketen Limburg van gemeenten, WL, WBL, WML en Provincie) geactualiseerd. Ook is door het BROL een advies voor de borging van de tabel opgesteld. In 2023 wordt het project verder afgerond en het advies gecommuniceerd en zal de borging van de tabel door de partners worden opgepakt.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Het project is in juni 2023 opgeleverd aan de opdrachtgever (bestuurlijk regiotrekkersoverleg Limburg (BROL). Het BROL besloot vervolgens om de opgeleverde stukken eerst als pilot uit te testen in regio Westelijke Mijnstreek en pas daarna definitief te verspreiden naar alle waterpartners. Verspreiding gebeurt waarschijnlijk medio 2024.</p>

Subdoel 03.01.09: Stimuleren gedragsverandering bij burgers en bedrijven

Door gedragsverandering te stimuleren voorkomen we lozing van ongewenste stoffen en materialen in de riolering.	
<p>01. Inwoners en bedrijven stimuleren een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de waterkwaliteit</p> <p>Via Waterklaar – het gezamenlijke communicatieplatform van gemeenten, WL, WBL, WML en Provincie – en onze eigen communicatiekanalen stimuleren wij inwoners en bedrijven om zelf een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Waterklaar (www.waterklaar.nl) biedt concrete handelingsperspectieven (o.a. chemievrij onkruidbeheer, niet uitlogende bouwmaterialen) en voert gerichte publiekscampagnes uit. Het afkoppelen van hemelwater van het riool draagt bij aan het verminderen van riooloverstorten en dus het verbeteren van de waterkwaliteit.</p> <p>Wij stimuleren met de gemeenten en Provincie burgers, bedrijven en woningbouwcorporaties af te koppelen met de 'Vervolgstimuleringsregeling afkoppelen private terreinen' en</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Dit is een doorlopende actie. Wij stimuleren inwoners en bedrijven doorlopend een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de waterkwaliteit via het gezamenlijke platform Waterklaar (gemeenten, WL, WBL, Waterleiding Maatschappij Limburg en Provincie) en via de stimuleringsregeling afkoppelen.</p>

Subdoel 03.01.09: Stimuleren gedragsverandering bij burgers en bedrijven

gerichte communicatie via Waterklaar (zie hiervoor ook 2.1.6.).	
---	--

Subdoel 03.01.10: Bijdragen aan lagere agrarische emissies

Het Rijk maakt beleid rond meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. Als waterschap handhaven we de landelijk ingestelde teelt-, spuit- en mestvrije zones rond watergangen. Voor directe lozingen van agrarische bedrijven verlenen we vergunning als de lozing aan de landelijke normen voldoet. Met andere waterschappen, kennisinstututen en ondernemers onderzoeken we welke landbouwmaatregelen effectief bijdragen aan een lagere uitspoeling van stoffen naar grond- en oppervlaktewater.

01. Ondersteunen LLTB bij de uitvoering van het Delta Plan Agrarisch Waterbeheer (DAW-plan)

Ondersteunen LLTB bij de uitvoering van het Delta Plan Agrarisch Waterbeheer (DAW-plan), bij onder andere:

- bodemadviezen bij 160 bedrijven (BodemUp),
- erfemissiescans ter reductie van nutriënten in het oppervlakte en grondwater (60 bedrijven),
- meten van nutriënten met agrariërs ter bewustwording (10 deelgebieden),
- duurzame teeltadviezen voor maïs, aardappelen en andere uitspoeling gevoelige teelten (in 2 pilots) ter verbetering van de waterkwaliteit

De status per 31 december 2023

Toelichting:

De LLTB coördineert dit plan en voert het uit samen met de agrarische sector. Wij leveren een financiële bijdrage en brengen kennis in. Alle doelen zijn gehaald behalve (gedeeltelijke) de erfemissiescans.

Stand van zaken eind 2023:

- Bodemadviezen (Bodem UP). In de periode 2021-2023 zijn er bij 165 bedrijven bodemadviezen gegeven. In de begroting is 160 bedrijven als prognose afgegeven. De LLTB heeft een extra POP3 subsidie binnengehaald in 2023 waarmee waarschijnlijk 130 bedrijven begeleid kunnen worden in 2024.

- Erfemissiescan: adviseurs zijn opgeleid door LLTB in samenwerking met WL (handhaving toezicht). Het plan was dat de erfemissiescans worden uitgevoerd in gebieden waar we samen met de LLTB de POP3 subsidie voor de investeringen ter voorkoming van erfemissie hebben aangevraagd ter reductie van erfemissie. Dit is bij de Kabroekse beek en Everlosche beek. De beschikking van de POP3 subsidie is verstrekt. Er is gestart met de erfemissiescans bij meer dan 20 bedrijven in andere gebieden. In de gebieden van de Everlosche beek en met name de Kabroekse beek liggen veel bedrijven die momenteel andere prioriteiten hebben dan een erfemissiescan (ze denken na over bedrijfsbeëindiging).

- Meten is weten: Project is gestart in het voorjaar van 2022 in glastuinbouwgebieden en het stroomgebied van de Putbeek en Pepinusbeek (GLB-pilot). In deze gebieden bedenken we samen met de agrarische sector maatregelen om grond- en oppervlaktewaterkwaliteit te verbeteren. Beide projecten zijn concreet in uitvoering met ondernemers. Op de velden zijn metingen van nutriënten uitgevoerd. Daarnaast zijn in Zuid-Limburg in verschillende gebieden nitraatmetingen in de bodem uitgevoerd door de LLTB en het DAW-team om te kijken wat hiervan naar het grond- en oppervlaktewater stroomt.

Grondig boeren met mais loopt al een aantal jaren. De resultaten zijn goed: agrariërs leren in dit traject hoe ze anders kunnen telen waardoor er minder stikstof en fosfaat uitspoelt naar grond- en oppervlaktewater. Voor grondig boeren met aardappels zijn de eerste pilots opgezet. Grondig boeren met groenten is in 2022 ook opgestart in de vorm van een plan van aanpak. Dit is in 2023 concreet gestart (o.a. 2 pilots met preitellers in Castenray en Echt). Deze 3 projecten worden door de LLTB samen met WUR Proefboerderij Vredepeel uitgevoerd.

02. Monitoren effecten moerasfilters achter drainagesystemen

We hebben twee typen moerasfilters achter drainagesystemen aangelegd ter reductie van nutriënten. We monitoren de

De status per 31 december 2023

Subdoel 03.01.10: Bijdragen aan lagere agrarische emissies

<p>effecten daarvan op de waterkwaliteit en delen de gegevens met de agrarische sector. We verkennen mogelijkheden om deze filters op meerdere locaties aan te leggen. Hier worden ook financieringsmogelijkheden voor verkend.</p>	<p>Toelichting: Er zijn 2 filters aangelegd: een moerasfilter met helofyten bij de Kwistbeek en een woodchip-filter bij Peelbergen. Het filter bij de Kwistbeek functioneert naar behoren, en de monitoring is gestart. Over het woodchip-filter was weinig literatuur te vinden waardoor het maken van keuzes de start bemoeilijkte. Daarnaast geeft het gebruikte hout nog te veel organische stof af (natuurlijk proces), wat het ontvangende oppervlaktewater kan verontreinigen.</p> <p>Er wordt nu nader bekeken hoe hiermee om te gaan en wat de (o.a. financiële) consequenties zijn. Mogelijke budgetoverschrijding in het vervolgtraject is aan de orde en dit wordt aan het Dagelijks Bestuur voorgelegd in voorjaar 2024. Tot dusver levert het project veel nieuwe inzichten in de praktijktoepassing van deze filters en in de daarvoor benodigde randvoorwaarden. De eerste resultaten van het moerasfilter komen in het voorjaar van 2024 ter beschikking.</p>
<p>03. Starten met kleinschalige maatregelen voor verbetering van de waterkwaliteit</p> <p>We starten op een aantal testlocaties in landbouwgebied met kleinschalige maatregelen voor verbetering van de waterkwaliteit, zoals met ijzerzakken (een filterzak met ijzerhoudend materiaal) en Drainblocks (een mechanisch waterfilter gemaakt van lava en basalt) om fosfaat en andere stoffen uit het oppervlaktewater te halen.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Er is gesproken met de leverancier van drainblocks en wordt er gekeken naar mogelijk andere alternatieven. Ook zijn mogelijke locaties verkend voor een pilot met deze drainblocks. Naar alle waarschijnlijkheid wordt dit gecombineerd met het moerasfilter (helofyten) in Maasbree. Hier kan dan efficiënt gemeten worden aangezien daar al een proefopstelling ligt.</p>
<p>04. Kennis delen via proeftuinen / HAS / Boerderij van de toekomst</p> <p>Via de proeftuinen (PPO Vredepeel en Wijnandsrade van de WUR) en HAS (bodemlectoraat) wordt kennis ontwikkeld en gedeeld ter verbetering van de waterkwaliteit. We brengen hier kennis over het watersysteem in en sturen we op het bereiken van onze waterdoelen. Dit komt tot uiting in 'de boerderij van de toekomst'. In 2023 komen we met een voorstel over een mogelijke voortzetting van het bodemlectoraat in samenwerking met andere partijen.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Eind 2022 heeft een evaluatie plaatsgevonden van het bodemlectoraat HAS. Er wordt overwogen om dit voort te zetten maar hier heeft HAS nog geen besluit over genomen. Provincie Limburg draaft bij via het Natuurinclusieve Landbouw project (€ 93.000). Dit bedrag is in de zomer van 2023 toegekend aan de stichting NIL. De HAS heeft gevraagd om een grotere bijdrage van de Provincie.</p>
<p>05. Volgen uitwerking waterdoelen in GLB, NSP en subsidieregelingen</p> <p>We volgen de uitwerking van de waterdoelen in het Gemeenschappelijke Landbouw Beleid (GLB) nader uitgewerkt in het NSP (Nationaal Strategisch Plan) en subsidieregelingen actief en adviseren over toepassingsmogelijkheden. Via werkgroepen van de UvW dragen we hieraan bij.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>GLB-beleid en POP3+: Via een werkgroep van de UvW is inbreng geleverd voor het nieuwe GLB-beleid. In 2022 zijn weer 4 waterschapsprojecten ingediend in samenwerking met de LLTB voor de POP3+ subsidie en 3 daarvan zijn positief beoordeeld door GS (€ 3,5 miljoen euro). RVO heeft de beschikking definitief toegekend aan GS. De Provincie Limburg heeft ons vervolgens in maart 2023 de beschikking verleend.</p> <p>Daarnaast hebben we met de Provincie overleg gevoerd over het NSP en de mogelijkheden voor POP4/GLB/NSP-subsidie in 2024. Hier wordt een co-financiering van het waterschap gevraagd. Het dagelijks bestuur heeft hier in januari 2024 een positief besluit op genomen. Dit levert op zijn beurt een bijdrage van de EU op voor niet-productieve investeringen op landbouw en niet-landbouw bedrijven en voor gebiedsprocessen.</p>
<p>06. Natuur Inclusieve Landbouw (NIL)</p> <p>Natuur Inclusieve Landbouw (NIL): de transitie van de landbouw naar duurzame teeltsystemen ter verbetering van de</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p>

Subdoel 03.01.10: Bijdragen aan lagere agrarische emissies	
<p>waterkwaliteit en biodiversiteit is in 2022 gestart. We nemen samen met de provincie en andere partijen deel aan een projectcoalitie waarbij we onze waterdoelen inbrengen.</p>	<p>Toelichting: De coalitie van een groot aantal partijen is gevormd. De LLTB coördineert. Startprojecten als 'organische stof lokaal verwerken' (pilot met Bokashi), 'strokenteelt' en 'agroforestry' lopen. Agrariërs in de omgeving van Weert, Zuid-Limburg en Bergen zijn enthousiast. Er zijn kritische prestatie indicatoren (kpi's) ontwikkeld voor natuurinclusief telen die agrariërs kunnen gebruiken. Ook zijn uitvoeringsprojecten zijn gedefinieerd. Het in 2022 door de Provincie Limburg aangekondigde voorschot van 1 miljoen euro is in de zomer van 2023 toegekend. In 2023 werd een aantal projecten geïmplementeerd in het NPLG-traject door de stichting NIL en de LLTB. Hier is geld voor aangevraagd via het koploperprojecten traject in 2023. Of hier geld aan verstrekt zal worden zal in 2024 blijken.</p>
<p>07. Landbouwportaal bij LLTB Landbouwportaal: We adviseren over de implementatie van het landbouwportaal bij de LLTB waar agrariërs terecht kunnen met vragen over duurzame teeltmethoden (DAW en NIL) en subsidies (GLB) en voor adviezen. Wij sturen daar op realisatie van waterdoelen zoals lagere emissie N & P (stikstof & fosfaat) en gewasbeschermingsmiddelen.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De implementatie van het landbouwportaal is gestart en wordt geïntegreerd in Natuurinclusieve Landbouw. Kadaster en LLTB coördineren.</p>
<p>08. Kennis en kunde inbrengen bij oppakken waterkwaliteitsmaatregelen Bovengenoemde waterkwaliteitsmaatregelen worden opgepakt door de agrarische sector en uitgewerkt in enkele (1-3) gebiedsprocessen, afhankelijk van bijdragen van derden. Hier brengen we kennis en kunde in. Hierbij wordt door ons gedacht aan het glastuinbouwgebied Siberië nabij Maasbree.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: In het glastuinbouwgebied Siberië is overleg gevoerd met de ondernemers en is gezamenlijk een gebiedsproces gestart. Het doel is om de concentraties van gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater terug te dringen. Dit gebeurt door extra metingen met een drone en een meetbootje waardoor we meer inzicht krijgen in de daadwerkelijke bronnen, concrete zaken constateren en kunnen aanpakken. Ondernemers komen met initiatieven voor zuivering van bijvoorbeeld stikstof.</p> <p>Gebiedsprocessen: de minister van LNV heeft aangegeven dat bepaalde doelen voor de KRW gerealiseerd kunnen worden via Rijksmaatregelen. Dit is opgenomen in het Nationaal Programma Landelijk gebied (NPLG). Hier wordt een gebiedsgerichte aanpak (GGA's) voorgesteld. Ook is er een transitiefonds ter beschikking gesteld. De provincies hebben een coördinerende rol in deze aanpak. Het idee is om via deze gebiedsgerichte aanpak gebieden integraal aan te pakken op de aspecten waterkwaliteit, wateroverlast en verdroging in één gebiedsproces. We brengen onze visie en doelen in het NPLG-gebiedsproces in via onze gebiedsadviseurs. Daarnaast nemen we deel aan het expertteam water van de provincie en nemen we ambtelijk en bestuurlijk aan de plattelandscoalitie deel waar het ontwerp van het LPLG vorm wordt gegeven.</p> <p>Het Limburgse LPLG is 1 juli ingediend en bevat een aantal ambities en maatregelen op watergebied. Vervolgens heeft de plattelandscoalitie de maatregelenpakketten nader geconcretiseerd. Er zijn koploperprojecten voor 2024 gedefinieerd. Momenteel zijn we in afwachting van het Rijk en de Provincie over de beschikbaarheid van financiële middelen.</p>

Samen met alle betrokkenen werken we aan het beschermen van het grond- en oppervlaktewater dat wordt gebruikt om drinkwater van te maken. Voor iedereen geldt een zogenaamde drinkwaterzorgplicht.

Subdoel 03.01.11: Schoonhouden bronnen van drinkwater

01. Bijdrage leveren aan de realisatie van de Provinciale Gebiedsdossiers Drinkwater

Bijdrage leveren aan de realisatie van de Provinciale Gebiedsdossiers Drinkwater, door 6 van de 8 taken eind 2023 af te ronden waar Waterschap Limburg trekker van is. Taken zijn: het achterhalen van antropogene bronnen, verzamelen en in kaarten presenteren van data, verkrijgen van inzichten over wisselwerking tussen oppervlakte- en grondwater, afstemmen over beheer en onderhoud en het nemen van doeltreffende en doelmatige maatregelen en vergroten bewustwording.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

3 van de 6 taken zijn afgerond. De overige taken pakken we, conform afspraken met de provincie (als verantwoordelijke instantie), in 2024 op. Op rijksniveau speelden nieuwe ontwikkelingen (bufferstroken en nutriënt verontreinigde oppervlaktewateren) die met voorrang onze inbreng vroegen en waar we ook het in AB aandacht aan hebben besteed.

Subdoel 03.01.12: Beperken hoeveelheid zwerfafval

Waterschap Limburg neemt deel aan een internationaal project om de hoeveelheid plastic en ander zwerfafval in de grensoverschrijdende watergangen te verminderen. In dit LIVES project (Litter free rivers and streams) werken we samen met Duitse en Belgische waterbeheerders, onderwijs, provincie en Rijkswaterstaat.

01. Plan van aanpak opstellen voor het terugdringen van (plastic) zwerfafval in het watersysteem.

Het LIVES project is in 2022 afgesloten. Als vervolg wordt een plan van aanpak opgesteld voor het terugdringen van (plastic) zwerfafval in het watersysteem.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

De eindrapportage is nog niet afgerond vanwege andere prioriteiten, met name de evaluatie van het LEB. De aanpak van zwerfafval heeft inmiddels wel de aandacht. WL is onder andere betrokken bij diverse opruimacties van zwerfafval. Inmiddels is een eerste versie van plan van aanpak opgesteld dat medio 2024 tot uitvoering moet komen.

Subdoel 03.01.13: Meewerken aan wildbeheersing

Jachtrechten verlenen in ruil voor vergoeding in natura.

01. Dit is regulier werk

Dit is regulier werk.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

Vanuit nieuwe mandaatbesluit volgt dat jacht- en visrechten bij team vastgoed zijn ondergebracht. Op dit moment adviseert bureau Hack Rentmeester bij het opstellen van pachtbeleid hier ook over. Er staat een vacature open voor een medewerker bij wie die onderdeel van het takenpakket wordt.

Subdoel 03.01.14: Samenwerken met hengelsporters

Visrechten verlenen in ruil voor vergoeding in natura.

01. Dit is regulier werk

Dit is regulier werk.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

Vanuit nieuwe mandaatbesluit volgt dat jacht- en visrechten bij team vastgoed zijn ondergebracht. Op dit moment adviseert bureau Hack Rentmeester bij het opstellen van pachtbeleid hier ook over. Er staat een vacature open voor een medewerker bij wie dat onderdeel van het takenpakket wordt.

Doel 03.02: Beekherstel voortvarend voortzetten

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Waterkwaliteit en ecologie						
3.2 Beekherstel voortvarend voortzetten						
a) km beekherstel WBP 2022-2027 afgerond ¹	0 km			0,3	72,2 km	2027

¹ in het huidige WBP is 72,2 km opgenomen aan nog her in te richten beken (zie onderstaande lijst). Een groot deel is inmiddels opgestart en zit in de verkenning- of planuitwerkingsfase. Voor een klein deel moet nog een projectopdracht opgesteld worden.

Watergang	Km beekherstel
Aalsbeek	2,7
Bosbeek (Roerdal)	2,5
Everlose beek	9,0
Geleenbeek	13,0*
Geul	
Groote Molenbeek	2,7*
Gulp	
Itterbeek en Thornerbeek	7,5*
Keutelbeek	1,2*
Kwistbeek	1,7
Lingsforterbeek	1,3*
Maasnielderbeek - bovenloop	3,7
Middelsgraaf	0,8
Rode beek (Susteren)	5,0*
Roggelsebeek	8,1
Schelkensbeek	2,4
Swalm	
Tungelroyse beek	
Uffelsebeek/Haelense beek	3,1
Vlootbeek - benedenloop	4,5
Worm	3,0
Totaal	72,2

Naast deze KRW-opgave vindt ook beekherstel plaats op andere plekken. Informatie hierover is opgenomen onder 3.2.1. Voor alle projecten geldt een integrale benadering, waarbij opgaves op het gebied van vismigratie, wateroverlast en waterconservering worden meegenomen in het beekherstelproject.

Subdoel 03.02.01: Herstellen beken waarvoor dat nodig is

De laatste KRW-periode gebruiken we om de waterlichamen in te richten waar dit nog nodig is. Het gaat om 70 à 80 km aan beektrajecten. Dit doen we binnen een herinrichtingszone van 5 tot 30 meter breed ter weerszijden van onze huidige eigendomsgrenzen. Deze breedte is indicatief.

Van een aantal beken die eerder al zijn heringericht, weten we nu dat dit vaak nog te smal is om naast het bereiken van de KRW-doelen ook klimaatrobust te zijn met betrekking tot wateroverlast en waterconservering. Daarom hebben we samen met de provincie de integrale beekdalontwikkeling uitgewerkt als nieuw concept voor klimaatadaptatie, het streven naar een betere waterkwaliteit en meer biodiversiteit.

01. Status KRW beekherstelprojecten

Project		Fase (per 31/12/23)
1	Herinrichting Maasnielderbeek bovenloop	Verkenning
2	Aansluiten oude Geulmeanders, Gulpen	Nazorg
3	Herinrichting Geul benedenstrooms kern Valkenburg	In Uitvoering

De status per 31 december 2023

☑ ☐ ☐

Toelichting:

In onderstaande lijst is de actuele status weergegeven van de verschillende beekherstelprojecten zoals opgenomen in de Begroting 2023. De opgave wordt integraal bekeken en daar waar mogelijk nemen we

Subdoel 03.02.01: Herstellen beken waarvoor dat nodig is

4	Vispassage Epermolen	Planuitwerking	opgaven op het gebied van waterveiligheid, verdrogingsbestrijding en assets mee. We realiseren de projecten in nauwe samenwerking met gemeentes, terreinbeheerders, Rijkswaterstaat, provincie en belanghebbenden.
5	Herinrichting Kanjel en Gelei	Gereed	
6	Herinrichting Worm (Nato-depot - Rimborg)	Verkenning	
7	Realisatie vistrap Baalsbruggermolen fase 2	Verkenning	
8	Herinrichting Bosbeek (Meinweg - monding)	Verkenning	
9	Herinrichting Vlootbeek Benedenloop (Reigersbroek - Linnerweg)	Planuitwerking	
10	Herinrichting Rode Beek Millen-Susteren	Planuitwerking	
11	Herinrichting Geleenbeek Corio Glana algemeen	Gereed	
12	Herinrichting Geleenbeek Echt - Sifon (Rijkswaterstaat is trekker, realisatieovereen-komst gesloten met WL)	N.v.t	
13	Herinrichting Geleenbeek Millen - Nieuwstadt	Planuitwerking	
14	Herinrichting Geleenbeek Oud-Roosteren A2	Planuitwerking	
15	Herinrichting Geleenbeek Katsbek Nieuwstadt - Oud Roosteren	Planuitwerking	
16	Herinrichting Oude Maas (Geleenbeekmonding)	Nazorg	
17	Herinrichting Geleenbeek Corio-Glana, highlight 16 en 17	Planuitwerking	
18	Herinrichting Geleenbeek VDL Nedcar	Planuitwerking	
19	Herinrichting Geleenbeek Kamerhof Holtum (Rijkswaterstaat is trekker, realisatieovereenkomst gesloten met WL)	N.v.t	
20	Herinrichting Geleenbeek Sittard - Millen	Verkenning	
21	Ontkluizing keutelbeek in de kernen Beek en Neerbeek, fase 1B/2, Gemeente Beek is trekker	Planuitwerking/Gereed	
22	Ontkluizing Keutelbeek Geleen	Planuitwerking	
23	Corio Glana Highlight 20, fase 1	Nazorg	
24	Corio Glana highlight 20, fase 2	Planuitwerking	
25	Herinrichting beekmonding Hemelbeek	Planuitwerking	
26	Herinrichting Aalsbeek Bovenloop	Verkenning	
27	Herinrichting Molenbeek van Lottum - Siebersbeek	Nazorg	
28	WB21 knelpunt Raam en Vistrap Tungelroysebeek	Vervallen	
29	Herinrichting Gansbeek / Paterslossing	Verkenning	
30	Herinrichting benedenloop Wellse Molenbeek	Planuitwerking	
31	Herinrichting benedenloop Kwistbeek	Planuitwerking	
32	Gebiedspilot Kwistbeek (restpunten)	Uitvoering	

Subdoel 03.02.01: Herstellen beken waarvoor dat nodig is		
33	Tielebeek bovenloop	Nazorg
34	Herinrichting Huilbeek	Nazorg
35	Herinrichting Oude Graaf	Verkenning
36	Herinrichting Looibeek Venrays Broek en de Spurkt	Nazorg
37	Herinrichting Uffelsebeek en Haelensebeek bovenloop	Verkenning
38	Herinrichting beekmonding Swalm	Planuitwerking
39	Herinrichting Wylrebeek monding	Nazorg
40	Herinrichting Lollebeek Castenrayse vennen	Nazorg
41	Herinrichting Thornerbeek	Planuitwerking
42	Herinrichting Groote Molenbeek Wanssum	Nazorg
43	Herinrichting Groote Molenbeek Wittebrugweg	Verkenning
44	Herstel water-ecosysteem doorstroommoeras Rieterdijk - Deeltraject Pilot Beekdalontwikkeiling Groote Molenbeek/Mariapeel	Verkenning
45	Herinrichting Aa	Planuitwerking
46	Herinrichting benedenloop Lingsforterbeek	Planuitwerking
47	LAGG-zone Kabroeksebeek	Verkenning
48	Vismigratie Commandeursmolen	Verkenning
49	Vismigratie Molen Wijlre	Verkenning
50	Vismigratie Armenmolen Neeritter	Verkenning

Subdoel 03.02.02: Uitvoeren van een 100.000-bomenplan	
<p>Waterlichamen die nog niet voldoen aan de KRW-eisen, scoren vaak laag omdat er onvoldoende bomen langs het water staan. Deze zijn belangrijk omdat hun schaduw het water koel houdt en omdat wortels, takken en bladval in het water de diversiteit aan waterleven bevorderen. We zoeken naar locaties waar we met het aanplanten van bomen, zonder het beekprofiel aan te passen, het ecologisch niveau voldoende kunnen opkrikken: het 100.000-bomenplan.</p>	
<p>01. Afronden projectopdracht met criteria voor bomenaanplant en/of spontane opkomst</p> <p>We ronden een projectopdracht af met daarin o.a. criteria waar bomenaanplant en/of spontane opkomst aan moet voldoen. Deze wordt vervolgens meegenomen in de programmering en prioritering van projecten.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De projectopdracht is eind 2023 afgerond. Voor 2024 zijn voldoende middelen opgenomen om het 100.000-bomenplan uit te voeren.</p>
<p>02. Onderzoeken boomaanplant en/of spontane opkomst mee te nemen in reeds voorziene inrichtingsprojecten.</p> <p>We onderzoeken mogelijkheden om boomaanplant en/of spontane opkomst mee te nemen bij reeds voorziene inrichtingsprojecten.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De mogelijkheden zijn onderzocht. We stellen vast dat hiervoor in bijna alle gevallen extra financiering nodig is om extra boomaanplant en/of spontane opkomst te realiseren. Daarom vindt extra boomaanplant/spontane opkomst plaats binnen het 100.000-bomenplan (zie punt 01).</p>

Subdoel 03.02.03: Toepassen principes 'Bouwen met Natuur'

Door met de natuur mee te bewegen kan op vaak eenvoudige wijze het ecosysteem in de watergangen worden versterkt. In natuurbeken die worden heringericht gaan we bewust op zoek naar mogelijkheden om Bouwen met Natuur toe te passen.

01. Beleid vaststellen en toepassen principe 'Bouwen met Natuur'

We stellen beleid vast met betrekking tot het principe van 'Bouwen met Natuur' en passen dit vervolgens toe in de herinrichtingsprojecten.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

De focus ligt op de uitvoering ('gewoon doen') in plaats van op het opstellen van beleid. We passen de kleinschalige maatregelen behorende bij bouwen met natuur breed toe binnen de organisatie met het zwaartepunt in de uitvoering van (herinrichtings)projecten maar ook binnen het dagelijks beheer en onderhoud.

02. Opzetten monitoringsplan 'Bouwen met Natuur'

Er wordt een monitoringsprogramma opgezet om de effecten te kunnen volgen.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

In 2023 hebben we geen monitoring uitgevoerd in afwachting van de inmiddels in 2024 opgerichte Monitoringstafel. In 2024 bekijken we of en hoe we monitoring op 'Bouwen met Natuur' (met name dood hout, aangepast maaibeheer en beschaduwing) vormgeven.

Doel 03.03: Pilots integrale beekdalontwikkeling

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Waterkwaliteit en ecologie						
3.3 Pilots integrale beekdalontwikkeling						
a) Pilot beekdalbrede aanpak Grote Molenbeek ¹						
aantal projectopdrachten	2	2	Projectopdracht doorstroommoeras Rieterdijk is gereed. Projectopdracht laggzone wordt in 2023 afgerond-		3	2024
b) Pilot beekdalbrede aanpak Geul ²						
plan van aanpak	1	Wordt opgepakt na de zomer	Plan van aanpak wordt in 2023 opgesteld-		1	2023
aantal projectopdrachten	-	Wordt opgepakt na de zomer	Wanneer het plan van aanpak gereed is en goedgekeurd, worden de projectopdrachten opgesteld-		2	2025
¹ binnen de pilot Grote Molenbeek zijn drie uitvoeringsprojecten gedefinieerd, waarvoor projectopdrachten opgesteld moeten worden. Daarna overdracht naar de projectorganisatie. ² voor de totale pilot wordt een plan van aanpak opgesteld, waarbij verschillende uitvoeringsprojecten gedefinieerd worden.						
Toelichting indicator						
De indicator voor beekdalontwikkeling zijn de projectopdrachten. Zij vormen het meetbare kenmerk voor beekdalontwikkeling omdat ze de voortgang in beeld brengen van de overdracht van voorbereiding naar verkenning en uitvoering.						

Subdoel 03.03.01: Inrichten twee beektrajecten volgens integrale beekdalontwikkeling

In de periode 2022-2027 gaan we integrale beekdalontwikkeling op kansrijke locaties binnen twee zoekgebieden uitwerken. Die liggen in het stroomgebied van de Grootte Molenbeek in Noord-Limburg en dat van de Geul in Zuid-Limburg. Dit zijn twee verschillende beeksystemen waardoor we ook verschillende ervaringen opdoen. Ze zijn gekozen omdat we hier het grootste effect per geïnvesteerde euro verwachten doordat we doelen kunnen combineren.

<p>01. Geul Geul: maatregelen opstellen en uitwerken samen met omgeving.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: We zijn bezig met het opstellen van een plan van aanpak en de afstemming met lopende processen/projecten zoals Water in Balans, watersysteemprojecten, WRL.</p>
<p>02. Grootte Molenbeek - Rieterdijk Grootte Molenbeek - Rieterdijk: afwaarderen landbouwgronden, opstellen van besteksgereed plan doorstroommoeras.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Het project voor het inrichten van een doorstroommoeras is overgegaan van voorbereiding naar verkenningen en uitvoering. Hierbij brengen we de mogelijkheden en varianten voor uitvoering in beeld.</p>
<p>03. Grootte Molenbeek - subirrigatie Grootte Molenbeek - subirrigatie: opstellen van inrichtingsplan en vertaling naar bestek, aanbesteding aanpassen hoofdsysteem.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Er is een inrichtingsplan opgesteld voor het project subirrigatie. Omdat het plangebied in de bufferzone van het Natura2000-gebied Mariapeel ligt, moet het inrichtingsplan doorgerekend worden met de hydrologische systeemanalyse peelvenen (HSA). Dit model, dat in opdracht van de provincie wordt opgesteld, is nog niet gereed. Tot die tijd wordt dit project in de wacht gezet.</p>
<p>04. Grootte Molenbeek - Kabroeksebeek Grootte Molenbeek - Kabroeksebeek: afwaarderen gronden en opstellen besteksgereed plan.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Het DB heeft de projectopdracht Kabroeksebeek vastgesteld. Het project gaat daarmee over van de planvoorbereidingsfase naar de fase van verkenningen en uitvoering.</p>
<p>05. Opstellen SESA voor een nader te bepalen stroomgebied Opstellen SESA voor een nader te bepalen stroomgebied.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De SESA Geleenbeek is opgestart. De meeste gegevens zijn verzameld en besproken met WEnR. De planning is om de SESA eind dit jaar gereed te hebben.</p>

Doel 03.04: Bevorderen biodiversiteit

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Waterkwaliteit en ecologie						
3.4 Bevorderen biodiversiteit						
a) aantal vismigratiekelpunten verholpen	5	2	2	2	26	2027
b) % bij onderhouden en inspecteren betrokken medewerkers dat geïnstrueerd is om zorgvuldig te handelen bij flora & fauna conform de Wet natuurbeheer	100%	100%	100%		100%	- ¹
c) % Grote Waternavel bestreden ²	30%	25%	25%	25%	90%	2029
<p>1. geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.</p> <p>2. in 2023 verwachten we 25% te bestrijden vanwege de start van structurele bestrijding Grote Waternavel na een Europese aanbesteding. In 2022 is dit aanbestedingstraject gestart voor een jarenlange structurele bestrijding.</p>						
Toelichting indicator						
<p>c) In 2022 is gestart met de bestrijding van de Grote Waternavel, in 2023 is de bestrijding opgeschaald waarbij 80% van alle beken waar Grote Waternavel aanwezig is, is aangepakt. Omdat we enkele jaren achter elkaar intensief overal moeten blijven bestrijden om het uiteindelijk beheersbaar te houden is de intensieve aanpak voor 25% gereed.</p>						

Subdoel 03.04.01: Ontwikkeling van Natura2000 en natte natuurgebieden

<p>In veel natte natuurgebieden is verbetering van de waterhuishouding en -kwaliteit nodig om habitatten en soorten te behouden en te versterken. Hiervoor geldt een algemene zorgplicht die inhoudt dat geen nadelige handelingen mogen worden gedaan. De provincie is primair verantwoordelijk voor de beleidsontwikkeling voor natuur.</p>	
<p>01. Projecten Broekhuizerbroek en Waterbloem</p> <p>We voeren de projecten Broekhuizerbroek en Waterbloem uit, waarbij gebiedsvreemd water om het natuurgebied wordt geleid.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Beide projecten zijn in uitvoering. Vanwege de natte weersomstandigheden in het najaar is de uitvoering noodgedwongen verschoven naar 2024</p>

Subdoel 03.04.02: Benutten kansen in onze projecten

<p>In onze inrichtingsprojecten zoeken we actief naar eenvoudig te nemen maatregelen voor gewenste soorten. Denk bijvoorbeeld aan paaibedden voor vissen, verblijfplaatsen voor vleermuizen, nestkasten voor de grote gele kwikstaart, inzaaien met inheemse bloemenmengsels voor insecten, fruitbomen voor dassen en poelen voor amfibieën, kleine migratiebarrières opheffen en mondingen van zijbeken optrekbaar maken. Dit alles doen we binnen de door Waterschap Limburg gestelde randvoorwaarden.</p>	
<p>01. Ecologische advisering</p> <p>Bij de ecologische advisering in projecten zoeken we actief naar maatregelen om gewenste soorten te laten profiteren. De ecologen beschrijven bij elk herinrichtingsplan de kansen die zich in het plan voordoen. In het format zal er een vaste passage worden opgenomen waarmee dit doel is geborgd (mits de provincie de benodigde middelen en de capaciteit beschikbaar stelt).</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>In elk project worden kansen benut om gewenste soorten te laten profiteren.</p>

Subdoel 03.04.03: Soortbeschermingsplannen maken

Voor de meest bedreigde watergerelateerde soorten maken we beschermingsplannen. In de planperiode richten we ons op soorten waarvoor de situatie urgent is. Daarnaast komen soorten in aanmerking die (zo goed als) uitgestorven zijn in Limburg. Om invulling te geven aan het bijenconvenant onderhouden we onze gebieden zo dat ze bijdragen aan het verbeteren van het leefgebied van bijen en andere insecten. Vooral wilde bijen zijn een graadmeter voor het ecosysteem. Gaat het met bijen goed, dan is de rest vaak ook in orde.

<p>01. Opstellen soortenbeschermingsplan Grote modderkruiper We stellen een soortenbeschermingsplan op voor de Grote modderkruiper, in samenwerking met Provincie Limburg.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting: Het plan wordt naar verwachting opgeleverd in het eerste kwartaal van 2024. We werken samen met Provincie Limburg aan een wettelijke inpassing van het plan, zodat in een later stadium makkelijker afspraken gemaakt kunnen worden tussen de provincie en het waterschap over vergunningen. Maatregelen kunnen dan sneller worden uitgevoerd.</p>
<p>02. Starten uitvoering maatregelen soortenbeschermingsplan Gewone bronlibel We starten met de uitvoering van maatregelen die zijn opgenomen in het soortenbeschermingsplan Gewone bronlibel.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting: Een deel van de maatregelen is uitgevoerd. Vanwege seizoensgebonden werkzaamheden wordt een klein deel in 2024 verder uitgevoerd. Om effectief te handelen zal een deel van de maatregelen meegenomen worden bij plannen en ontwikkelingen van derden. Hierover zullen in 2024 afspraken worden gemaakt met o.a. gemeente Echt-Susteren, Bosgroep Zuid en de provincie.</p>

Subdoel 03.04.04: Opstellen werkwijzen voor specifieke soorten

Soms is een gewenste soort zo succesvol dat het problemen oplevert in het watersysteem. Zo zorgen bevers met hun dammen steeds vaker voor wateroverlast, ondermijnen ze met oeverholten werkpaden en waterkeringen en verdringen ze andere flora en fauna. Wij stellen hiervoor werkwijzen op passend binnen de kaders van de gedragscode van de Unie van Waterschappen en binnen de wettelijke kaders van het nieuwe Faunabeheerplan Bever.

<p>01. Aanpassen beverprotocol We passen ons beverprotocol aan naar aanleiding van de vaststelling van het nieuwe Faunabeheerplan.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Het Faunabeheerplan wordt naar verwachting rond de zomer 2024 vastgesteld. Afhankelijk daarvan kunnen we ons eigen beverprotocol definitief aanpassen en opleveren.</p>
<p>02. Werkwijzen opstellen in navolging van geactualiseerde beverprotocol In navolging van het geactualiseerde beverprotocol stellen we bijbehorende werkwijzen op die passen binnen de kaders.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De werkwijzen omtrent de bever zijn opgesteld en toegelicht aan de buitendienst tijdens cursusedagen in 2023</p>

Subdoel 03.04.05: Beschermen bronnen en bronbeken

Speciale aandacht hebben onze bronnen en bronbeken. Dit zijn pareltjes van biodiversiteit door het constant stromende, koude en relatief schone water. Ze zijn daarmee ook heel kwetsbaar. Daarom hebben we, buiten natuurgebieden, veel bronnen en stromen eromheen in eigendom verworven. We zijn in bronbeken extra alert met onze regels.

<p>01. Regulier werk</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Dit betreft regulier werk</p>
---------------------------------	---

Subdoel 03.04.06: Vispasseerbaar maken stuwen en watermolens

Voor een aantal vissoorten is het belangrijk dat ze via de Limburgse wateren hun paaigebied kunnen bereiken voor hun voortplanting en opgroei. Daarom lossen we de belangrijkste knelpunten voor vismigratie op. Dat doen we door stuwen en watermolens, in overleg met de eigenaren, vispasseerbaar te maken.

<p>01. Oplossen vismigratieknelpunt bij de Molenbeek van Lottum en de Wylrebeek</p> <p>We starten met het oplossen het vismigratieknelpunt bij de Molenbeek van Lottum en de Wylrebeek.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De uitvoering van de projecten Molenbeek van Lottum en Wylrebeek is afgerond. Beide beekmondingen zijn daarmee geschikt gemaakt als leefgebied en paaiplaats voor vissen. De vismigratieknelpunten zijn opgelost.</p>
<p>02. Situatie in beeld brengen vismigratieknelpunt</p> <p>Eerste focus is de huidige situatie, data en (oude) afspraken in beeld te brengen. Deze zijn nodig om de onderhandelingen in te gaan en om de projectopdrachten op te stellen. Naar verwachting zullen de knelpunten in 2026-2027 opgelost zijn.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De projectopdrachten zijn nagenoeg afgerond. Eind vorig jaar is de exoot zwartbekgrondel aangetroffen in het Geulstelsel. Deze soort heeft mogelijk een negatief effect op de instandhoudingsdoelstelling Natura2000, beekprik en beekdonderpad. Zolang dit niet duidelijk is, is het vanuit de KRW en N2000 niet toegestaan om vismigratievoorzieningen te realiseren. De provincie is daarom gestart met het onderzoek om mogelijke negatieve effecten in beeld te brengen. Afronding van de projectopdrachten is afhankelijk van de uitkomsten van dit onderzoek.</p>

Subdoel 03.04.07: Uitbreiden areaal met ecologisch onderhoud

Bij ons onderhoud gaan we zorgvuldig om met planten en dieren in het water en op de oevers. We doen een flora- en faunacheck om te weten welke beschermde soorten er voorkomen. We laten bij het maaien gedeelten van de begroeiing staan om planten en dieren te ontzien. We laten dood hout zo veel mogelijk in de beken liggen, omdat kleine waterdieren daarvan profiteren. In deze planperiode gaan we het ecologisch onderhoud verder optimaliseren.

<p>01. Minder maaien ten gunste van de ecologie</p> <p>Binnen het onderhoudscontract is het voornemen om in de winter 2022-2023 in het hele areaal een stap te maken naar minder maaien ten gunste van de ecologie. Hierbij wordt gebruik gemaakt van gebiedskennis van onderaannemers, de contractaannemers en onze eigen inspecteurs. Vaak zal dit eenzijdig maaien betreffen, maar soms worden ook maairondes bijvoorbeeld een maand later ingepland om bijvoorbeeld het broedseizoen te ontzien.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Met beide contractaannemers (inclusief onderaannemers), inspecteurs en werkvoorbereiding is in de winter 2022-2023 invulling geven aan een aanpassing van de maaischema's ten gunste van ecologie, rekening houdend met risicobeheersing (bv waterveiligheid).</p>
<p>02. Verder uitbouwen contacten met vogelwerkgroepen</p> <p>Vanuit het onderhoudscontract verder uitbouwen van contacten met vogelwerkgroepen. De eerste ervaringen met bijvoorbeeld Nederweert en Rijksweg 73 Zuid zijn goed.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>We hebben de contacten met met vogelwerkgroepen is in 2023 uitgebreid. De ervaringen zijn wisselend. Er zijn bestendige contacten opgebouwd met de grote vogelwerkgroepen.</p>

Subdoel 03.04.08: Beperken gevolgen van droogte en hitte voor het watersysteem

We hebben vaker droge zomers en daardoor vaker droogval van watergangen en stilstaand en opwarmend water. Dit is dodelijk voor vissen, maar ook voor het kleinere waterleven. Klimaatadaptatief inrichten maakt het watersysteem robuuster en beter bestand tegen deze extremen, maar dit is niet overal mogelijk of afdoende. In dergelijke gevallen nemen we maatregelen om de schade te beperken.

01. Regulier werk

Regulier werk.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Er is gelet op het toenemende risico van vissen in nood een visaanhanger ingericht waarmee snel restpopulaties weggevangen kunnen worden. De aanhanger is in 2023 niet ingezet. Ecologisch kwetsbare trajecten zijn in beeld gebracht en we maaien bij langdurige hitte aangepast om meer schaduw in het watersysteem te houden.

Subdoel 03.04.09: Adviseren beheerders van plassen en vijvers

Veel problemen rond waterkwaliteit zijn het gevolg van een slechte inrichting, verkeerd beheer en te voedselrijk water. Vooral hengelsportplassen en stadsvijvers zijn niet in evenwicht en zeer kwetsbaar voor verstoring. Als waterschap adviseren we gemeenten en hengelsportverenigingen over het nemen van structurele verbeteringen. Bij acute problemen doen we ter plaatste onderzoek en adviseren over noodmaatregelen. Voor blauwalgen volgen we een landelijk toegepast protocol.

01. Adviseren beheerders verbetering van de waterkwaliteit

Wij adviseren beheerders van plassen en vijvers als zij vragen hebben over verbetering van de waterkwaliteit in hun watersysteem (lijnwerk).

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Na vertrek van de medewerker Waterkwaliteit zijn we gestopt met adviseren van overige beheerders, omdat dit geen taak van WL is.

Subdoel 03.04.10: Selectief bestrijden exoten en plaagsoorten

We dringen de muskus- en beverratten terug tot de landsgrens. We stellen bestrijdingsprotocollen plaagsoorten en een investeringsagenda op.

01. Aanvalsplan Japanse duizendknoop

Op basis van het 'aanvalsplan Japanse duizendknoop' starten we in 2023 met structurele bestrijding van deze plaagsoort. We starten met de plekken die het hoogste risico vormen. Het aanvalsplan bepaalt welke plekken hiertoe behoren.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

We bestrijden de Japanse duizendknoop op locaties waar hij voorkomt. Het aanvalsplan duizendknoop, dat erin voorziet om over te gaan op structurele bestrijding, is voor 90% gereed. De laatste 10% kan aangevuld worden wanneer de inventarisatie volgens het in 2023 nieuw opgezet paspoort exoten is afgerond. Er is een begin gemaakt met een totaalinventarisatie, samen met het opgeleverde afwegingskader zal dit inzicht geven in locaties die prioriteit moeten hebben.

Voor inventarisatie, kennisdeling en het volgen van pilots en bestrijdingsmethodes hebben we volop ingezet op samenwerking met derden.

02. Muskus- en beverratbestrijding

Het te bereiken doel is in 2034 een situatie dat de muskusrat (net als de beverrat) is teruggedrongen tot de landsgrens en dat deze situatie vervolgens in stand gehouden wordt. Hiervoor optimaliseren we in 2023 de relatie tussen gebiedsindeling en personele formatie. Het toetsingskader is het landelijk gemiddelde van velduren per km waterloop dat door de UvW vastgesteld is.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Er zijn meer uren ingezet en fors meer ratten gevangen. Dat is een positieve ontwikkeling om de doelstelling te halen.

Subdoel 03.04.10: Selectief bestrijden exoten en plaagsoorten	
Tevens actualiseren we onze bestrijdingsplannen en starten we met de uitvoering hiervan.	
<p>03. Europese aanbesteding afronden en starten bestrijding voor de Grote waternavel</p> <p>Voor de Grote waternavel ronden we de Europese aanbesteding in 2023 af en starten we met grootschalige en structurele bestrijding.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De Europese aanbesteding is opgeschort vanwege de vele raakvlakken met het huidige groenonderhoudscontract en ingezette wijze van de contractvorm. Gekozen is om in 2023 de bestrijding van de grote waternavel nogmaals via het groencontract te laten uitvoeren met wel een grote opschaling van hetgeen in 2022 is uitgevoerd. In 2023 is gehandeld conform het strategische aanvalsplan.</p>

Doel 03.05: Controleren veiligheid van zwemlocaties

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Waterkwaliteit en ecologie						
3.5 Controleren veiligheid van zwemlocaties						
a) Beoordeling zwemlocaties volgens zwemwaterrichtlijn 2006 (in #)						
uitstekend	19	...			19	2027
goed	0	...			0	2027
aanvaardbaar	0	...			0	2027
slecht	0	...			0	2027

Subdoel 03.05.01: Controleren veiligheid van zwemlocaties

Op de aangewezen zwemwaterlocaties meten we de zwemwaterkwaliteit, we rapporteren en communiceren hierover. Als de kwaliteit niet voldoet, bijvoorbeeld door te hoge concentraties bacteriën, blauwalgen of botulisme, plaatsen we waarschuwborden en/of kondigen een zwemverbod af. Hiervoor volgen we bestaande protocollen en overleggen met de inrichtinghouder. We adviseren beheerders van zwemlocaties over het op peil houden van de waterkwaliteit en het verbeteren ervan. Voor nieuwe zwemwaterlocaties beoordelen wij het plan op basis van landelijke en Europese eisen.	
<p>01. Regulier werk</p> <p>Regulier werk.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Alle werkzaamheden voor het zwemseizoen 2023 zijn afgerond.</p>

Wat heeft het gekost?

Exploitatie

Programma Waterkwaliteit en ecologie	Begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
Kosten	3.724.700	2.903.600	2.130.449
Opbrengsten	709.400	709.400	959.040
Netto kosten	3.015.300	2.194.200	1.171.409
Bijdrage aan WBL	-82.800	-82.800	-82.833
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	2.012.000	2.012.000	1.695.624
Totaal na doorberekening	4.944.500	4.123.400	2.784.200

Toelichting

- De kosten zijn voor 68% gerealiseerd, na aftrek van de kosten die via de bestemming van het jaarrekening resultaat worden gedekt uit bestemmingsreserves. De kosten die worden onttrokken aan diverse bestemmingsreserves:
  - € 152.483 'afkoppelen regenwater' en
  - € 919 'meten met nitraatstrips'
 Enkele significante onderschrijdingen van de kosten hebben betrekking op:
  - De bestrijding van de waternavel en overige exoten in het kader van het programma Natuur (gebied Roerdal, Leudal en Mariapeel) is onderschreden als gevolg van het feit dat de aannemer niet meer werk kon verzetten.
  - Het budget voor het bestrijden van de overige exoten. Dit bleek te ambitieus.
- De hogere opbrengsten hebben betrekking op realisatie programma Natuur. Naast de bijdrage over 2023 is in het verslagjaar de bijdrage over 2022 verantwoord.
- De bijdrage aan WBL is conform begroting, inclusief afronding.
- De doorberekende kosten zijn als gevolg van de lagere netto kosten eveneens gedaald vanwege de doorberekeningssystematiek.

Investerings

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA (Bedragen x 1.000)								
Project	AT	Omschrijving	UITGAVEN 2023			INKOMSTEN 2023		
			Begroting		Realisatie	Begroting		Realisatie
			Primitief	Gewijzigd		Primitief	Gewijzigd	
P360055	5	Implementatie soortenbeleid	380	82	73	17	17	79
P360059	30	Innovatieve uitvoeringspilot waterkwaliteitsverbetering landelijk gebied (Uitvoeringspilot Moerasfilter)	100	100	100	-	-	-
	30	KD007 - Innovatieve/effectievere methodes doelrealisatie KRW.	400	400	-	-	-	-
PROGRAMMA WATERKWALITEIT EN ECOLOGIE			880	582	173	17	17	79

Toelichting

De uitgaven zijn voor 30% gerealiseerd (- € 409.000).

- De onderuitputting wordt met name veroorzaakt doordat geen uitgaven zijn gerealiseerd voor het project 'innovatieve / effectieve methodes doelrealisatie KRW'. Door gebrek aan capaciteit is dit geplande nieuwe project niet opgepakt.
- De kosten voor de uitvoering van gewone bronlibel maatregelen zijn niet op het investeringsproject verantwoord, maar binnen de reguliere onderhoudsbudgetten.

Er zijn meer inkomsten gerealiseerd (+ € 62.000).

- De Provincie Limburg heeft ingestemd met een verzoek tot verlenging van het subsidiebesluit voor soortbeschermingsplannen t/m 31 december 2023 (was eerst 31 december 2022). De totale bijdrage van de Provincie vanuit deze subsidie is derhalve verantwoord in 2023.

A photograph of a water treatment facility. In the foreground, several large, curved metal pipes are visible, each equipped with a valve and flange. These pipes are mounted on a concrete structure. The background shows a dense line of green trees under a clear sky. The overall scene is brightly lit, suggesting a sunny day.

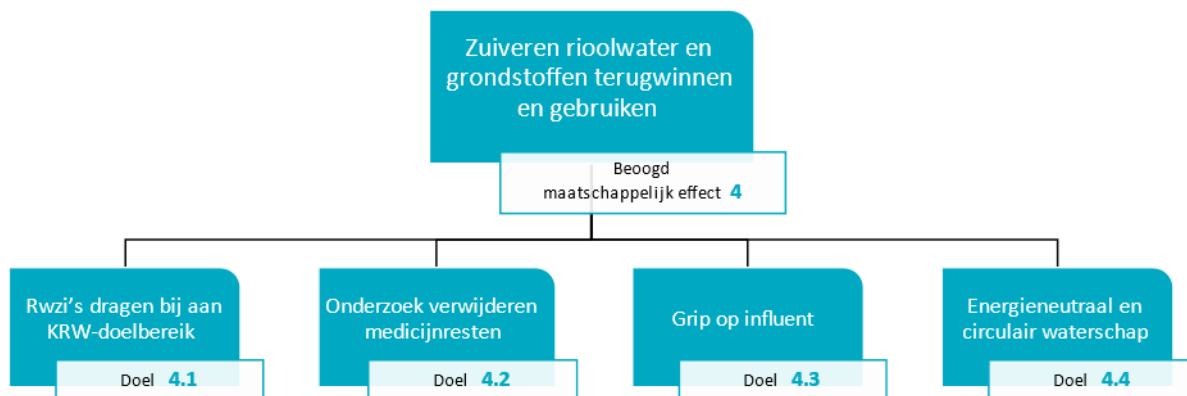
Zuiveren

waterschap
limburg

3.4 Zuiveren

geen afval, maar een bron van energie, grondstoffen en gezuiverd water

Wat hebben we bereikt?

Beoogd maatschappelijk effect 04: Zuiveren rioolwater en grondstoffen terugwinnen en gebruiken

In de planperiode 2022-2027 werken Waterschapsbedrijf Limburg en Waterschap Limburg samen aan de zuiveringstaak om te komen tot schoon en ecologisch gezond water.

Indicator	Begroting 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Zuiveren en waterketen				
4 Zuiveren rioolwater en grondstoffen terugwinnen en gebruiken				
a) nog niet beschikbaar ¹				

Wat hebben we ervoor gedaan in 2023?

Doel 04.01: Rwzi's dragen bij aan KRW-doelbereik

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Zuiveren en waterketen						
4.1 Rwzi's dragen bij aan KRW-doelbereik (zie ook 3.1)						
a) % aan rwzi's dat voldoet aan het Limburgs Effluentbeleid ¹	67%	67%	67%	67%	100%	2027

¹ voor 2027 moeten nog 5 rwzi's voldoen aan het LEB. Realisatie verloopt mede n.a.v. de uitkomsten van de systemsprong methodiek. Beste inschatting nu is 89% realisatie eind 2025. Verantwoordelijkheid realisatie bij WBL.

Toelichting indicator

Op dit moment wordt onderzocht of het Limburgs effluent beleid met de daarin gestelde effluenteisen aan de betreffende RWZI's voldoen aan de nieuwste inzichten. Dit is afhankelijk van externe factoren zoals de EU-richtlijn stedelijk afvalwater en het KRW-impuls programma van de Rijksoverheid. Intern worden deze kaders herzien in de evaluatie van het Limburgs effluent beleid en de systeemsprong analyses. De realisatie wordt door WBL in de waterketenstrategie verder uitgezocht. De benodigde middelen voor de aanpassingen op basis van de huidige effluenteisen zijn door het WBL gereserveerd. Zodra de vernieuwde kaders helder zijn worden, indien nodig, de ontwerpen aangepast.

Subdoel 04.01.01: Alleen nog modulaire zuiveringssystemen plaatsen

We willen flexibeler kunnen inspelen op veranderende omstandigheden, zoals aangescherpte normen voor de kwaliteit van het gezuiverde water, nieuwe duurzaamheidsdoelstellingen, technologische en klimatologische ontwikkelingen en politieke en demografische ontwikkelingen. Daartoe is Verdygo ontwikkeld, een modulaair zuiveringsconcept volgens een nieuwe bouw- en ontwerptechniek waarmee zuiveren op maat mogelijk wordt. Bij uitbreiding of aanpassingen van de bestaande infrastructuur wordt dit modulaire concept toegepast. Modulaire systemen maken het ook mogelijk om op nieuwe locaties te gaan zuiveren, bijvoorbeeld dichterbij de bron van het rioolwater of op een plek waar behoefte is aan gezuiverd water. Uiteraard staan we ook open voor andere innovaties.

In deze trend passen ook technieken waarmee bedrijven, woonwijken of individuele huishoudens zelf hun rioolwater zuiveren. Dit heeft invloed op het aanbod van ongezuiverd water en zorgt ook voor nieuwe lozingen van gezuiverd water op het oppervlaktewater of de bodem. In de planperiode ontwikkelen we een visie op centrale en decentrale zuiveringen en onze rol daarin.

01. Opstellen plan van aanpak visie op centrale en decentrale zuiveringen (WL)

WL: We starten samen met WBL met het opstellen van een plan van aanpak om te komen tot een visie op centrale en decentrale zuiveringen.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

In de afvalwaterstrategie 2040 zijn de opties, kansen en mogelijkheden met betrekking tot centrale en/of decentrale zuiveringen meegenomen. Op basis hiervan stellen we een document op waarin we deze visie nader uitwerken.

02. Voldoen zuiveringen aan Limburgse effluentbeleid (WBL)

WBL: In 2027 willen we op al onze zuiveringen voldoen aan het Limburgse effluentbeleid. Daartoe heeft WBL in 2021 de renovatie, volgens het Verdygo-concept, van de rwzi's Panheel en Stein afgerond. Dit heeft er toe geleid dat we op dit moment op 11 van de 17 zuiveringen voldoen aan de norm van 2027. Voor de overige installaties zijn maatregelen gepland om tijdig aan de norm te voldoen.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

Er zijn maatregelen gepland om aan de norm te voldoen. In de waterketenstrategie bekijken we of we de maatregelen kunnen combineren met de noodzakelijke maatregelen voor de aankomende herziene Europese richtlijn stedelijk afvalwater.

Subdoel 04.01.02: Bevorderen bewust rioolgebruik

We geven samen met gemeenten voorlichting over hoe inwoners en bedrijven kunnen voorkomen dat rioolwater wordt vervuild met ongewenste materialen en stoffen zoals vochtige doekjes, mondkapjes, frituurvet en geneesmiddelen.

01. Bewoners informeren over goed rioolgebruik (WL)

WL: Ook in 2023 informeren wij de bewoners van Limburg - samen met de gemeenten, WBL, WML en de Provincie - via Waterklaar (www.waterklaar.nl) én via onze eigen kanalen over goed rioolgebruik. Hierbij bieden wij concrete handelingsperspectieven, zoals het inleveren van medicijnen bij de apotheek, het inleveren van frituurvet en adviseren we burgers doekjes niet door de wc te spoelen.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

Doorlopende actie. Via de website [www.waterklaar](http://www.waterklaar.nl) brengen de water(keten)partners gezamenlijk het belang van een goede waterkwaliteit en de bijdrage die mensen zelf thuis kunnen leveren hieraan (o.a. goed rioolgebruik) onder de aandacht.

Subdoel 04.01.03: Onderzoeken nuttige toepassingen voor gezuiverd water

We onderzoeken kansen om gezuiverd water in te zetten in landbouw, industrie of natuurgebieden en passen dit toe waar dit mogelijk is.

<p>01. Onderzoeken value-case voor toepassing van een Nereda Verdygo Package Plant (WL)</p> <p>WL: In 2022 hebben we de watervraag en wateraanbod geïnventariseerd en met elkaar in verband gebracht in het kader van het Deltaprogramma Hoge Zandgronden. In 2023 onderzoeken we samen met het WBL een value-case voor toepassing van een Nereda Verdygo Package Plant (NVPP) op een van de beloftevolle locaties.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De financiële bijdrage vanuit de provincie Limburg aan de pilot is zeker gesteld. De pilot zal plaatsvinden op het terrein van de RWZI Weert.</p> <p>WBL is bezig met de voorbereidingen van de realisatie van de NVPP.</p>
<p>02. Voorstel voor aanvullende zuivering van de RWZI's (WL)</p> <p>WL: In 2023 komen ook de resultaten van de Limburgbrede monitoring RWZI's beschikbaar. Op grond van deze bevindingen wordt samen met WBL gewerkt aan een voorstel voor aanvullende zuivering van de RWZI's die de grootste negatieve invloed hebben op de ecologische kwaliteit van de ontvangende wateren en/of de drinkwatervoorziening.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De onderzoeken zijn afgerond en zijn één van de bouwstenen voor het toekomstige investeringsprogramma van WBL.</p>

Subdoel 04.01.04: Bepalen van de mate van zuiveren in een gebiedsgerichte aanpak

Per gebied weten we de oorzaken van de waterkwaliteitsproblemen en welke maatregelen nodig zijn om de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) te halen.

Met de betrokken partners in het gebied kiezen we een pakket maatregelen dat duurzaam is, voldoende bijdraagt aan de KRW- In de praktijk gaat de zuiveringsinspanning verder dan het landelijke beleid zonder ondoelmatig of disproportioneel te worden. Het verdergaand verwijderen van een stof of stofgroep is immers vaak het duurste. Wanneer dezelfde kwaliteitseffecten bereikt kunnen met alternatieve maatregelen in de waterketen (b.v. gemeentelijke overstorten), dan kiezen we voor de meest doelmatige aanpak. Het effect op het watersysteem is belangrijker dan ondoelmatig voldoen aan lozingsnormen. In de komende jaren krijgen we mogelijk te maken met aanvullende eisen en doelstellingen via de herziening van de Richtlijn Stedelijk Afvalwater. In de periode vanaf 2022 worden verdere stappen gezet om bovenstaande KRW-doelen uiterlijk in 2027 te realiseren.

<p>01. Opgedane ervaring toepassen op overige rwzi's (WL)</p> <p>WL: In 2023 passen we de ervaringen opgedaan met de Systeemsprong Geleenbeek toe op de overige rwzi's, te starten bij de rwzi's Meijel en Venray.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Het monitoringsprogramma i.h.k.v. de systeemspronggedachte is afgerond en we gebruiken dit voor de onderbouwing voor het uitvoeren van noodzakelijke maatregelen op de betreffende RWZI's.</p>
<p>02. Volgen ontwikkelingen herziening Richtlijn Stedelijk afvalwater en leveren waar nodig onze inbreng (WL)</p> <p>WL: Wij volgen de ontwikkelingen m.b.t. de herziening Richtlijn Stedelijk afvalwater en leveren waar nodig onze inbreng via het Unie-spoor. Hierdoor kunnen we zo nodig ook tijdig inspelen op de mogelijke consequenties van de herziening voor onze eigen</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>In januari 2024 is politiek akkoord gesloten over de nieuwe Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater. Zodra definitieve tekst beschikbaar komt worden de gevolgen van de richtlijn concreter. De EU streeft ernaar om de richtlijn vóór de verkiezingen voor het Europees Parlement in juni af te ronden. Vervolgens zal de wet in de Nederlandse wet- en regelgeving worden geïmplementeerd. Wij blijven geïnformeerd over de implementatie in de Nederlandse wetgeving om zo snel mogelijk de opgave in beeld te hebben.</p>

Doel 04.02: Onderzoek verwijderen medicijnresten

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Zuiveren en waterketen						
4.2 Ambitie realiseren verwijderen medicijnresten						
a) WL: Percentage reductie totale vracht medicijnresten (17 verschillende stoffen, alle rwzi's) ten opzichte van 2022 ¹	0%	0%	0%	0%		2027
b) WBL: % medicijnresten verwijderd op hotspots ²	n.t.b.					2027
¹ in 2021 is door WL en WBL ingestemd met het aansluiten bij de landelijke ambitie m.b.t. realisatie van een vrachtreductie van medicijnresten afkomstig uit rwzi's. Deze ambitie is verwoord als 10% reductie in 2027 t.o.v. van de vracht in 2023 en 40% reductie in 2030. De basis hiervoor is gelegd door de Limburgbrede monitoring op de 17 Limburgse rwzi's in 2021-2022 (Cie WZW 4/11/2021). ² WBL stelt samen met Waterschap Limburg de zuiveringen vast, waar de meeste medicijnen kunnen worden verwijderd. In 2027 wil WBL op deze hotspots tenminste 70% van de medicijnresten verwijderen.						
Toelichting indicator						
Op de RWZI Simpelveld wordt eind 2024 gestart met het full scale zuiveren van medicijnresten uit afvalwater. Zodra deze installatie functioneert wordt 3% reductie van de totale last aan medicijnen voor heel Limburg gerealiseerd. Voorzien is dat vervolgens op de RWZI's Hoensbroek en Susteren ook gestart zal worden met de full scale zuivering van medicijnresten. Daadwerkelijke realisatie van de ambitie (10% reductie in 2027) is een uitdaging.						

Subdoel 04.02.01: Inzetten op bronaaanpak en zuiveren voor medicijnresten

<p>Voor de bronaaanpak van medicijnen nemen we deel aan het programma 'Medicijnresten uit het Water' van het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat. Onderdeel daarvan is het deelnemen aan het Farmaco-Technologisch Overleg (FTO) met apothekers en samenwerken met het Academisch Ziekenhuis (MUMC+) Maastricht.</p> <p>We weten dat alleen bronaaanpak nooit voldoende zal zijn, want mensen blijven medicijnen nodig hebben. Daarom zetten we ook in op aanvullende zuivering op bepaalde, nog te selecteren, rwzi's. Daarvoor gebruiken we de resultaten van een pilot op de rwzi Simpelveld en pilots elders in het land. Verder monitoren we het effluent van alle 17 Limburgse rwzi's gedurende drie jaar uitgebreid. Op grond van de resultaten wordt besloten of en op welke rwzi's aanvullende zuivering van medicijnresten en andere microverontreinigingen wenselijk, noodzakelijk en betaalbaar is.</p>	
<p>01.</p> <p>De aanpak van 'opkomende' stoffen in het watersysteem wordt getrokken door het Rijk. Als waterschap onderzoeken we de aanwezigheid en doen aan voorlichting hierover. Dit zijn onder andere medicijnresten, hormoonverstoorders, vlamvertragers, weekmakers, antibiotica, (micro)plastics en nanodeeltjes.</p> <p>Zie ook 3.1.2</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Het onderzoek i.h.k.v. de Limburg-brede monitoring is afgerond. De resultaten vormen mede-input voor de komende opgaven m.b.t. verwijdering van medicijnresten</p> <p>Er is inmiddels een proef met plaszakken gestart bij het Laurentius ziekenhuis in Roermond. De regionale samenwerking en kennisuitwisseling rondom medicijnresten in water komt langzaam op gang. Waar mogelijk ondersteunen WBL dit.</p>

Doel 04.03: Grip op influent

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Zuiveren en waterketen						
4.3 Grip op influent						
a) nog niet beschikbaar ¹	...	...	...		...	
¹ wordt toegevoegd bij Voorjaarsrapportage 2024						

Subdoel 04.03.01: Maken afnameafspraken met gemeenten

Met gemeenten en WBL zorgen we dat het riool- en transportstelsel optimaal wordt benut. Dit doen we door nieuwe afspraken te maken over de afnamecapaciteiten op de overnamepunten. We ontwikkelen onze centrale regiekamers verder door, om de waterstromen in de keten te sturen en gebruiken 'big data' om dit te optimaliseren.

01. 100% voldoen aan de afnameafspraken in 2027 (WBL)

WBL: In 2027 willen we 100% voldoen aan de afnameafspraken. Voor het op een doelmatige wijze realiseren van de waterkwaliteitsdoelstellingen en de afnameverplichting hebben Waterschap Limburg en WBL gezamenlijk een redeneerlijn overstortlozingen ontwikkeld die uitgaat van effectgericht in plaats van normgericht denken en handelen. Deze redeneerlijn wordt met elke Limburgse gemeenten besproken. De voor WBL hieruit voortvloeiende maatregelen worden voor eind 2027 uitgevoerd, gekoppeld aan de termijn voor het behalen van de waterkwaliteitsdoelen van de KRW.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

In 2022 heeft WBL met de eerste gemeente nieuwe afnameafspraken vastgelegd. Projectplanning blijft zwaar onder druk. Richtpunt blijft om medio 2025 alle afspraken definitief te hebben vastgelegd. De planning wordt bijgesteld.

02. Realiseren afspraken met gemeenten over de afnameverplichting (WL)

WL: We werken samen met WBL om de afspraken met de gemeenten over de afnameverplichting te realiseren en baseren dat onder andere op de uitkomsten van de ecologische toets. De voortgang in het maken van de afspraken en de uitvoering van de ecologische toets stemmen we regelmatig onderling af en sturen we zo nodig bij om de vastgestelde planning te halen.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

De ecologische toets is voor 20 gemeenten gereed. Voor 9 gemeenten is de toets in uitvoering. Voor 2 gemeenten dient de ecologische toets nog te worden ingepland en loopt daar mee volgens planning.

Subdoel 04.03.02: Zicht krijgen op herkomst en samenstelling van het rioolwater

Om beter te kunnen zuiveren, en om meer inzicht te krijgen op het influent van de rwzi's, is het nodig om goed te weten welk rioolwater wordt aangeboden en waar bepaalde stoffen vandaan komen.

01. Voorkomen verstorende lozingen (WBL)

WBL: De inspanning die we moeten leveren om gezuiverd water te produceren, hangt mede af van de kwaliteit van het water dat we innemen. Op een paar zuiveringen wordt ons proces bemoeilijkt door verstorende lozingen. We kiezen in het kader van Influentmanagement op de zuiveringen Roermond, Weert en Wijlre voor bronaanpak, waarbij we de verstorende lozingen willen voorkomen en de ongewenste invloed op onze zuiveringsinstallaties wegnemen en de kwaliteit van het effluent laten toenemen.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

De eerste stappen zijn gezet om te komen tot een aanpak rondom indirecte lozingen. Bij de Rijksoverheid speelt een discussie over de juiste inrichting van het VTH-stelsel o.a. gericht op waterkwaliteit. Hierin worden verschillende vormen van interactie tussen waterschap, provincie, gemeenten en omgevingsdienst geïnventariseerd. Het influent protocol is in de maak. Samen met het samenwerkingsverband Schone Maas Water Keten (SMWK) onderzoeken wij mogelijkheden om via bestaande data en software meer inzicht te krijgen in indirecte lozingen. Op de zuiveringen Roermond, Weert, Wijlre en Gennep wordt actief gewerkt aan bronaanpak. WBL en WL werken samen met de RUD/Gemeenten aan onderzoeken om lozingsbronnen van verstorende stoffen te achterhalen. Dit is complex, intensief en kostbaar. Als een lozingsbron is vastgesteld wordt in overleg met de lozer onderzocht hoe de betreffende lozing kan worden gecorrigeerd.

02. Zie ook 3.1.4**De status per 31 december 2023****Toelichting:**

Zie ook kop 3.1.4: Proactief adviseren over indirecte lozingen.

Doel 04.04: Energieneutraal en circulair waterschap

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Zuiveren en waterketen						
4.4 Energieneutraal en circulair waterschap						
a) % energieneutraal zijn van het WBL	n.t.b.				100%	2025
b) % klimaatneutraal zijn van het WBL	n.t.b.				100%	2050
c) % circulair zijn van het WBL	n.t.b.				100%	2050
Toelichting indicator						
<p>Vergroten duurzaamheid betekent toewerken naar het energie- en klimaatneutraal, circulair en sociaal duurzaam uitvoeren van onze taken en werkzaamheden, het alleen maar gebruiken van volledig hernieuwbare middelen, het volledig circulair werken en het creëren van waarde.</p> <p>WBL wil tenminste zoveel energie uit hernieuwbare energiebronnen opwekken als wordt verbruikt.</p> <p>In het kader van klimaatneutraliteit past WBL de CO2-prestatieladder toe. We hebben het kwaliteitscertificaat behaald en onderzoeken maatregelen om de CO2-footprint te verlagen.</p> <p>In 2050 wil WBL volledig circulair zijn. In een circulaire economie gebruiken we hernieuwbare, duurzame grondstoffen en worden producten, materialen en grondstoffen steeds weer zo hoogwaardig mogelijk hergebruikt. In een circulaire economie bestaat geen afval en worden schadelijke emissies zoveel mogelijk voorkomen. Hiermee zorgt de circulaire economie ervoor dat bij elke fase van een product of dienst waarde wordt toegevoegd, natuurlijke grondstoffenvoorraden worden behouden en negatieve milieueffecten worden voorkomen.</p>						

Subdoel 04.04.01: Energieneutraal zuiveren en verminderen uitstoot van broeikasgassen

<p>De belangrijkste maatregelen voor energieneutraliteit zijn energiebesparing en het zelf opwekken van duurzame energie. Besparen doen we door optimalisaties in de bestaande rwzi's en transportriolen, maar ook door bij nieuwbouw voor technieken te kiezen met een goede verhouding tussen zuiveringsrendement en energieverbruik. Zelf duurzame energie opwekken, doen we met het vergisten van het zuiveringsslib, met de waterkrachtcentrale in de ECI en met zonnepanelen op gebouwen en bij de rwzi's. WBL heeft als uitwerking van de totaalopdracht en toekomstvisie drie strategische thema's opgesteld. Een van deze thema's is het vergroten van duurzaamheid, energieneutraliteit, klimaatadaptatie. Dit thema is in Strategisch Plan van WBL verankerd en wordt momenteel uitgevoerd.</p>	
<p>01. Tenminste zoveel energie opwekken uit hernieuwbare energiebronnen als verbruiken in 2025 (WBL)</p> <p>WBL: We willen in 2025 tenminste zoveel energie uit hernieuwbare energiebronnen zelf opwekken als wordt verbruikt. We overwegen toepassing van aquathermie en onderzoeken de mogelijkheid van windenergie op locaties van derden. Ook door energiebesparingen bij vervangings- of renovatieprojecten en het uitvoeren van een aantal andere projecten voor duurzame energieopwekking zal het percentage energieneutraliteit de komende jaren verder groeien. Het restant aan benodigde energie wordt duurzaam ingekocht.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Door de getroffen maatregelen is in 2023 circa 52 procent van het totale energieverbruik duurzaam opgewekt. Door lange doorlooptijden van onderzoeken en projecten met externen op terrein van derden en door netcongestie (electriciteitsnet te vol) is 2025 niet haalbaar. In 2024 wordt met het bestuur besproken of 2025 gehandhaafd blijft.</p> <p>Om meer energie duurzaam op te wekken zijn in 2023 nog extra zonnepaneelinstallaties gerealiseerd en wordt de komende jaren gefocust op productie van groen gas, duurzaam drogen van slib, aquathermie en wind op terreinen van derden.</p>
<p>02. Klimaatneutraal in 2050 (WBL)</p> <p>WBL: We willen klimaatneutraal zijn in 2050. In 2021 zijn de emissies van broeikasgassen voor WBL in kaart gebracht evenals de activiteiten, waarvan de uitstoot nog niet bekend was. Om emissiereductie van broeikasgassen te managen heeft WBL in 2022 de CO2-prestatieladder geïmplementeerd. In 2023 bepalen we vervolgens welke maatregelen we de komende jaren moeten treffen om emissies te verminderen.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>WBL heeft te weinig capaciteit in huis. Maatregelen worden genomen om capaciteit uit te breiden.</p>

Subdoel 04.04.02: Volledig circulair zijn in 2050

Voor het zuiveren is ons doel in 2050 volledig circulair zijn door alle grondstoffen te hergebruiken, door zo veel mogelijk gebruikte grondstoffen in te kopen en door waarde te creëren. Tussendoelen zijn in 2023 100% circulair uitvragen en in 2030 100% circulair aanbesteden en 50% minder gebruik van primaire grondstoffen (mineraal, metaal en fossiele brandstof). In het zuiveringsproces proberen we waarde toe te voegen door bij elk deelproduct te zoeken naar hoogwaardige toepassingen.

<p>01. Volledig circulair in 2050 (WBL) WBL: In 2050 willen we volledig circulair zijn. Daartoe onderzoeken we samen met andere waterschappen of kennisinstituten onder andere de mogelijkheid om grondstoffen terug te winnen uit water en slib. Focus ligt daarbij op fosfaat, cellulose, Kaamera en stikstof.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: In 2023 is op de rioolwaterzuivering Hoensbroek een pilot gestart voor het terugwinnen van Vivianiet. Het is de intentie om vervolgens hieruit fosfaat terug te winnen. Eind 2023 is samen met twee andere waterschappen een coöperatie opgericht om gezamenlijk Kaamera (een biopolymeer met o.a. toepassingen in de landbouw) uit Neredaslib te gaan terugwinnen en vervolgens (via een nog op te richten BV te vermarkten).</p>
<p>02. Uitwerken en concreet maken van 2 bestuurlijk besloten routes van slibverwerking (WBL) WBL: Om circulair te kunnen zijn, zijn we in 2021 gestart met een onderzoek om in de toekomst slibverwerking zo duurzaam mogelijk te laten plaatsvinden. De bestuurlijk besloten twee routes van slibverwerking, namelijk duurzaam drogen plus granulaatafzet en onderzoek naar aandeelhouderschap met monoverbrander, worden in de komende jaren nader uitgewerkt en concreet gemaakt.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Vanuit het uitvoeren van de slibstrategie is WL per januari 2023 aandeelhouder geworden in SNB. Met SNB wordt gekeken naar de mogelijkheid om in de toekomst duurzaam drogen.</p>

Subdoel 04.04.03: Taken uitvoeren voor gemeenten

Voor verschillende gemeenten verzorgen we het transportsysteem en het beheer en onderhoud van rioolgemalen en individuele zuiveringen (IBA's) bij panden zonder riolering. Ook kunnen gemeentelijke systemen worden gekoppeld aan onze centrale regiekamer. Op enkele gemeenten wordt de eerste generatie IBA's in deze planperiode vervangen door verbeterde versies. Voor de komende periode breiden we deze samenwerking verder uit en denken we met gemeenten mee over de beste oplossing voor niet op de riolering aangesloten panden.

<p>01. Regulier werk Regulier werk.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Als gevolg van het vertrek van en de stagnerende aanwas Stedelijk Wateradviseurs komt de dienstverlening rondom adviezen en BRP's in het gedrang. Beheer, ombouw en onderhoudstaken groeien, zowel bij IBA's en gemalen alsmede meetpunten. Komende jaren staan grote ombouwtrajecten op de kalender o.a. door wegvallen 2g datanet communicatie. Hierop wordt voorgesorteerd in termen van competentie en capaciteit.</p>
---	--

Subdoel 04.04.04: Samenwerken in plannen voor de waterketen

Per regio maken we met gemeenten integrale waterketenplannen om beleid, investeringen en vraag en aanbod van rioolwater nog beter op elkaar af te stemmen. We adviseren bij het opstellen van gemeentelijke rioleringsplannen (BRP's en GRP's of hun opvolgers) en zorgen dat deze zijn afgestemd met onze eigen projecten.

01. Belangen borgen in het gemeentelijk beleid dmv advisering bij opstellen plannen (WL)

WL: Wij adviseren bij het opstellen van de gemeentelijk rioleringsplannen, basisrioleringsplannen en gemeentelijke afkoppelplannen en zorgen dat deze zijn afgestemd met onze eigen projecten. Dit doen we om onze belangen te borgen in het gemeentelijk beleid. Onze belangen zijn het bereiken van een goede waterkwaliteit en een klimaatrobuust watersysteem in stedelijke omgeving.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

Dit is een doorlopende actie. Alle 31 gemeenten beschikken over een geldig gemeentelijk rioleringsplan (GRP). Hierdoor blijft geleverde inspanning/bijdrage vanuit het waterschap in 2023 beperkt. Wij adviseerden 11 gemeenten over een Systeemoverzicht Stedelijk Water (SSW). Het SSW is de opvolger van het Basisrioleringsplan. Ook adviseerden wij bij diverse gemeentelijke afkoppelplannen.

Subdoel 04.04.05: Onderzoeken van nieuwe concepten

Samen met gemeenten, drinkwaterbedrijven, bedrijfsleven en kennisinstellingen werken we voortdurend aan (innovatieve) oplossingen en technologieën voor verdergaande optimalisaties. Voorbeelden zijn waterloze toiletten en het lokaal zuiveren per wijk of woning. Bij alle innovaties kijken we niet alleen naar kostenvoordeel, maar ook naar de toegevoegde maatschappelijke waarde van het concept.

01. Regulier werk

Regulier werk.

De status per 31 december 2023

Toelichting:

In 2023 heeft WBL samen met kennisinstututen en andere waterpartners deelgenomen aan diverse onderzoeken. Eén van de onderzoeken die WBL hieromtrent uitvoert heeft betrekking op fosfaat en vindt plaats op de rwzi Hoensbroek (Vivianiet terugwinning).

Passend bij de bestuurlijk vastgestelde strategie op het gebied van slibeindverwerking is Waterschap Limburg aandeelhouder geworden van SNB, een slibeindverwerker. Vanaf 2023 hebben we een klein deel van het slib naar SNB gebracht. Op termijn zullen we duurzaam slibdrogen als mogelijke gebruikroute voor slib onderzoeken.

Sinds een paar jaar leveren we een belangrijke bijdrage aan het project SUPERLOCAL. Binnen dit project doen we ervaring op met een gesloten waterkringloop.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie

Programma Zuiveren	Begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
Kosten	847.800	847.700	656.574
Opbrengsten	61.200	61.200	317.874
Netto kosten	786.600	786.500	338.700
Bijdrage aan WBL	90.366.800	90.366.800	90.366.800
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	504.200	504.200	741.172
Totaal na doorberekening	91.657.600	91.657.500	91.446.672

Toelichting

- De kosten zijn voor 77% gerealiseerd.
  - Van de budgetonderschrijding wordt € 547.005 toegevoegd aan de bestemmingsreserve 'afkoppelen regenwater' als gevolg van de verlenging van de subsidieregeling 'afkoppelen regenwater', conform besluitvorming.
  - Naast bovengenoemde onderschrijding zijn de kosten gestegen als gevolg van de verrekening van het negatieve resultaat 2023 van SNB.
- Naast de afrekening tussen de aandeelhouders en SNB vindt er ook nog een verrekening plaats tussen de aandeelhouders op basis van de samenwerkingsovereenkomst. Op basis van deze kostenverdeling ontvangt het Waterschap een bedrag waarmee in de begroting geen rekening is gehouden. Dit heeft hogere opbrengsten tot gevolg.
- De bijdrage aan WBL is conform begroting gerealiseerd.
- De doorberekende kosten zijn vooral hoger vanwege de doorberekende kapitaallasten van de investering in SNB.

Investeringsen

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA (Bedragen x 1.000)								
Project	AT	Omschrijving	UITGAVEN 2023			INKOMSTEN 2023		
			Begroting		Realisatie	Begroting		Realisatie
			Primitief	Gewijzigd		Primitief	Gewijzigd	
P504004	0	Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) - Aandelenkapitaal	-	622	622	-	-	-
P504005	0	Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) - Agio	-	1.764	1.764	-	220	118
P504006	10	Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) - Goodwill	-	5.251	5.251	-	-	-
PROGRAMMA ZUIVEREN			-	7.637	7.637	-	220	118

De uitgaven en inkomsten van de investering in Slibverwerking Noord-Brabant zijn conform gerealiseerd (incl afronding).

Crisisbeheersing

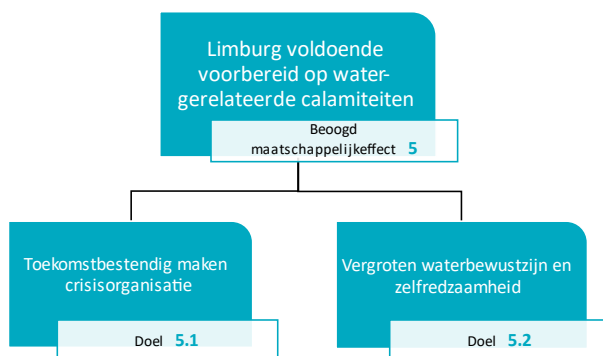

waterschap
limburg

3.5 Crisisbeheersing

flexibel en slagvaardig optreden bij een watercalamiteit

Wat hebben we bereikt?

Beoogd maatschappelijk effect 05: Limburg voldoende voorbereid op watergerelateerde calamiteiten

De crisisorganisatie is een speciale organisatie die in actie komt wanneer sprake is van een (dreigende) calamiteit. De aard en omvang van de calamiteitscrisis en de grootte en impact van de gevolgen bepalen de omvang en benodigde capaciteit van de crisisorganisatie.

Per calamiteit bekijken we hoe we flexibel en slagvaardig kunnen optreden en evalueren wij dit optreden.

Als lerende organisatie evalueren wij daartoe alle opschalingsmomenten vanaf Fase 1 en hoger en implementeren wij de uit deze evaluaties voortgekomen verbeterpunten in onze planvorming en/of ons opleidings- en trainingsprogramma (OTO). Aan de implementatie van elk verbeterpunt wordt een reële realisatietermijn gekoppeld, waarbij wij er doorlopend naar streven tenminste 90% van deze verbeterpunten binnen de afgesproken termijn geïmplementeerd te hebben.

Indicator	Begroting 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Crisisbeheersing				
5 Limburg voldoende voorbereid op watergerelateerde calamiteiten				
a) % verbeterpunten uit evaluaties dat geïmplementeerd is	> 90%	95%	> 90%	- ¹
¹ geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.				
Toelichting indicator				
Alle verbeterpunten uit evaluaties van opschalingssituaties en oefeningen uit 2022 zijn geïmplementeerd, dan wel opgenomen in het Meerjarenprogramma Verbetermaatregelen Crisismanagement dat doorloopt tot eind 2024. De effectiviteit van de verbeteracties moet (deels) blijken bij toekomstige crisissituaties. De (dreigende) wateroverlastsituaties in de tweede helft van 2023 volgden elkaar zo snel op, dat nog zonder uitputtende evaluaties verbeterpunten werkenderweg zijn doorgevoerd.				

Wat hebben we ervoor gedaan in 2023?

Doel 05.01: Toekomstbestendig maken crisisorganisatie

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Crisisbeheersing						
5.1 Toekomstbestendig maken crisisorganisatie						
a) mate waarin de OTO-planning gerealiseerd is (in %)	100%	100%	110%	110%	100%	- ¹
b) mate waarin rollen in de crisisorganisatie zijn belegd (in %)	95%	75%	80%	80%	100%	- ¹
c) aantal hoofdcategorieën waarin alle bestrijdingsplannen geactualiseerd zijn ²	1	2	2	2	4	2025 ²
¹ geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.						
² alle hoofdbestrijdingsplannen over afgelopen 4 jaar geactualiseerd.						
Toelichting indicator						
Twee adviseurs crisisbeheersing hebben in de loop van 2023 de organisatie verlaten. Daardoor zijn niet alle doelstellingen volledig gerealiseerd.						
ad a) Het jaarplan opleiden-trainen-oefenen is conform planning gerealiseerd. Er zijn twee extra verdiepende trainingen gegeven voor team Crisiscommunicatie.						
ad b) Het borgen van de bezetting van rollen in de crisisbeheersingsorganisatie is een doorlopend aandachtspunt. Er zijn nieuwe Waterschap Operationeel Leaders, leiders Waterschaps Actieteam en Informatiecoördinatoren opgeleid en getraind en inmiddels gestart.						
ad c) Dit jaar zijn de calamiteitenbestrijdingsplannen Waterkwaliteit en Wateroverlast opgeleverd. De Handreiking Bedrijfscontinuïteit is in concept gereed. Het calamiteitenbestrijdingsplan Droogte wordt voor aanvang van het agrarisch groeiseizoen op 1 april vastgesteld.						

Subdoel 05.01.01: Actualiseren bestrijdingsplannen

In crisisbestrijdingsplannen is vastgelegd hoe Waterschap Limburg voorafgaand, tijdens en na afloop van een (dreigende) calamiteit handelt. We actualiseren de bestrijdingsplannen elke 4 jaar.

In het crisisplan zelf is de organisatie en werkwijze van Waterschap Limburg tijdens crises vastgelegd. In 2023 wordt de bezetting van de in crisisplan 2.0 beschreven organisatie verder geborgd en wordt het plan doorontwikkeld naar crisisplan 3.0, dat vervolgens in 2024 wordt geïmplementeerd.

<p>01. Rampenbestrijdingsplan Hoogwater Maas actualiseren S-2: Rampenbestrijdingsplan Hoogwater Maas actualiseren samen met veiligheidsregio's (gereed Q2 2023).</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De veiligheidsregio's Zuid-Limburg en Limburg-Noord hebben de leiding bij het opstellen van het Rampbestrijdingsplan Hoogwater Limburg 2023-2026. We hebben als waterschap een inhoudelijke bijdrage geleverd. De nieuwste versie is eind december ter inzage gelegd. Na verwerking van ingebrachte zienswijzen van inwoners en andere belanghebbenden wordt het rampbestrijdingsplan in 2024 vastgesteld door de besturen van de veiligheidsregio's.</p>
<p>02. Draaiboek crisiscommunicatie en inrichting crisiscommunicatie-team Com-2 / Com-3: Draaiboek crisiscommunicatie en inrichting crisiscommunicatie-team (gereed Q2 2023).</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Het Crisiscommunicatieplan (als deelplan van het Corporate Communicatiekader en bijlage van het Crisisplan), waarin de inrichting van en de werkwijze van het team Crisiscommunicatie is beschreven, is in mei vastgesteld door het DB. De crisisrollen 'leider team crisiscommunicatie' en 'adviseur crisiscommunicatie' zijn beschreven. Voor deze crisisrollen zijn medewerkers aangewezen. In het najaar zijn twee verdiepende trainingen crisiscommunicatie gegeven.</p>

Subdoel 05.01.01: Actualiseren bestrijdingsplannen

<p>03. Opstellen Crisisplan 3.0 P2: Opstellen Crisisplan 3.0 (gereed Q3 2023).</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting: Op basis van een analyse van het Crisisplan 2.0 en de ervaringen tijdens de hoogwatersituatie juli 2021 en andere latere opschalings situaties, is opdracht gegeven om een geactualiseerd Crisisplan 3.0 op te stellen. Vooruitlopend op het traject Samen naar een Nieuw WL wordt het Crisisplan van WBL geïntegreerd in versie 3.0. Ook is een gezamenlijk risicoprofiel voor het Nieuwe WL opgenomen. Volgens het nieuwe mandaatbesluit moet het AB het nieuwe Crisisplan vaststellen. Het besluitvormingstraject vergt daardoor meer tijd dan gepland. Vaststelling van het Crisisplan – na afstemming met de crisispartners – is nu voorzien in het tweede kwartaal van 2024.</p>
<p>04. Actualiseren bestrijdingsplan Waterkwaliteit Actualiseren bestrijdingsplan Waterkwaliteit (geen onderdeel MJP-VCM) (gereed Q3 2023).</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De directie heeft het Calamiteitenbestrijdingsplan Waterkwaliteit medio april vastgesteld in juli ter informatie toegestuurd aan het bestuur.</p>

Subdoel 05.01.02: Houden calamiteitenoefeningen

<p>In het crisisplan is de organisatie en werkwijze van Waterschap Limburg tijdens crises vastgelegd. De werkwijze wordt jaarlijks in het OTO-plan binnen het waterschap geoefend en daarnaast ook in gezamenlijke oefeningen met ketenpartners binnen de veiligheidsregio's.</p>	
<p>01. Herschrijven (eisen aan) crisisrollen meenemen in werving- en selectieproces M-2 / M-3: herschrijven (eisen aan) crisisrollen worden meegenomen in werving- en selectieproces (gereed Q2 2023).</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Voor nieuwe crisisrollen is een rolbeschrijving opgesteld. De beschrijvingen van bestaande crisisrollen zijn waar nodig geactualiseerd. De rol van 'inhoudelijke adviseur' wordt niet meer beschouwd als een crisisrol. Het nieuwe Rollenboek is een bijlage van het eerdergenoemde Crisisplan 3.0. Bij de werving en selectie van nieuwe collega's wordt in toenemende mate rekening gehouden met de vereiste competenties om crisistaken uit te voeren; zeker als aan een reguliere functie een specifieke crisisrol is gekoppeld. In de arbeidsovereenkomst van alle medewerkers is opgenomen dat tijdens een crisis iedere medewerker een rol kan vervullen in de processen van de crisisbeheersingsorganisatie.</p>
<p>02. Competentiescan crisismanagement M-4: Competentiescan crisismanagement huidige en nieuwe operationeel leiders en liaisons ROT (gereed Q3 2023).</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting: HR heeft een bureau geselecteerd dat de competentiescans gaat uitvoeren. Nadat een procedure is afgesproken hoe we met de resultaten omgaan, worden de competentiescans voor de zeven 'Waterschap Operationeel Leiders' en negen 'liaisons ROT' in 2024 uitgevoerd.</p>

Subdoel 05.01.02: Houden calamiteitenoefeningen

<p>03. Jaarlijkse organisatie-brede basistraining M-5: Jaarlijkse organisatie-brede basistraining crisisbeheersing uitgevoerd (gereed Q3 2023).</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De e-learning Basiskennis Crisisbeheersing is sinds eind mei 2023 beschikbaar voor alle medewerkers van WL. Voor collega's met een specifieke rol in de crisisbeheersingsorganisatie bieden we naar behoefte groepsgewijs in fysieke bijeenkomsten een verdere verdieping aan.</p>
--	---

Subdoel 05.01.03: Intensiveren samenwerking veiligheidsregio's

<p>Crisisbeheersing doe je niet alleen; daarom investeert het waterschap in de samenwerking met gemeenten, RWS en hulpverleners binnen de beide veiligheidsregio's. Het betreft het elkaar leren kennen en het van elkaar weten welke informatie verstrekt kan worden, opdat in de warme fase verwachting en werkelijkheid beter op elkaar zijn afgestemd.</p>	
<p>01. Gemeenschappelijk scenarioteam warme en koude fase inrichten en oefenen S-1: Gemeenschappelijk scenarioteam warme en koude fase inrichten en oefenen (gereed Q2 2023).</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: In een bijeenkomst van de Bestuurlijke Klankbordgroep Hoogwater eind januari is onder andere ingestemd met de instelling van een Impact Analyse Team (IAT), gezamenlijk met de beide veiligheidsregio's en Rijkswaterstaat. De inrichting van dit team en de taken zijn gezamenlijk verder uitgewerkt en vastgesteld. De werkwijze van het IAT en in welke vorm de producten moeten worden opgeleverd wordt, met inhoudelijke inbreng van hydrologen en adviseurs waterveiligheid, zijn in een subwerkgroep uitgewerkt. De aanpassing van de hoogwaterberichten door RWS, die belangrijke input zijn voor het Impact Analyse Team, is vertraagd. Het daadwerkelijk functioneren van het IAT loopt daardoor ook vertraging op. De oorzaak hiervan ligt evenwel buiten WL.</p>
<p>02. Handelingsperspectieven voor gemeenten ontwikkelen voor evacuatie bij hoogwater S-3: Handelingsperspectieven voor gemeenten ontwikkelen voor evacuatie bij hoogwater (gereed Q3/Q4 2023).</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: We hebben input geleverd voor de ontwikkelde handelingsperspectieven voor de gemeenten. Ook maken de gemeenten op buurt/wijkniveau draaiboeken voor mogelijke burgerparticipatie om zelf- en samenredzaamheid te stimuleren. De gemeenten zijn nu aan zet.</p>
<p>03. Aanschaf van noodmaterialen interregionaal N-1: Aanschaf van noodmaterialen interregionaal (Interreg Call) (gereed Q4 2023).</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De in interregionaal verband aangeschafte noodmaterialen (1800 meter mobiele keringen) zijn in september en oktober geleverd. Tijdens de hoogwaterweek hebben train-the-trainer sessies plaatsgevonden en zijn de noodmiddelen getest en gedemonstreerd. Op 22 december bij een dreigende wateroverlastsituatie zijn de mobiele keringen voor het eerst ingezet.</p>

Doel 05.02: Vergroten waterbewustzijn en zelfredzaamheid

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Crisisbeheersing						
5.2 Vergroten waterbewustzijn en zelfredzaamheid						
a) deelname aan OT / BT en COPI oefeningen geïnitieerd vanuit de veiligheidsregio's	100%		100%	100%	100%	- ¹
b) Hoogwater Maas draaiboek afgestemd met gemeentes	100%		100%	100%	100%	- ¹
<i>1. geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.</i>						
Toelichting indicator						
Ad a) In Q2 is deelgenomen aan de GRIP-workshopdagen (met thema water) van Veiligheidsregio Zuid-Limburg en aan ROT/RBT-oefeningen (met thema waterkwaliteit) in de Veiligheidsregio Limburg-Noord. Ad b) In Q2 is aan de Maas-gemeenten een toelichting gegeven over het Geautomatiseerd Draaiboek Calamiteitenbestrijding en de acties voor de gemeenten die daaruit voortkomen. Op verzoek van enkele gemeenten zijn ook een-op-een gesprekken gevoerd.						

Subdoel 05.02.01: Toepassing overstromingssimulaties

Om de ketenpartners bij hoogwater adequaat te kunnen informeren, verbetert het waterschap meetsystemen en bouwen en/of verbeteren we modellen om prognoses van afvoeren en overstromingen te maken. Deze systemen zijn gericht op gebruik door het waterschap zelf.	
01. Ontwikkeling Klimaatadaptatiemodel MV-1: Ontwikkeling Klimaatadaptatiemodel -> actualisatie voorspelmodel Geul (gereed Q1 2023).	De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐ ☐ Toelichting: De actualisatie van het voorspelmodel Geul is in Q1 afgerond. De ontwikkeling van een klimaatadaptatiemodel is een traject dat doorloopt tot en met 2028.
02. Voorspelmodel Roer MV-4: Voorspelmodel Roer (Interreg EMfloodResilience) (gereed Q4 2023).	De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐ ☐ Toelichting: De ontwikkeling van het voorspelmodel Roer, samen met Wasserverband Eifel-Rur, is onderdeel van een Interreg-project en is volgens planning in december 2023 afgerond. We nemen het model in 2024 in gebruik.
03. Inrichten en uitbreiden meetnet MV-6: Inrichten en uitbreiden (internationaal) meetnet (Interreg EMfloodResilience) (gereed Q4 2023).	De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐ ☐ Toelichting: Het Interregproject 'Inrichten en uitbreiden (internationaal) meetnet EMfloodResilience' – samen met het KNMI – is volgens planning eind 2023 afgerond. Dat wil zeggen dat diverse onderzoeken en rapportages zijn doorgevoerd, kennis is uitgewisseld, de meetboot is geleverd, 'internet-of-things'-meters en camera's zijn geïnstalleerd en aangesloten en dat de meetdata in de Centrale Regiekamer binnenkomen en gebruikt worden.
04. Doorontwikkeling en update Hoogwater Informatie Omgeving MV-2a/c: Doorontwikkeling en update Hoogwater Informatie Omgeving (HIO) (gereed Q4 2023)	De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐ ☐ Toelichting: De resultaten van de veiligheidsbeoordeling van de primaire keringen zijn verwerkt in de module Continu Inzicht.

Subdoel 05.02.01: Toepassing overstromingssimulaties

	<p>Deze module kan komen te draaien binnen de Hoogwater Informatie Omgeving. Daarmee is de update HIO afgerond en opgeleverd.</p> <p>Voor de doorontwikkeling is een plan van aanpak opgesteld en daarmee zijn we gestart in het derde kwartaal van 2023. Deze verbetermaatregel uit het meerjarenprogramma is nagenoeg afgerond en naar verwachting begin 2024 gereed.</p>
--	---

Subdoel 05.02.02: Toepassen waarschuwingssystemen hoogwater in beekdalen

<p>Om ketenpartners, bewoners en bedrijven tijdig te informeren of waarschuwen ontwikkelt het waterschap samen met een klankbord een actueel waterbeeld en loopt een pilot samen met andere waterschappen en meteorologische kennisinstituten om de neerslagvoorspellingen te verbeteren.</p>	
<p>01. Waarschuwing Wateroverlast MV-3: Waarschuwing Wateroverlast (W2O) op basis van meteorologische modellen (gereed Q4 2023)</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Het project is volgens planning verlopen. De tool levert echter nog niet de gewenste detailinformatie over wateroverlast. Het project krijgt een vervolg in 2024.</p>
<p>02. Doorontwikkeling actueel waterbeeld CRK C-1/S-9: Doorontwikkeling actueel waterbeeld CRK (intern/extern) samen met klankbordgroep (stapsgewijze doorontwikkeling, gereed 2024)</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Het dagelijks waterbeeld is continu in ontwikkeling en de informatieproducten (dashboards) zijn uitgebreid. Denk hierbij aan de ontsluiting van de maaidata, ontwikkeling van grondwaterfasen en het inzichtelijk maken van de wateraanvoer in de Peelkanalen. Ook informatiebronnen zoals het KNMI Extranet, de KNMI weekbriefing en de vroegtijdige KNMI alertering bij bijzondere weersomstandigheden dragen bij aan het verbeteren van het dagelijks waterbeeld. De komende tijd voegen we steeds meer informatieproducten toe (data-gedreven) om daarmee het interne en externe waterbeeld te verbeteren. Daarnaast lopen er ontwikkelingen met betrekking tot Waterveiligheid en Ruimte Limburg en Early Warning (zie ook Subdoel 06.01.03B).</p>

Subdoel 05.02.03: Bewoners adviseren over zelfredzaamheid

<p>Het is belangrijk dat inwoners en bedrijven in overstroombare gebieden weten wat de gevolgen van een overstroming kunnen zijn. Ook moet duidelijk zijn hoever de overheid gaat in de bescherming voor, tijdens en na een hoogwater. Daarmee kunnen inwoners en bedrijven bepalen wanneer zij zelf in actie moeten komen, zowel individueel als op wijkniveau.</p> <p>Met de WaterstandLimburg app kunnen inwoners toegang krijgen tot de actuele meetgegevens en worden geïnformeerd bij hoge waterstanden. Deze app is echter geen waarschuwingssysteem.</p>	
<p>01. Communicatie naar de omgeving (waterrobuust) COM-4: Communicatie naar de omgeving (waterrobuust) over eigen handelingsperspectief (stapsgewijze doorontwikkeling, gereed 2024).</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Waterschap Limburg werkt samen met provincie, gemeenten en het Rijk in het programma Waterveiligheid en Ruimte (WRL) aan het verhogen van waterbewustzijn en versterken van weerbaarheid door het bieden van handelingsperspectief. Hiervoor is in 2023 het volgende gedaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> Inwonersonderzoek om te weten in welke mate inwoners zijn voorbereid op wateroverlast, welke informatie zij nodig hebben en hoe ze geïnformeerd willen worden.

Subdoel 05.02.03: Bewoners adviseren over zelfredzaamheid

	<ul style="list-style-type: none"> • Uitbreiding van de website wachtnietopwater.nl met tips wat men voor, tijdens en na wateroverlast kan doen. De website wordt in 2024 verder doorontwikkeld. • Draaiboeken voor buurten en musea/archieven zodat zij zich kunnen voorbereiden op wateroverlast. Een draaiboek voor bedrijven is in de maak. • Brochure met informatie over maatregelen die pandeigenaren kunnen treffen om schade door wateroverlast aan hun pand te verminderen is vernieuwd en breed verspreid. • In negen gemeenten is een pilot gestart met Adviesteams Water. Zij zitten nu in de voorbereidende fase. De bedoeling is om vanaf mei 2024 inwoners van geselecteerde gebieden in de pilot-gemeenten advies aan huis en een woningscan aan te bieden. • Er hebben diverse bewonersbijeenkomsten plaatsgevonden om mensen te informeren over maatregelen die ze kunnen nemen om hun huis te beschermen, inclusief demo van materialen. In 2024 komen er meer bijeenkomsten. Tevens is in de Woonwijzerwinkel een hoek ingericht met informatie en voorbeelden van schotten die men kan gebruiken om water buiten de deur te houden.
<p>02. Inschakelen netwerk van contactpersonen S-4/S-7: Inschakelen van een netwerk van contactpersonen met gebiedskennis; burgerparticipatie (stapsgewijze doorontwikkeling, gereed 2024).</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Op basis van voortschrijdende inzichten is in overleg met de portefeuillehouder de scope van deze maatregel bijgesteld. We leggen de focus op het beter benutten van onze interne kennisdragers, zoals inspecteurs, muskusrattenbestrijders, toezichhouders en handhavers en dijkwachten. Het verifiëren van meldingen van onbekenden vergt extra tijd en brengt risico's met zich mee. De gebiedskennis en ervaringen kunnen wel van nut zijn bij de lokale waterwachten en burgerparticipatie aangestuurd door gemeenten.</p>

Subdoel 05.02.04: Informeren omgeving tijdens extreme droogte

<p>In het geval van droogte is informatie over de actuele en verwachte situatie belangrijk om watergebruikers handelingsperspectief te geven.</p>	
<p>01. Actieve bijdrage leveren in het droogtescenariooteam We leveren een actieve bijdrage in het droogtescenariooteam van de veiligheidsregio's waarin we duiding geven aan effecten en gevolgen van droogte in het watersysteem en de communicatie daarover aan burgers (bv. in geval van blauwalg of botulisme).</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Op basis van de ervaringen in het droge jaar 2022 zijn afspraken gemaakt om samen met de veiligheidsregio's op te trekken in de communicatie naar burgers, met name de waterkwaliteitsaspecten als gevolg van droogte. Deze zomer zijn diverse waarschuwingen afgegeven in verband met blauwalg op zwemwaterlocaties. De afstemming met de veiligheidsregio's heeft ertoe geleid dat beschikbaarheid van bluswater voor de veiligheidsregio meer accent krijgt.</p>

Subdoel 05.02.05: Informeren omgeving over eigen klimaatadaptief handelen

Het is belangrijk dat gecommuniceerd wordt dat wij als overheid niet iedereen tegen elk voorval kunnen beschermen. Wij als Waterschap hebben een opgave tot en met de norm, daarboven niet.

01. Actief communiceren dmv knoppenaanpak binnen Water in Balans

Door middel van de knoppenaanpak binnen Water in Balans communiceren we actief over hoe onze stakeholders meer klimaatadaptief hun omgeving kunnen inrichten. Dit doen we o.a. door voorlichting te geven, maatregelen ter beschikking te stellen en agrariërs een subsidie te geven voor het klimaatadaptief telen van hun gewassen.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Naast de gezamenlijke website Wachtnietopwater.nl en Waterklaar.nl hebben we ook via bijeenkomsten met organisaties zoals gemeenten, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de LLTB onze werkwijze toegelicht, inclusief natuurlijk onze aanpak via deze knoppen. Ook hebben we een gastles gegeven op een middelbare school en komt onze aanpak terug in de podcast 'Druppels' en in elke bijeenkomst met bewoners. De stimuleringsregeling voor de landbouw is inmiddels verlengd tot en met 2024.

Wat heeft het gekost?

Exploitatie

Programma Crisisbeheersing	Begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
Kosten	1.004.700	1.638.500	1.390.979
Opbrengsten	-	594.800	305.978
Netto kosten	1.004.700	1.043.700	1.085.001
Bijdrage aan WBL	-	-	-
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	2.606.900	2.606.900	2.803.876
Totaal na doorberekening	3.611.600	3.650.600	3.888.877

Toelichting

- De kosten zijn voor 85% gerealiseerd. Enkele significante onderschrijdingen van de kosten hebben betrekking op:
  - Emfloodresilience. Dit Interreg budget is gecaluleerd in aanvraagfase en gebaseerd op lump-sum per deliverable (werkpakket). Gedurende het jaar is de calculatie niet bijgesteld.
  - Actielijst verbeterpunten crisismanagement. Er zijn geen grote uitgaven gedaan, die wel waren begroot.
- De opbrengsten hebben volledig betrekking op Emfloodresilience. Omdat de opbrengsten en kosten aan elkaar gerelateerd zijn, zijn ook de opbrengsten lager.
- De doorberekende kosten zijn als gevolg van de doorberekeningssystematiek gestegen.

Investeringen

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA (Bedragen x 1.000)								
Project	AT	Omschrijving	UITGAVEN 2023			INKOMSTEN 2023		
			Begroting		Realisatie	Begroting		Realisatie
			Primitief	Gewijzigd		Primitief	Gewijzigd	
P502017	5	HoogwaterInformatieOmgeving (HIO)	60	-	-	-	-	-
P502018	5	WBI + sterkteberekeningen dijken calamiteiten	125	125	-	-	-	-
P505001	10	Vervanging pompen hoogwaterbestrijding/vergroten capaciteit	650	1.615	1.381	-	-	-
P505002	10	Aanschaf noodmaterialen interreg MARHETAK (MJPC N-1)	336	336	401	336	336	361
PROGRAMMA CRISISBEHEERSING			1.171	2.076	1.782	336	336	361

Toelichting

De uitgaven zijn voor 85% gerealiseerd (- € 294.000).

- De afwijking op het project 'WBI + sterkteberekeningen dijken calamiteiten' is het gevolg van het feit dat de start van dit project is uitgesteld
- Uitgaven in verband met de vervanging pompen in hoogwaterbestrijding zijn lager omdat de vervanging telemetriesysteem (TMX) niet is uitgevoerd i.v.m. onduidelijkheid toekomstig telemetrie systeem.
- Het project voor de aanschaf noodmaterialen project is in 2023 volledig afgerond, waardoor de uitgaven hoger zijn dan begroot.

De inkomsten zijn hoger uitgevallen (+ € 25.000).

- Omdat het project voor de aanschaf noodmaterialen volledig in 2023 is afgerond, is de hieraan gerelateerde Interregsubsidie MAHRETAK volledig verantwoord in 2023.

Bestuur en organisatie

3.6 Bestuur en organisatie

werken aan een duurzame, innovatieve en toekomstgerichte organisatie

Wat hebben we bereikt?

Beoogd maatschappelijk effect 06: Wij voeren onze taken toekomstgericht en duurzaam uit samen met onze omgeving, tegen maatschappelijk verantwoorde kosten en risico's

Omgevingsgericht werken vraagt wendbaarheid, meer en andere samenwerkingen en transparantie naar partners, bedrijven en inwoners. We maken werk van een open, transparante bestuurscultuur, pro-actieve informatievoorziening aan bestuur en omgevingen een soepel ambtelijk-bestuurlijk samenspel in het sturen op realiseren van doelen. We innoveren om vanuit vernieuwing en verbetering bij te dragen aan duurzaam waterbeheer. Met innovaties houden we onze koploperpositie vast in samenwerking met bedrijven, agrariërs, overheden en kennisinstellingen. We zijn ingericht conform de eisen gesteld door de Omgevingswet. We zijn zichtbaar en bekend in onze omgeving, passend bij onze positionering. De waterschapsverkiezingen van 2023 dragen daar eveneens aan bij. Eén van de beste werkgevers van Nederland zijn en samenwerking met het onderwijs dragen bij aan onze behoefte aan slagkracht en innovatie. Ook een goed werkende, up-to-date en veilige ICT-omgeving maakt dat we voorbereid zijn op de ontwikkelingen die de digitale toekomst van een modern waterschap vraagt.

Indicator	Begroting 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Bestuur en organisatie				
6 Wij voeren onze taken toekomstgericht en duurzaam uit samen met onze omgeving, tegen maatschappelijk verantwoorde kosten en risico's				
a) geen indicator beschikbaar	...		...	...
1. op het niveau van het beoogd maatschappelijk effect is geen indicator beschikbaar. Op het niveau van doelen zijn wel indicatoren beschikbaar.				

Wat hebben we ervoor gedaan in 2023?

Doel 06.01: We werken toekomstgericht

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Bestuur en organisatie						
6.1 We werken toekomstgericht						
a) aantal innovatieve en duurzame initiatieven uitgewerkt in pilots/deelnames	11	...		6	15	2025
b) % beschikbaarheid applicaties en ICT-infrastructuur	95%	99%	99%	99,97%	95%	- ¹
c) % volgen awareness-trainingen Informatiebeveiliging en privacy ²	80%	24%	79%	69%	100%	- ¹
d) BIO/AVG volwassenheidsniveau	3	3	3	3,6	5	- ¹
e) % besteed budget vervangingsinvesteringen assets	> 90%		77%	98%	> 90%	- ¹
<p>1. geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.</p> <p>2. het percentage beschikbaarheid applicaties en ICT-infrastructuur wordt gemeten door verstoringen aan de centrale infrastructuur en centrale informatiesystemen te meten in tijdsverloop van melding van een verstoring totdat de storing is opgelost. Dit dashboard is in de monitoring van het ICT-landschap opgenomen.</p>						
Toelichting indicator						
<p>a) Er zijn in 2023 6 initiatieven/pilots gestart/ingediend vanuit innovatie en duurzaamheid</p> <p>b) betreft de % beschikbaarheid (7x24 uurx365 dagen) van de centrale ICT voorzieningen van WL</p> <p>c) betreft de % medewerkers welke de training gevolg hebben m.b.t. informatiebeveiliging en privacy</p> <p>d) betreft de score van volwassenheid op een schaal 1 t/m 5 (van laag t/m hoog) volgens de landelijke norm</p>						

Subdoel 06.01.01: Implementeren assetmanagement en prioriteren inzet

<p>Waterschap Limburg beheert waterkeringen, watergangen, regenwaterbuffers en samen met Waterschapsbedrijf Limburg rwzi's, maar ook alle constructies daar omheen, zoals coupures, gemalen, stuwen en leidingen. Dat allemaal noemen we onze assets. Ze moeten voldoen aan bepaalde eisen, normen of wetgeving.</p> <p>Het proces van beheren, beoordelen en verbeteren van de assets is een cyclisch proces. Dit geheel noemen we assetmanagement. Assetmanagement helpt ons onze budgetten optimaal in te zetten en de juiste maatregelen te treffen die het hardst nodig zijn én het meeste bijdragen aan onze ambitie en doelstellingen op andere het gebied van duurzaamheid.</p>	
<p>01. Uitvoering geven aan Strategisch Assetmanagementplan 2.0</p> <p>We geven uitvoering aan het Strategisch Assetmanagementplan 2.0.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Het strategisch assetmanagementplan 2.0 is vastgesteld en we voeren de acties conform planning uit.</p>
<p>02. Uitvoering Roadmap Assetinformatie</p> <p>We geven uitvoering aan de Roadmap Assetinformatie en gaan verder met de doorontwikkeling van INFOR.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De roadmap assetinformatie is vastgesteld en we hebben de uitvoering gefaseerd ter hand genomen. Belangrijk is dat de gestelde randvoorwaarden (zoals bijvoorbeeld voldoende capaciteit) met de realisatie van 'de basis op orde' vorm krijgen. Deze randvoorwaarden zijn maatgevend voor het tempo.</p>

Subdoel 06.01.01: Implementeren assetmanagement en prioriteren inzet

03. Vervangen van assets waar nodig

We vervangen onze assets waar nodig en prioriteren daarbij op basis van de vastgestelde criteria.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Een data-gestuurd meerjaren vervangingsprogramma assets (MJVP) is vanwege het ontbreken van randvoorwaardelijke assetinformatie nog niet voorhanden. Daarom is de basis voor het vervangingsprogramma vooralsnog volledig gericht op het oordeel van onze inspecteurs (serviceprovider en assetuser) en heeft de programmering van asset vervangingen een korte termijn karakter (maximaal 2 tot 3 jaar).

De geprogrammeerde vervangingsinvesteringen assets 2023 is uitgevoerd door de clusters Projecten & Inkoop (P&I) en Areaalbeheer (ABH).

In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de belangrijkste vervangingen, inclusief fasering, in 2023:

Profiel Peelkanaal	Planuitwerking	P&I
Profiel Everlose beek en gemaal Lange Heide	Nazorg	P&I
Profiel Roer- beschoeiing	Planuitwerking	P&I
Profiel Roer- baggeren	Gereed	P&I
Vuilvervang Niers en profiel Kroonbeek	Planuitwerking	P&I
Profiel Aanvoerleiding Kwistbeek	Planuitwerking	P&I
Profiel Tongerlo	Planuitwerking	P&I
Waterverdeelwerk Kabroeksebeek/Grauwveen	Nazorg	P&I
Profiel Strijthagerbeek	Planuitwerking	P&I
Duiker/overkluizing Nederweeter Riet	Planuitwerking	P&I
Profiel Bulteven / Rijnbeek en Vuilvervang Middendijk Veenkanaal	Gereed	P&I
Gemaal Latbeek	Planuitwerking	P&I
Profiel Zompgraaf	Planuitwerking	P&I
Profiel Winnerstraatlossing/Eindhovensebaan	Uitvoering	P&I
Profiel Bientje	Uitvoering	P&I
Profiel Langstraatlossing	Planuitwerking	P&I
Profiel Geleenbeek Terborgh	Planuitwerking	P&I
Profiel Spiekerbeek	Planuitwerking	P&I
Profiel Rijnbeek	Planuitwerking	P&I
Kademuur Geulke- kademuur	Planuitwerking	P&I
Gemaal Vloedgraaf in de Grubben	Planuitwerking	P&I
Schelkensbeek; doorlaatwerk	Gereed	ABH
Stuw Neerbeek	Gereed	ABH
Coupure Bypass Neerbeek	Gereed	ABH
Stuw Oostrumsche beek	Planuitwerking	ABH
Diverse kleine vervangingen	Gereed	ABH

Daarnaast is het vervangen van pompen voor de hoogwaterbestrijding (inclusief uitbreiding) volgens programmering uitgevoerd. Kantekening daarbij is dat vervangingen op gebied van telemetrie niet uitgevoerd is i.v.m. faillissement TMX leverancier. Op dit moment loopt een proef voor een vervangend telemetriesysteem.

Subdoel 06.01.01: Implementeren assetmanagement en prioriteren inzet

<p>04. Project 'inventarisatie kunstwerken geprogrammeerd onderhoud' afronden</p> <p>We ronden het project 'inventarisatie kunstwerken geprogrammeerd onderhoud' af als eerste stap in het verder op orde brengen van data/gegevens omtrent het beheer en onderhoud van kunstwerken.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☐ ☒</p> <p>Toelichting:</p> <p>In de krappe markt is een externe projectleider gevonden, die echter minder ingezet kon worden dan beoogd en uiteindelijk zijn opdracht heeft teruggegeven. Daarmee verliep het project aanvankelijk langzamer dan was voorzien en nu ligt het project stil. We zoeken naar een passende oplossing.</p>
---	---

Subdoel 06.01.02: Strategisch en doelgericht grond verwerven

<p>Projecten worden regelmatig in een samenwerkingsverband gerealiseerd met partners die in het gebied al veel grond bezitten. Per casus wordt bekeken welke partij de meest voor de hand liggende is om gronden aan te kopen. Waar relevant worden gronden onderling uitgeruild. In de planperiode versterken we de samenwerking hierin, waarbij we als waterschap pleiten voor het instellen van een gezamenlijke provinciale grondbank. Vaak vraagt de verkoper van grond om vervangende grond in plaats van geld. Om ruilingen mogelijk te maken, kopen we ook gronden aan op plekken waar geen concrete projecten in beeld zijn, zogeheten strategische gronden. Hiervoor is binnen de begroting van het waterschap een bedrag gereserveerd, gebaseerd op een strategische voorraad van circa 200 hectare.</p>	
<p>01. Nadere verkenning naar haalbaarheid van het opzetten van een gezamenlijke grondbank</p> <p>Vanuit het streven van WL naar meer structurele samenwerking met haar gebiedspartners wordt in 2023 op initiatief van Provincie Limburg een nadere verkenning gedaan naar de haalbaarheid van het opzetten van een gezamenlijke grondbank. De eerste verkennende gesprekken hierover zijn reeds opgestart (2022).</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De provincie stelt een Samenwerkingsovereenkomst op, Strategische Alliantie Grondaankopen (SAGA). Deze is nog in bewerking, evenals het daaraan gekoppelde besluitvormingstraject. In de SAGA maken provincie, waterschap en Staatsbosbeheer afspraken over het aankopen van gronden en het inzetten van hun verschillende grondposities in projecten en gebiedsontwikkelingen.</p>
<p>02. Strategische grondverwerving</p> <p>Daar waar het voor de grondpositie van WL van belang is om op langere termijn over projectgronden te kunnen beschikken zet WL in op strategische grondverwerving en het benutten van het budget dat hiervoor beschikbaar is. Dit is een doorlopend proces. Waar zich kansen voordoen verzilvert WL deze (binnen de kaders van het strategisch grondbeleid).</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Dit is een doorlopend proces. Daar waar zich al kansen hebben voorgedaan is de strategische grondvoorraad hiervoor ingezet.</p>

Subdoel 06.01.03A: Monitoren en gegevens (meetdata) actueel houden

<p>Waterschap Limburg beschikt over een uitgebreid monitoringsnetwerk voor waterkwantiteit, waterkwaliteit en aquatische ecologie. De meetdata zijn richtinggevend bij de uitvoering van de dagelijkse werkzaamheden van het waterschap en bij het bereiken van de langere termijn beleidsdoelen. Droogte en hoogwater stelt het meetsysteem van het waterschap steeds weer voor nieuwe uitdagingen. Juist in deze situaties wordt een beroep gedaan op het meetsysteem om de toestand van het watersysteem te duiden en tijdig maatregelen te nemen. Daar staat tegenover dat nieuwe technieken zoals remote sensing, cameratechnieken en IoT oplossingen mogelijkheden bieden die bij het meetsysteem kunnen worden gebruikt.</p>	
<p>01. Afronden monitoringsplan</p> <p>Afronden monitoringsplan.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De oorspronkelijke opdracht is op tijd afgerond. In overleg met opdrachtgever en stuurgroep hebben we eind 2023 nog een aanvullende opdracht gegeven om tot een beter eindproduct te komen. Afronding daarvan wordt in 2024 verwacht.</p>

Subdoel 06.01.03A: Monitoren en gegevens (meetdata) actueel houden	
<p>02. Afronden waterkwantiteitsdata op orde Afronden waterkwantiteitsdata op orde en volgens de beschreven methodes werken</p>	<p>De status per 31 december 2023 </p> <p>Toelichting: De procesbeschrijving en het verwerken van dynamische meetdata en werkinstructies zijn gereed en verwerkt in het procesmanagementsysteem van WL. Het project is in juli 2023 afgerond en gepresenteerd aan betrokken medewerkers. Kwaliteitsverbetering van monitoringsdata pakken we op in doorontwikkeling informatieknooppunt.</p>
<p>04. Uitvoeren maatregelen meetnet nav wateroverlast 2021 Uitvoering maatregelen meetnet (Interreg) n.a.v. wateroverlast juli 2021</p> <ul style="list-style-type: none"> * Opstellen van rapporten toegevoegde waarde extra regenradar in Limburg, optimaal neerslagmeetnet. * Adviezen debietmeten Roer, Geul en Gulp bij Nederlandse grens. * Zes IoT waterstandsmeters in Geul en Gulp in België. * Pilot met 10 camera's voor bewaking watersysteem. * ADCP meetboot. 	<p>De status per 31 december 2023 </p> <p>Toelichting: De maatregelen zijn uitgevoerd en opgeleverd i.v.m. afspraken m.b.t. de Interreg subsidie.</p>
<p>05. Uitvoering project vervanging & uitbreiding meetnet Uitvoering project vervanging & uitbreiding meetnet.</p>	<p>De status per 31 december 2023 </p> <p>Toelichting: Een deel van de verouderde apparatuur moet nog worden vervangen. Omdat de leverancier van meetnet failliet is gegaan, heeft dit vertraging opgelopen. Samen met Het Waterschapshuis werken we een business case uit om te komen tot een modern en robuust meetnet voor de waterschappen. Uitbreiding van het meetnet is vooral afhankelijk van de monitoringsstrategie die in ontwikkeling is (zie 01. Afronden monitoringsplan). Een deel van het netwerk moet voor eind 2025 zijn vervangen i.v.m. niet meer beschikbaar zijn van het mobiele 2G netwerk.</p>

Subdoel 06.01.03B: Centrale regiekamer	
<p>De CRK is in 2021 in gebruik genomen en heeft zijn vuurdoop gehad tijdens het hoogwater van juli 2021. De CRK vormt samen met het in te richten informatieknooppunt de kern van de datagedreven organisatie die Waterschap Limburg wil worden. De CRK ontpopt zich steeds meer tot het beeldscherm van het informatieknooppunt van het waterschap. In 2022 hebben we uitvoering gegeven aan de eerste versie van het waterbeeld dat intern via het intranet (Eef) wordt gedeeld. In het waterbeeld tonen en duiden we informatie. In 2022 is de eerste stap gezet met externe verspreiding van het waterbeeld. In 2023 hebben we de informatiebeelden verder uitgewerkt. De CRK brengt steeds meer informatie afkomstig van het monitoringsnetwerk, voorspelsystemen, datamodellen, onderhoudsdata en kernregistratie samen. Een goed functionerend informatieknooppunt is hierbij essentieel. De monitoringswacht en de CRK brengen we dichterbij elkaar om een 24/7 beschikbaarheid te hebben.</p>	
<p>03. Doorontwikkelen centrale regiekamer/inrichten informatieknooppunt Doorontwikkelen centrale regiekamer/inrichten informatieknooppunt. Uitvoering maatregelen meetnet (Interreg) n.a.v. wateroverlast juli 2021.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opstellen van rapporten toegevoegde waarde extra regenradar in Limburg, optimaal neerslagmeetnet. 	<p>De status per 31 december 2023 </p> <p>Toelichting: Doorontwikkelen CRK Het dagelijks waterbeeld is continu in ontwikkeling en de informatieproducten (dashboards) zijn uitgebreid. Denk hierbij aan de ontsluiting van de maadata, ontwikkeling van grondwaterfases en het inzichtelijk maken van de wateraanvoer in de Peelkanalen. Ook informatiebronnen zoals het KNMI Extranet, de KNMI-weekbriefing en de vroegtijdige KNMI alertering bij bijzondere</p>

Subdoel 06.01.03B: Centrale regiekamer	
<ul style="list-style-type: none"> • Adviezen debietmeten Roer, Geul en Gulp bij Nederlandse grens. • Zes IoT waterstandsmeters in Geul en Gulp in België. Pilot met 10 camera's voor bewaking watersysteem. ADCP meetboot. 	<p>weersomstandigheden dragen bij aan het verbeteren van het dagelijks waterbeeld. De komende tijd voegen we steeds meer informatieproducten toe (data-gedreven) om daarmee het interne- en externe waterbeeld te verbeteren. Daarnaast lopen er ontwikkelingen met betrekking tot Waterveiligheid en Ruimte Limburg en Early Warning.</p> <p>Inrichten informatieknooppunt</p> <p>De aanbesteding van het informatieknooppunt is in mei 2023 afgerond en gegund. In de periode juni 2023 t/m maart 2024 wordt de pilotfase uitgevoerd. In de pilotfase richten we het IKP technisch in en realiseren we een aantal dashboards voor de Centrale Regie Kamer (CRK).</p>

Subdoel 06.01.04: Wendbare organisatie	
<p>Onze opgaven vragen om een omgevingsgerichte en wendbare organisatie. Daar hebben we meer capaciteit en andere competenties voor nodig dan we nu in huis hebben. De huidige krappe arbeidsmarkt stelt ons voor uitdagingen, zeker waar het de technisch-inhoudelijke disciplines betreft, zoals technisch managers, hydrologen en ecologen. We hebben daarnaast de komende tien jaar te maken met een grote uitstroom door pensionering. En om één van de beste werkgevers van Nederland te blijven, investeren we in duurzame inzetbaarheid, gesprekcyclus, opleidingen en mobiliteit.</p>	
<p>01. Strategische personeelsplanning</p> <p>Strategische personeelsplanning (doorlopend proces). Het in beeld brengen en houden van wat beschikbaar en nodig is aan personeel in kwantitatieve en kwalitatieve zin, zodat het waterschap gesteld blijft staan voor de opgaven. Daarbinnen is onder andere aandacht voor een evenwichtige personeelsopbouw (leeftijd en kennis/ervaring), de verhouding vaste kern en flexibele schil, duurzame en vitale inzetbaarheid, de ontwikkeling van benodigde competenties en het opleidingsbeleid.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☐ ☒</p> <p>Toelichting:</p> <p>De samenvoeging WL/WBL en voortschrijdend inzicht hebben geleid tot herprioritering. Actuele formatie- en bezettingsoverzichten hebben we beschikbaar in Exceloverzichten. Via de kaderbrief is de kwantitatieve personeelscapaciteit (vast voor inhuur/i.r.t. tot het realiseren van onze opgaves) behandeld en daarna is deze opgenomen in de begroting 2024. De verdere ontwikkelingen (real time formatie- en bezettingsoverzichten en strategische personeelsplanning in kwantitatieve en kwalitatieve zin) krijgen een plek in relatie tot de samenvoeging WL/WBL of vanaf 2025 in nog te maken plannings m.b.t. het nieuwe WL.</p>
<p>02. Sturing op het realiseren van de doelen uit het WBP en de begroting</p> <p>Sturing op het realiseren van de doelen uit het WBP en de begroting vanuit een effectief ambtelijk-bestuurlijk samenspel. Dit krijgt vorm via gerichte afspraken tussen ambtelijke organisatie en dagelijks bestuur en proactieve informatievoorziening aan het algemeen bestuur.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Het realiseren van doelen begint met heldere afspraken over wie waarvoor aan de lat staat. Op alle fronten hebben we hier verbeteringen doorgevoerd.</p> <p>Het directieteam heeft per begrotingsprogramma een verantwoordelijk directeur bepaald. Deze is verantwoordelijk voor de doelrealisatie van dat deel van de begroting en aanspreekpunt voor het dagelijks bestuur. De secretaris-directeur blijft eindverantwoordelijk voor het geheel. Met behulp van kritische prestatie-indicatoren volgen we de voortgang, waarbij we aansluiten op onze ambitie om steeds meer data-gestuurd te gaan werken. Die indicatoren gebruiken we ook voor het opzetten van een voortgangsrapportage op het Waterbeheerplan, waarin we samen met de Provincie Limburg optrekken. Voor een deel van de doelen moeten we komend jaar nog geschikte prestatie-indicatoren vaststellen. Dat ontwikkelproces neemt meer tijd in beslag dan we aanvankelijk hebben ingeschat.</p> <p>We beogen daarbij om deze systematiek zowel voor de externe verantwoording als de interne sturing binnen het nieuwe WL te kunnen gaan benutten.</p>

Subdoel 06.01.04: Wendbare organisatie

	Begin 2024 nemen we het algemeen bestuur in een themabijeenkomst mee in de opzet en de uitdagingen die we daarin ervaren.
<p>03. Adequaate capaciteitsmanagement</p> <p>Optimaal sturen op het realiseren van doelen vraagt een organisatie die in control is. Adequaate capaciteitsmanagement ondersteunt het maken van bestuurlijke keuzes in prioritering, rekening houdend met schaarste aan mensen en middelen. Zo worden verplichtingen en ambitie gerelateerd aan een realistische uitvoering in de praktijk.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☐ ☒</p> <p>Toelichting: Dit volgt op 01 strategische personeelsplanning.</p>
<p>04. Anticiperen op de (potentiële) arbeidsmarkt van schaarste</p> <p>Anticiperen op de (potentiële) arbeidsmarkt van schaarste. Dit behelst het benutten van alle reguliere (nieuwe) kanalen, het actieve stagebeleid en vanaf 2023 'de broedplaats voor jong talent'. Bij dit laatste gaan we ons als werkgever extra positioneren bij jong talent door m.n. voormalig stagiaires een waardevolle vervolgopdracht te geven. Er kan ook gedacht worden aan het inzetten van jong talent, als potentieel geschikte kandidaat voor vacatures die op afzienbare termijn ontstaan en waarvoor m.n. een arbeidsmarkttekort is. Het gaat daarbij om meerdere kort in te vullen 'broedplaatsen'. Rondom de arbeidsmarkt moet verder gezocht worden naar nieuwe innovatieve ideeën en oplossingen (denk bijvoorbeeld aan het aangaan van allianties).</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting: Recruitment is vanaf eind 2023, mede gezien de grote wervingsopgave voortkomend uit de Kaderbrief 2024-2028, projectmatig aangepakt. Er is gekozen voor de inhuur van tijdelijke extra capaciteit op het gebied van recruitment om de wervingsplanning te realiseren.</p> <p>Samenwerking tussen Communicatie en HR op het gebied van arbeidsmarktcommunicatie/jobmarketing heeft geleid tot een content-kalender waardoor we structureel en doelgericht communiceren, vooral via de social-mediakanalen van WL. Het stagebeleid is gecontinueerd en jong talent is ingezet vanuit 'de broedplaats voor jong talent'.</p> <p>De samenvoeging WL/WBL en voortschrijdend inzicht hebben geleid tot het aanhouden van het Project Recruitment 2.0. We bekijken dit onderwerp opnieuw in relatie tot de samenvoeging WL/WBL.</p>

Subdoel 06.01.05A: Digitale transformatie

De digitale transformatie van de samenleving zet door, onder andere met de uitrol van het mobiele 5G-netwerk, modernere sensoren, satellietbeelden en kunstmatige intelligentie. Het 'internet of things' biedt nieuwe mogelijkheden voor de verzameling van 'big data' en bijvoorbeeld het op afstand sturen en monitoren van het water- en zuiveringssysteem. Het waterschap gaat datagedreven werken met als hulpmiddel een intern informatieknooppunt. Het openbaar delen van gegevens wordt ook steeds belangrijker.	
<p>01. Roadmap Informatievoorziening 2022-2027</p> <p>In de Roadmap Informatievoorziening 2022-2027 worden Informatievoorzieningsprojecten opgepakt die de digitale transformatie mogelijk maken. Het betreft basisvoorzieningen die organisatie breed beschikbaar zijn. Uitgangspunt: techniek mag niet de belemmerende factor zijn.</p> <p>In de roadmap informatievoorziening worden o.a. de onderstaande projecten opgestart:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☒ vervanging hardware werkplekken ☒ aanbesteding nieuw datacenter ☒ implementatie wet Woo / landelijke digitale dienstverlening ☒ informatiearchitectuur door ontwikkelen ☒ doorontwikkeling Geo systemen ☒ realiseren informatieknooppunt 	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Projecten binnen de roadmap IV passen binnen de strategie en visie van de Unie van Waterschappen en Het Waterschapshuis m.b.t. digitale transformatie (de strategienota en de vaartaak).</p> <p>Onderstaande projecten zijn in uitvoering:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vervanging en uitbreiding laptops/monitoren/AV-middelen • implementatie wet Woo/landelijke digitale dienstverlening • informatiearchitectuur doorontwikkelen, WBL bij betrokken • doorontwikkeling Geo systemen • realiseren informatieknooppunt

Subdoel 06.01.05A: Digitale transformatie

<p>02. Uitdragen visie datagedreven werken en vertalen naar een strategie</p> <p>Uitdragen visie datagedreven werken en vertalen naar een strategie.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De visie is opgeleverd. De vertaling van de strategie wordt opgepakt bij de implementatie van het informatieknooppunt (IKP). In de periode juni 2023 t/m maart 2024 wordt de pilotfase uitgevoerd. In de pilotfase wordt het IKP technisch ingericht en worden een aantal dashboards voor de Centrale Regie Kamer (CRK) gerealiseerd</p>
<p>03. Hoogwater Informatie Omgeving</p> <p>Hoogwater Informatie Omgeving, doorontwikkeling HIO doorbraak en overloopscenario's, Update HIO en implementatie informatie omgeving (zie ook 5.2.1)</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Het project is financieel afgerond. Doorontwikkeling en afronden restpunten is binnen het meerjarenprogramma crisismanagement voorzien.</p>

Subdoel 06.01.05B: Informatiebeveiliging en privacy

<p>Eind 2021 heeft de landelijke BIO- en AVG-audit plaatsgevonden bij de waterschappen. Waterschap Limburg scoort gemiddeld het gewenste resultaat van niveau 3 op de volwassenheid schaal van 1 t/m 5. Eind 2023 moeten de waterschappen voldoen aan volwassenheidsniveau 4.</p> <p>Waterschap Limburg heeft uit de audit een aantal aandachtspunten meegekregen waar we de komende 2 jaar aan werken. Om dit niveau 4 te halen dient de gehele lijnorganisatie actief met informatieveiligheid als privacy aan de slag te gaan. In 2023 werken we verder aan bewustwording, de PDCA-cyclus en het risicomanagement op het gebied van informatieveiligheid en privacy. Ook wordt de samenwerking met andere waterschappen en het CERT-WaterManagement op deze vakgebieden verder doorontwikkeld.</p>	
<p>01. Volwassenheidsniveau 3 informatieveiligheid verder doorontwikkelen richting niveau 4</p> <p>Het volwassenheidsniveau 3 m.b.t. informatieveiligheid verder door ontwikkelen richting niveau 4 door oppakken aandachtspunten audit door alle clusters en programma's.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>In de audit eind 2023 laten WL en WBL een duidelijke verbetering zien en scoren op aantal onderdelen al niveau 4. Overall scoort WL een 3,6 en WBL een 3,3.</p>
<p>02. Vastklikken niveau 3 voor privacy</p> <p>Voor wat betreft privacy zetten we in op het vastklikken van niveau 3.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>In november 2023 heeft de audit BIO/AVG 2023 plaatsgevonden. Hieruit is gebleken dat we niveau 3 hebben kunnen vasthouden. De komende jaren geven we verder invulling aan de doorontwikkeling van privacy binnen de organisatie.</p>
<p>03. Uitvoeren audit op basis van de Wet Politiegegevens (WPG)</p> <p>We voeren in 2023 een audit uit op basis van de Wet Politiegegevens (WPG)</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De audit is in oktober 2023 uitgevoerd.</p>

Subdoel 06.01.06: Inspelen op Nationaal Programma Landelijk Gebied

Met het NPLG gaat het kabinet fors investeren in het landelijk gebied om te zorgen dat we tijdig voldoen aan internationale verplichtingen, zoals de KRW, natuur/stikstof en klimaat. Er komt een transitiefonds van ruim 24 miljard voor de periode 2022-2035, de provincies moeten op 1 juli 2023 gebiedsplannen klaar hebben en er komt een (landelijke) regieorganisatie die de uitvoering gaat ondersteunen. De betekenis van het NPLG – zowel kansen als bedreigingen – bij de realisatie van onze ambities wordt enorm. Al in 2022 was Waterschap Limburg ingeschakeld om mét de provincie, terreinbeheerders en LLTB te werken aan een haalbaar plan voor heel Limburg. De impact op de organisatie laat zich op hoofdlijnen voorspellen.

Zo is in de Kadernota 2023 al aangegeven dat we t/m 2035 minimaal 1 FTE nodig hebben voor de coördinatie en sturing op de (strategische) ontwikkeling, planvorming en uitvoering. Nu de plannen door het kabinet zijn gepresenteerd en de politieke discussies in de Tweede Kamer en in Provinciale Staten zijn gevoerd, is duidelijk dat de impact op alle ontwikkelingen in het fysieke domein fors wordt. Dat geldt in diezelfde mate voor onze (water)projecten.

<p>01. Nationaal Programma Landelijk Gebied</p> <p>Op het moment dat er beter zicht is op de benodigde inzet en middelen, komen we tussentijds bij u terug via de voorjaarsrapportage.</p> <p>Plannen, prioriteren en programmeren van onze opgaven voor de (middellange) termijn. En deze inbrengen in het provinciale proces.</p> <p>Organiseren en inrichten van de benodigde bemensing en middelen om gesteld te staan voor de opgaves rond de (strategische) ontwikkeling, planvorming en uitvoering van het NPLG.</p> <p>Propositie maken voor Rijksfinanciering uit het transitiefonds (van ruim € 24 mld.) en onderliggende samenwerkingsconstructie binnen Limburg.</p> <p>Idem als hierboven, maar dan voor NOVEX-gebieden de Peel en Zuid-Limburg</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De functie van projectregisseur NPLG binnen WL is per 1 mei 2023 ingevuld.</p> <p>De Provincie Limburg heeft begin oktober een drietal maatregelpakketten naar het Rijk opgestuurd. Deze zijn beoordeeld door een aantal kennisinstellingen. Twee van de drie pakketten, waaronder het pakket water, dienen nader geconcretiseerd te worden in het kader van het te realiseren doelbereik. De door ons ingediende formats koplopers waren voldoende uitgewerkt. De Provincie Limburg vraagt van het Rijk een bijdrage van 150 miljoen euro voor het realiseren van de maatregelpakketten/koploperprojecten. De reeds medio 2023 opgestarte gebiedsprocessen pakken we in de loop van 2024 verder op. Hiervoor moet er eerst een goed plan van aanpak liggen en zicht zijn op financiering vanuit het Rijk.</p>
---	--

Doel 06.02: We werken met en voor de omgeving

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Bestuur en organisatie						
6.2 We werken met en voor de omgeving						
a) % voldaan aan servicenorm (email, telefoon, social media)	83%			85%	85%	2025
b) % klachten binnen wettelijke termijn afgehandeld	100%			100%	100%	- ¹

¹ geen einddatum, dient te allen tijde te voldoen.

Subdoel 06.02.01: Waar nodig toepassen regels en vergunningen

Bij het adviseren over initiatieven van derden kunnen we terugvallen op onze regels, vergunningverlening en handhaving. Onze regels zijn opgesteld vanuit de 'ja, mits' gedachte. Veel valt onder de zorgplicht en onder algemene regels; voor andere zaken is een melding voldoende en alleen waar nodig maken we een vergunning met daarin de voorschriften waaronder een activiteit mogelijk is. Onze regels zijn te vinden in het landelijke Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

01. Regulier werk Regulier werk.	De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐ Toelichting: Door uitstel van de Omgevingswet is onze regelgeving pas per 2024 in het Digitale stelsel omgevingswet opgenomen..
--	---

Subdoel 06.02.02: Transparant en aanspreekbaar zijn

Wij voeren regie op een gezonde meerjarenbegroting, die structureel in evenwicht is en waarin het waterschapswerk integraal geprogrammeerd is. De begroting, voortgangsrapportages en jaarrekening zijn transparant en geven het bestuur helder inzicht in de (financiële) situatie van het waterschap. We houden de organisatie op koers en sturen op "de goede dingen doen en de dingen goed doen". We toetsen op doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid. We verzamelen en analyseren informatie, maken prognoses en signaleren afwijkingen.

01. Minimaal 2 onderzoeken uitvoeren door de Rekenkamer Er worden minimaal 2 onderzoeken uitgevoerd door de Rekenkamer naar doeltreffendheid, doelmatigheid en/of rechtmatigheid.	De status per 31 december 2023 ☐ ☐ ☒ Toelichting: In 2023 heeft de rekenkamer het DoeMee-onderzoek naar de financiële ondersteuning van het algemene bestuur afgerond. We bieden het onderzoek naar de informatiepositie van het AB in het 2e kwartaal van 2024 aan het AB aan. Het onderzoek naar bestuurlijk relevante samenwerkingen is in 2023 gestart en we bieden het in het 3e kwartaal van 2024 aan het AB aan. Ook heeft de rekenkamer op basis van de geactualiseerde verordening op de rekenkamer haar reglement van orde en onderzoeksprotocol geactualiseerd. Het reglement van orde en onderzoeksprotocol bieden we in het 1e kwartaal van 2024 ter kennisneming aan het AB aan.
02. Opstellen plan van aanpak voor rechtmatigheidsverantwoording We stellen een plan van aanpak op voor invoering van de rechtmatigheidsverklaring	De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐ Toelichting: De vertaling van de nieuwe wetgeving naar lagere wetgeving voor de waterschappen heeft langer geduurd dan verwacht. De implementatie van de rechtmatigheidsverantwoording ligt, door de ruimte aanlooptijd, nog steeds op schema voor invoering vanaf het verslagjaar 2025. Het plan van aanpak is in concept gereed en het DB stelt dit begin 2024 vast. Vanaf juni 2024 betrekken we ook het algemeen bestuur bij de implementatie via de commissie B&V. Uiterlijk in november 2024 volgt de besluitvorming door het algemeen bestuur over de nieuwe controleverordening.
03. Compactere begroting en voortgangsrapportages We stellen de begroting en voortgangsrapportages compacter op, met meer relevante en concrete stuurinformatie.	De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐ Toelichting: De planning- en controlcyclus is geoptimaliseerd door een nieuwe, compacte aanpak voor de voorjaars- en najaarsrapportages. Hierbij leggen we de nadruk op beknopt en doelgericht verslagleggen van afwijkingen. De begrotingsstructuur is aangepast volgens de richtlijnen van het BBVW.

Subdoel 06.02.03: Samenwerken in programma's en netwerken en combineren doelen

Met de omgeving en voor de omgeving: We participeren in samenwerkingsverbanden geïnitieerd door omgevingspartijen die kunnen bijdragen aan het realiseren van de doelen van het waterschap. Het gaat hier met name om samenwerkingsverbanden met overheidspartijen, terreinbeherende organisaties en belangenorganisaties op gebied van ruimtelijke ontwikkelingen. Daarnaast brengen we de belangen in bij ruimtelijke plannen van derden.

Om het watersysteem toekomstbestendig te maken, water daar op te vangen waar het valt en de waterkwaliteit te verbeteren is meer inzet van andere partijen nodig met name op gebied van ruimtelijk beleid. Door in een vroege planfase deel te nemen aan ruimtelijke visies en plannen van andere overheden worden de doelen en belangen van het waterschap beter ingebracht en geborgd.

Een grote nieuwe ontwikkeling is Nationaal Programma Landelijk Gebied. Dit programma kan grote invloed hebben op het programma Waterkwaliteit en op het programma Klimaatadaptatie. De provincie krijgt hierbij de regisseursrol van het Rijk. Goede afstemming met de provincie en het maken van afspraken over de rol en inbreng van het waterschap zijn belangrijk. Zoals ook aangegeven bij 2.1.2 en bij 3.1.10.

<p>01. Bouwstenen voor water en klimaat in omgevingsvisies</p> <p>We brengen onze belangen (waterkwaliteit, klimaatadaptatie (waterbeschikbaarheid en wateroverlast) en hoogwaterveiligheid) in alle omgevingsvisies van gemeenten in via de in 2019 vastgestelde 'Bouwstenen voor water en klimaat in omgevingsvisies'. Deze activiteit loopt door in 2023.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Zie 2.01.05.01</p> <p>Het waterschap benadert de gemeenten proactief om onze waterbelangen in omgevingsvisies in te brengen. Dit is een doorlopende actie. Inmiddels zijn er 11 vastgestelde gemeentelijke omgevingsvisies.</p>
<p>02. Inbrengen belangen bij omgevingsplannen</p> <p>We brengen onze belangen in bij omgevingsplannen die door de gemeenten worden opgesteld en we leveren input voor 'Bouwstenen voor omgevingsplannen' van Waterpanel Noord (zie ook 2.1.5 en 3.1.7).</p>	<p>Zie 2.01.05.02</p>
<p>03. Belangen Waterschap Limburg inbrengen in uitgangspunt 'Water en bodem sturend voor de ruimtelijke ontwikkeling'</p> <p>Het Rijk en de provincie zijn bezig met het nader uitwerken van het uitgangspunt 'Water en bodem sturend voor de ruimtelijke ontwikkeling'. In samenwerking met de Unie van Waterschappen en de Provincie Limburg worden de belangen van het waterschap ingebracht.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Het rijk heeft in najaar 2023 een uitvoeringsprogramma voor Water en Bodem-sturend vastgesteld. Het rijk heeft twee richtlijnen voor de gebouwde omgeving opgesteld. De Maatlat voor een Groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving als uitwerking <u>hoe</u> je moet bouwen en een Concept ruimtelijk afwegingkader over <u>waar</u> woningbouw wel of niet gewenst is vanuit principes van water en bodem sturend.</p> <p>In het programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg (WRL) is als advies aan alle gemeenten gegeven om het waterschap vroegtijdig bij ruimtelijke plannen te betrekken. Op adviesvragen van gemeenten over bouwen in overstromingsrisicogebieden hebben we een advies gegeven op basis van de landelijke richtlijnen. Dit is gedaan voor de Valkenier en voor Valkenburg Oost. Om bij adviesvragen als waterschap dezelfde werkwijze te gebruiken hebben we een interne advieslijn vastgesteld. De Tijdelijke advieslijn nieuwbouw in overstromingsrisicogebieden</p> <p>Daarnaast leveren we vanuit de principes van water en bodem sturend input voor ruimtelijke plannen in de NOVEX-gebieden de Peel en Zuid-Limburg.</p>

Subdoel 06.02.03: Samenwerken in programma's en netwerken en combineren doelen

<p>04. Beleidskader recreatief medegebruik bestuurlijk vaststellen</p> <p>Het beleidskader recreatief medegebruik dat in 2022 is opgesteld wordt in 2023 bestuurlijk vastgesteld.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☐ ☒</p> <p>Toelichting:</p> <p>Met de input uit de inventarisatiefase en na het breed consulteren van belanghebbenden zijn concept-beleidsuitgangspunten opgesteld. In 2024 bespreken we deze met bestuur en omgevingspartners. Daarna volgt uitwerking tot een beleidsnota die eind 2024 wordt vastgesteld.</p>
--	---

Subdoel 06.02.04: Investeren in relatiebeheer op alle niveaus

<p>We investeren in relatiebeheer op alle niveaus. In de planperiode versterken we ons relatiebeheer door extra menskracht in te zetten. We werken zo veel mogelijk met vaste contactpersonen per relatie of per regio. Het is een rol van halen en brengen van informatie, het signaleren van ontwikkelingen en het vinden van samenwerkingskansen. Ook op bestuurlijk niveau zorgen we voor goede structurele afstemming. Met gebiedsgericht relatiebeheer bouwen we aan een netwerk dat bijdraagt aan het creëren van draagvlak voor onze plannen, een goede rol van water in plannen van anderen en gezamenlijke projecten met gecombineerde doelen.</p>	
<p>01. Inbrengen belangen tijdens periodieke ambtelijke en bestuurlijke overleggen met (waterketen)partners</p> <p>We brengen onze belangen (waterkwaliteit, klimaatadaptatie (waterbeschikbaarheid en wateroverlast) en hoogwaterveiligheid) in tijdens de periodieke ambtelijke en bestuurlijke overleggen met (waterketen)partners.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Waterschap Limburg staat voor grote uitdagingen in het waterbeheer en heeft zijn partners nodig om deze uitdagingen rond waterveiligheid, waterkwaliteit, biodiversiteit, klimaatadaptatie en toekomstgericht en duurzaam waterbeheer samen met de omgeving, aan te gaan.</p> <p>Vanuit het gebiedsgericht relatiemanagement worden via structurele ambtelijke en bestuurlijke overleggen met belangrijke (waterketen) partners, de belangen van WL behartigd. Ook hebben we met diverse belangrijke partners bilateraal overleg.</p>
<p>02. Laagdrempelig waterschap door functioneren als loket</p> <p>We dragen bij aan een toegankelijk en laagdrempelig Waterschap Limburg door als loket te functioneren voor onze partners, vragen te beantwoorden en initiatieven verder te brengen</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>We zijn goed bereikbaar en aanspreekbaar voor onze omgeving. Naast het meldingenloket zijn we vanuit omgevingsmanagement, vergunningverlening en relatiemanagement aanspreekbaar voor vragen en/of initiatieven van derden.</p> <p>In 2023 zijn er 2226 meldingen binnengekomen bij het meldingenloket. Een toename van 361 (+19%) ten opzichte van 2022. Deze toename is voor een groot gedeelte toe te schrijven aan het feit dat 2023 het natste jaar ooit gemeten was. Per direct wordt het 'omgevingsmeldingenloket' omgedoopt tot het meldingenloket om verwarring met de Omgevingswet te voorkomen.</p> <p>Omdat we steeds pro-actiever naar buiten treden is de verwachting is dat het aantal meldingen/initiatieven de komende tijd verder toeneemt.</p> <p>We overwegen om met het oog op de nieuw te vormen organisatie wordt overwogen te gaan werken met een KCC (Klant Contact Centrum). Dit bekijken we binnen het project "Incidenteel Klantcontact".</p>

Subdoel 06.02.04: Investeren in relatiebeheer op alle niveaus

<p>03. Optimalisatie van de backoffice omgevingsvragen</p> <p>We dragen bij aan een optimalisatie van de backoffice door deze te stroomlijnen met signalen en behoeften vanuit de omgeving. Hiermee dragen we bij aan een verbeterde slagkracht van het Waterschap Limburg ten aanzien van omgevingsvragen.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☐ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Intern werken we continue aan verbetering van processen. Hiertoe is de beslisboom omgevingsvragen ontwikkeld – om vragen intern op de juiste tafel te laten landen.</p> <p>Om gestructureerd advies te kunnen bieden hoe om te gaan met initiatieven van derden, wordt er gewerkt aan een afwegingskader met bijbehorend proces mede ten behoeve van het GGR.</p> <p>De periodieke analyse van meldingen draagt bij aan input om meer proactief en omgevingsgericht op te treden op basis van de behoefte buiten (bv lancering van de beverpagina op WL-website). Geleerde lessen over (het proces) dienstverlening t.b.v. het project Incidenteel Klantcontact, zijn opgehaald bij diverse waterschappen. Verkenning van een mogelijke verbreding van de scope van het meldingenloket (dat nu specifiek voor ABH is ingericht) behoort tot de mogelijkheden voor het nieuwe WL vanuit het project "Incidenteel Klantcontact".</p>
<p>04. Investeren in relatiebeheer met gemeenten</p> <p>We investeren in relatiebeheer met gemeenten door nieuwe besturen van gemeenten aan te bieden de nieuwe gemeenteraden mee te nemen in de wateropgaven in gemeenten.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>We investeren continu in het relatiebeheer met gemeenten. We hebben een breed netwerk en zijn goed zichtbaar en bereikbaar, goed geïnformeerd en behartigen de belangen van WL. Dit doen we middels bilaterale contacten, ambtelijke en bestuurlijke overlegvormen, structurele vertegenwoordiging in regio-overleggen, themasessies gedurende raadinformatiebijeenkomsten etc.</p> <p>We hebben WML gevonden als partners bij het geven van presentaties voor gemeenteraden. In samenwerking met WML zijn we in staat een nog completer beeld te geven van het waterbeheer in Limburg.</p>

Subdoel 06.02.05: Iedereen is waterbeheerder

<p>Als inwoner van Limburg hebben we met al ons handelen invloed op het water. Om mensen bewust te maken dat het ene gedrag goed is voor het water en het andere niet, informeren we hier over via media, gerichte campagnes en educatie. We stimuleren positieve acties met subsidie, bijvoorbeeld voor afkoppelen van regenwater. In de planperiode willen we naast informeren mensen ook directer betrekken bij het waterbeheer.</p>	
<p>01. Waterschapsverkiezingen</p> <p>Elke vier jaar zijn er waterschapsverkiezingen. Deze zijn voor de derde keer op dezelfde dag als de verkiezingen van Provinciale Staten. Iedereen van 18 jaar of ouder mag op 15 maart 2023 stemmen voor een nieuw waterschapsbestuur. Wij zorgen ervoor dat de verkiezingen mogelijk zijn.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De campagne voor de waterschapsverkiezingen is afgerond met een positief resultaat. De opkomst lag bijna 1,5% hoger dan in 2019 en steeg naar 49%. De propositiebekendheid (weten wat wij doen) van Waterschap Limburg groeide als gevolg van de campagne naar</p> <p>Waterkwaliteit: 47,2%</p> <p>Waterveiligheid: 47,2 %</p> <p>Klimaatadaptatie 11,6 %</p>

Subdoel 06.02.06: Samenwerken over de grenzen	
<p>We onderhouden intensieve contacten met de waterbeheerders in Noord-Brabant, Gelderland, Duitsland en België. Veel watergangen, de Maas en de grondwaterstromen zijn immers grensoverschrijdend.</p>	
<p>01. Internationale samenwerking</p> <p>Internationale samenwerking 'ver weg' is een nuttige vorm van kennisuitwisseling, draagt bij aan ons netwerk en zichtbaarheid van het waterschap en aan de ontwikkeling van onze medewerkers. We dragen bij aan SDG6 door inzet te plegen voor het behalen van de projectdoelen van de Blue Deal en WaterWorX in Colombia, Roemenië, eSwatini, Zuid-Afrika en Laos. We werken zoals afgesproken in de diverse samenwerkingsverbanden. Er wordt vanuit de Blue Deal extra ingezet op het leerprogramma.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>In het kader van een verantwoord waterbeheer in Limburg werken we grensoverschrijdend samen. Internationale samenwerking "ver weg" draagt bij aan duurzame en klimaatbestendige ontwikkeling op mondiaal niveau. We doen dit door onze kennis in te zetten voor de verbetering van het waterbeheer in landen ver weg. Tegelijkertijd winnen we kennis en inzichten in, ter inspiratie en ter verbetering van ons werk in Nederland. Ook werken we aan ons netwerk, aan de zichtbaarheid van het waterschap en draagt internationale samenwerking bij aan de (persoonlijke) ontwikkeling van onze medewerkers.</p> <p>WL is actief in diverse Blue Deal-landen (Roemenië, Colombia, Zuid-Afrika en Eswatini) en met Wereld Waternet werkzaam in Laos (WaterWorx). Waterschappen brengen hun uren "in kind" in Blue Deal-projecten in. Daar staat cofinanciering in het project tegenover (op 50-50 basis) vanuit het Ministerie van Buitenlandse Zaken en het Ministerie van Infrastructuur & Waterstaat. Diverse WL-ers zijn actief in een van de internationale projecten. Totaal is er 2fte beschikbaar.</p> <p>We dragen bij aan het behalen van de projectdoelen in onze focuslanden. Het programmabureau heeft alle jaarplannen voor Blue Deal 2024 in december 2023 goedgekeurd.</p> <p>Er loopt een verkenning voor vervolg van de inzet in het Caribisch gebied, waar we (WBL) eerder betrokken geweest zijn op Bonaire samen met andere waterschappen en het ministerie van I&W.</p> <p>In de zomer van 2023 heeft het 1e internationale, meerdaagse Blue Deal Congres plaats gevonden in Amsterdam. WL was zowel onderdeel van het organiserende kernteam als aanwezig en participierend tijdens het congres zelf.</p> <p>Ook dragen we bij aan de uitrol van DWAvisie2030.</p> <p>Waar mogelijk geven we invulling aan de ontvangst van internationale delegaties in het kader van kennisuitwisseling. Ook leveren we een aantal keer per jaar een deelnemer voor Wetskills, waarbij door young professionals in multidisciplinaire, internationale teams in snelkookpansessies wordt gewerkt aan water gerelateerde casuïstiek van bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden.</p>
<p>02. Onderzoeken mogelijkheden investeren in buurlanden</p> <p>We onderzoeken mogelijkheden om als Nederland te investeren in buurlanden (zoals buffers, rwzi's, mogelijke leerstoelen bij wetenschappelijke instituten, etc.), in overleg met onze buitenlandse partners.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>De bijdrage van WL in de Unterarbeitsgruppe Hochwasserschutzkonzepte met het MUNV NRW loopt succesvol. De internationale stresstest Roer krijgt verder vorm door het programma JCAR, gefinancierd door het ministerie van I&W en gebaseerd op de acties uit het advies van de beleidstafel wateroverlast en hoogwaterveiligheid. De projectleider komt van de RWTH Aken. WL is inhoudelijk en procesmatig betrokken. De stresstest heeft een looptijd van +- 3 jaar.</p>

Subdoel 06.02.06: Samenwerken over de grenzen

<p>03. Sessies binnen WL over internationale projecten</p> <p>We organiseren sessies binnen WL voor geïnteresseerde medewerkers om kennis te nemen van ervaringen en bevindingen en het gesprek aan te gaan met collega's die direct betrokken zijn bij internationale projecten 'ver weg'.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Periodiek zijn er interne lunchbijeenkomsten waarbij steeds een ander landenprogramma centraal staat. Betrokken medewerkers delen hun geleerde lessen en ervaringen in hun internationale project met de rest van de organisatie en gaan het gesprek aan over uitdagingen en opgedane inspiratie en kennis. Er zitten steeds andere collega's (van WL en WBL) in de zaal, waaruit afgeleid kan worden dat de sessies gewaardeerd worden en het thema leeft.</p>
--	---

Doel 06.03: We dragen bij aan een duurzame toekomst

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Bestuur en organisatie						
6.3 We dragen bij aan een duurzame toekomst						
a) Waterschap Limburg energieneutraal ¹	50%			50%	100%	2025
b) Circulair WL ¹	25%				100%	2050
c) Voortgang vitaliteitsbeleid ¹	100%	100	100	100	100%	2023
d) Reductie van restafval t.o.v. 2018 ¹	-25%				-95%	2030
e) % van het energieverbruik dat we zelf produceren ¹	25%				70%	2030
f) WL heeft 55% CO ₂ uitstoot gereduceerd t.o.v. 2018 ¹	15%				55%	2030
¹ doelstellingen afkomstig uit Nota 'Samen Duurzaam', vastgesteld door het AB d.d. 10 maart 2021. <i>Ergieneutraal t.o.v. referentiejaar 2018. KPI energie in kWh. Circulair denken en handelen. In 2023 starten met circulair uitvragen (Grondstoffenakkoord 2017). Vitaliteitsbeleid gericht op duurzame inzetbaarheid en voorkomen ziekteverzuim.</i>						
Toelichting indicator						
<p>Ad a: Waterschap Limburg en Waterschapsbedrijf Limburg trekken hierin samen op. Doelstelling is dat we in 2025 energieneutraal zijn.</p> <p>Ad b: Een meerjarig uitvoeringsprogramma duurzaamheid is in voorbereiding. Door de samenvoeging van WL en WBL zal dit gezamenlijk worden opgepakt. Onderdeel hiervan is circulariteit. Aangesloten is bij het Grondstoffenakkoord waarbij men in 2050 100% circulair moet zijn.</p> <p>Ad c: In 2022 is een Duurzaam Inzetbaarheidsbeleid (Vitaliteitsbeleid) vastgesteld waarbij is aangegeven jaarlijks in het eerste kwartaal van dat jaar te evalueren en tevens een jaarplan voor het volgende jaar op te stellen. In maart 2023 is de directie akkoord gegaan met de evaluatie over 2022 en het jaarplan voor 2023.</p> <p>Ad d: Waterschap Limburg en Waterschapsbedrijf Limburg trekken hierin samen op. Doelstelling is dat we in 2025 energieneutraal zijn.</p> <p>Ad e: Een meerjarig uitvoeringsprogramma duurzaamheid is in voorbereiding. Door de samenvoeging van WL en WBL zal dit gezamenlijk worden opgepakt. Gezamenlijk wordt op dit moment al op diverse plekken energie opgewekt. In 2023 heeft o.a. de ECI waterkrachtcentrale 733,75 MWh opgewekt.</p> <p>Ad f: Een meerjarig uitvoeringsprogramma duurzaamheid is in voorbereiding. Door de samenvoeging van WL en WBL zal dit gezamenlijk worden opgepakt. Op dit moment wekken we al op diverse plekken energie op. In 2023 heeft o.a. de ECI waterkrachtcentrale 733,75 MWh opgewekt. We zijn aangesloten is bij het Grondstoffenakkoord waarbij men in 2050 100% circulair moet zijn.</p>						

Subdoel 06.03.01: Klimaatneutraal en circulair werken

<p>In 2022 zijn we begonnen met het in kaart brengen van de CO₂ footprint middels de prestatieladder. Op basis van deze data komen ook de hotspots van CO₂ in beeld en kunnen maatregelen worden getroffen. Tevens heeft de organisatie kennisgemaakt met Product as a Service als circulair inkoopmodel.</p>	
<p>01. Implementeren bevindingen van de CO2 prestatieladder We implementeren de bevindingen van de CO₂ prestatieladder.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: Waterschap Limburg heeft na een audit door Normec NCK haar certificaat CO₂-bewust op niveau 3 behouden (20 juli 2023).</p>
<p>02. Implementeren uitkomsten Mobiliteitsscan De uitkomsten uit de Mobiliteitsscan implementeren we.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting: De resultaten van de mobiliteitsscan zijn gepresenteerd aan de directies van WL en WBL. Er is gevraagd op basis van de resultaten een voorstel te formuleren, dat op een geschikt moment in het samenvoegingsproces WL-WBL aan de stuurgroep wordt voorgelegd. Dit gebeurt in 2024.</p>
<p>03. Eerste pilot 'Product as a Service'. Circulair inkopen: we houden de eerste pilot 'Product as a Service'.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting: De pilot is afgerond. De procedure om een alternatief te realiseren is uiteindelijk nog niet ingevuld vanwege het gebrek aan draagvlak bij de gebruikers. In 2024 kijken we naar alternatieven en is het de bedoeling om op basis van de gesprekken met de gebruikers tot optimale alternatieven te komen.</p>
<p>04. Meer kennis binnen de organisatie Zorgen voor meer kennis binnen de organisatie, zodat iedereen bewust-bekwaam wordt en weet wat er te koop is in de wereld van deze onderwerpen.</p>	<p>De status per 31 december 2023 ☐ ☒ ☐</p> <p>Toelichting: Binnen de organisatie neemt de kennis van duurzaamheid toe door interne en externe workshops/trainingen. Daarmee neemt ook het aantal vragen vanuit de organisatie toe inzake Europese en nationale wet-, en regelgeving (zoals het Corporate Sustainability Reporting Directive), maar ook circulariteit en de waarde van Ecosysteemdiensten als uitgangspunt spelen in toenemende mate een rol binnen projecten.</p>

Doel 06.04: We werken tegen maatschappelijk verantwoorde kosten en risico's

Indicator	Begroting 2023	VJR 2023	NJR 2023	JRK 2023	Einddoel	Jaar
Bestuur en organisatie						
6.4 We werken tegen maatschappelijk verantwoorde kosten en risico's						
a) Weerstandsvermogen ¹	> 1,0		0,0-		> 1,0	n.v.t.
<p>¹ Het weerstandsvermogen is een ratio die aangeeft in hoeverre een organisatie eventuele calamiteiten financieel op kan vangen. Het is de verhouding tussen de beschikbare financiële reserves bedoeld voor risico's die zich voordoen (de weerstandscapaciteit) en de waarde van alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.</p>						

Subdoel 06.04.01: We blijven een betaalbaar waterschap

We vinden het belangrijk om kostenbewust te zijn, zodat we een betaalbaar waterschap blijven en onze ambities haalbaar zijn.

01. Het principe 'zero based budgetting'

We kijken scherp naar onze budgetten vanuit het principe van 'zero based budgetting' (alleen middelen opnemen die gekoppeld zijn aan concrete doelen en activiteiten).

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

In de begroting voor 2023 en 2024 hebben we activiteiten geanalyseerd en ingedeeld als 'moeten' of 'willen', met als uitgangspunt het bestuursprogramma 'Balanceren met lef'. Daarmee zijn de eerste stappen gezet naar een meer "zero-based" begroting, waarbij nieuwe activiteiten op basis van nut en noodzaak worden beoordeeld.

De toekomstige ontwikkeling omvat onder andere het gebruik van SMART-gedefinieerde kengetallen en doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken.

Begin 2024 leggen we aan de commissie begroting & verantwoording van het algemeen bestuur een aanpak voor die aangeeft hoe we de doorontwikkeling de komende jaren verder vorm willen geven.

02. Cofinanciering door derden

We gaan actief op zoek naar cofinanciering door derden.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Voor de onderstaande regelingen zijn subsidieaanvragen in voorbereiding

- Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB). Niet productieve investeringen Niet landbouw voor een 3-tal beekherstelprojecten. Beschikbaar budget +/- € 5 miljoen, waarbij Waterschap Limburg € 1,4 miljoen cofinanciering levert.
- Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) impulsregeling bij het ministerie van I&W voor maatregelen uit te voeren door LLTB
- Deltaplan Hoge zandgronden Fase 2 (DHZ). Aanvraag voor het huidige subsidieplafond van € 12.489.100,- voor Waterschap Limburg.

Eind 2023 is een vacature opengesteld voor 0,5 FTE subsidie coördinator subsidieverwerving. De verwachting is dat deze vacature juni 2024 zal worden ingevuld. Hiermee zal o.a. ook invulling worden gegeven aan het implementeren van het proces subsidieverwerving.

03. Bewuste afweging tussen kosten, prestaties en risico's bij assets

We maken bij investeringen en het beheer en onderhoud van onze assets een bewuste afweging tussen kosten, prestaties en risico's.

De status per 31 december 2023**Toelichting:**

Keuzes worden nog niet altijd expliciet gemaakt, zoals ook is gebleken uit de lerende evaluatie beekherstel. Dit heeft onze aandacht en dient te worden gezien als de verdere doorontwikkeling van assetmanagement. Het is onderdeel geweest van trainingen en webinars.

Subdoel 06.04.02: We managen onze risico's	
We identificeren mogelijke risico's en zien toe op borging van de beheersmaatregelen.	
<p>01. Uitvoeren risicomanagementbeleid</p> <p>We geven uitvoering aan het risicomanagementbeleid in de doorontwikkeling van risicomanagement als integraal onderdeel van de sturing van de organisatie op strategisch, tactisch en operationeel niveau.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>In het kader van de doorontwikkeling van het risicomanagementbeleid hebben we het ondersteunende systeem Fully in Control geïmplementeerd. Hierin zijn de strategische risico's en bijbehorende beheersmaatregelen opgenomen. We hebben met leidinggevenden gesprekken over de beheersmaatregelen gevoerd. Tijdens de voorbereiding van de begroting voor 2024 werken we de inventarisatie en waardering van strategische risico's op basis van de actuele inzichten bij. Om het proces in de toekomst nog effectiever te ondersteunen, leggen we momenteel de basis voor een digitale uitvraag. Deze aanpassingen dragen bij aan een nauwkeurigere rapportage in de p&c cyclus.</p>
<p>02. Implementatie GRC systeem</p> <p>We implementeren het nieuwe Governance Risk en Compliance (GRC) systeem waarin we o.a. onze processen, risico's en beheersmaatregelen vastleggen en evalueren.</p>	<p>De status per 31 december 2023</p> <p>☒ ☐ ☐</p> <p>Toelichting:</p> <p>Fully in Control is een systeem dat de organisatie ondersteunt op het gebied van doelen, kwaliteitsmanagement, en risicobeheer. In 2023 is Fully in Control geïmplementeerd, waarbij de eerste stap is gezet met de uitrol van de risicomodule. Voor het komende jaar en de daaropvolgende jaren zullen we vanuit het oogpunt van de behoeften binnen het nieuwe WL bepalen of we aanvullende modules willen implementeren.</p>

Wat heeft het gekost?

Exploitatie

Programma Bestuur en Organisatie	Begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
Kosten	80.949.700	85.061.129	86.585.566
Opbrengsten	6.900.200	7.150.300	8.689.621
Netto kosten	74.049.500	77.910.829	77.895.945
Bijdrage aan WBL	1.321.500	1.321.500	1.321.465
Bijdrage aan BsGW	5.058.800	5.123.500	5.123.389
Doorberekende kosten naar overige programma's	-67.874.400	-67.874.400	-69.164.651
Totaal na doorberekening	12.555.400	16.481.429	15.176.148

Toelichting

De kosten zijn voor 101% gerealiseerd. Enerzijds zijn enkele kosten significant gestegen:

- Toevoeging aan de voorziening IKB. Gelet op de verslagleggingsregels van de waterschappen (BBVW) en na consultatie van de accountant is gebleken dat voor deze verplichting per 31 december een arbeidsgerelateerde voorziening dient te worden opgenomen in de balans, de 'voorziening individueel keuzebudget (IKB)'. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar paragraaf 10.1.
- Toevoeging aan de voorziening bestuurderspensioenen. Op basis van de opgave van APG over de actuariële berekening van de bestuurderspensioenen per 31 december van het verslagjaar is een dotatie in de voorziening noodzakelijk.
- Interne rentelasten. Voor de bespaarde rente van de reserves en voorzieningen was in de begroting 2023 nog uitgegaan van 0,1%. Gelet renteontwikkeling in 2023 is op realisatiebasis uitgegaan van een percentage van 3,1% (basis rente schatkist). Hierdoor zijn de interne rentelasten toegenomen. Omdat de interne rentelasten gelijk zijn aan de interne rentebaten verloopt dit budgettair neutraal (zie ook interne rentebaten).
- Juridische advisering. In 2023 was er sprake van een toename van het aantal juridische casussen in combinatie met beperkte capaciteit en behoefte aan specialistische kennis, heeft dit geleid tot extra inzet van advies derden. Daarnaast was er in 2023 een toekenning van een nadeelcompensatie en zijn er extra kosten gemaakt in het kader van integriteit, nieuwe mandaatregeling en samenvoeging.
- Representatie bestuur. De overschrijding is toe te wijzen aan het verkiezingsjaar, met bijbehorende wisseling van bestuur met afscheid en inwerkprogramma nieuwe bestuursleden. Daarnaast was het herhaaldelijk noodzakelijk om uit te wijken naar externe vergaderlocaties ten gevolge van het ontbreken van twee volwaardige commissieleden.

Anderzijds zijn enkele kosten significant afgenomen:

- Personeelslasten. Vacatures zijn in dit verslagjaar later ingevuld en lager ingeschaald. Ook is de omvang van het personeelbestand lager dan voor voorzien. Dit heeft lagere salariskosten en sociale premies tot gevolg. Voor een uitgebreide toelichting op de personeelslasten wordt verwezen naar paragraaf 10.1.
- Organisatieontwikkeling en mobiliteit. Uitgaven op dit budget zijn getemporeerd om dit budget, conform vastgestelde plan van aanpak Samen naar het Nieuwe WL (27-09-2023) aan te kunnen wenden ten behoeve van de samenvoeging. Dit budget is in 2023 niet aangesproken hoeven te worden.

- De opbrengsten zijn voor 121% gerealiseerd.
  - Voor de bespaarde rente van de reserves en voorzieningen (lees interne rentebaten) is in de begroting 2023 uitgegaan van 0,1%. Gelet op de renteontwikkeling in 2023 is in de realisatie uitgegaan van een percentage van 3,1% (basis rente schatkist), waardoor de interne rentebaten zijn toegenomen.
  - De vergoeding door uitkeringsinstanties zijn vooraf niet exact in te schatten en hoger dan geraamd. Verder zijn de opbrengsten voor uitleen en detachering van personeel gestegen en is een deel van de ‘voorziening vitaliteit persoonsgebonden basis budget (pbb)’ ingezet ter dekking van de vitaliteitsuren die door de medewerkers in het verslagjaar zijn opgenomen
  - In de begroting is geen rekening gehouden met de Rijksbijdrage van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied.
  - De verrekening van een deel van de kosten van Het Waterschapshuis (HWH) met het Waterschapsbedrijf Limburg is toegenomen, als gevolg van stijging van de kosten van het HWH.
  - De geactiveerde lasten zijn gedaald doordat minder uren op projecten zijn geactiveerd, omdat minder aan uren zijn besteed.
- De bijdrage aan BsGW en WBL is conform begroting, inclusief afronding.
- De doorberekende kosten naar de primaire programma's nemen toe als gevolg van de kostentoerekeningssystematiek.

Investerings

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA (Bedragen x 1.000)								
Project	AT	Omschrijving	UITGAVEN 2023			INKOMSTEN 2023		
			Begroting		Realisatie	Begroting		Realisatie
			Primitief	Gewijzigd		Primitief	Gewijzigd	
P501003	10	Projecten facilitair 2018-2019	-	36	-	-	-	-
P501009	15	#Zonnepanelen locatie Sittard	-	340	304	-	-	-
P501011	10	Uitbreiding ruimtes DB	-	-	22	-	-	-
P502019	5	Roadmap Informatievoorziening 2022-2027	650	650	1.127	-	-	-
P502106	5	Inventarisatie kunstwerken geprogrammeerd onderhoud	110	50	39	-	-	-
	10	Projecten facilitair	50	100	-	-	-	-
PROGRAMMA BESTUUR EN ORGANISATIE			810	1.176	1.492	-	-	-

Toelichting

De uitgaven zijn voor 126% gerealiseerd (+ € 348.000).

- De uitgaven ‘Roadmap informatievoorziening 2022-2027’ zijn overschreden, met name betreft dit de uitgaven betreffende het informatieknooppunt.
- De investering in de zonnepanelen van het kantoor zijn in het verslagjaar geheel uitgevoerd en verantwoord.
- Met name de facilitaire investeringen zijn achtergebleven. De geplande werkzaamheden 2023 aan de technische installaties in de loodsen worden in 2024 uitgevoerd.

- Met de verbouwing van het kantoor in verband met het creëren van ruimtes voor het dagelijks bestuur was niet voorzien.
- Bij de eerdere openbare aanbesteding van het project 'inventarisatie kunstwerken geprogrammeerd onderhoud' is slechts 1 geschikte kandidaat naar voren gekomen die daarbij zeer beperkt inzetbaar was. Daarmee blijven de uitgaven achter op de eerdere prognoses. Deze ene kandidaat heeft bovendien te kennen gegeven om persoonlijke redenen het project te moeten teruggeven. Dit stelt ons voor 2024 voor een uitdaging.

4 Overige paragrafen

4.1 Ontwikkelingen en uitgangspunten

De Begroting 2023 is 30 november 2022 vastgesteld door het algemeen bestuur, met onderstaande interne en externe factoren is in de begroting rekening gehouden.

Onderdeel	Uitgangspunt 2023
Interne factoren	
Basis	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarrekening 2021 WL • Begroting 2022 WL, inclusief de wijzigingen tot en met de AB-vergadering maart 2022 • Waterbeheersplan 2022-2027
Verplichte uitgaven	<ul style="list-style-type: none"> • Begroting WBL 2023 • Begroting BsGW 2023
Afschrijvingsmethodiek	
- Gebouwen	30 jaar
- Waterstaatkundige werken	30 jaar
- Hoogwaterbeschermingsprogramma (HW)	30 jaar
- Civielbouwkundige werken	30 jaar
- Elektromechanische werken	15 jaar
- Inventaris	10 jaar
- Tractiemiddelen	≤ 10 jaar
- Hardware	≤ 5 jaar
- Immateriële activa	≤ 5 jaar
Oninbaarheid	0,50% van het belastingvolume
Onvoorzien	0,40% van het begrotingstotaal
Externe factoren	
Basis	<ul style="list-style-type: none"> • Waterschapswet artikel 77, 100 en 101 • Bepalingen Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) • Burgerlijk Wetboek BWII • EMU verplichtingen voor waterschappen
Kosten / Inflatie	2%
Personeelskosten	3%
Rente langlopende leningen	1,5%
Rente kortlopende leningen	0,1%
Rente reserves en voorzieningen	0,1%

Door de inval op 24 februari 2022 van Rusland in de Oekraïne is de situatie in Europa totaal veranderd. Naast de gruwelijkheden van deze oorlog heeft dit in 2022 geleid tot een gascrisis, extreme inflatie en snel stijgende rentepercentages die de burgers en overheden in Europa hard hebben geraakt. Ook in 2023 is in deze situatie - behoudens de energieprijzen en de iets lagere inflatie - niet echt verbeterd. Het conflict in Israël dat in oktober 2023 is ontstaan heeft hier ook niet aan bijgedragen. Integendeel. Wel is het zo dat Europa zich heeft aangepast aan dit 'nieuwe normaal'. Dit heeft in het verslagjaar een aanzienlijk effect gehad op de gehanteerde uitgangspunten (zie ook paragraaf 4.6.1).

De realisatie in het verslagjaar wijkt dan ook op een aantal onderdelen af en wordt onderstaand beknopt toegelicht.

- **Kosten / Inflatie.**
In de begroting was rekening gehouden met een inflatiepercentage van 2% terwijl de daadwerkelijke inflatie in het verslagjaar 4,1% bedroeg (zie ook paragraaf 4.6.1).
- **Personeelskosten.**
In de begroting is rekening gehouden met een indexering van de loonsom met 3% per 1 januari 2023. De CAO werken voor waterschappen die in december 2022 is afgesloten heeft een looptijd van 1 januari 2023 tot 1 januari 2024. Hierin is, naast een bruto verhoging van de salarissen per 1 januari 2023 met € 125 een salarisstijging van 2,5% per 1 januari 2023 en een salarisstijging van 2,5% per 1 juli 2023 voorzien. Dit heeft in het verslagjaar geleid tot een extra stijging van de salarissen.
- **Rente langlopende leningen.**
Voor langlopende leningen is in de begroting uitgegaan van een rentepercentage van 1,5%. Door de oplopende inflatie is de langlopende rente in het verslagjaar aanzienlijk gestegen en bedroeg op het einde van het verslagjaar 2,97% voor een 25 jarige rentevaste lening (zie ook paragraaf 4.6.1).
- **Rente kortlopende leningen.**
Om de stijgende inflatie te beteugelen is de kortlopende rente (lees debetrente) in de loop van het verslagjaar aanzienlijk toegenomen. In de begroting werd uitgegaan van een percentage van 0,1% dat in 2023 is gestegen en bedroeg op het einde van het verslagjaar 4,125% (zie ook paragraaf 4.6.1).
- **Rente reserves en voorzieningen.**
Over de reserves en voorzieningen wordt rente toegerekend aan de exploitatie. Het gehanteerde rentepercentage is op begrotingsbasis gelijk aan het rentepercentage van de kortlopende geldleningen. Doordat de korte (credit)rente in 2023 aanzienlijk is gestegen wordt in het verslagjaar een percentage gehanteerd van 3,2% terwijl in de begroting werd uitgegaan van 0,1%. Dit percentage wijkt dan ook aanzienlijk af van de raming.

4.2 Incidentele opbrengsten en kosten

Incidentele opbrengsten en kosten kunnen leiden tot minder inzicht in het reguliere (meerjarig) beeld van opbrengsten en kosten, en dus de netto kosten. Daarnaast zijn deze elementen relevant voor het beoordelen van de financiële positie. In de BBVW is dan ook voorgeschreven dat de incidentele opbrengsten en kosten in een aparte paragraaf dienen te worden toegelicht. Bij hantering van het begrip incidenteel is sprake indien opbrengsten en kosten zich maximaal drie jaar voordoen.

Incidentele opbrengsten en kosten > € 100.000	Jaar van vrijval	Bedrag
Opbrengsten		
Dividenduitkering NWB	n.v.t.	457.000
Uitlening van personeel en vergoeding door uitkeringsinstanties	n.v.t.	417.000
Verrekening afzet slib tussen aandeelhouders SNB	n.v.t.	263.000
Bijdrage Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)	n.v.t.	300.000
Subsidie SPUK natuur bestrijding grote Waternavel	n.v.t.	1.000.000
Subsidie Interreg EMF Flood Resilience	n.v.t.	306.000
Coronacompensatie 2021	n.v.t.	502.000
Opgelegde dwangsommen	n.v.t.	266.000
Belastingopbrengsten, kwijtschelding en oninbaar oude jaren	n.v.t.	2.100.000
Kosten		
Calamiteiten	n.v.t.	320.000
Incidentele kosten t.l.v. bestemmingsreserves	n.v.t.	641.000
Toevoeging aan voorzieningen	n.v.t.	6.598.000

4.3 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

In de BBVW is opgenomen dat onttrekkingen aan de overige bestemmingsreserves en voorzieningen expliciet dienen te worden toegelicht in de begroting en de programmarekening. In paragraaf 7.5 vaste passiva, worden de mutaties op de reserves en voorzieningen in de balans nader toegelicht.

Voor alle mutaties op de reserves en voorzieningen, inclusief het doel en de omvang, zie hoofdstuk 7 en bijlage B.

4.4 Waterschapsbelastingen

De financieringsstructuur bestaat uit twee heffingen, te weten een watersysteemheffing en een zuiveringsheffing (indirecte lozingen). Beide zijn geregeld in de Waterschapswet.

De verontreinigingsheffing (directe lozingen op oppervlakte water) is gebaseerd op de Wet verontreiniging oppervlaktewater (Wvo).

De kosten van de waterkwantiteit, de waterkering en de zogenoemde passieve kwaliteit (o.a. integraal waterbeheer, monitoring en sanering van verontreinigde waterbodems), worden gefinancierd uit de watersysteemheffing, opgebracht door inwoners en de eigenaren van gebouwde, ongebouwde onroerende zaken en natuurterreinen. De zuiveringsheffing is toegespitst op de kosten van de zuivering, het transport van afvalwater en de verwerking van het zuiveringslib.

Voor de belastingtarieven 2023 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de geraamde opbrengst waterschapslasten 2023;

Belastingopbrengst	Begroting 2023
Watersysteemheffing	87.306.600
Zuiveringsheffing	109.544.900
Verontreinigingsheffing	441.700
Totaal	197.293.200

- de belastingmaatstaven zoals verwoord in de notitie 'prognose opbrengst waterschapsheffingen 2023' van de Belastingamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW).

Watersysteemheffing

Naast de opbrengst 2023 beïnvloedt nog een aantal elementen de tarieven van de watersysteemheffing, te weten:

- De kostentoedeling per 1 januari 2022 van het watersysteembeheer.

Watersysteemheffing	Kostentoedelingsverordening 2022
Ingezetenen	40,00%
Zakelijk gerechtigden gebouwd	49,05%
Zakelijk gerechtigden ongebouwd	10,74%
Zakelijk gerechtigden natuurterreinen	0,21%
Totaal	100,00%

- De tariefdifferentiatie voor verharde wegen waarbij een gedifferentieerd tarief wordt gehanteerd dat 400% hoger is dan het tarief voor het 'overig ongebouwd' (verhouding 1:5).
- De rechtstreekse toedeling van categorie gebonden kosten aan de betreffende categorieën, te weten de perceptiekosten, de kosten van de wet WOZ en de kosten van verkiezingen.
- Het reguliere accres en het effect van de hertaxatie bij het gebouwd als gevolg van de jaarlijkse herwaardering van de wet WOZ. Op basis van de voorlopige inzichten is uitgegaan van een waardestijging in het beheergebied van Waterschap Limburg 17,88% (te weten accres +0,15% en hertaxatie +17,73%).
- De doorvertaling van de belastingbestanden op perceelniveau voor de categorie natuur en ongebouwd.
- De uitspraak van de Hoge Raad van 22 juni 2018 waardoor Rijkswateren niet meer mogen worden belast.
- De uitspraak van de Hoge Raad van 9 november 2018 dat onder het begrip 'verharde openbare wegen' alleen het feitelijk verharde gedeelte van een openbare weg moet worden verstaan.
- De ontwikkeling van het aantal ingezetenen.

Voor de bepaling van de tarieven voor de categorie gebouwd wordt als heffingsmaatstaf een percentage van de WOZ-waarde gehanteerd. Bij de berekening van het tarief gebouwd is uitgegaan van een percentage van vier decimalen achter de komma. In verband met de jaarlijkse herwaardering van de WOZ is de waarde peildatum één jaar voor het begin van het kalenderjaar, waarvoor de WOZ-waarde geldt. De waarde peildatum voor het belastingjaar 2023 was 1 januari 2022.

Zuiveringsheffing

Het tarief van de zuiveringsheffing is bepaald door de opbrengst zuiveringsbeheer te delen door het aantal vervuilingseenheden indirecte lozingen, 1.612.000 voor 2023.

Verontreinigingsheffing

Het tarief voor de verontreinigingsheffing is gelijk aan het tarief van de zuiveringsheffing. Het aantal vervuilingseenheden directe lozingen bedroeg in 2023 6.500.

Tarievenoverzicht

Onderstaand zijn de bij de aanslagoplegging 2023 gehanteerde tarieven 2023 weergegeven, zoals vastgesteld door het algemeen bestuur op 30 november 2022.

Categorie	Tarief 2023
Watersysteembeheer	
Ongebouwd (per hectare):	
- Openbare landwegen	295,35
- Overig ongebouwd	59,07
Natuur (per hectare)	4,09
Gebouwd (percentage van WOZ-waarde)	0,0228%
Ingezetenen (per wooneenheid)	71,61
Zuiveringsbeheer	
Zuiveringsheffing (per heffingseenheid)	67,96
Verontreinigingsheffing	
Verontreinigingsheffing (per heffingseenheid)	67,96

Opbrengst waterschapslasten

Voor een overzicht van de belastingopbrengsten en een analyse raming versus realisatie wordt verwezen naar hoofdstuk 9 en paragraaf 10.2. Voor de mate van kostendekkendheid van de belastingopbrengsten in relatie tot de egalisereserves watersysteemheffing en zuiveringsheffing wordt verwezen naar bijlage B reserves en voorzieningen.

Kwijtschelding en oninbaarheid

De belastingopbrengst wordt gecorrigeerd voor kwijtschelding en oninbaarheid.

- Kwijtschelding wordt alleen verleend voor het ingezetendeel van de watersysteemheffing en de zuiveringsheffing (huishoudens). Bij kwijtschelding wordt als norm 100% van de bijstandsnorm gehanteerd. Daarnaast wordt automatisch kwijtschelding verleend aan de groep AOW'ers die voldoen aan de vermogensnormen en verder geen aanvullend pensioen hebben.
  - Voor de oninbaarheid is in 2023 een percentage gehanteerd van 0,7% van de opbrengst.
- Voor toelichting op deze onderdelen wordt verwezen naar hoofdstuk 9 en paragraaf 10.2.

4.5 Het weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen betreft de verhouding tussen de benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Benodigde weerstandscapaciteit:

Dit omvat de omvang van de risico's (uitgedrukt in euro's) die resteren na het treffen van preventieve, repressieve en/of correctieve maatregelen.

Beschikbare weerstandscapaciteit:

Dit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de organisatie beschikt of kan beschikken om risico's die niet anderszins zijn afgedekt binnen de begroting op te vangen. Dit kan bijvoorbeeld bestaan uit de post onvoorzien, vrij beschikbare reserves, de algemene reserve of onbenutte belastingcapaciteit.

Formule voor het weerstandsvermogen:

De ratio weerstandsvermogen wordt berekend als de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \text{Beschikbare weerstandscapaciteit} / \text{Benodigde weerstandscapaciteit}$$

Het weerstandsvermogen voorkomt dat elke financiële tegenvaller directe begrotingsmaatregelen zoals bezuinigingen of inkomstenverhogende maatregelen vereist. Het is van belang om deze directe begrotingsmaatregelen te minimaliseren, omdat ze incidentele pieken kunnen veroorzaken in het belastingvolume en/of de uitvoering van door het bestuur vastgestelde kaders en programmadoelstellingen, wat onwenselijk is.

Risicomanagement en -inventarisatie

Conform de BBVW dient het waterschap jaarlijks een afzonderlijke paragraaf op te nemen in de begroting en jaarrekening waarin het weerstandsvermogen wordt behandeld en waarbij een relatie wordt gelegd tussen risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Het weerstandsvermogen vormt een essentieel onderdeel van de algehele financiële veerkracht van WL, waarbij verschillende andere financiële indicatoren in acht worden genomen. Ons risicomanagementproces is een doorlopend en cyclisch proces dat gericht is op het identificeren, beoordelen en afwegen van risico's om te bepalen of er passende beheersmaatregelen nodig zijn. Het in kaart brengen van risico's en het implementeren van geschikte beheersmaatregelen zijn integrale onderdelen van ons risicomanagementbeleid.

De initiële risico-inventarisatie van 2020 resulteerde in een benodigde weerstandscapaciteit van € 4.375.000, hoewel deze inventarisatie nog niet volledig was.

In aanloop naar de begrotingen van 2022 en 2023 zijn de risicolijsten opnieuw geactualiseerd, wat leidde tot respectievelijk een benodigde weerstandscapaciteit van € 7.235.000 (begroting 2022) en € 7.682.000 (begroting 2023).

Voor het vierde opeenvolgende jaar is de risico-inventarisatie nu bijgewerkt. Hieruit blijkt dat een benodigde weerstandscapaciteit van (afgerond) € 4.700.000 noodzakelijk is, waarbij de risico's in samenhang met WBL buiten beschouwing zijn gelaten. Voor de risico's die gerelateerd zijn aan WBL, is aangesloten bij hun eigen risico-inventarisatie. De benodigde weerstandscapaciteit daarvan bedraagt eveneens € 4.700.000.

Hierdoor komt de totale benodigde weerstandscapaciteit (WL en WBL gezamenlijk) uit op een bedrag van € 9.400.000. In de volgende tabel worden de voornaamste (gekwantificeerde en gewogen) risico's bij WL weergegeven afgezet tegen de inventarisatie uit de jaarstukken 2022. Voor de risico-inventarisatie van WBL wordt verwezen naar de jaarstukken van WBL.

Overzicht grootste geïnventariseerde risico's (bedragen in duizenden euro's)			
	2022	2023	Vershil
Instorten economie waardoor teruggang inkomsten uit heffingen	1.563	113	-1.450
Schenden privacy door datalek	938	38	-900
Forse inflatie (> 2 * Consumentenprijsindex)	938	131	-806
Garant staan voor tekorten BsGW, Het Gegevenshuis en Het Waterschapshuis; (WBL in 2023 gewaardeerd op basis eigen inventarisatie)	469	15	-454
Risicomatrix WBL (benodigde weerstandscapaciteit)	0	4.700	4.700
Afkoopschade i.g.v. wateroverlast	375	113	-263
Projectrisico's HWBP-projecten	281	38	-244
Capaciteitsproblemen en hogere kosten door krapte arbeidsmarkt	469	281	-188
Doelen/ambities stroken niet met wensen bestuurlijke omgeving	0	281	281
Stikstofproblematiek belemmert uitvoering opgedragen projecten	0	281	281
Onvoldoende aandacht voor kostenbewustzijn en beheersing binnen de organisatie	53	281	229
Meetdata en/of kerngegevens niet op orde	53	281	229
Disfunctioneren Assets	375	375	0
Rol van WL bij watercrisis niet waar te maken	375	375	0
Samenwerking partners stagneert / loopt stuk	281	281	0
Veiligheidsissues in volle breedte (personeel en projecten)	281	281	0
Overige risico's	1.231	1.531	300
Totaal	7.682	9.396	1.715

De grootste verschillen doen zich voor bij een lagere waardering van de risico's op terugloop van inkomsten door economische neergang, schending van de privacy door een datalek en het risico op een bovengemiddelde inflatie. Per saldo laat het totaal aan geïnventariseerde (gewogen) risico's in dit jaarverslag een stijging zien van meer dan € 1,7 miljoen. Deze toename is toe te schrijven aan de integratie van de risico-inventarisatie die is uitgevoerd door WBL. Aangezien WBL niet beschikt over een eigen weerstandsvermogen, worden deze risico's opgenomen in de benodigde weerstandscapaciteit van WL.

Ratio weerstandsratio: beschikbare vs. benodigde weerstandscapaciteit

Het risicoprofiel, ook wel bekend als de benodigde weerstandscapaciteit, is in lijn gebracht met de omvang van de algemene reserve, waarbij wordt gestreefd naar een weerstandsratio van 1,0. Dit betekent dat de beschikbare weerstandscapaciteit ten minste gelijk is aan de benodigde weerstandscapaciteit.

Wanneer we de huidige omvang van de benodigde weerstandscapaciteit afzetten tegen de beschikbare weerstandscapaciteit (de stand van de algemene reserve aan het einde van het boekjaar), resulteert dit in de volgende berekening:

$$\frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{0}{9.400} = 0$$

Uitgaande van een (minimaal) gewenste ratio van 1,0 is de beschikbare weerstandscapaciteit onvoldoende om de risico's af te dekken. Op basis hiervan is het noodzakelijk maatregelen te treffen ter borging van de continuïteit. In de meerjarenbegroting 2024-2029 is daarom een herstelpun voor het weerstandsvermogen opgenomen. Dit plan voorziet in het opbouwen van het weerstandsvermogen gedurende een periode van 2 jaar (2024 en 2025), zodat de benodigde weerstandscapaciteit weer in lijn komt met de beschikbare weerstandscapaciteit en de weerstandsratio weer uitkomt op 1,0.

Hieronder volgt een toelichting op enkele financiële en inhoudelijke risico's.

Financiële risico's

- *Opbrengst watersysteemheffing*
Aangezien de berekening van de tarieven watersysteemheffing, naast de 'prognose opbrengst waterschapshheffingen' die jaarlijks voor de begroting door de BsGW wordt afgegeven, gebaseerd is op prognosegegevens kan dit in de realisatie (lees: belastingoplegging) afwijken.
- *Opbrengst zuiveringsheffing*
Het aantal vervuilingseenheden in ons beheersgebied is de basis voor de heffingen van de opbrengst zuiveringsheffing. De zuiveringsheffing 2023 is gebaseerd op de 'prognose opbrengst waterschapshheffingen' zoals opgenomen in de jaarlijkse afrekening van de BsGW. Omdat de afwikkeling van de zuiveringsheffing een periode van vijf jaar omvat en hierbij sprake is van voorlopige en definitieve aanslagen, kan de realisatie over de hele periode afwijken.
- *Oninbaar / kwijtschelding*
Voor oninbaarheid is in het verslagjaar een percentage gehanteerd van 0,7% van de opbrengst waterschapslasten. Het effect van oninbaarheid is echter, gelet op het heffing- en invorderings-traject, pas na enkele jaren duidelijk. Ook niet beïnvloedbare factoren kunnen een effect hebben op de oninbaarheid, zoals de gevolgen van de economische situatie en hogere aanslagen. Dit is ook van toepassing op de kwijtschelding, waarbij de economische situatie eveneens een belangrijke rol speelt.

- *Renterisico's.*

Renterisico's spelen bij de beoordeling van financieringsvraagstukken een belangrijke rol. Aangezien de rentepercentages van de geldleningportefeuille voor de restantlooptijd van de geldleningen vastliggen, is bij het renterisico sprake van een korte termijnrisico. Plotselinge rentestijgingen kunnen tot een incidenteel tekort leiden op de begrote rekeningcourantrente. Door het (eventueel) afsluiten van nieuwe langlopende geldleningen neemt het risico enigszins toe. De rentelasten worden verantwoord op de hulpkostenplaats kapitaallasten en verdisconteerd in het rente omslagpercentage.

Een stijging van de marktrente betekent een verhoging van de renteomslag en leidt tot een extra budgettaire last voor het waterschap. Voor het opvangen van mogelijke renteschommelingen is geen voorziening gevormd.
- *Waterschapsbedrijf Limburg / Belasting samenwerking Gemeenten en Waterschappen.*

Het waterschap staat garant voor eventuele tekorten van WBL en BsGW voor zover dit de reservepositie (lees: weerstandsvermogen) van deze partijen, die tot stand is gekomen op basis van een risico-inventarisatie, overschrijdt.

De netto risico's bij beide organisaties zijn per ultimo 2023 becijferd op € 4.700.000 voor WBL (uitgevoerd in 2022, betreft 2 jaarlijkse inventarisatie) op € 1.339.000 voor BsGW (uitgevoerd in 2023) en vormen de basis voor de hoogte van de algemene reserve.
- *Watercrisis 2021*

In 2021 is Limburg geconfronteerd met een watercrisis van een ongekende omvang. Voor een toelichting hierop verwijzen we naar paragraaf 7.9.
- *Wet modernisering vpb-plicht overheidsondernemingen*

Op 26 mei 2015 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel 'Wet modernisering vpb-plicht overheidsondernemingen' aangenomen. De wet is in werking getreden met ingang van boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2016 en betekent dat publiekrechtelijke rechtspersonen belastingplichtig worden voor de vennootschapsbelasting, voor zover zij een onderneming drijven. Het uitgangspunt voor de belastingplicht van overheidsondernemingen wordt hiermee omgedraaid ten opzichte van de huidige situatie.

Op grond van huidige wetgeving geldt dat overheidsondernemingen niet belastingplichtig zijn, tenzij zij een in de wet genoemde belaste activiteit uitoefenen. Volgens de nieuwe wetgeving per 1 januari 2016 zijn overheidsondernemingen belastingplichtig, tenzij een wettelijke vrijstelling van toepassing is. Volgens deze wet moeten overheden die winst of structureel overschotten behalen met activiteiten die concurreren met de markt vennootschapsbelasting betalen.

Op basis van een opgestelde inventarisatie in 2016, getoetst door Ernst & Young belastingadviseurs LLP, zijn voor de (voormalige) waterschappen WRO en WPM geen vpb-plichtige activiteiten gedefinieerd. Op basis van deze bevindingen is de Belastingdienst in oktober 2016 een verzoek voorgelegd over de afstemming van de totale vpb-positie van de beide voormalige waterschappen.

In april 2018 heeft de Belastingdienst op basis hiervan aangegeven dat de beide voormalige waterschappen in 2016 geen vpb-belaste activiteiten hebben uitgevoerd en derhalve ook niet vpb-plichtig zijn.

Omdat per 1 januari 2017 sprake was van een nieuwe identiteit (Waterschap Limburg) gold de afstemming alleen voor 2016. Aangezien zich in 2017 geen nieuwe activiteiten hebben voorgedaan en de bestaande activiteiten geen wijziging hebben ondergaan is in augustus 2018 een nieuw verzoek aan de Belastingdienst voorgelegd over de afstemming van vpb-positie van WL met als conclusie dat de bestaande situatie niet is veranderd en van kracht kan blijven. De Belastingdienst heeft in januari 2019 ingestemd met ons verzoek en aangeven dat WL in 2017 geen VpB-belaste activiteiten heeft uitgevoerd en derhalve ook niet vpb-plichtig is. Om te beoordelen of deze situatie geen wijziging ondergaat vindt jaarlijks een actualisatie van de inventarisatie plaats. Uit de inventarisatie die in 2023 is uitgevoerd is gebleken dat het WL ook in 2022 geen belaste activiteiten heeft uitgevoerd en niet vpb-plichtig is.

- *Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof)*
Voor een nadere toelichting op de Wet Hof wordt verwezen naar paragraaf 4.9 EMU-saldo.

Inhoudelijke risico's

- *Schadeclaims/nadeelcompensatie*
In 2016 en 2021 hebben meerdere delen van het beheergebied forse wateroverlast ondervonden als gevolg van extreme neerslag. Dit heeft geleid tot een groot aantal aansprakelijkstellingen en meerdere gerechtelijke procedures waarvan een aantal nog niet zijn afgerond. Het waterschap is verzekerd voor aansprakelijkheid wegens *onrechtmatig* handelen. Van erkende aansprakelijkstellingen komen dan ook alleen de eigen-risicobedragen van de betreffende WA-polis ten laste van het waterschap. Daarnaast worden er regelmatig verzoeken om schadevergoeding uit hoofde van nadeelcompensatie ingediend. Kosten die voortkomen uit toegewezen verzoeken om nadeelcompensatie vallen niet onder de WA-polis omdat zulke verzoeken berusten op schade in relatie tot *rechtmatige* overheids(project)besluiten. Zulke schade-uitkeringen komen in de regel ten laste van het betreffende project. In de regel zijn continu vijf à tien gerechtelijke procedures aanhangig, waarbij het financieel zwaartepunt ligt bij de verzoeken om schadevergoeding uit hoofde van nadeelcompensatie.
- *Afhaakproblematiek, bevolkingskrimp*
Het verlies aan inkomsten vanwege een eventuele bevolkingskrimp of door afhaken van grotere bedrijven die zelf gaan zuiveren is niet onrealistisch. Om in te spelen op deze krimp of mogelijke afhakers wordt de mogelijke inzet van Verdygo (modulaire zuivering) steeds prominenter. In de streefbeelden toekomstvisie heeft ook dit aspect aandacht gekregen.
- *Klimaatverandering; onderdeel maaien*
Effecten van klimaatveranderingen zijn moeilijk voorspelbaar. Indien we te maken krijgen met een meer dan gemiddeld nat jaar bestaat het risico dat de huidige maaifrequentie niet voldoende is en er meer gemaaid dient te worden.
- *Privacy- en informatiebeveiligingsrisico's*
Waterschap Limburg neemt maatregelen om de genoemde risico's te voorkomen door de organisatie AVG-proof en BIO-proof te maken. De kans op bijvoorbeeld het hacken van onze communicatiekanalen blijft aanwezig. Hierdoor kan zowel financiële als imago schade worden opgelopen.

4.6 De financiering

De treasuryfunctie ondersteunt de uitvoering van de programma's. De basis van de treasuryfunctie wordt gevormd door het Treasurystatuut. In verband met de actualisatie van het delegatie- en mandaatbesluit van Waterschap Limburg en de aanpassing van artikel 7.2 van de ministeriële regeling schatkistbankieren (hoogte drempelbedrag) heeft in 2023 een actualisatie van het Treasurystatuut 2017 van Waterschap Limburg - vastgesteld door algemeen bestuur op 2 januari 2017 - plaatsgevonden. Op 27 september 2023 heeft het algemeen bestuur dan ook het Treasurystatuut 2023 Waterschap Limburg vastgesteld.

De treasuryfunctie omvat de financiering van beleid en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. De uitvoering hiervan vereist adequaat handelen in een steeds complexere geld- en kapitaalmarkt.

Drie componenten zijn bij de financiering van belang:

1. rentevisie, de treasuryfunctie en de uitvoering van het treasurybeleid;
2. liquiditeitspositie;
3. treasurybeheer.

Het Treasurystatuut geeft de infrastructuur voor de treasuryfunctie aan. De uitvoering van het treasurybeleid vindt zijn weerslag in de treasuryparagrafen van de begroting en de jaarrekening. In de begroting wordt de uitvoering van het treasurybeleid opgenomen door middel van concrete plannen. In de jaarrekening gaat het om de realisatie van de plannen. Tussentijds wordt gerapporteerd over de treasuryactiviteiten van het 1^e halfjaar van het verslagjaar. Ook dient in de begroting en jaarrekening de berekening van de renterisiconorm te worden opgenomen. Om inzicht te verschaffen in de treasuryactiviteiten van het waterschap is de realisatie weergegeven van deze activiteiten in 2023.

4.6.1 Rentevisie, de treasuryfunctie en de uitvoering van het treasurybeleid

In dit onderdeel worden de belangrijkste interne en externe ontwikkelingen genoemd die in het verslagjaar invloed hebben gehad op de rentevisie, de treasuryfunctie en de uitvoering van het treasurybeleid.

Interne ontwikkelingen

In het verslagjaar werd (door de BsGW) de aanslag opgelegd van de watersysteem- en de zuiveringsheffing. Bij de watersysteemheffing is het waterschap sinds de invoering van de Wet WOZ voor de aanslagoplegging grotendeels afhankelijk van gemeenten.

Dit heeft in 2023 niet tot problemen geleid. De aanslag over het belastingjaar 2023 is gespreid opgelegd van 31 januari 2023 tot 31 maart 2023.

Externe ontwikkelingen

Inflatie

De economische groei in Nederland is door alle wereldse gebeurtenissen in 2023 beperkt gebleven tot 0,1% en was aanzienlijk lager dan in 2022 (4,2%).

De (geharmoniseerde hcp) inflatie is in Nederland voor heel 2023 uitgekomen op 4,1% (2022:11,6%). De Nederlandse inflatie is in vergelijking met andere Europese landen lager uitgevallen. De gemiddelde inflatie in de eurozone bedroeg in 2023 namelijk 5,4% (2022: 8,4%).

Rente(visie)

Het terugdringen van de inflatie heeft effect gehad op de rentetarieven van de Amerikaanse Centrale Bank (FED) en de Europese Centrale Bank (ECB). De FED heeft de rente in het verslagjaar in 4 stappen verhoogd naar het niveau van 5,5% per 31 december 2023 (was 4,5% in 2022). Ook de ECB heeft het rente instrument ingezet om de inflatie te beteugelen en de rente in het verslagjaar in 6 stappen verhoogd tot 4,5% per 31 december 2023 (was 2,5% in 2022). De depositorente is in 2023 ook aangepast en bevindt zich per 31 december 2023 op een niveau van 4% (was 2% in 2022).

Bij de vaststelling van de begroting 2023 is uitgegaan van een rentepercentage van 0,10% voor de korte rente. De lange rente, die in tegenstelling tot de korte rente niet wordt bepaald door de ECB maar door de markt, is de tweede helft van het verslag jaar gedaald.

De renteontwikkeling kan als volgt cijfermatig en grafisch worden weergegeven.

Rentevorm	Renteniveau NWB per		
	1-1-2023	1-7-2023	31-12-2023
Korte rente			
rekening courantrente	2,125%	3,375%	4,125%
Lange rente			
10 jaar gelijk	3,37%	3,39%	2,74%
15 jaar gelijk	3,42%	3,39%	2,84%
20 jaar gelijk	3,41%	3,36%	2,93%
25 jaar gelijk	3,39%	3,33%	2,97%

De renteontwikkeling heeft geen gevolgen gehad voor de liquiditeitspositie.

Schatkistbankieren

In december 2013 is de wijziging van de Wet financiering decentrale overheden in verband met het rentedragend aanhouden van liquide middelen in 's Rijks schatkist (verplicht schatkistbankieren) van kracht geworden. De detailverplichtingen zijn vastgelegd in een ministeriële Regeling schatkistbankieren decentrale overheden. Met ingang van 4 februari 2014 is het schatkistbankieren een verplichting voor de waterschappen.

Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden moeten worden aangehouden in de Nederlandse schatkist. Hierdoor hoeft de Nederlandse staat minder geld te lenen op de financiële markten met als resultaat een daling van de staatschuld.

Voor de uitvoering hiervan is de rekeningcourant van een decentrale overheid bij het ministerie van Financiën gekoppeld aan een betaalrekening die deze overheid heeft bij de huisbank, in het geval van ons waterschap de NWB-bank. Het waterschap moet zelf de overtollige middelen naar deze rekening overmaken.

Een drempelbedrag van 2% van het jaarlijks begrotingstotaal t/m € 500 miljoen mag buiten de schatkist worden gehouden. Verder geldt als ondergrens voor het drempelbedrag een bedrag van € 1.000.000. Voor ons waterschap is het drempelbedrag 2% van het begrotingstotaal (2023 € 204.856.200), ofwel € 4.097.124.

Het drempelbedrag is gedefinieerd als een gemiddeld bedrag per kwartaal. Dat betekent dat het gemiddelde van het bedrag aan overtollige middelen dat een decentrale overheid gedurende het kwartaal elke kalenderdag buiten de schatkist heeft aangehouden niet boven het drempelbedrag mag liggen. Alleen positieve saldi tellen mee voor de benutting. Het hanteren van een gemiddelde per kwartaal geeft extra flexibiliteit aan de decentrale overheid.

Over de hoogte en benutting van het drempelbedrag in ieder kwartaal rapporteert de decentrale overheid in de jaarstukken. Onderstaand is de hoogte en de benutting van het drempelbedrag over 2023 van ons waterschap in tabelvorm weergegeven.

2023	benutting van het drempelbedrag	drempelbedrag
1e kwartaal	182.450	4.097.124
2e kwartaal	1.929.635	4.097.124
3e kwartaal	670.898	4.097.124
4e kwartaal	1.190.871	4.097.124

4.6.2 Liquiditeitspositie

De liquiditeitspositie in 2023 kan afgerond op € 1.000 als volgt worden weergegeven.

Eind maand	Liquiditeitstekort (-) of Liquiditeitsoverschot (+)
Januari	3.136.000
Februari	-11.614.000
Maart	-1.995.000
April	2.196.000
Mei	23.259.000
Juni	28.102.000
Juli	5.115.000
Augustus	-4.845.000
September	-10.603.000
Oktober	-10.768.000
November	6.765.000
December	8.021.000

In het verslagjaar zijn we geconfronteerd met een wisselende liquiditeitspositie. Het startpunt van de liquiditeitspositie per 1 januari 2023 was reeds positief.

Door de aanslagoplegging van de waterschapslasten 2023, grotendeels opgelegd op 28 februari, en het aangaan van een geldlening van € 30.000.000 per 1 november heeft zich de liquiditeitspositie ondanks de verrekening van het negatieve resultaat 2022 van WBL € 9.631.000 en de reguliere investeringsuitgaven in het verslagjaar licht verbeterd. Het rekeningcourantsaldo op het einde van het verslagjaar sluit hierdoor met een overschot van € 8.021.000.

Ook in 2023 was de financieringsconstructie een punt van aandacht. Uitgangspunten hierbij waren de beperking van de rentekosten, de minimalisering van de renterisico's op lange termijn binnen kaders van de Wet Fido en de interne beleidskaders.

Debetrente

In het verslagjaar zijn (tijdelijke) liquiditeitstekorten door middel van kasgeldleningen gefinancierd. In 2023 is in verband met een positieve liquiditeitspositie alleen in februari, maart en augustus t/m oktober sprake geweest van een tijdelijk liquiditeitstekort waardoor in 2023 slechts 8 kasgeldleningen zijn afgesloten. Met deze systematiek is in het verslagjaar een rentevoordeel gerealiseerd van afgerond € 8.300.

Creditgelden

Door het verplicht Schatkistbankieren dient het waterschap de publieke middelen aan te houden bij het ministerie van Financiën, behoudens het drempelbedrag. In het verslagjaar is 23 maal een bedrag weggezet bij de schatkist. Dit heeft in het verslagjaar geresulteerd in een renteopbrengst van afgerond € 251.000.

Geldlening

Doordat de rente zich in 2019 op een historisch laag niveau bevond, is ter beperking van de renterisico's in 2019 de toekomstige financiering over de periode 2020-2025 afgedekt door het aangaan van een zestal 'toekomstige' geldleningen met uitgestelde storting voor een totaal bedrag van € 180 miljoen, looptijd 20 jaar, aflossing lineair, rentevast die als volgt zijn opgesplitst:

- stortingsdatum 1 december 2020 € 30 miljoen, rente 0,44%;
- stortingsdatum 1 december 2021 € 30 miljoen, rente 0,536%;
- stortingsdatum 1 december 2022 € 30 miljoen, rente 0,638%;
- stortingsdatum 1 december 2023 € 30 miljoen, rente 0,725%;
- stortingsdatum 1 december 2024 € 30 miljoen, rente 0,794%;
- stortingsdatum 1 december 2025 € 30 miljoen, rente 0,857%.

Per 1 december 2023 is de geldlening 2023 ad € 30.000.000 door de NWB gestort.

Kasgeldlimiet

Indien bij een negatieve liquiditeitspositie van het waterschap de kasgeldlimiet (voor 2023 € 47.117.000, te weten 23% van het begrotingstotaal) drie opeenvolgende kwartalen wordt overschreden, is het op grond van de wet Fido verplicht de vlottende schuld te consolideren door middel van een vaste geldlening. Indien dit aan de orde is, dient het negatieve rekeningcourantsaldo, dat uitstaat tegen de lage debetrente, te worden omgezet in een vaste geldlening. Ondanks dat deze situatie zich in het verslagjaar niet heeft voorgedaan is op 1 december 2023 een geldlening bij de NWB-bank van € 30.000.000 afgesloten, ter beperking van de renterisico's.

4.6.3 Treasurybeheer

Risicobeheer

Dit onderdeel geeft inzicht in het risicoprofiel van het waterschap. Onder risico's worden zowel renterisico's, kredietrisico's, liquiditeitsrisico's en koersrisico's (lees valutarisico's) verstaan. Het renterisico op de vlottende schuld wordt ingeperkt door het hanteren van de kasgeldlimiet. Als grondslag van de wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet wordt de omvang van de begroting per 1 januari voor het gehele verslagjaar aangehouden, vermenigvuldigd met het door ministeriële regeling vastgestelde percentage (30% voor waterschappen).

Over het verslagjaar kan dit als volgt worden weergegeven.

Kasgeldlimiet 2023 (x € 1.000)	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	55.704	54.939	56.576	42.248

Uit dit overzicht is af te leiden dat de kasgeldlimiet in 2023 niet is overschreden. De berekening van de kasgeldlimiet is opgenomen in bijlage H.

Naast de kasgeldlimiet geeft de renterisiconorm inzicht in de feitelijke risico's op de vaste schuld. De renterisiconorm voor waterschappen is bepaald op 30% van het begrotingstotaal en kan voor 2023 als volgt worden weergegeven.

Toets renterisiconorm	2023
Renterisiconorm	61.457
Renterisico op vaste schuld	14.117
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	47.340

Uit het overzicht van de toets renterisiconorm kan worden afgeleid dat het waterschap over het verslagjaar heeft voldaan aan de toets van de renterisiconorm. De berekening is ook opgenomen in bijlage H.

Kredietrisico's op verstrekte geldleningen hebben zich in het verslagjaar niet voorgedaan, aangezien geen leningen van dien aard aan derden zijn verstrekt. Het liquiditeitsrisico is beperkt gebleven door de treasuryactiviteiten te baseren op een liquiditeitsprognose. Het koersrisico is nihil aangezien het waterschap alle betalingen en ontvangsten heeft verricht in euro's.

Kasbeheer

Om de kosten voor het geldstroomverkeer te beperken worden de geldstromen op waterschapsniveau op elkaar afgestemd, het betalingsverkeer door één bank (NWB bank) elektronisch uitgevoerd en de betalingsopdrachten uitsluitend centraal door financiën verwerkt.

4.7 Verbonden partijen

Definitie

Partijen worden als verbonden beschouwd indien de ene partij de zeggenschap over de andere partij bezit of belangrijke invloed kan uitoefenen op de financiële en operationele beslissingen van de andere partijen (bron: Richtlijn voor de accountantscontrole, standaard 550). Verbonden partijen zijn privaat- of publiekrechtelijke organisaties, waarin het waterschap een bestuurlijk en financieel belang heeft. Voorbeelden hiervan zijn deelnemingen in vennootschappen (NV, BV), gemeenschappelijke regelingen (GR's) en (andere) rechtspersonen. Een bestuurlijk belang houdt in dat het waterschap op enigerlei wijze zeggenschap heeft (een zetel in het bestuur of stemrecht). Een financieel belang betekent dat het waterschap financiële middelen ter beschikking heeft gesteld, die ze kwijt is in geval van faillissement van de organisatie en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op het waterschap.

Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW)

De BsGW is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie waarvan de kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen'. Voor een uitgebreide toelichting zie hoofdstuk 6.

Waterschapsbedrijf Limburg (WBL)

Het WBL is een volledige dochter van Waterschap Limburg. Het is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie waarvan de wettelijk kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Waterschapsbedrijf Limburg'. Voor een uitgebreide toelichting zie hoofdstuk 5.

Het Waterschapshuis (HWH)

Waterschap Limburg is één van de 21 deelnemende waterschappen die participeert in de Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis. 'HWH' fungeert als ondersteunende organisatie en aankoopcentrale voor de waterschappen en levert zodoende een bijdrage aan het verbeteren van de informatie- en de bedrijfsprocessen van de waterschappen ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van de taakuitvoering door de waterschappen.

Het Gegevenshuis

Het Gegevenshuis is een openbaar lichaam op basis van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen. De kerntaak is het integraal beheren van alle object- en ruimte gerelateerde (basis-)registraties en geometrie voor de deelnemers. Sinds 1 januari 2017 is Waterschap Limburg deelnemer van deze regeling. Via deze gemeenschappelijke regeling wordt Waterschap Limburg ontzorgd voor de wettelijke verplichtingen, die voortvloeien uit het bronhouderschap van de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT). Het algemeen bestuur van de regeling bestaat uit de portefeuillehouders van de deelnemers. De stemverhouding is gebaseerd op de bijdrage aan Het Gegevenshuis. De bijdrage is gebaseerd op de feitelijke afname van producten en diensten.

Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB-bank)

Waterschap Limburg is één van de partijen die aandelen heeft in de NWB-bank. De bank richt haar diensten exclusief op de overheidssector.

De NWB-bank financiert provincies, gemeenten en waterschappen en verstrekt langlopende kredieten aan instellingen voor de volkshuisvesting, de gezondheidszorg en het onderwijs. Verder

financiert de bank overheidsbedrijven die werkzaam zijn op het gebied van water en milieu. Voor de waterschappen is de bank huisbankier met diensten als betalingsverkeer, electronic banking en consultancy.

De vennootschap wordt bestuurd door een directie die bestaat uit twee of meer directeuren.

De raad van commissarissen bestaat uit minimaal zeven en maximaal elf leden en houdt onder meer toezicht op de directie. In de algemene vergadering van aandeelhouders heeft elk aandeel A één stem en een aandeel B vier stemmen. Het waterschap heeft 2.401 aandelen A en 299 aandelen B.

Slibverwerking Noord Brabant (SNB)

Waterschap Limburg is één van de partijen die aandelen heeft in SNB.

Op 8 maart 2023 heeft het Algemeen Bestuur van Waterschap Limburg (WL) besloten om in plaats van het Waterschapsbedrijf Limburg (WBL) toe te treden tot de Slibverwerking Noord Brabant (SNB) en met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2023 aandeelhouder van SNB te worden.

SNB is een vennootschap, die opereert vanuit Moerdijk, waarvan de aandelen worden gehouden door zeven waterschappen. Per 1 januari 2023 zijn de aandeelhouders, Waterschap Aa en Maas, Waterschap Brabantse Delta, Waterschap de Dommel, Waterschap Scheldestromen, Waterschap Vechtstromen, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en Waterschap Limburg. Iedere aandeelhouder heeft 14% van de aandelen in SNB. De kernactiviteit van SNB is het duurzaam verwerken van zuiveringsslib voor de aandeelhouders. SNB beheert en exploiteert hiervoor een slibverwerkingsinstallatie (SVI) op het industrie- en haven terrein in Moerdijk.

Verdygo B.V.

Waterschap Limburg is één van de partijen die aandelen heeft van Verdygo B.V. Verdygo B.V. is gericht op het vermarkten van kennis en kunde. De vennootschap wordt bestuurd door één bestuurder. De raad van commissarissen bestaat uit drie leden en houdt onder meer toezicht op de directie. In de algemene vergadering van aandeelhouders heeft Waterschap Limburg 2% van de stemmen. Waterschapsbedrijf Limburg heeft de overige 98% van de stemmen.

Omdat het doel van Verdygo B.V. niet is bereikt heeft het Algemeen Bestuur van het Waterschapsbedrijf op 11 oktober 2023 besloten om Verdygo B.V. te ontbinden. Op 29 november 2023 heeft het Algemeen Bestuur van Waterschap Limburg ook ingestemd met de ontbinding van Verdygo B.V. en dit standpunt ingebracht in de aandeelhoudersvergadering van Verdygo B.V. van 19 december 2023.

Vereniging Unie van Waterschappen

De Unie van Waterschappen is de vereniging van de Nederlandse waterschappen. Alle 21 waterschappen in Nederland zijn lid. De Unie van Waterschappen vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld, behartigt de belangen van de waterschappen en stimuleert kennisuitwisseling en samenwerking.

Waterschap Limburg kan één stem uitbrengen in de algemene ledenvergadering.

Vereniging Werken voor Waterschappen

De Vereniging Werken voor Waterschappen is de werkgeversvereniging sector waterschappen, die onderhandelt voor een cao. Een cao voor ruim 30 werkgeversorganisaties met samen circa 12.000 medewerkers. De vereniging is een platform voor werken in de sector waterschappen.

Waterschap Limburg is lid van de vereniging. Gelet op het aantal werknemers kan Waterschap Limburg twee stemmen uitbrengen in de algemene ledenvergadering.

Nota Verbonden Partijen

Het beleid met betrekking tot verbonden partijen is vastgelegd in een Nota Verbonden Partijen, die op 12 mei 2021 door het algemeen bestuur is vastgesteld. Op grond hiervan dient periodiek een risicoanalyse te worden uitgevoerd. De risicoanalyse verbonden partijen 2023 is in het AB van 29 november 2023 aan de orde geweest.

De lijst van verbonden partijen, die voldoet aan de wettelijke vereisten, is opgenomen in bijlage K.

4.8 Bedrijfsvoering

Onder bedrijfsvoering wordt verstaan het geheel van interne organisatieonderdelen en processen die ondersteunend zijn ten behoeve van de primaire processen. Het waterschap streeft actief naar het continu verbeteren van het functioneren en daarmee de prestaties van de organisatie. Voor de actuele ontwikkelingen op het gebied van de bedrijfsvoering verwijzen we naar programma 6 'Bestuur en Organisatie'.

Integratie Waterschap Limburg - Waterschapsbedrijf Limburg

De afgelopen jaren heeft het AB van WL geconstateerd dat de huidige governance van WBL niet optimaal functioneert. De ervaren problemen hadden betrekking op de bestuurlijke zeggenschap over en aansturing van WBL. Het algemeen bestuur WL heeft daarom in 2022 de governancevorm van WBL tegen het licht gehouden. Onderzocht is welke toekomstbestendige inrichting van het taakveld waterzuiveren en waterketen de beste is. Daarbij is gekeken naar toekomstige ontwikkelingen binnen het waterbeheer en hoe dit vanuit een bestuurlijk perspectief het beste kon worden ingericht. Op 25 januari 2023 heeft het algemeen bestuur van WL besloten om WBL en WL samen te voegen tot één organisatie. Het plan van aanpak 'samenvoeging WBL en WL' waarin de nadere uitwerking van de financiële, fiscale, juridische en organisatorische gevolgen van de integratie heeft plaatsgevonden is op 27 september 2023 in het algemeen bestuur van WL vastgesteld. De ingangsdatum van de integratie is 1 januari 2025.

Fraude(risico's) en onregelmatigheden

Fraude en onregelmatigheden zijn erkende risico's voor het dagelijks bestuur van Waterschap Limburg, zowel intern als extern. In februari 2023 werd een frauderisicoanalyse uitgevoerd op alle financieel belangrijke processen. Als voorbereiding op de jaarrekeningcontrole van 2023 is deze analyse in het voorjaar van 2024 geactualiseerd. Uit deze update blijkt dat een aantal financiële processen geïntegreerde beheersmaatregelen heeft. Voor andere processen worden controles achteraf uitgevoerd om de beheersing te waarborgen. Een voortdurend aandachtspunt is het implementeren van voldoende functiescheiding, met name binnen de salarisadministratie. Dit krijgt specifieke aandacht binnen het nieuwe WL, waarbij de samenvoeging van personeel mogelijkheden biedt voor functiescheiding op deze gebieden.

Onze (financiële) processen zijn gekenmerkt door functiescheiding, waardoor voorkomen wordt dat slechts één persoon ongecontroleerde transacties of verplichtingen aangaat, autoriseert, verwerkt en afwikkelt, en toegang heeft tot activa.

Ondanks alle beheersingsmaatregelen blijft het risico bestaan dat management of directie controles doorbreken en er samenspanning ontstaat tussen medewerkers. Om dit tegen te gaan, zijn transparante besluitvorming, een sterke governancestructuur, een open cultuur waarin medewerkers elkaar durven aanspreken, de aanwezigheid van een vertrouwenspersoon voor het melden van niet-integer gedrag (anoniem), en regelmatige interne en externe audits op de naleving van beheersingsmaatregelen van cruciaal belang. Dit alles draagt bij aan het signaleren van eventuele 'override of controls'.

Informatiebeveiliging en cybersecurity

De afgelopen jaren zijn er regelmatig berichten in de media over cyberaanvallen, gevallen van ransomware en datalekken. Gezien de activiteiten van het waterschap heeft informatiebeveiliging vanuit de perspectieven continuïteit, fraude en privacy en daarmee samenhangende reputatie een hoge prioriteit.

In 2023 hebben alle gebruikers een (verplichte) bewustwordingstraining op gebied informatiebeveiliging en privacy moeten volgen. Daarnaast zijn er aanvullende technische en organisatorische maatregelen getroffen voor onze ICT omgeving te beschermen tegen mogelijke cyberaanvallen en de impact van een cyberaanval te verkleinen. Tevens is er verder gewerkt aan de verbeterpunten uit de BIO/AVG audits van WL om te komen tot volwassenheidsniveau 4.

Integriteitsbeleid

Externe partijen moeten er op kunnen vertrouwen dat het waterschap en haar medewerkers op een betrouwbare, eerlijke en zorgvuldige manier zaken doen. Daarom heeft Waterschap Limburg een integriteitsbeleid en gedragscode opgesteld. Alle bestuurders en medewerkers van Waterschap Limburg leggen de eed of belofte af. Hiermee conformeren zij zich aan de geldende regels. Medewerkers die niet in dienst zijn bij het waterschap ondertekenen een verklaring dat zij de integriteitsregels zullen naleven. Het belang van de gedragscode en de naleving wordt periodiek benadrukt en is onderwerp van gesprek tussen leidinggevende en medewerker. Er is een vertrouwenspersoon en meldpunt ingesteld iedereen een melding kan doen van mogelijke onregelmatigheden, integriteitsschendingen of belangenverstremming ten aanzien van handelingen die het bestuur van Waterschap Limburg aangaan.

Conclusie

Het DB is van mening dat, met alle analyses en getroffen/te treffen beheersingsmaatregelen, de risico's met betrekking tot een beheerste en integere bedrijfsvoering inzichtelijk zijn en op een adequate wijze worden gemitigeerd.

Nieuw belastingpakket BsGW

In de tweede helft van 2023 heeft de BsGW het nieuwe belastingpakket van GouWIT geïmplementeerd ten behoeve van de aanslagoplegging 2024. De implementatie van de nieuwe softwarepakketten en de hosting, storage en kantoornetwerkinfrastructuur stond centraal in de laatste maanden van het verslagjaar. Het moge duidelijk zijn dat dit traject impact heeft gehad op de dienstverlening van de BsGW in het verslagjaar. Via een periodieke informatiebrief heeft de BsGW de deelnemers op de hoogte gehouden van de impact op de dienstverlening.

Rekenkameronderzoeken

Op 1 januari 2024 is de Wet versterking decentrale rekenkamers in werking getreden. De Waterschapswet is uitgebreid met een nieuw hoofdstuk VI0A. De artikelen 51aa t/m artikel 51ao gaan over de instelling van de rekenkamer, de (her)benoeming en het ontslag van de leden, onverenigbaarheid van functies, eedaflegging, een reglement van orde, het budget en de ondersteuning van de rekenkamer en de vergoeding voor de leden van de rekenkamer. In hoofdstuk XIIA van de Waterschapswet wordt de bevoegdheid van de rekenkamer beschreven (artikel 97a t/m 97e). In dit hoofdstuk is ook beschreven wat de plichten van het waterschapsbestuur zijn. In artikel 97e is opgenomen dat het dagelijks bestuur(DB) het algemeen bestuur(AB) jaarlijks een overzicht stuurt van de aan het DB gedane voorstellen van de rekenkamer, vergezeld van zijn standpunt daaromtrent en van de wijze waarop aan de voorstellen gevolg is gegeven.

Deze verplichting is beperkt tot de aanbevelingen van de rekenkamer die gericht zijn aan het DB. Het DB hoeft dus niet te rapporteren over aanbevelingen die aan het AB zijn gericht. Het is doelmatig om ook het overzicht te houden van de aan het AB gedane aanbevelingen van de rekenkamer. In deze paragraaf wordt vanaf 2025 verslag gedaan van de interne doorwerking van de aanbevelingen van de onderzoeken van de rekenkamer.

Op twee momenten in de P&C-cyclus wordt deze monitoring vastgelegd, te weten in de jaarrekening en de begroting. In de begroting kijken wij vooruit en rapporteren we over het onderzoeksprogramma van de rekenkamer voor het komende jaar. In de jaarrekening kijken wij terug op welke rekenkameronderzoeken het afgelopen jaar hebben plaatsgevonden en wat de stand van zaken van de interne doorwerking van de aanbevelingen is.

Om het proces van de interne doorwerking van de aanbevelingen goed te stroomlijnen, wordt in 2024 een proces ingericht, waarbij taken, rollen en verantwoordelijken worden belegd. Zo wordt er na publicatie van een rekenkameronderzoek een plan van aanpak opgesteld met acties, planning en deadlines die nodig zijn om de aanbevelingen op te volgen en te borgen in de organisatie.

Op uitnodiging geeft de concerncontroller twee keer per jaar een toelichting in de commissie begroting en verantwoording (B&V) op de voortgang van de uitvoering van de aanbevelingen van de rekenkameronderzoeken.

1e rekenkameronderzoek

Waterschap Limburg kent sinds juli 2022 een rekenkamer. De rekenkamer heeft t/m eind 2023 één onderzoek opgeleverd. Het betrof de rekenkamerbrief 'DoeMee-onderzoek 2022: (financiële) ondersteuning AB'. De aanbevelingen in dit onderzoek zijn gericht aan het AB. Het AB heeft de aanbevelingen in de vergadering van 27 september 2023 integraal overgenomen en voor de duur van een jaar de werkgroep ondersteuning AB ingesteld. De werkgroep werkt de aanbevelingen uit.

Voor uitgebreide informatie over de rekenkameronderzoeken, wordt verwezen naar de rapporten op [Rekenkamer - Waterschap Limburg](#).

Artikel 109a onderzoeken

In artikel 109a van de Waterschapswet is opgenomen dat het DB periodiek onderzoek dient te verrichten naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid van het door hen gevoerde bestuur. Dit type onderzoek bestaat naast het onderzoek dat de rekenkamer uitvoert. Het uitvoeren van art. 109a onderzoeken draagt bij aan het 'in control' zijn van het waterschap. Het DB is verplicht om schriftelijk verslag uit te brengen aan het AB over de resultaten van de onderzoeken.

Sinds de oprichting van Waterschap Limburg zijn jaarlijks een of twee audits uitgevoerd, waarin de efficiëntie en effectiviteit van het gevoerde beleid is getoetst. Sinds 8 juli 2020 zijn deze audits uitgevoerd op basis van het vastgestelde bestuurlijk auditkader. Deze audits werden begeleid door een werkgroep van AB-leden, die voor iedere audit voor de duur van de audit in het leven werd geroepen. Het bestuurlijk auditkader is in de AB-vergadering van 6 juli 2022 ingetrokken onder gelijktijdige vaststelling van de verordening op de rekenkamer 2022. Ten tijde van het bestuurlijk auditkader maakten we geen onderscheid tussen onderzoeken die door het AB werden geïnitieerd en onderzoeken die in opdracht van het DB werden uitgevoerd. Eind 2022 is het DB gestart met expliciet invulling geven aan de uitvoering van art.109a onderzoeken. Het DB heeft voorgesteld om uit te gaan van een 'groeimodel'. Dit betekende dat we geen verordening opstellen, maar starten met het opstellen van een meerjarig onderzoeksprogramma doelmatigheid- en doeltreffendheid 2024- 2025. In 2023 zijn hiervoor voorbereidende werkzaamheden verricht en het programma wordt in 2024 opgeleverd. Daarnaast zijn de volgende onderzoeken en activiteiten uitgevoerd:

1. Lerende evaluatie beekherstel

Uit de leerevaluatie beekherstel is naar voren gekomen dat er verbetermogelijkheden zijn in het proces voor het realiseren van beekherstel. De cyclus van het maken van de plannen, het uitvoeren van de plannen, de plannen evalueren en/of het controleren en daar waar nodig bijstellen moet optimaal ingericht zijn om te kunnen beoordelen of de doelen die gesteld zijn ook gehaald gaan worden. De leerevaluatie heeft hiervoor een aantal aanbevelingen gedaan. In 2023 is een aanpak afgesproken hoe we de aanbevelingen gaan inbedden in de organisatie. Een aantal aanbevelingen zijn in 2023 opgepakt. Andere punten worden in 2024 opgepakt, omdat er via de begroting 2024 tijd, geld en prioriteit aan is gegeven. Het algemeen bestuur(AB) is over de opvolging geïnformeerd met een AB-informatiebrief op 24 januari 2024. Het vervolg van de uitvoering van de aanbevelingen wordt gevolgd via de bestaande P&C-rapportages.

2. Audit Baseline Informatieveiligheid Overheid (BIO) en privacy (AVG).

In het laatste kwartaal van 2023 heeft er een sector brede audit plaatsgevonden bij de waterschappen m.b.t. de BIO/AVG. Doel van deze terugkerende audit is om de huidige status van het volwassenheidsniveau van informatieveiligheid, privacy en het bijbehorende managementsysteem te inventariseren en noodzakelijke verbeteracties te bepalen. De verbeteracties worden geprioriteerd en opgenomen in de jaarplanning van informatiebeveiliging en privacy. Waterschap Limburg en Waterschapsbedrijf Limburg trekken samen op bij de uitvoering van de verbeterpunten.

3. Zorgplicht waterkeringen

De Waterveiligheidsrapportage wordt jaarlijks opgesteld en gaat over hoe we de veiligheid van de primaire waterkeringen in Limburg op orde hebben en wat we hier jaarlijks voor doen. Landelijk is afgesproken dat deze rapportage jaarlijks wordt opgesteld en ter beoordeling toegezonden wordt aan de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). De ILT is namens het Rijk, de toezichthouder voor de waterveiligheid van de primaire waterkeringen, waaronder ook de wettelijke beoordeling en zorgplicht vallen. De jaarrapportage 2022 is op 24 oktober 2023

vastgesteld door het DB. De conclusie in de jaarrapportage 2022 was dat we nog niet optimaal aan de basiseisen van de zorgplicht. Dit zit vooral bij de processen gegevens beheren, inspecteren en onderhouden. Om dit te realiseren is tijd nodig, we hebben wel in beeld wat er nodig is om op orde te komen en werken hier planmatig in de komende jaren naar toe. De hiervoor benodigde capaciteitsuitbreiding is gerealiseerd. De toetsing van waterkeringen aan de normen van 2017 is in 2022 afgerond. We hebben nu een actueel beeld van onze keringen. De keringen die nu nog niet voldoen aan de normering, worden voorgedragen aan het landelijk Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) om versterkt/verbeterd te worden. Voor de tussenperiode zijn er technische en logistiek haalbare maatregelen opgenomen in onze bestrijdingsplannen. Het HWBP-programma heeft in 2022 twee trajecten (Heel en Beesel) opgeleverd en overgedragen.

4. Audit op informatie- en archiefbeheer

De Provincie Limburg houdt Interbestuurlijk Toezicht op het Waterschap Limburg met betrekking tot informatie en archiefbeheer. Jaarlijks voert het Historisch Centrum Limburg in opdracht van het Waterschap een audit uit om het AB van het waterschap te informeren over de voortgang en verbeterpunten op het gebied van informatie- en archiefbeheer. Na behandeling in het AB wordt de rapportage toegestuurd aan gedeputeerde staten van de Provincie Limburg ter verdere behandeling om te komen tot een beoordeling.

5. Waterschapsspiegel/ Waterschapspeil

Waterschapsspiegel is de overkoepelende bedrijfsvergelijking van de Nederlandse waterschappen. Deze benchmark wordt jaarlijks uitgevoerd en draagt bij aan een transparante bedrijfsvoering en zijn een middel om van elkaar te leren en te verbeteren.

Daarnaast publiceert de Unie van Waterschappen (UvW) eens in de twee jaar de rapportage Waterschapspeil voor stakeholders van het waterschap. Het AB wordt hierover door UvW geïnformeerd. De resultaten van de Waterschapsspiegel worden jaarlijks gepubliceerd op de website www.waterschapsspiegel.nl. Binnen WL vindt (nog) geen nadere analyse van de resultaten plaats. De prioriteit ligt bij het verder vormgeven van het sturen op doelrealisatie en het vormgeven van de processen voor het 'nieuwe WL'.

6. Audit Wet Politie gegevens (audit WPG)

In opdracht van Waterschap Limburg is een onderzoek uitgevoerd naar de opzet, het bestaan en de werking van beheersingsmaatregelen die de wettelijke eisen van de in de Wet Politiegegevens (Wpg) en het Besluit politiegegevens buitengewoon opsporingsambtenaren (Bpgboa) gestelde bepalingen waarborgen. In de Wpg en het Bpgboa zijn vereisten en regels opgenomen voor het verwerken van persoonsgegevens die nodig zijn om de opsporing van strafbare feiten goed te kunnen uitvoeren. De Wpg zorgt daarbij voor een evenwicht tussen de belangen die met het uitvoeren van de opsporing van strafbare feiten gemoeid zijn en het beschermen van de privacy van burgers. Om te kunnen beoordelen of dit evenwicht wordt gehandhaafd, is in artikel 33 van de Wpg bepaald dat de verwerkingsverantwoordelijke voor het verwerken van politiegegevens periodiek, door middel van het uitvoeren van audits, moet controleren of de bij of krachtens deze wet gegeven regels worden nageleefd. Een dergelijke controle moet volgens de Regeling periodieke audit politiegegevens twee jaar na inwerkingtreding van de wet en vervolgens elke vier jaar plaatsvinden. Deze controle is in de vorm van een privacy-audit uitgevoerd. De audit is gebaseerd op Richtlijn 3000D van de NOREA (Assurance-opdrachten door IT-auditors) en is opgesteld door Baker Tilly. De sectorrapportage wordt in 2024 verwacht.

7. ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) verantwoordingsrapportage 2023

Waterschap Limburg is bronhouder voor de basisregistraties grootschalige topografie (BGT) en

ondergrond (BRO). De BGT is een gedetailleerde digitale kaart van Nederland waarop gebouwen, wegen, waterlopen, terreinen en spoorlijnen zijn vastgelegd. In de BRO wordt de geologische en bodemkundige opbouw van de ondergrond vastgelegd. In beide basisregistraties worden voor heel Nederland op uniforme en gestandaardiseerde manier de topografische- en ondergrondgegevens door de bronhouders vastgelegd en aangeleverd bij de landelijke voorzieningen. Als bronhouder is het dagelijks bestuur wettelijk verantwoordelijk voor het zodanig organiseren van de inwinnings- en verwerkingsprocessen dat de duurzame kwaliteit van beide basisregistraties voldoende is geborgd binnen haar bronhoudergebied. Alle bronhouders zijn wettelijk verplicht om jaarlijks een zelfevaluatie uit te voeren volgens de ENSIA-systematiek. In de verantwoordingsrapportage zijn de stand van zaken per 31 december 2023 en de voorgenomen maatregelen 2024 opgenomen. Met deze rapportage wordt verantwoording afgelegd aan het algemeen bestuur en de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (formeel toezichthouder). De rapportage wordt ter kennisneming voorgelegd aan het algemeen bestuur in de vergadering van 8 mei 2024.

Continuïteit

De jaarrekening is opgemaakt op basis van de veronderstelling van continuïteit.

De directie van Waterschap Limburg heeft als doel om de continuïteit van haar dienstverlening te waarborgen. Hierbij worden zowel operationele als financiële aspecten in ogenschouw genomen. Jaarlijks wordt een Kadernota (inclusief meerjarenraming) opgesteld die als basis dient voor de begroting van het komende dienstjaar. Bij de voorjaars- en najaarsrapportage worden de kernprocessen en de continuïteit daarvan nauwlettend gevolgd. De financiële gevolgen worden daarbij zo goed mogelijk ingeschat en worden in de rapportages tot uitdrukking gebracht. 2023 was een redelijk jaar voor Waterschap Limburg. Het negatieve resultaat werd volledig veroorzaakt door het negatieve resultaat van Waterschapsbedrijf Limburg.

De belangrijkste kengetallen in het kader van de continuïteitsveronderstelling zijn ultimo 2023 als volgt (gebaseerd op de definitieve jaarrekening 2023 van Waterschap Limburg):

- Eigen vermogen: € 18.593.762 (2022: € 21.795.080)
- Resultaat: - € 3.201.318 (2022: - € 8.432.754)
- Werkkapitaal: - € 35.922.558 (2022: - € 14.598.914)
- Ratio werkkapitaal: -9,72% (2022: -4,10%)
- Solvabiliteit: 6,12% (2021: 5,16%)
- Liquiditeit:
  - Operationele kasstroom: - € 78.079.106 (2022: - € 67.160.952)
  - Current ratio: 0,55 (2022: 0,81)
  - Quick Ratio: 0,55 (2022: 0,81)

Ondanks dat Waterschap Limburg op de kengetallen niet goed scoort, is de continuïteit gewaarborgd door de heffing van de waterschapsbelastingen. Projecten worden uitgevoerd op grond van de beschikbare ontvangen middelen. Op basis van de meerjarenraming is onze verwachting dat Waterschap Limburg ook in de (nabije) toekomst voldoende kasstromen blijft genereren om aan haar verplichtingen te blijven voldoen.

Op grond hiervan is de directie van mening dat de continuïteit van Waterschap Limburg is gewaarborgd.

4.9 EMU-saldo

Achtergrond EMU-problematiek

In het kader van een verantwoorde ontwikkeling van de economie en het monetaire stelsel binnen de landen die deelnemen aan de EMU (Economische en Monetaire Unie), is in het Verdrag van Maastricht een aantal afspraken gemaakt. Een belangrijke afspraak is dat het EMU-tekort (lees overheidstekort) van een lidstaat niet meer mag bedragen dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Het EMU-saldo is opgebouwd uit het totaal van het Rijk, de sociale fondsen, gemeenschappelijke regelingen en de decentrale overheden.

Indien de overheden in een jaar meer uitgeven dan ontvangen (op kasbasis) is sprake van een negatieve bijdrage aan het EMU-saldo. Op basis van de geldende afspraken mochten de medeoverheden in 2023 maximaal 0,4% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) bijdragen in het maximale toegestane EMU-tekort van Nederland, zijnde 3%. Deze ruimte is in 2023 als volgt nader verdeeld over gemeenten over gemeenten, provincies en waterschappen.

Macroreferentiewaarde per bestuurslaag	2023
waarvan gemeenten	0,27%
waarvan provincies	0,08%
waarvan waterschappen	0,05%

EMU-saldo 2023

In de begroting en het jaarverslag dient het eigen EMU-saldo te worden opgenomen. De moeilijkheid is dat waterschappen, net zoals de andere decentrale overheden, een ander boekhoudstelsel gebruiken dan waarop het EMU-saldo is gebaseerd. De waterschappen hanteren het baten- en lastenstelsel, terwijl het EMU-saldo is gebaseerd op transactiestelsel (lees kasbasis). De informatie ten behoeve van het EMU-saldo moet dan ook een vertaalslag ondergaan.

Verder geldt dat bij de waterschappen de investeringen (inclusief de bijdrage van het HWBP) grote invloed hebben op het EMU-saldo, zeker omdat zij gemiddeld over alle waterschappen gezien een factor 3 groter zijn dan de jaarlijkse afschrijvingen. Omdat het investeringsvolume van de waterschappen aanzienlijk is, hebben de waterschappen per definitie een EMU-tekort.

Over 2023 is sprake van een EMU-tekort van afgerond € 37.698.000.

De berekening van het EMU-saldo van 2023 is opgenomen in bijlage I, waar tevens de realisatie versus gewijzigde begroting wordt toegelicht.

4.10 Topinkomens

Voor de toelichting op de topinkomens wordt verwezen naar paragraaf 10.4.

4.11 Openbaarheidsparagraaf

De Wet open overheid (Woo) is 1 mei 2022 in werking getreden ter vervanging van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Met deze op grond van de Woo verplichte openbaarheidsparagraaf wordt verantwoording afgelegd over de uitvoering van de Woo in het verslagjaar 2023. Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar zeven thema's.

1. De actieve openbaarmakingsplicht voor de zeventien verplichte categorieën documenten

De Woo verplicht overheden om - gefaseerd - actief documenten uit zeventien informatie categorieën te publiceren. Verwachting was deze verplichting in 2023 zou ingaan. Gezien de vele verduidelijkingsvragen m.b.t. de afbakening van verschillende informatie categorieën is de verplichting gepauzeerd. In de loop van 2024 maakt het ministerie van Binnenlandse Zaken een nieuwe fasering bekend. In onderstaande tabel wordt weergegeven welke documenten het waterschap publiceerde in 2023 via de verschillende platforms en de landelijke Woo-index.

We volgen de landelijke lijn rondom het gefaseerd implementeren van de informatie categorieën.

Nr.	Wetsartikel	Verkorte naam informatiecategorie	Aantal documenten WL	Platform van publicatie
1	3.3 1a	Wetten en algemeen verbindende voorschriften	12	Wetten en algemeen verbindende voorschriften worden openbaar gemaakt op Overheid.nl
2	3.3 1b	Overige besluiten van algemene strekking	10	officielebekendmakingen.nl
3	3.3 1c	Ontwerpen van wet- en regelgeving met adviesaanvraag	-	officielebekendmakingen.nl
4	3.3 1d	Organisatie en werkwijze	Deze informatie is gepubliceerd in het register van overheidsorganisaties (organisaties.overheid.nl). Overige informatie via de website Waterschaplimburg.nl	
5	3.3 1e	Bereikbaarheidsgegevens	Deze informatie is gepubliceerd in het register van overheidsorganisaties (organisaties.overheid.nl). Overige informatie via de website Waterschaplimburg.nl	
6	3.3 2a	Bij vertegenwoordigende organen ingekomen stukken	29	Bij AB ingekomen stukken worden gepubliceerd op waterschaplimburg.bestuurlijkeinformatie.nl/
7	3.3 2b	Vergaderstukken Staten-Generaal	N.v.t.	N.v.t.
8	3.3 2c	Vergaderstukken decentrale overheden	358	Vergaderstukken en verslagen van AB-vergaderingen worden gepubliceerd op waterschaplimburg.bestuurlijkeinformatie.nl/
9	3.3 2d	Agenda's en besluitenlijsten bestuurscolleges	48	Agenda en besluitenlijsten van DB-vergaderingen worden gepubliceerd op waterschaplimburg.bestuurlijkeinformatie.nl/

Nr.	Wetsartikel	Verkorte naam informatiecategorie	Aantal documenten WL	Platform van publicatie
10	3.3 2e	Adviezen	-	-
11	3.3 2f	Convenanten	-	-
12	3.3 2g	Jaarplannen en jaarverslagen	27	De besproken documenten in het AB zijn gepubliceerd op waterschaplimburg.bestuurlijkeinformatie.nl/ . De vastgestelde jaarplannen en jaarverslagen zijn gepubliceerd op onze website: www.waterschaplimburg.nl/overons/feiten-cijfers/begrotingen-0/
13	3.3 2h	Subsidieverplichtingen anders dan met beschikking	N.v.t.	N.v.t.
14	3.3 2i	Woo-verzoeken en -besluiten	513	Woo-besluiten worden vanaf december 2023 gepubliceerd op: Open.waterschaplimburg.nl
15	3.3 2j	Onderzoeksrapporten	Deze stukken zijn onderdeel van categorie 3,3 2d (Agenda's en besluitenlijsten bestuurscolleges).	
16	3.3 2k	Beschikkingen	175	In officiële bekendmakingen.nl zijn gepubliceerd: 175 vergunningen met meerdere belanghebbenden.
17	3.3 2l	Klachtoordelen	0	Klachtoordelen worden gepubliceerd op: Open.waterschaplimburg.nl

Lijst verkorte namen Woo-informatie categorieën vastgesteld op 17 juli 2023 door landelijke Stuurgroep PLOOI. [Verkorte namen Woo-informatie categorieën beschikbaar | Nieuwsbericht | Open Overheid \(open-overheid.nl\)](#)

2. De inspanningsverplichting tot openbaarmaking voor andere documenten dan de zeventien onder punt 1 vermelde categorieën;

In 2023 zijn geen documenten gepubliceerd op basis van de inspanningsverplichting.

3. De passieve openbaarmaking;

In 2023 zijn 21 Woo verzoeken gedaan. Hierbij zijn 513 documenten openbaar gemaakt.

4. De informatiehuishouding

De informatiehuishouding is in 2023 verder te verbeterd door:

- Doorontwikkeling zaaksysteem inclusief anonimiseringssoftware en digitaal ondertekenen;
- Aanstellen gegevensverwerker t.b.v. de Woo;
- Realisatie publicatieplatform t.b.v. de actieve openbaarmaking Woo;
- Door ontwikkelen project digitale dienstverlening.

5. De aanstelling en het in dienst hebben van een Woo-contactpersoon

Het waterschap beschikte heel 2023 over een Woo-contactpersoon.

6. Eventuele andere activiteiten om de Woo te implementeren

Ten behoeve van de implementatie van de Woo is actief kennis gedeeld met andere waterschappen en collega-overheden. Vanuit het waterschap werkten we mee aan de verduidelijking van de werkdefinitie voor de informatiecategorieën in het BZK-Programma Open Overheid.

Daarnaast is stapsgewijs de interne organisatie geïnformeerd. Op Intranet wordt periodiek organisatie-breed geïnformeerd over de Woo en is er een Sharepointgroep opgericht.

7. Besteding subsidie

De rijksoverheid stelt incidentele en structurele middelen beschikbaar om de Woo te implementeren en om de extra uitvoeringskosten als gevolg van de Woo te dekken. In 2023 heeft het waterschap in totaal € 209.183 aan middelen ontvangen.

De middelen zijn in 2023 als volgt ingezet:

- *Formatie management Woo*
Medewerkers zijn aangewezen en/of aangesteld die structureel werkzaamheden verrichten ten behoeve van de uitvoering van de Woo. Daarnaast maken we gebruik van externe expertise.
- *Beheer en onderhoud*
Ten behoeve van de actieve en passieve bekendmaking en de verbetering van de informatiehuishouding zijn diverse systemen aangeschaft, ingericht en/of opgezet.
- *Extra kwaliteitsmanagement*
Het extra kwaliteitsmanagement zit in het uitvoeren van interne controles en creëren bewustwording en daarmee in opleidingen en trainingen
- *Actief openbaar te maken documenten*
Structurele activiteiten om de (werk)processen te onderzoeken en waar nodig te verbeteren om de informatiehuishouding op orde te krijgen. Denk hierbij aan optimalisatie van beleid en procedures.

5 Waterschapsbedrijf Limburg

Relatie

Waterschap Limburg maakt voor de uitvoering van het zuiveringsbeheer gebruik van de diensten van de Gemeenschappelijk Regeling Waterschapsbedrijf Limburg (WBL) te Roermond. Het WBL is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie waarvan de wettelijk kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Waterschapsbedrijf Limburg'. In de vergadering van het algemeen bestuur van 13 september 2017 is besloten Waterschapsbedrijf Limburg in zijn huidige vorm als openbaar lichaam onder de gemeenschappelijke regeling voort te zetten.

Begroting

De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling Waterschapsbedrijf Limburg is gebaseerd op de vastgestelde begroting 2023 van het samenwerkingsverband waarmee de bijdrage vervolgens voor een jaar vast ligt. De begrote bijdrage voor het WBL is in 2023 overeenkomstig de hiervoor bedoelde begroting uitbetaald.

Reservepositie / vreemd vermogen

Het WBL heeft over 2023 een negatief resultaat behaald van afgerond € 3.718.000.

De algemene reserve van het WBL bedraagt per 31 december 2023 (voor resultaatsbestemming) € 0 (2022 was ook € 0).

Het vreemd vermogen bedraagt per 31 december 2023 € 271.758.000 (2022 was € 273.084.000).

6 Belastingssamenwerking Gemeenten en Waterschappen

Relatie

Waterschap Limburg maakt voor de uitvoering van de belastingheffing gebruik van de diensten van de Gemeenschappelijke Regeling Belastingssamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW) te Roermond, opgericht 1 april 2011. Het is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie, waarvan de wettelijk kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Belastingssamenwerking Gemeenten en Waterschappen' (GR BsGW). De BsGW zorgt voor het volledig, tijdig, rechtmatig, juist en doelmatig heffen en innen van de lokale belastingen van de deelnemers (totaal 30).

Begroting

De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling Belastingssamenwerking Gemeenten en Waterschappen is gebaseerd op de vastgestelde begroting 2023 inclusief de 1^e begrotingswijziging 2023 van het samenwerkingsverband waarmee de bijdrage vervolgens voor een jaar vast ligt. De begrote bijdrage voor de BsGW is in 2023 overeenkomstig de hiervoor bedoelde begroting uitbetaald.

Reservepositie / vreemd vermogen

De BsGW heeft over 2023 een negatief resultaat behaald van afgerond € 1.293.000.

De algemene reserve van de BsGW bedraagt per 31 december 2023 (voor resultaatsbestemming) € 2.498.000 negatief (2022 was € 1.190.000 positief).

Het vreemd vermogen bedraagt per 31 december 2023 € 11.816.000 (2022 was € 8.244.000).

Deel II Jaarrekening

2023

waterschap
limburg

7 Balans met toelichting

In dit hoofdstuk wordt de balans 2023 weergegeven met een toelichting op de individuele balansposten.

De balansindeling is opgesteld volgens de BBVW, waarbij het nog te bestemmen resultaat 2023 onderdeel uitmaakt van het eigen vermogen. Bij de vaststelling van de jaarrekening neemt het algemeen bestuur een besluit ter dekking of bestemming van dit resultaat.

7.1 Balans

ACTIVA	Eindbalans 31-12-2022	Eindbalans 31-12-2023	PASSIVA	Eindbalans 31-12-2022	Eindbalans 31-12-2023
Immateriële vaste activa	96.893.244	109.272.468	* <i>Algemene reserves</i>	5.056.128	0
Materiële vaste activa	198.356.241	215.542.508	* <i>Bestemminsreserves tariefsegalisatie</i>	16.959.389	14.793.519
Financiële vaste activa	354.529	976.529	* <i>Overige bestemmings- reserves</i>	8.212.318	7.001.561
			* <i>Nog te bestemmen resultaat</i>	-8.432.754	-3.201.318
			Eigen vermogen	21.795.081	18.593.762
			Voorzieningen	27.034.234	23.216.016
			Vaste schulden	232.175.785	248.059.169
Vaste activa	295.604.014	325.791.505	Vaste passiva	281.005.100	289.868.947
Liquide middelen	34.751.036	8.306.081	Netto vlottende schulden	21.636.350	25.562.586
Kortlopende vorderingen	3.173.150	12.030.765	Overlopende passiva	53.236.366	54.098.693
Overlopende activa	22.349.616	23.401.875			
Vlottende activa	60.273.802	43.738.721	Vlottende passiva	74.872.716	79.661.279
TOTAAL ACTIVA	355.877.816	369.530.226	TOTAAL PASSIVA	355.877.816	369.530.226

7.2 Indeling en waardering balansposten

Onderstaand wordt de indeling en waardering per balanspost toegelicht.

Vaste activa

Indeling	Immateriële, materiële en financiële vaste activa. De mutaties in de vaste activa zijn opgenomen in bijlage A.
Waardering	Verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs en indien van toepassing duurzame waardeverminderingen. Ontvangen subsidies, bijdragen van derden en de afschrijvingen worden hierop in mindering gebracht.

In het verslagjaar is de afschrijvingsmethode ongewijzigd gebleven. De afschrijvingen worden op lineaire basis, volgens de verwachte levensduur, berekend. Het eerste jaar worden de afschrijvingen voor een half jaar meegenomen.

De afschrijvingstermijnen die in het verslagjaar voor nieuwe investeringen worden gehanteerd kunnen schematisch als volgt worden weergegeven.

Activa	Afschrijvingstermijn
Gebouwen	30 jaar
Waterstaatkundige werken	30 jaar
Vervoermiddelen / Inventaris	≤ 10 jaar
Automatisering	5 jaar
Immateriële activa	≤ 10 jaar

Op grond wordt afgeschreven indien dit onderdeel uitmaakt van een waterstaatkundig werk. Indien gronden worden aangekocht om strategische redenen wordt hierop niet afgeschreven tot het moment dat ze (eventueel) onderdeel gaan uitmaken van een waterstaatkundig werk.

Op gronden waarop installaties of gebouwen zijn gelegen wordt niet afgeschreven.

Vlottende activa

Indeling	Voorraden, uitzettingen met een looptijd korter dan een jaar, liquide middelen, kortlopende vorderingen, effecten en overlopende activa ('nog te ontvangen' en 'vooruitbetaalde' bedragen).
Waardering	Verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs en indien van toepassing duurzame waardeverminderingen.

Vaste passiva

Indeling	Eigen vermogen (algemene reserves, bestemmingsreserves en exploitatieresultaat sluitpost van activa/passiva en kosten/opbrengsten), voorzieningen en vaste schulden (vaste geldleningen en waarborgsommen). De mutaties in de vaste passiva zijn opgenomen in bijlage B, eigen vermogen en voorzieningen, en bijlage C, vaste geldleningen.
----------	---

Waardering Voorzieningen en vaste schulden: nominale waarde. Behoudens de voorziening voor pensioen- en uitkeringsverplichtingen die op actuariële waarde wordt gewaardeerd.

Flottende passiva

Indeling Netto flottende schulden (kasgeldleningen, negatieve bank- en giroaldi, schulden aan leveranciers en schulden in verband met te betalen belastingen, sociale- en pensioenpremies) en overlopende passiva ('nog te betalen' en 'vooruit ontvangen' bedragen).

Waardering Nominale waarde.

7.3 Vaste activa

Onder de vaste activa worden afzonderlijk opgenomen de immateriële, de materiële en de financiële vaste activa.

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	Eindbalans 31-12-2023
Immateriële vaste activa	96.893.244	109.272.468
Materiële vaste activa	198.356.241	215.542.508
Financiële vaste activa	354.529	976.529
Vaste activa	295.604.014	325.791.505

Immateriële en materiële vaste activa

In bijlage A worden immateriële en materiële vaste activa nader gerubriceerd.

In de investeringslijst, bijlage J, worden de uitgaven en inkomsten 2023 per project weergegeven. De afwijkingen tussen de bijgestelde raming en realisatie worden per programma in hoofdstuk 3 toegelicht.

Financiële vaste activa

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	+	-/-	Eindbalans 31-12-2023
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	354.129	-	-	354.129
Verdygo B.V.	400		-	400
Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)	-	622.000	-	622.000
Financiële vaste activa	354.529	622.000	-	976.529

Nederlandse Waterschapsbank N.V.

De deelname per 31 december 2023 bij de Nederlandse Waterschapsbank NV is als volgt gespecificeerd:

1.737	Aandelen A ad € 115 nominaal; 100% gestort	€	199.755
129	Aandelen A ad € 115 nominaal; 100% gestort	-	29.670
153	Aandelen B ad € 460 nominaal; 26% gestort	-	18.299
99	Aandelen A ad € 113,45; nominale waarde 100%	-	11.231
436	Aandelen A ad € 180,30; nominale waarde 159%	-	78.611
146	Aandelen B ad € 453,78, waarop gestort 25%	-	16.563
		€	<u>354.129</u>

Volgens de systematiek van de netto vermogenswaarde vertegenwoordigen de aandelen op basis van de jaarcijfers 2023 van de NWB bank een waarde van € 87.667.352, zijnde de huidige waardering van € 354.129 en een stille reserve van € 87.313.223.

Verdygo B.V.

In 2016 hebben de beide fusie-waterschappen elk 1% van het geplaatste aandelenkapitaal van € 20.000 in Verdygo B.V. om niet ontvangen. Deze vertegenwoordigen derhalve een waarde van 2 x € 200, totaal € 400.

Slibverwerking Noord-Brabant

Op 8 maart 2023 heeft het Algemeen Bestuur van Waterschap Limburg (WL) besloten om in plaats van het Waterschapsbedrijf Limburg (WBL) toe te treden tot de Slibverwerking Noord Brabant (SNB) en met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2023 aandeelhouder van SNB te worden. WL heeft 14 % van de aandelen in SNB. Voor een nadere toelichting op de SNB wordt verwezen naar paragraaf 4.7, verbonden partijen.

7.4 Vlottende activa

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	Eindbalans 31-12-2023
Liquide middelen	34.751.036	8.306.081
Kortlopende vorderingen	3.173.150	12.030.765
Overlopende activa	22.349.616	23.401.875
Vlottende activa	60.273.802	43.738.721

De vlottende activa zijn direct opeisbaar tenzij anders vermeld. Er wordt geen risico op oninbaarheid ingeschat met uitzondering bij de vorderingen op belastingdebiteuren. Dit is bij deze post toegelicht.

7.4.1 Liquide middelen

Onder de liquide middelen worden de creditposities van het waterschap bij banken, het Rijk (als gevolg van het Schatkistbankieren) en het bedrag in kas verantwoord:

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	Eindbalans 31-12-2023
Kas	723	239
Positieve rekening-courantverhouding met 's Rijk schatkist	34.750.000	8.300.000
Overige bank- en girotegoeden	313	5.842
Liquide middelen	34.751.036	8.306.081

Onderstaand is de hoogte en benutting van drempelbedrag over het verloop van het Schatkistbankieren in 2023 weergegeven.

2023	benutting van het drempelbedrag	drempelbedrag
1e kwartaal	182.450	4.097.124
2e kwartaal	1.929.635	4.097.124
3e kwartaal	670.898	4.097.124
4e kwartaal	1.190.871	4.097.124

7.4.2 Kortlopende vorderingen

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	Eindbalans 31-12-2023
Vorderingen op belastingdebiteuren	678.046	3.176.686
Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen	1.878.871	6.824.086
Overige vorderingen	616.233	2.029.993
Kortlopende vorderingen	3.173.150	12.030.765

Vorderingen op belastingdebiteuren

De stand van de belastingdebiteuren per 31 december 2022 en 31 december 2023 kan als volgt worden weergegeven:

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	Eindbalans 31-12-2023
Belastingdebiteuren 2018		
Openstaande belastingdebiteuren	-20.547	0
Belastingdebiteuren 2019		
Openstaande belastingdebiteuren	154.601	968
Voorziening oninbare belastingdebiteuren	-104.283	0
Voorziening kwijtschelding belastingdebiteuren	-47.591	0
Belastingdebiteuren 2020		
Openstaande belastingdebiteuren	586.168	316.654
Voorziening oninbare belastingdebiteuren	-182.566	-149.410
Voorziening kwijtschelding belastingdebiteuren	-404.840	-146.764
Belastingdebiteuren 2021		
Openstaande belastingdebiteuren	1.183.489	610.454
Voorziening oninbare belastingdebiteuren	-447.542	-384.692
Voorziening kwijtschelding belastingdebiteuren	-720.520	-100.161
Belastingdebiteuren 2022		
Openstaande belastingdebiteuren	2.687.834	1.125.925
Voorziening oninbare belastingdebiteuren	-744.660	-629.558
Voorziening kwijtschelding belastingdebiteuren	-1.261.497	-402.834
Belastingdebiteuren 2023		
	Mutaties 2023	
Opgelegde / nog op te leggen aanslagen	197.654.374	
Betalingen aanslagen	-186.408.270	
Gerealiseerde oninbaarheid	-107.940	
Gerealiseerde kwijtschelding	-6.080.709	
Openstaande belastingdebiteuren		5.057.455
Voorziening oninbare belastingdebiteuren		-1.272.060
Voorziening kwijtschelding belastingdebiteuren		-849.291
Vorderingen op belastingdebiteuren	678.046	3.176.686

Gedurende het verslagjaar heeft de BsGW de afwikkeling van openstaande vorderingen van zowel het huidige als de oude jaren ter hand genomen. De openstaande vorderingen zijn beoordeeld en voorzien van een goedkeurende controleverklaring door RSM accountants.

Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen

Het saldo per 31 december kan worden gerubriceerd in subsidies en bijdragen gerelateerd aan investeringsprojecten en aan de exploitatie:

- **Investeringsprojecten**
Van de provincie wordt nog € 3.418.239 ontvangen en heeft betrekking op het project Loobeek en bijdrage IBRAHYM.
Van diverse gemeenten wordt nog € 2.829.386 ontvangen. De bijdragen hebben betrekking op het project Loobeek, Vloedgraaf. Evenals regenwaterbuffers Kruisdonk en Huilbeek. En project Arcen in het kader van het hoogwaterbeschermingsprogramma. Verder wordt nog een bijdrage in de kosten voor het verwijderen van explosieven in diverse projecten ontvangen.
Van Rijkswaterstaat wordt nog € 279.121 en heeft betrekking op het project Molenbeek Lottum.
- **Exploitatie**
De bijdragen op exploitatiekosten € 297.340 hebben betrekking op de basisregistratie kadaster, waterakkoord Molenbeek 2022, solidariteitsbijdrage 2023 betreffende beverrat en muskusrattenbestrijding en bijdrage betreffende kwartiermakersfase zuid maasoevers.

Deze vorderingen zijn in het 1^e kwartaal 2024 afgenomen tot € 5.653.876.

Overige vorderingen

Betreft vooral vorderingen in de salariskosten van enkele gedetacheerde medewerkers en enkele openstaande dwangsommen en pacht.

Tenslotte betreft dit de voor WBL de verrekening zuiveringsslib, huisvestingskosten, toets redeneerlijn en schone maaswaterketen.

Deze vorderingen zijn in het 1^e kwartaal 2024 afgenomen tot € 388.426.

7.4.3 Overlopende activa

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	Eindbalans 31-12-2023
Nog te ontvangen bedragen	21.882.210	21.462.130
Vooruitbetaalde bedragen	467.406	1.939.745
Overlopende activa	22.349.616	23.401.875

Nog te ontvangen bedragen

Nog te ontvangen van	Eindbalans 31-12-2022	+	-/-	Eindbalans 31-12-2023
Rijk	19.124.387	18.001.123	17.606.109	19.519.400
Provincie	2.181.253	1.660.292	2.731.417	1.110.128
Overige openbare lichamen	209.841	334.050	209.841	334.050
Overigen	366.729	598.862	467.039	498.551
Totaal nog te ontvangen bedragen	21.882.210	20.594.327	21.014.406	21.462.130

De Rijksbijdrage per 31 december heeft betrekking op:

✓ Prioritaire dijkversterking	€	4.086.642
✓ HWBP projecten	€	13.434.093
✓ de vergoeding in het kader van de wet tegemoetkoming schade bij rampen (Wts) in verband met de watercrisis 2021 in Limburg	€	1.975.725
✓ Kinderopvangtoeslagenaffaire (KOTA)	€	5.300
✓ Slibverwerking Noord-Brabant	€	17.640

De provinciale bijdrage per 31 december heeft betrekking op:

✓ Interreg subsidie	€	1.110.128
---------------------	---	-----------

Het saldo van de overige openbare lichamen per 31 december betreft:

✓ Waterschap AA en Maas bijdrag waterakkoord	€	100.000
✓ Door te belasten huisvestingskosten naar WBL	€	234.050

Het saldo van de overige nog te ontvangen bedragen per 31 december betreft:

✓ Afrekening Het Waterschapshuis	€	115.514
✓ Afrekening Het Gegevenshuis	€	5.384
✓ Energieafrekening 2023 diverse gemalen	€	17.701
✓ Rente 4 ^e kwartaal rekening-courant Schatkistbankieren	€	41.338
✓ UWV WAZO uitkering medewerkers	€	5.165
✓ Nog te ontvangen creditnota inzake inhuur	€	10.072
✓ Naheffing LH december 2022	€	40.255
✓ Afrekening SNB	€	263.122

Vooruitbetaalde bedragen

Het saldo per 31 december betreft facturen die in 2023 of eerder zijn ontvangen en verwerkt in de administratie, terwijl de kosten betrekking hebben op de exploitatie 2024, 2025, 2026 en 2027.

De vooruitbetaalde bedragen hebben betrekking op training, lease- en abonnementskosten evenals onderhouds-/prolongatiecontracten in het kader van automatisering (met name licenties).

7.5 Vaste passiva

7.5.1 Eigen vermogen

Het eigen vermogen van het waterschap is te onderscheiden naar algemene reserves, bestemmingsreserves en het resultaat.

Reserves kunnen worden omschreven als vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en vanuit bedrijfseconomisch en bestuurlijk oogpunt vrij inzetbaar zijn. Op grond van de BBVW moeten de vorming, voeding, onttrekking en opheffing van reserves plaatsvinden bij de resultaatsbestemming. Het ten laste van de exploitatie vormen van reserves is dan ook niet toegestaan. De vaststelling van de noodzakelijke omvang van de reserves (inclusief alle mutaties) is een bevoegdheid van het algemeen bestuur. In de BBVW worden de reserves onderscheiden in de algemene reserve, bestemmingsreserves voor tariefseglisatie en overige bestemmingsreserves.

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	Eindbalans 31-12-2023
Algemene reserves	5.056.128	0
Bestemmingsreserves	25.171.707	21.795.080
Nog te bestemmen resultaat	-8.432.754	-3.201.318
Eigen Vermogen	21.795.081	18.593.762

Onderstaand wordt per reserve het saldo aan het begin en einde van het verslagjaar, inclusief de vermeerderingen en verminderingen weergegeven. Vervolgens wordt per reserve het doel en de mutatie in het verslagjaar nader toegelicht.

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	+	-/-	Eindbalans 31-12-2023
Algemene reserve watersysteembeheer en zuiveringsbeheer	5.056.128		5.056.128	0
Algemene reserves	5.056.128	-	5.056.128	0

Algemene reserve watersysteembeheer en zuiveringsbeheer

- Doel** Bufferreserve voor het waterschap voor zowel de taken die voortvloeien uit het watersysteembeheer als het zuiveringsbeheer.
- Omvang** Het niveau van deze reserve is in 2022 gelijkgeschakeld aan het risicoprofiel van het waterschap en bepaald op het niveau van de algemene reserve per ultimo van het verslagjaar.
- Mutatie** Onttrekking € 5.056.128.

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	+	-/-	Eindbalans 31-12-2023
Bestemmingsreserve voor tariefseglisatie				
* Egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten watersysteemheffing	16.959.390	3.308.661	5.474.532	14.793.519
* Egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing	0	5.474.532	5.474.532	0
Overige bestemmingsreserves				
* Riooloverstorten	3.491.749	-	133.000	3.358.749
* Stimulering verbetering watersystemen; overstortregeling	257.922	-	-	257.922
* Subsidie afkoppelen regenwater	849.695	400.000	377.221	872.474
* Risicovolle beplanting waterkering / achterstallig onderhoud	303.016	-	-	303.016
* Waterkwaliteit / Nieuw Limburgs Peil Next Generation	310.713	-	-	310.713
* IBRAHYM waterkwaliteitsmodellering	69.000	-	-	69.000
* Netcentrisch werken	45.988	-	-	45.988
* Stimulering klimaatadaptieve peilgestuurde drainage	88.767	-	-	88.767
* Assetmanagement watersysteem	359.596	-	330.989	28.607
* Lectoraat bodem	55.976	-	44.408	11.568
* Project meten met nitraatstrips	43.104	-	-	43.104
* LIVES	106.667	14.604	-	121.271
* Stimuleringsregeling landbouw	600.000	-	44.344	555.656
* Organisatieontwikkeling	115.337	-	76.468	38.869
* Onderhoudscontracten	1.351.787	-	609.942	741.845
* Restpunten Ooijen Wanssum	163.000	-	8.988	154.012
Algemene reserves en bestemmingsreserves	25.171.707	9.197.797	12.574.424	21.795.080

Een bestemmingsreserve is een door het algemeen bestuur geormerkte reserve.

Bestemmingsreserves dienen zoveel mogelijk beperkt te blijven tot concreet en binnen afzienbare tijd te realiseren bestemmingen met een van tevoren afgesproken omvang.

Zodra de maximale omvang van de bestemmingsreserves is bereikt, dienen toevoegingen achterwege te blijven. Nadat de bestemming is gerealiseerd, wordt de reserve opgeheven en een eventueel restant toegevoegd aan de bestemmingsreserves voor tariefseglisatie. In de praktijk gebeurt dit bij de resultaatsbestemming behorende bij de jaarrekening.

Egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten watersysteemheffing

Doel Voorkomen van ongewenste fluctuaties in de belastingopbrengst van de watersysteemheffing.

Omvang Niet van toepassing.

Mutatie Toevoeging conform resultaatsbestemming jaarrekening 2022 € 3.308.662. Om de negatieve reserve 'egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing' tijdelijk aan te vullen is € 5.474.532 onttrokken en overgeheveld naar deze reserve.

Egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing

- Doel Voorkomen van ongewenste fluctuaties in de belastingopbrengst van de zuiveringsheffing.
- Omvang Niet van toepassing
- Mutatie Onttrekking conform resultaatsbestemming jaarrekening 2022 € 5.474.532.
Vanwege deze onttrekking ontstaat een negatieve reserve. Ter voorkoming van een negatieve reserve wordt tijdelijk het saldo aangevuld tot nul, door middel van overheveling vanuit de 'egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten watersysteemheffing'.

Bestemmingsreserve riool overstorten (voormalig WRO)

- Doel Bevorderen van gemeentelijke projecten die als doel hebben de belasting van afvalwater op het huidige oppervlaktewater- en zuiveringssysteem terug te brengen.
- Omvang Maximaal € 3.541.749.
- Mutatie Onttrokken conform resultaatsbestemming jaarrekening 2022 € 133.000.

Bestemmingsreserve stimulering verbetering watersystemen; overstortregeling (voormalig WPM)

- Doel Stimuleren gemeenten tot aanpak van de gemeentelijke overstorten die lozen op het watersysteem.
- Omvang Maximaal € 1.540.081.
- Mutatie Geen

Om aan alle openstaande verplichtingen te kunnen voldoen is een restant van € 74.222 voldoende. Derhalve kan van deze reserve € 183.700 vrij vallen.

Bestemmingsreserve subsidie afkoppelen regenwater

- Doel Stimuleren van woningeigenaren om de regenwaterafvoer af te koppelen van het riool. Water dat schoon is hoeft niet behandeld te worden op een zuiveringsinstallatie, met het oog van kostenbesparing.
- Omvang € 2.150.000. Daarnaast draagt de provincie eveneens € 2.150.000 bij voor het afkoppelen regenwater.
- Mutatie Onttrekking conform resultaatsbestemming jaarrekening 2022 € 377.221 en toevoeging conform resultaatsbestemming jaarrekening 2022 € 400.000.

Bestemmingsreserve risicovolle beplanting waterkering/ achterstallig onderhoud

- Doel Het verwijderen van risicovolle beplantingen op waterkeringen.
- Omvang Maximaal € 349.980.
- Mutatie Geen.

Bestemmingsreserve waterkwaliteit / Nieuw Limburgs Peil Next Generation

- Doel Integrale, gebiedsgerichte analyse en aanpak van knelpunten op het vlak van waterkwaliteit, waterkwantiteit, ruimtegebruik en grondgebruik. Het accent ligt hierbij op het oppervlaktewater- en grondwaterkwaliteit.
- Omvang Maximaal € 325.000.
- Mutatie Geen

Bestemmingsreserve IBRAHYM waterkwaliteitsmodellering

Doel Het huidige modelinstrumentarium moet geschikt gemaakt worden voor toepassing toestand beschrijven, effectvoorspelling maatregelen in IBRAHYM ten behoeve van de waterkwaliteitsmodellering.

Omvang Maximaal € 69.000.

Mutatie Geen.

Bestemmingsreserve netcentrisch werken

Doel Opzetten en implementeren van netcentrisch werken.

Omvang Maximaal € 112.000.

Mutatie Geen.

Er komen geen mutaties meer op deze reserve waardoor deze kan worden opgeheven het saldo van de reserve kan vrij vallen.

Bestemmingsreserve stimulering klimaatadaptieve peilgestuurde drainages

Doel Stimulering ombouw van traditionele drainage naar peilgestuurde drainage.

Omvang Maximaal € 103.311.

Mutatie Geen

Bestemmingsreserve assetmanagement watersysteem

Doel De reserve heeft ten doel om een buffer te vormen voor de (eerste) kosten voor de uitvoering van het assetmanagement in het watersysteem. Assetmanagement betreft het verantwoord beheer van waterschapseigendommen rondom de openbare waterlichamen waar het waterschap een verantwoordelijkheid heeft als eigenaar. Het betreft onder andere onderhoudspaden, buffers, retentiebekkens, vistrappen, boerenstuwen en passieve kunstwerken.

Omvang € 2.137.086.

Mutatie Onttrekking conform resultaatsbestemming jaarrekening 2022 € 330.989.

Er komen geen mutaties meer op deze reserve waardoor deze kan worden opgeheven het saldo van de reserve kan vrij vallen.

Bestemmingsreserve Lectoraat bodem

Doel Realisatie van de doelen van het 'lectoraat bodem' (samenwerking tussen HAS-Venlo en het waterschap), zoals verwoord in het Lectoraatplan 'een gezonde plant op een vitale, duurzame bodem' en het uitvoeren van praktijkproeven en implementeren van teelt technische maatregelen.

Omvang € 150.000.

Mutatie Onttrekking conform resultaatsbestemming jaarrekening 2022 € 44.408.

Bestemmingsreserve project meten met nitraatstrips

Doel Terugdringen van nutriënten in landelijk gebied.

Omvang € 84.960.

Mutatie Geen

Er komen geen mutaties meer op deze reserve waardoor deze kan worden opgeheven het saldo van de reserve kan vrij vallen.

Bestemmingsreserve LIVES

Doel De oevers van de Maas en de zijrivieren / beken op een grensoverschrijdende manier effectief schoon maken en schoon houden.

Omvang € 188.290.

Mutatie Toevoeging conform resultaatsbestemming jaarrekening 2022 € 14.604.

Er komen geen mutaties meer op deze reserve waardoor deze kan worden opgeheven het saldo van de reserve kan vrij vallen.

Bestemmingsreserve Stimuleringsregeling landbouw

Doel Het vasthouden van water op de plateaus en hellingen in het heuvelland, door het infiltreren van water in de bodem en het remmen van oppervlakkige afstroming.

Omvang In 2019, 2020 en 2021 is budget beschikbaar gesteld. Omdat in 2019 geen uitgaven hebben plaatsgevonden is een bestemmingsreserve ingesteld, conform resultaatsbestemming jaarrekening 2019. De budgetoverschotten 2020 en 2021 zijn eveneens toegevoegd aan deze bestemmingsreserve

Mutatie Onttrekking conform resultaatsbestemming jaarrekening 2022 € 44.344.

Bestemmingsreserve organisatieontwikkeling

Doel Ontwikkelen en versterken van de innovatie en uitvoeringskracht van WL, einddatum 2022.

Omvang € 387.100.

Mutatie Onttrekking conform resultaatsbestemming jaarrekening 2022 € 76.468.

Er komen geen mutaties meer op deze reserve waardoor deze kan worden opgeheven. Het saldo van de reserve kan vrij vallen.

Bestemmingsreserve onderhoudscontracten

Doel Op een verantwoorde wijze uitvoering geven aan het onderhoudsbeleid van Waterschap Limburg.

Omvang € 1.393.580.

Mutatie Onttrekking conform resultaatsbestemming jaarrekening 2022 € 609.942.

Bestemmingsreserve Restpunten Ooijen-Wanssum

Doel Uitvoeren restpunten gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum.

Omvang € 163.000.

Mutatie Toevoeging conform resultaatsbestemming jaarrekening 2022 € 8.988.

In onderstaand overzicht wordt het saldo van de algemene reserves en bestemmingsreserves per 31 december weergegeven exclusief en inclusief de voorgestelde resultaatsbestemming 2023.

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2023	Dekking / bestemming resultaat 2023	Stand na dekking resultaat 2023
Algemene reserves	0		0
Bestemmingsreserve voor tariefseglisatie			
* Egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten watersysteemheffing	14.793.519	-5.403.153	9.390.366
* Egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing	0	91.460	91.460
Overige bestemmingsreserves			
* Riooloverstorten	3.358.749		3.358.749
* Stimulering verbetering watersystemen; overstortregeling	257.922	-183.700	74.222
* Subsidie afkoppelen regenwater	872.474	394.522	1.266.996
* Risicovolle beplanting waterkering / achterstallig onderhoud	303.016	-90.153	212.863
* Waterkwaliteit / Nieuw Limburgs Peil Next Generation	310.713	-	310.713
* IBRAHYM waterkwaliteitsmodellering	69.000	-	69.000
* Netcentrisch werken	45.988	-45.988	0
* Stimulering klimaatadaptieve peilgestuurde drainage	88.767	-	88.767
* Assetmanagement watersysteem	28.607	-28.607	0
* Lectoraat bodem	11.568		11.568
* Project meten met nitraatstrips	43.104	-43.104	0
* LIVES	121.271	-121.271	0
* Stimuleringsregeling landbouw	555.656	-68.055	487.601
* Organisatieontwikkeling	38.869	-38.869	0
* Onderhoudscontracten	741.845	-254.858	486.987
* Restpunten Ooijen Wanssum	154.012	-69.142	84.870
* Personeelskosten & Inhuur NPLG	0	300.000	300.000
* Integratie WL / WBL	0	2.359.600	2.359.600
Algemene reserves en bestemmingsreserves	21.795.080	-3.201.318	18.593.762

Het doel en de omvang van de bestemmingsreserves 'Personeelskosten & inhuur NPLG' en 'Integratie WL/WBL' zijn nog niet opgenomen in deze jaarrekening omdat hierover nog geen besluitvorming heeft plaatsgevonden. De jaarrekening 2023 wordt 3 juli 2024 ter vaststelling aan het algemeen bestuur voorgelegd, waar wordt voorgesteld wordt deze bestemmingsreserve in te stellen.

Nog te bestemmen resultaat

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	+	-/-	Eindbalans 31-12-2023
Nog te bestemmen resultaat	-8.432.754	-3.201.318	8.432.754	-3.201.318
Nog te bestemmen resultaat	-8.432.754	-3.201.318	8.432.754	-3.201.318

Het negatieve resultaat 2022 van € 8.432.754 is in 2023 verantwoord.

Het negatieve resultaat 2023 van € 3.201.318 wordt in hoofdstuk 10 van de exploitatierekening nader toegelicht.

7.5.2 Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor onvermijdbare toekomstige uitgaven waarvan tijdstip en omvang niet exact bekend zijn. Op grond van de BBVW worden voorziening gevormd wegens:

- ✓ verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, maar welke omvang wel redelijkerwijs kan worden ingeschat;
- ✓ op balansdatum bestaande risico's met betrekking tot bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs ingeschat kan worden;
- ✓ kosten die in een volgend jaar gemaakt worden, indien het kosten betreft die hun oorsprong vinden in het lopende of voorgaande jaar en indien de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal jaren.

Van een voorziening is sprake als het gaat om kwantificeerbare financiële verplichtingen of risico's. De dotatie, die altijd via de exploitatie verloopt, dient expliciet in de begroting of gewijzigde begroting te worden opgenomen. De uitgaven kunnen rechtstreeks ten laste van de geautoriseerde voorzieningen worden gebracht, zonder tussenkomst van het algemeen bestuur.

In onderstaand overzicht wordt het saldo aan het begin en einde van het verslagjaar, inclusief de vermeerderingen en verminderingen per voorziening gepresenteerd. Vervolgens wordt per voorziening het doel, de toevoeging en onttrekking toegelicht.

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	+	-/-	Eindbalans 31-12-2023
Voorziening arbeidsgelateerde verplichtingen				
* Pensioen en uitkeringsverplichtingen	4.041.608	470.419	156.205	4.355.822
* Persoons gebonden basisbudget (PBB)	446.012	429.788	164.697	711.103
* Vitaliteit persoonsgebonden basisbudget (PBB)	165.394	105.412	76.576	194.230
* IKB uren	0	2.359.077	-	2.359.077
Voorziening voor claims van ingezetenen en bedrijven				
* Natschade peilopzet maas	1.321.787	-	-	1.321.787
Voorziening voor overige onderhoudswerkzaamheden				
* Onderhoud waterkeringen	2.568.034	-	347.992	2.220.042
* Onderhoud bedrijfspand Sittard	106.885	66.000	-	172.885
* Onderhoud bedrijfspand Horst	30.080	25.900	-	55.980
* Onderhoud waterkrachtcentrale ECI	92.622	13.000	-	105.622
Overige voorzieningen				
* Jaarrekeningresultaat BsGW	0	491.291	-	491.291
* Jaarrekeningresultaat WBL	9.631.176	3.718.000	9.631.176	3.718.000
* Watercrisis 2021	8.630.636	-	1.120.459	7.510.177
Voorzieningen	27.034.234	7.678.887	11.497.105	23.216.016

Het verloop van de voorzieningen is eveneens opgenomen in bijlage B.

Voorziening pensioen- en uitkeringsverplichtingen

- Doel** Aan de verplichting kunnen voldoen van de pensioenen van nog actieve en niet-actieve bestuursleden die nog geen bestuurderspensioenen ontvangen. In het Burgerlijk Wetboek (Boek 2, Titel 9) is geregeld dat onder de verplichte voorzieningen een 'voorziening voor pensioen- en uitkeringsverplichtingen' dient te worden gevormd en in stand te worden gehouden. Dit om voor voormalige personeelsleden en bestuurders de uit de pensioentoezeggingen voortvloeiende verplichtingen te bekostigen.
- Toevoeging** € 470.419 op basis van de jaarlijks ontvangen actuariële opgave.
- Onttrekking** Salariskosten van € 156.205 van voormalige bestuursleden.

Voorziening persoonsgebonden basisbudget (PBB)

- Doel** In de waterschaps-cao is opgenomen dat iedere medewerker vanaf 2021 een persoonsgebonden budget (PBB) heeft om in te zetten voor zijn eigen opleiding, ontwikkeling, loopbaan en vitaliteit van € 6.000 over een periode van 5 jaar . Met ingang van 2021 wordt hiervoor jaarlijks € 1.200 per medewerker in de begroting opgenomen. Omdat raming en realisatie niet parallel lopen worden niet aangewende gelden gestort in een voorziening.
- Toevoeging** Voor het verslagjaar begrootte individuele PBB, verminderd met de in het verslagjaar gekochte vitaliteitsuren (voorziening vitaliteit PBB).
- Onttrekking** Voor medewerkers in het verslagjaar betaalde kosten € 164.697.

Voorziening vitaliteit persoonsgebonden basisbudget (PBB)

- Doel** Met ingang van 2021 kan het PBB worden ingezet voor vitaliteit. Om inzicht en overzicht te hebben en houden is voor de jaarlijkse mutaties een aparte voorziening ingesteld.
- Toevoeging** In het verslagjaar door medewerkers gekochte vitaliteitsuren, € 105.412.
- Onttrekking** In het verslagjaar door medewerkers opgenomen vitaliteitsuren, € 76.576.

Voorziening IKB uren

- Doel** Voor de werknemer is er een IKB, dat de werkgever beheert. In het IKB staan de in geldwaarden uitgedrukte rechten. De werknemer kan zelf bepalen waarvoor hij deze rechten gebruikt. De werknemer kan zijn IKB inzetten voor vakantie. Deze IKB uren vormen een concrete verplichting van de organisatie aan de werknemers en dient te worden verantwoord onder de voorzieningen.
- Toevoeging** 100% van de waarde van de IKB uren per 31 december 2023, € 2.359.076.
- Onttrekking** n.v.t.

Voorziening natschade peilopzet maas

Doel	In 2010 heeft het voormalige waterschap Peel en Maasvallei € 1.500.000 ontvangen van Rijkswaterstaat. Dit bedrag is bedoeld voor de afhandeling door het waterschap van schadeclaims die het gevolg zijn van verhoging van het waterpeil van de Maas traject Sambeek-Grave. Mogelijkheid tot het indienen van claims bestaat voor een periode van 20 jaar ná de peilopzet met een uitloop termijn van 5 jaar. De laatste peilopzet heeft in 2015 plaatsgevonden wat betekent dat de indieningstermijn kan lopen tot 2040. Indien op termijn blijkt dat de voorziening ontoereikend is, dan zal Rijkswaterstaat het verschil eveneens voor haar rekening nemen.
Toevoeging	n.v.t.
Onttrekking	Geen

Voorziening waterkeringen

Doel	Onderhouden van de waterkeringen op basis van het meerjarenonderhoudsplan.
Toevoeging	In het verslagjaar is de omvang van deze voorziening beoordeeld en is gebleken dat geen toevoeging noodzakelijk is.
Onttrekking	In het verslagjaar uitgevoerde onderhoud.

Voorziening onderhoud bedrijfspand Sittard

Doel	Het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van bedrijfspand Rijksweg Noord 305 te Sittard voor 2015-2024 op basis van een meerjarenonderhoudsplan.
Toevoeging	In het verslagjaar is de omvang van deze voorziening beoordeeld. Vooruitlopend op het nog vast te stellen geactualiseerde meerjarenonderhoudsplan (tot en met 2028) is € 66.000 extra toegevoegd aan deze voorziening.
Onttrekking	In het verslagjaar uitgevoerde onderhoud.

Voorziening onderhoud bedrijfspand Horst

Doel	Het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van de (hoogwater)loods in Horst op basis van een meerjarenonderhoudsplan.
Toevoeging	Conform de begroting € 4.500. In het verslagjaar is de omvang van deze voorziening beoordeeld. Vooruitlopend op het nog vast te stellen geactualiseerde meerjarenonderhoudsplan is € 21.400 extra toegevoegd aan deze voorziening.
Onttrekking	In het verslagjaar heeft geen onderhoud plaatsgevonden op grond van het meerjarenonderhoudsplan.

Voorziening onderhoud waterkrachtcentrale ECI

Doel	Het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van bedrijfspand ECI 4A te Roermond voor 2017-2026 op basis van een meerjarenonderhoudsplan. De totale kosten van dit plan bedragen € 193.000.
Toevoeging	Conform de begroting.
Onttrekking	In het verslagjaar volgens plan geen onderhoud uitgevoerd.

Voorziening jaarrekeningresultaat WBL

- Doel Voor de verantwoording van het jaarrekeningresultaat WBL
- Toevoeging Over het verslagjaar 2023 verwachte negatief resultaat € 3.718.000.
- Onttrekking Afwikkeling prognose negatief resultaat 2022.

Voorziening jaarrekeningresultaat BsGW

- Doel Voor de verantwoording van het jaarrekeningresultaat BsGW
- Toevoeging Over het verslagjaar 2023 verwachte negatief resultaat € 491.291.
- Onttrekking n.v.t..

Voorziening watercrisis 2021

- Doel Voor de verantwoording van de herstelkosten in 2022, 2023 en 2024 van de locaties Valkenburg a/d Geul en Schin op Geul als gevolg van de watercrisis 2021.
- Toevoeging Niet van toepassing.
- Onttrekking In het verslagjaar bedroegen de herstelkosten € 1.120.459.

7.5.3 Vaste schulden

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	Eindbalans 31-12-2023
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	232.147.333	248.030.737
Waarborgsommen	28.452	28.432
Vaste Schulden	232.175.785	248.059.169

Onderhandse leningen van binnenlandse banken

- De leningen zijn grotendeels afgesloten bij de NWB bank. Verder zijn leningen afgesloten bij de Algemene Spaarbank Nederland (ASN bank), Bank Nederlandse Gemeenten en de Rabobank.
- In het verslagjaar is in verband met de vlottende schuld een geldlening aangetrokken van € 30.000.000. en is € 14.116.596 afgelost.
- Het kortlopend deel van de leningen van € 15.616.596 betreft de aflossingen 2024.
- De rentelast over 2023 bedroeg € 3.024.995.

Waarborgsommen

In het kader van onderhoud door derden wordt voor de verstrekking van sleutels een waarborgsom ontvangen.

Er zijn geen zekerheden gesteld voor de vaste schulden. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar bijlage C en E.

7.6 Vlottende passiva

7.6.1 Netto vlottende schulden

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	Eindbalans 31-12-2023
Kasgeldeningen	0	0
Negatieve bank- en giroaldi	514.284	285.353
Schulden aan leveranciers	21.026.686	19.345.354
Schulden ivm te betalen belastingen, sociale/pensioenpremies	95.380	5.931.879
Netto vlottende schulden	21.636.350	25.562.586

Kasgeldeningen

Per 31 december 2023 zijn geen kasgeldeningen afgesloten.

Negatieve bank- en giroaldi

Per 31 december is het saldo bij de Nederlandse Waterschapsbank N.V. negatief.

Schulden aan leveranciers

Het verloop van de crediteuren kan als normaal worden beschouwd. In principe worden facturen binnen 30 dagen betaald. In het eerste kwartaal 2024 is het saldo afgenomen tot € 37.696.

Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale en pensioenpremie

De te betalen belastingen, sociale premies en pensioenpremies worden binnen de afgesproken termijnen betaald.

7.6.2 Overlopende passiva

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	Eindbalans 31-12-2023
Nog te betalen bedragen	3.439.632	3.427.198
Vooruitontvangen bedragen	49.796.734	50.671.495
Overlopende passiva	53.236.366	54.098.693

Nog te betalen bedragen

Per 31 december hebben de verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen betrekking op:

- ✓ Rentekosten vaste geldeningen die in 2023 vervallen maar betrekking hebben op 2022 € 1.448.956. Op deze wijze worden de jaarlijkse rentekosten toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben.
- ✓ Verplichtingen met betrekking tot onderhoudskosten 2023 € 504.551.
- ✓ Afwikkeling bijdrage co-financiering POP3 projecten € 422.337.
- ✓ Verplichtingen met betrekking tot met name onderzoekskosten, ondersteuning € 160.201.
- ✓ Afrekening salariskosten (13^e maand) € 2.873.
- ✓ Afrekening inhuur investeringsprojecten € 387.070.
- ✓ Afrekening Solidariteitsbijdrage HWBP € 95.348.
- ✓ Afrekening SNB € 228.007
- ✓ Suppletie BTW 2023 € 66.547

- ✓ Afrekening 2023 Samen naar het nieuwe WL € 113.814
- ✓ Subsidie 2023 t.b.v. WBL DGBI versnellingsprogramma Lachgas € 58.201
- ✓ Overige verrekeningen € 12.093

In het eerste kwartaal 2024 is het saldo van deze nog te betalen bedragen afgenomen tot € 2.919.501.

Vooruitontvangen bedragen

Omschrijving	Eindbalans 31-12-2022	+	-/-	Eindbalans 31-12-2023
Rijk	49.165.479	58.150.014	57.380.256	49.935.237
Provincie	622.595	1.848.400	1.734.737	736.258
Overigen	8.660	-	8.660	-
Vooruitontvangen bedragen	49.796.734	59.998.414	59.123.653	50.671.495

De ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren hebben per 31 december betrekking op:

- ✓ Rijksbijdrage in het kader van HWBP en prioritaire dijkversterking € 49.880.357
- ✓ Rijksbijdrage in het kader van Wet Open Overheid € 54.880
- ✓ Provinciale bijdrage; partnercontract 2013-2019 € 169.951
- ✓ Provinciale bijdrage; Programma Natuur 2021-2023 € 483.296
- ✓ Provinciale bijdrage; Nationaal Programma Landelijk Gebied € 49.168
- ✓ Provinciale bijdrage; Soorten Beschermings Programma € 33.843

7.7 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Naast de in balans opgenomen verplichtingen is het waterschap verplichtingen aangegaan voor toekomstige jaren.

- ✓ Verlofrechten werknemers.
De verlofrechten worden niet op de balans verantwoordt omdat het beleid gehanteerd wordt dat verlof opgenomen / opgemaakt moet worden en dus niet financieel hoeft te worden gecompenseerd.
- ✓ Meerjarige contracten.
Per 31 december lopen nog diverse meerjarige contracten, zoals onder ander leasecontracten en meerjarige aanbestedingen van maai- en onderhoudsbestekken:
  - maai- en groenbestekken: contractperiode tot 1 mei 2025 € 8.100.000 per jaar;
  - huur Openline datacenters (infrastructuur als dienst) IAAS contractperiode 8 jaar tot 1 september 2024, € 870.000 per jaar. In verband met de integratie WL en WBL heeft met betrekking tot een nieuw contract datacenter een publicatie op Tendered plaats gevonden dat WL nog 2 jaar het huidige contract verlengd. Hierop zijn geen bezwaren binnengekomen en de huidige leverancier is akkoord;
  - lease multifunctionals: contractperiode 4 jaar (1-12-2018 tot 1-12-2023), € 196.000;
  - lease bedrijfsauto's: contractperiode divers, € 1.200.000 per jaar;
  - schoonmaak loodsen: contractperiode 2 jaar (1-1-2023 tot 31-12-2024) met optie tot verlenging met 2 jaar (2025 en 2026), € 106.000. Er wordt geen gebruik gemaakt van de optie jaren.

- WBL en WL gaan samen opnieuw aanbesteden voor de jaren 2025 en verder voor de locaties Roermond, Sittard, Horst en ECI en zuiveringen;
- laboratoriumdiensten, bemonstering en waterkwaliteit 10 jaar tot 1 januari 2024, € 480.000 per jaar.
  - bedrijfskleding, PBM, wassen en reparatie kleding, ingangsdatum 1-2-2022 € 115.000 per jaar met een termijn van 2 jaar en eindigt derhalve op 1-2-2024 waarna nog 5 maal 1 jaar stilzwijgend wordt verlengd, fatale termijn 1-2-2029.
- ✓ Huurovereenkomst kantoorgebouw.
- De huur van een deel van het kantoorgebouw aan de Maria Theresialaan 99 bedraagt over 2023 € 1.089.950. Over deze huurprijs wordt geen BTW in rekening gebracht.
- Voor de huur over 2023 en volgende jaren wordt de huurprijs geïndexeerd overeenkomstig de wijziging van het consumentenprijs indexcijfer (1995=100), reeks CPI-werknemers Laag, door het CBS vastgelegd.

7.8 Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

7.9 Watercrisis

In 2021 is Limburg geconfronteerd met een watercrisis van een ongekeerde omvang. De financiële verantwoording van de watercrisis heeft in het verslagjaar 2021 plaatsgevonden. Hiervoor zijn de daadwerkelijke kosten van de watercrisis, en de nog te verwachten tegemoetkoming uit de Wet tegemoetkoming Schade bij rampen in Limburg (Wts) in beeld gebracht. Ook is rekening gehouden met de nog te verwachten kosten van 2 grotere schadelocaties, te weten kademuur Valkenburg en stapelmuur Schin op Geul waarvan de werkzaamheden op basis van de huidige plannen doorlopen tot eind 2025 of begin 2026.

Op basis van huidige inzichten was in 2021 de verwachting dat met de (toekomstige) herstelkosten van de locaties Valkenburg en Schin op Geul een bedrag van € 9.337.000 gemoeid is. In de jaarrekening 2021 is hiervoor de 'voorziening watercrisis 2021' ingesteld en genoemd bedrag toegevoegd.

De uiteindelijke tegemoetkoming voor de locaties Schin op Geul en Valkenburg zal, conform afspraak met de RVO, gebaseerd zijn op de daadwerkelijke kosten van het schadeherstel en in een 2^e tranche worden uitgekeerd. Momenteel is geen aanleiding om de kostenraming voor beide locaties te wijzigen ten opzichte van de ramingen zoals deze ook bij de inrichting van voorziening en bij de besluitvorming door het dagelijks bestuur zijn gehanteerd.

Door de complexiteit van de schadelocaties kademuur Valkenburg en stapelmuur Schin op Geul, en het feit dat de tegemoetkoming van de schade (Wts) uiteindelijk wordt bepaald door de taxateurs van NIVRE zijn deze bedragen echter niet 'hard'. Derhalve is ook sprake van een risico zolang de schadelocaties niet definitief zijn hersteld en de Wts vergoeding niet is vastgesteld.

Inmiddels is vrijwel alle schade hersteld en ook financieel afgehandeld met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Uitzondering hierop zijn de schadelocaties Valkenburg en Schin op Geul. Voor deze locaties is een voorschot toegekend op basis van de gemaakte kosten en het opgehaalde schadebeeld.

Naar aanleiding van een gesprek met RVO en het NIVRE over genoemde locaties is gedeeld en afgesproken dat slechts een deel van de schade in Schin op Geul direct kan worden gerelateerd aan de watercrisis 2021. Dit is relevant voor de bepaling van de uiteindelijke tegemoetkoming vanuit RVO. Voor Valkenburg geldt alle schade te relateren is aan de watercrisis 2021.

7.10 Kinderopvangtoeslagenaffaire (KOTA)

Op verzoek van voormalig staatsecretaris van Financiën van Huffelen (begin 2021) leveren de waterschappen een bijdrage aan de hersteloperatie kinderopvangtoeslag door het kwijtschelden van de schulden van gedupeerde ouders en toeslagpartners die voortvloeien uit de waterschapsbelastingen. De door de waterschappen verschuldigde belastingen van gedupeerde ouders en hun toeslagpartners die worden kwijtgescholden alsmede de uitvoeringskosten die in het kader van deze operatie worden gemaakt worden door het Rijk vergoed.

Op 15 april 2022 zijn de afspraken tussen het Rijk en de unie van waterschappen over de uitkeringen hersteloperatie kinderopvangtoeslag voor waterschappen, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BIZA) gepubliceerd in de Staatscourant (nr 9942).

Voor de 18 waterschappen die de belastingheffing en invordering hebben ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling voert de belastingsamenwerking de uitvoering van de hersteloperatie uit. Voor Waterschap Limburg wordt dit uitgevoerd door de BsGW.

Het waterschap vraagt de uitkering in het jaar volgend op het begrotingsjaar aan bij BIZA en moet de navolgende informatie hiervoor opnemen in de jaarrekening, te weten:

- De door de ambtenaar belast met de invordering kwijtgescholden bedragen van gedupeerden;
- De kosten de samenhangen met de uitvoering van deze kwijtschelding (component) uitvoeringskosten.

Op deze wijze wordt de informatie onderdeel van de verantwoordingsinformatie.

Voor aanvragen die die in de jaarrekening 2023 worden verantwoord gaat het uitkeringsloket van het ministerie in juli 2024 open.

Kwijtschelding

In het 2022 is de BsGW voor de waterschapsbelastingen gestart met de uitvoering van de kwijtschelding in de kinderopvangtoeslagenaffaire. In 2023 is in totaliteit € 5.300 aan waterschapslasten over de belastingjaren 2018, 2019 en 2020 kwijtgescholden.

Kinderopvangtoeslag herstel	bedrag herstel
KOTA herstel 2022	0
KOTA herstel 2021	0
KOTA herstel 2020	3.439
KOTA herstel 2019	1.469
KOTA herstel 2018	392

De gedeerde inkomsten die gemoeid zijn met de kwijtschelding van de waterschapbelastingen door de BsGW komen volledig ten goede van het WL. Verrekening van de betreffende kwijtschelding heeft namelijk door de BsGW via de afrekening waterschapsheffingen 2019-2023 plaatsgevonden. Het bedrag van € 5.300 is dan ook als vordering op het ministerie van BZK op de balans van WL verantwoord.

Uitvoeringskosten

Naast de bedragen die gemoeid zijn met de kwijtschelding heeft WL nog recht op een éénmalig bedrag van € 100 per gedupeerde voor de uitvoeringskosten. In gemeenten waarin een gezamenlijke aanslag gemeente / waterschap wordt opgelegd heeft alleen de gemeente recht op een bedrag voor de uitvoeringskosten. Voor de gemeenten is dit bedrag € 150 per gedupeerde.

Er zijn twee gemeenten die niet zijn aangesloten bij de BsGW, te weten de gemeente Horst aan de Maas en de gemeente Venray. Hier wordt door het waterschap een afzonderlijke aanslag opgelegd. Ook voor de gemeente Mook en Middelaar die per 1 januari 2021 tot de BsGW is toegetreden is dit van toepassing omdat de kwijtschelding van de KOTA betrekking heeft op de jaren 2018 tot en met 2020 en over deze periode nog een afzonderlijke aanslag door het waterschap werd opgelegd. De vergoeding van de éénmalige uitvoeringskosten komt volledig ten gunste van de BsGW omdat deze zorgdraagt voor de uitvoering van de kinderopvangtoeslagenaffaire. Deze bedragen worden na ontvangst dan ook rechtstreeks overgemaakt aan de BsGW en zodoende niet opgenomen in de balans.

Het aantal gedupeerde in het kader van de KOTA per 31 december 2023 is 49.

Dit aantal is ten opzichte van 2022 niet gewijzigd. In 2023 zijn conform paragraaf 3.3 van de uitkeringsregeling over 2022 € 4.900 aan uitvoeringskosten bij het ministerie van BZK ingediend. Genoemd bedrag is eind 2023 ontvangen en verrekend met de BsGW.

8 Kredietvoting en -verlening

In de voorgaande hoofdstukken zijn per programma de jaargebonden netto investeringsuitgaven (uitgaven en inkomsten) voor 23 getotaliseerd weergegeven.

Naast de jaarlijkse netto investeringsuitgaven zijn in de Begroting 2023 per investeringsproject de beschikbaar gestelde kredieten opgenomen, zie de investeringslijst Bijlage J. Deze kredieten zijn noodzakelijk om gelegitimeerd (i.e. rechtmatig) uitgaven van investeringsprojecten te mogen doen. Binnen de kredieten mogen uitgaven over meerdere jaren worden verantwoord. We noemen kredieten daarom jaaroverschrijdend.

Procedure investeringskredieten:

1. Bij de vaststelling van de Begroting is door het algemeen bestuur (AB) per programma een krediet gevoteerd. Dit kan in de voorjaars- en/of najaarsrapportage worden bijgesteld.
2. Het dagelijks bestuur (DB) mag voor een individueel investeringsproject binnen een programma een krediet verlenen.
3. In de jaarrekening wordt door het AB het saldo van het gevoteerde krediet per programma ingetrokken. In 2023 is het saldo van de niet door het DB verleende kredieten € 21.443.776 (€ 62.500.00 min € 41.056.224).

Netto kredietvoting/-verlening per programma	AB 2023		DB 2023
	Begroting	Gewijzigde begroting	
Hoogwaterbescherming Maasvallei	26.100.000	26.100.000	10.927.724
Klimaataadaptatie	33.000.000	33.000.000	28.041.500
Waterkwaliteit en ecologie	750.000	750.000	-
Crisisbeheersing	200.000	760.000	737.000
Bestuur en Organisatie	1.550.000	1.890.000	1.350.000
Totaal netto kredietvoting / -verlening	61.600.000	62.500.000	41.056.224

Conform de 'verordening ex artikel 108 beleids- en verantwoordingfunctie Waterschap Limburg' (art. 6 en 7) wordt over de door het DB verleende kredieten in de tussentijdse rapportage en de jaarrekening gerapporteerd aan het AB. Aan deze verplichting wordt onderstaand voldaan.

PROGRAMMA HOOGWATERBESCHERMING MAASVALLEI	Uitgaven	Inkomsten
Solidariteitsbijdrage kosten HWBP	10.927.724	0
Betreft de kredietverlening voor de verantwoording van de jaarlijkse solidariteitsbijdrage over 2023 aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma / Deltafonds en de afwikkeling over 2022.		
Totaal programma Hoogwaterbescherming Maasvallei	10.927.724	0

PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE	Uitgaven	Inkomsten
<p>Herstel natte natuurparel Waterbloem en Wateraanvoer Neer.</p> <p>Het plangebied Natte Natuurparel Waterbloem betreft het gebied rondom de waterloop Doorbrandlossing. Het plangebied Wateraanvoer Neer betreft een grootschaliger landbouwgebied tussen het Afwateringskanaal, Neer en Roggel.</p> <p>De geplande werkzaamheden hebben tot doel om:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De Natte natuurparel Waterbloem minder te belasten met gebiedsvreemd water van omliggende landbouwgebieden; 2. In het gebied Wateraanvoer Neer in droge tijden voldoende water beschikbaar te hebben in de watergang, zonder dat bij hevige buien overlast optreedt; 3. Het beheer en onderhoud te optimaliseren; aanleg van ca. 8 km onderhoudspaden. <p>De provincie draagt bij in de kosten</p>	2.800.000	989.000
<p>WIB Mechelderbeekdal</p> <p>Het krediet van dit WIB project uit de 1^e tranche is verhoogd op basis van de actuele raming.</p>	623.000	0
<p>WIB Schelkensbeek</p> <p>Het krediet van dit WIB project uit de 1^e tranche is verhoogd op basis van de actuele raming.</p>	100.000	0
<p>WIB Eckeltsebeek</p> <p>Het krediet van dit WIB project uit de 1e tranche is verhoogd op basis van de actuele raming.</p>	555.000	0
<p>Corio Glana Highlight 20 fase 2</p> <p>Waterschap Limburg en Gemeente Sittard-Geleen werken al enkele jaren intensief samen in de gebiedsontwikkeling Corio Glana (CG een gebiedsontwikkeling waarbij de Geleenbeek vanaf haar bron in Benzenrade tot en met Sittard wordt hersteld). De belangrijkste doelen daarbij zijn de verbetering van de waterkwaliteit, waterveiligheid, natuurontwikkeling, herstel beeklandschap en toegankelijkheid voor bezoekers. De herinrichtingswerkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd in deeltrajecten ook wel highlights genoemd.</p> <p>Aansluitend op de heringerichte trajecten van de Geleenbeek ligt benedenstrooms van de Agricolastraat tot de Voorstad 'CG highlight 20 fase 2'. In dit deelgebied wordt de Geleenbeek in de volksmond ook wel Keutelbeek genoemd. Bovenstrooms van het plangebied wordt het water van de Geleenbeek verdeeld over de Keutelbeek en Molenbeek. Deze twee waterlopen zijn de belangrijkste dragers van het watersysteem in Sittard. Omdat de huidige loop van de</p>	8.654.000	680.000

PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE	Uitgaven	Inkomsten
<p>Geleenbeek/ Keutelbeek niet voldoet aan de eisen van een robuust en klimaatbestendig watersysteem, gaat het waterschap de beek herinrichten. De herinrichting van de Geleenbeek/Keutelbeek maakt onderdeel uit van de gebiedsontwikkeling Zitterd Climate proof, waarin Sittard-Geleen zich de komende jaren ontwikkelt tot een klimaatbestendige stad. In Zitterd Climate proof is CG verbonden met diverse andere projecten en initiatieven langs de Geleenbeek/Keutelbeek, om zodoende alle doelen (waterveiligheid, ecologie, klimaatadaptatie, recreatie, cultuurhistorie en landschap) integraal te realiseren.</p> <p>Voor dit project gaat Gemeente Sittard-Geleen tevens de aanliggende infrastructuur (onder- en bovenbouw) vernieuwen, gelijktijdig met de werkzaamheden aan de Geleenbeek. De gemeente doet daarvoor een investering die nagenoeg gelijk is aan die van het waterschap. Dit is in gezamenlijkheid voorbereid met de gemeente. In de uitvoeringsfase is Gemeente Sittard-Geleen trekker namens de twee overheden.</p> <p>Gemeente Echt – Sittard en de overheid (RCE) draagt bij in de kosten.</p>		
<p>Geleenbeek Millen Nieuwstadt</p> <p>Het voorbereidingskrediet is verhoogd op basis van de actuele raming.</p>	662.500	0
<p>Vistrap Baalsbruggermolen fase 2</p> <p>Beschikbaar stellen van een voorbereidingskrediet zodat op basis van de projectopdracht de aanpassing van de bestaande vispassage in de Worm, ter hoogte van de Baalsbruggermolen kan worden uitgewerkt.</p>	70.000	0
<p>Herstel water-ecosysteem doorstroommoeras Groote Molenbeek</p> <p>De Groote Molenbeek is opgenomen als pilot-gebied voor de beekdalbrede ontwikkeling (waterbeheerprogramma 2022-2027). Het ontwikkelen van een doorstroommoeras ter hoogte van de Rieterdijk is onderdeel van de overkoepelende pilot beekdalontwikkeling Groote Molenbeek/Mariapeel. Het oorspronkelijke doorstroommoeras ter hoogte van de Rieterdijk is gedraineerd en omgevormd naar een beekloop. Hierdoor zijn problemen met droogval, wateroverlast, waterkwaliteit en biodiversiteit ontstaan. Op een klein traject na (spontaan gevormd door een beverdam) is er weinig over van het oorspronkelijke systeem. Herstel is noodzakelijk om het doorstroommoeras op een natuurlijke en klimaatrobuuste manier te laten ontwikkelen.</p>	1.010.000	0

PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE	Uitgaven	Inkomsten
<p>Herinrichting Aalsbeek bovenloop</p> <p>De Aalsbeek, gelegen ter hoogte van Belfeld, is een terrasbeek. De beek is ongeveer 9 km lang en 1 tot 2,5 meter breed. De beek wordt onder meer gevoed door bovenlopen uit het kassengebied ten oosten van Belfeld en bronnen die aan de voet van de terrasrand ontspringen en via de Maalbeek en Belfeldse Molenbeek afstromen. Het KRW-waterlichaam Aalsbeek bestaat uit de gehele Aalsbeek en de zijbeek Belfeldse Molenbeek.</p> <p>De inrichting van de Aalsbeek en de Belfeldse Molenbeek voldoet niet aan de KRW-doelstellingen en de functie Natuurbeek. Het eenzijdig heringerichte traject langs de Bakenbosweg voldoet nog onvoldoende aan de KRW-doelstellingen. De vispassage ter hoogte van de Molenplas functioneert niet. Daarnaast vormt de vervlechting van de Aalsbeek met de Molenplas een vismigratieknelpunt. Dit is dan ook aanleiding om de Belfeldse Molenbeek en Aalsbeek tussen instroom Belfeldse Molenbeek en drempel benedenstrooms van de spoorlijn her in te richten.</p> <p>Er is voorbereidingskrediet verleend om de verkennings- en planuitwerkingsfase op te starten.</p>	1.195.000	0
<p>Herinrichting Gansbeek / Paterslossing</p> <p>De Gansbeek en Paterslossing ontspringen in het gebied ten Noordoosten van Reuver. De zone langs de Rijksgrens vormt het brongebied. Hier kwelt water op uit het aangrenzende hoger gelegen Maasterras in Duitsland. Het grondgebruik in deze zone is wat extensiever en de verkaveling is kleiner dan in de rest van het stroomgebied van de Gansbeek. Het grondgebruik in de rest van het stroomgebied bestaat grotendeels uit kassen en boomkwekerijen. De inrichting van de Gansbeek bovenstrooms van de Reuverweg, de Oude Paterslossing en de Paterslossing voldoen niet aan de KRW-doelstellingen en de functie Natuurbeek. Dit is dan ook aanleiding om de Gansbeek bovenstrooms van de Reuverweg, de Oude Paterslossing en de Paterslossing her in te richten.</p> <p>Er is voorbereidingskrediet verleend om de verkennings- en planuitwerkingsfase op te starten.</p>	525.000	0
<p>Herinrichting Geleenbeek Oude Rijksweg (VDL Nedcar)</p> <p>We zijn voornemens een traject van de Geleenbeek nabij VDL-Nedcar te laten voldoen aan de eisen van de KRW. Dit door de aanleg van een natuurlijker beekstelsel met meer variatie en dynamiek, wat leidt tot een grotere diversiteit in flora en fauna.</p>	1.350.000	372.000

PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE	Uitgaven	Inkomsten
<p>VDL Nedcar is voornemens om een brug voor langzaam verkeer over de Geleenbeek te realiseren. Deze mag geen belemmering vormen voor de vrije doorstroom van het (hoog)water, Daartoe heeft WL enkele randvoorwaarden voor deze brug opgesteld, aangaande de peilhoogte van de onderkant van de brug en de minimaal te realiseren vrije overspanning.</p> <p>Er wordt een bijdrage in de kosten ontvangen vanuit de subsidieregeling DHZ Fase 2.</p>		
<p>Herinrichting benedenloop Kwistbeek</p> <p>Het voorbereidingskrediet dient te worden verhoogd in verband met prijsstijgingen.</p>	325.000	0
<p>Optimalisatie hoofdstelsel wateraanvoer (Noordervaart en Peelkanalen)</p> <p>Voor de verdere realisatie en afronding van het project 'Polder Griendtsveen' is het krediet verhoogd. De hogere kosten zijn met name het gevolg van prijsontwikkelingen in materiaalkosten, extra eisen in verband met beschermd dorpsgezicht Griendtsveen en noodzakelijke aanpassing van de constructie (wateraanvoer en maalkom in relatie tot functionaliteit en levensduur pompen). Provincie Limburg draagt bij in de meerkosten.</p>	220.000	160.000
<p>Watersysteemtoets</p> <p>Het regionale watersysteem moet op basis van de Waterwet voldoen aan een norm die het beschermingsniveau aangeeft tegen wateroverlast. Deze normering wateroverlast is op kaart vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening. Als waterschap hebben wij de inspanningsverplichting om te zorgen dat het watersysteem aan deze normen voldoet.</p> <p>Om te controleren of ons watersysteem nog steeds voldoet aan deze normering, hebben we de plicht om periodiek het watersysteem te toetsen: de 'watersysteemtoets'. Hiervoor gebruiken wij de nieuwste klimaatadaptatie rekenmodellen, die het actuele grondgebruik en watersysteem bevatten. Hiermee toetsen wij ons watersysteem of het aan het huidige klimaat op het moment van toetsing voldoet.</p> <p>In 2019 is met de eerste fase van de watersysteemtoets begonnen. Dat heeft eind 2020 geleid tot uitbreiding van het aantal wateroverlastknelpunten in de wateroverlastknelpuntendatabase. Door de watercrisis in 2021 heeft het vervolg van de uitvoering van de watersysteemtoets stilgestaan en heeft dit tot aangepaste en bredere aanpak geleid.</p>	805.000	0

PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE	Uitgaven	Inkomsten
<p>Deze verbrede watersysteemtoetsing vindt plaats in de periode 2023 – 2028, waarin we dit cyclisch uitvoeren (elk jaar een deel van het beheersgebied). Deze toetsing wordt per stroomgebied (of enkele kleinere stroomgebieden in één keer) uitbesteed aan marktpartijen. De planning van de watersysteemtoets volgt op de planning van het bouwen van de klimaatadaptatiemodellen.</p>		
<p>Aanpak wateroverlast Hegge</p> <p>Conform het door het DB vastgestelde Werkplan 2022-2025 "Samen balanceren" zijn de Water in Balans(WiB) -projecten uit de eerste en tweede tranche projecten opgestart. Het krediet voor WiB-project Hegge wordt door middel van voorliggend besluit opgehoogd op basis van de actuele ramingen van de realisatiefase.</p>	550.000	0
<p>Groote Molenbeek Wanssum</p> <p>Betreft uitvoeringskosten voor het project. Rijkswaterstaat en de gemeente Venray dragen bij in de kosten.</p>	217.000	150.000
<p>Aankoop perceel Etsberg</p> <p>Jaarlijks is er sprake van afkalving van de oevers langs de Rode Beek, gelegen in Etsberg / Vlodrop. Afkalving van de oevers treedt op als gevolg van snelstromend water, als ook door regelmatige inundatie van een naastgelegen perceel. Eigenaren melden zich regelmatig bij het waterschap met het verzoek om tot een gezamenlijk gedragen oplossing te komen.</p> <p>Een duurzame oplossing is de aankoop van het onderhavige perceel om het vervolgens deels in te richten om op een verantwoorde wijze toegang te krijgen tot de Rode Beek. Het perceel wordt ingericht als bos- of natuurgebied. Met geringe inspanning wordt het beheer en onderhoud ondergebracht in het bestaande maaicontract. Op deze wijze wordt invulling gegeven aan de beekdalbrede benadering binnen WL. Door beekdalontwikkeling wordt het beekdal weer betrokken bij de beek. Dit biedt ruimte voor natuurlijke landschapsvormende processen zoals inundatie, erosie en sedimentatie. Water wordt langer vastgehouden waardoor de klimaatbestendigheid en veerkracht van het systeem wordt verhoogd. Beekdalontwikkeling zorgt ook voor een verbetering van het leefmilieu van beek- en beekdalorganismen. En daarmee een verbetering van de waterkwaliteit en het leefmilieu van veel positieve KRW-indicatoren.</p>	130.000	0
<p>Vervangingsinvesteringen assets</p>	4.323.000	0

PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE	Uitgaven	Inkomsten
Aanvullend krediet voor de continuering van vervangingsinvesteringen assets in 2024 volgens het Strategisch Assetmanagementplan (SAMP).		
Herstel vismigratieknelpunt Commandeursmolen	840.000	0
Bij de renovatie in 1986 heeft de toenmalige eigenaar van de Commandeursmolen, op last van de provincie, ter plaatse van de splitsing Geul – Molentak Onderste Molen een vispassage aangelegd. De vispassage is aangelegd naar de inzichten uit 1986. De vispassage werkt echter niet naar behoren en is voor vis niet te passeren. Het beoogde effect van de herstelwerkzaamheden is het mogelijk maken van vismigratie in zowel stroomopwaartse als stroomafwaartse richting tussen de beektrajecten benedenstrooms en bovenstrooms van de Commandeursmolen.		
Herinrichting Beekmonding Hemelbeek	195.000	225.000
In het beekmondingenconvenant 2016-2021 (2e tranche) is de beekmonding Hemelbeek opgenomen als onderzoeksproject. In 2020 zijn de knelpunten en (nog) te behalen winst voor de KRW en eco-hydrologische watersysteemdoelen voor de beekmonding nader bekeken. Het onderzoek heeft nut en noodzaak aangetoond om de geomorfologische en vismigratieknelpunten bij de monding van de Hemelbeek aan te pakken. De Hemelbeek maakt deel uit van het KRW-waterlichaam Maas en voldoet, in elk geval voor de parameter vis, niet aan het gewenste ecologisch potentieel (GEP). De Hemelbeek is derhalve als deelproject opgenomen in het Beekmondingenconvenant 2022-2027 (3e tranche). Door de herinrichting van de beekmonding van de Hemelbeek geven Rijkswaterstaat en Waterschap Limburg zo optimaal mogelijk invulling aan de doelstellingen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW). Door de inrichting van het beektraject als natuurbeek ontstaat een natuurlijk eco-hydrologisch gezond functionerend watersysteem.		
Vorbereidingskrediet pilot herstel watersysteem laggzone Kabroeksebeek	1.650.000	0
De Groote Molenbeek-Mariapeel is opgenomen als pilotgebied voor de beekdalbrede ontwikkeling (waterbeheerprogramma 2022-2027). Het ontwikkelen van een laggzone (een overgangszone van het zure hoogveenengebied naar het basische beeksysteem) in de bovenloop van de Kabroeksebeek is onderdeel van de overkoepelende pilot beekdalontwikkeling Groote Molenbeek-Mariapeel. De Kabroeksebeek begint ten oosten van de Mariapeel en mondt uit in de Groote Molenbeek. In het gebied hebben de oorspronkelijke hoogveenmoerassen plaatsgemaakt voor een grootschalig open landbouwgebied. Door de ontginning is het gebied haar functie als waterbuffer verloren. Vanuit de Mariapeel vindt afvoer en		

PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE	Uitgaven	Inkomsten
wegzijing van grondwater naar het omliggende gebied plaats. Met het ontwikkelen van een lagzone is het mogelijk om de natuurlijke systeemwerking te herstellen.		
Vispassage Epermolen	2.175.000	202.000
<p>Waterschap Limburg, Gemeente Gulpen-Witterm en Natuurmonumenten werken sinds 2020 samen aan de gebiedsontwikkeling van het gebied 'De Bennet' nabij Epen. Het waterschap heeft als doel om een nieuwe vispassage te realiseren, de bestaande hoogwatergeul in het kader van waterveiligheid te optimaliseren, verbeteringen uit te voeren in het kader van beheer en onderhoud.</p> <p>De gemeente heeft als doel om een wadi te realiseren op haar eigen grond.</p> <p>Voor Natuurmonumenten betreft dit het ontwikkelen van natuur op de oude sportvelden en een mooi zichtveld op de Volmolen.</p>		
Herinrichting Geul kern Valkenburg fase 2	1.200.000	225.000
<p>Het project "Herinrichting Geul benedenstrooms Valkenburg fase 2" is opgestart met als doel om de Geul ter hoogte van de Kruitmolen te Valkenburg robuust, klimaatbestendig en KRW-proof in te richten. Als gevolg van diverse meerkosten is aanvullend krediet noodzakelijk. Een deel van de meerkosten komt voor rekening van de gemeente Valkenburg.</p>		
Herstel vismigratieknelpunt Armenmolen Neeritter	570.000	0
<p>De Armenmolen ligt aan de Itterbeek in Neeritter. Er is sprake van een verval van ongeveer 80 cm over de stuw. De kunstwerken van de molen vormen een belemmering in de riviercontinuïteit. Dit is vanuit KRW-doelstellingen ongewenst. Daarom moet de belemmering worden opgeheven.</p> <p>Daarnaast vormt de beeklengte waarover sprake is van opstuwning een aandachtspunt, omdat in deze zone sprake is van minder tot nagenoeg geen stroming en daarmee een minder geschikt leefgebied vormt voor de gewenste vis- en macrofaunasoorten. Te grote opstuwlingtes vormen ook een probleem in het behalen van de KRW-doelstellingen.</p> <p>Het beoogde effect is het mogelijk maken van vismigratie in zowel stroomopwaartse als -afwaartse richting tussen de beektrajecten benedenstrooms en bovenstrooms van de Armenmolen. Daarnaast neemt de lengte van de opstuwning door de stuwwerken bij voorkeur af, maar mag deze zeker niet toenemen, omdat dit een verslechtering van het leefgebied voor vis en macrofauna inhoudt. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan het realiseren van de KRW-doelstelling om te komen tot een gezond functionerend aquatisch ecosysteem.</p>		
Herstel vismigratieknelpunt stuw Leukerweg, Tungelroysebeek	300.000	0
<p>De Tungelroysebeek is in 2010 heringericht. In het inrichtingsplan was voorzien dat de stuw stroomafwaarts van de Leukerweg,</p>		

PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE	Uitgaven	Inkomsten
<p>gelegen ten zuidwesten van Heythuysen, zou vervallen. Het verval in waterstand over de stuw zou worden opgevangen door aanpassing van het bodemniveau en peilstijging doordat vegetatie in de beek zorgt voor een grotere stromingsweerstand. Omdat het enkele jaren duurt voordat de begroeiing voldoende is ontwikkeld, is tijdens de uitvoering besloten om de stuw tijdelijk te behouden. Om in de tussentijd de stuw vismigreerbaar te maken is een De Wit vispassage aangelegd.</p> <p>In praktijk blijkt de weerstand van de vegetatie niet zover toe te nemen als in de planuitwerking verwacht. Hierdoor blijft het peil benedenstrooms van de stuw lager dan verwacht. Tijdens een opname (schouw) met de omgeving bij de Tungelroysebeek in april 2017 is verzocht de stuw te behouden. Dit om verdroging tegen te gaan en mogelijkheid voor peilverlaging te hebben bij extreme afvoeren. WL heeft hierop met de omgeving afgesproken de stuw te behouden. Dit betekent wel dat er een permanente oplossing voor de vispassage moet komen.</p> <p>Door het lage benedenstroomse waterpeil, maar o.a. ook door de situering van de benedenstroomse uitstroomopening en de waterdiepte in de bovenstroomse instroomopening functioneert de Wit vispassage onvoldoende. Om tot een permanente oplossing te komen, moet de vispassage worden vervangen.</p> <p>Het beoogd effect is het mogelijk maken van vismigratie in zowel stroomopwaartse als -afwaartse richting tussen de beektrajecten benedenstrooms en bovenstrooms van stuw Leukerweg. De lengte van de opstuwings door de stuwwerken mag niet toenemen, omdat dit een verslechtering van het leefgebied inhoudt. Ook voor macrofauna is opstuwings nadelig.</p>		
Totaal Programma Klimaatadaptatie	31.044.500	3.003.000

ROGRAMMA CRISISBEHEERSING	Uitgaven	Inkomsten
<p>Pompen hoogwaterbestrijding</p> <p>8 Juni 2023 heeft het dagelijks bestuur besloten hulpgoederen ter beschikking te stellen voor de Oekraïne, waaronder tien waterpompen. Om de eigen bedrijfscontinuïteit te borgen is het noodzakelijk de strategische voorraad aan te vullen en tien nieuwe pompen aan te schaffen.</p>	560.000	0
<p>Vervangingsinvesteringen tractorpompen</p> <p>Aanvullend krediet voor de continuering van vervangingsinvesteringen assets in 2024 volgens het Strategisch Assetmanagementplan (SAMP).</p>	177.000	0
Totaal Programma crisisbeheersing	737.000	0
PROGRAMMA BESTUUR EN ORGANISAAITIE	Uitgaven	Inkomsten
<p>Aanleg zonnepanelen locatie Sittard</p> <p>Waterschap Limburg heeft zich conform de nota Samen duurzaam gecommitteerd aan deelname aan het Zonnepanelenproject Zon Fase 2 geleid door WBL. Een van de locaties die geschikt is voor zonnepalen is de locatie Sittard. Na oplevering in 2023 en inbedrijfname van de PV-installatie vergoedt WL de besteedde kosten van voorbereiding en realisatie van deze PV-installatie aan WBL.</p>	340.000	0
<p>Uitbreiding ruimtes Dagelijks Bestuur</p> <p>Extra werkruimtes voor het DB dragen bij aan een optimale samenwerking tussen bestuur en organisatie en zorgt voor een verdere professionalisering door het DB nog beter in positie te brengen.</p>	110.000	0
<p>Plaatsen laadpalen Sittard</p> <p>Een van de doelstellingen van de nota Samen Duurzaam is een volledig CO2 neutraal wagenpark in 2025. Er zijn ontwikkelingen in de automobielbranche richting een elektrisch alternatief voor de huidige 4x4 diesels (Isuzu D-Max en Nissan X-Trails). Om deze verduurzaming mogelijk te maken dienen er net als bij de locaties Roermond en Horst, ook laadpalen in Sittard te komen om het laden van voldoende elektrische auto's mogelijk te maken.</p>	100.000	0
<p>Roadmap Informatievoorziening 2022-2027</p> <p>De Roadmap Informatievoorziening 2022-2027 is gebaseerd op de doelstellingen van Waterschap Limburg, aangevuld met verplichtingen uit wet- en regelgeving.</p>	800.000	0

PROGRAMMA BESTUUR EN ORGANISATIE	Uitgaven	Inkomsten
De visie en de strategie voor het waterbeheer hebben betrekking op een periode van meerdere jaren. Dit geldt ook voor de Roadmap Informatievoorziening. We werken met de Roadmap Informatievoorziening aan de centrale informatievoorziening voor het waterschap van morgen.		
Totaal Programma Bestuur en Organisatie	1.350.000	0

Kredietaanpassing bevoegdheid Secretaris Directeur

In de geactualiseerde 'Regels voor het budgetbeheer' is opgenomen dat de Secretaris Directeur bevoegd is tot het verhogen van de uitgaven binnen een verleend investeringskrediet indien deze worden gecompenseerd door hogere inkomsten (artikel 6 Verhogingen investeringsuitgaven en -inkomsten binnen een verleend krediet). De wijziging verloopt daardoor budgettair neutraal. In 2023 heeft de Secretaris Directeur geen gebruik gemaakt van deze bevoegdheid.

Kredietaanvragen Algemeen Bestuur

Naast bovengenoemde kredietverleningen door het Dagelijks Bestuur heeft het Algemeen Bestuur 8 maart 2023 een krediet beschikbaar gesteld voor het aandeelhouderschap van de N.V. Slibverwerking Noord Brabant (SNB) van € 7.636.000.

9 Exploitatie naar kostendragers

In dit hoofdstuk wordt de realisatie naar kostendrager weergegeven. Het waterschap kent twee kostendragers, te weten:

1. Watersysteembeheer.

Het watersysteembeheer bevat de kosten van het waterkwantiteitsbeheer, het waterkeringsbeheer en het passieve kwaliteitsbeheer (verbeteringen van de waterkwaliteit in de diverse waterlichamen). Bovendien bevat het watersysteembeheer een deel van de kosten voor de aanslagoplegging en invordering van de belastingopbrengsten.

De kosten van het watersysteembeheer worden opgebracht door inwoners en eigenaren van gebouwde en ongebouwde onroerende zaken en natuurterreinen.

2. Zuiveringsbeheer

Het zuiveringsbeheer bevat de kosten voor het zuiveren en transporteren van afvalwater, de verwerking van het zuiveringsslib en gedeeltelijk de kosten van vergunningen en meldingen, uitgevoerd door het WBL. Daarnaast wordt een deel van de kosten voor de aanslagoplegging en invordering van de belastingopbrengsten, uitgevoerd door de BsGW, gerekend tot het zuiveringsbeheer. Evenals een gedeelte van de kosten van bestuur en externe communicatie van zowel WBL als BsGW.

De kosten van het zuiveringsbeheer worden opgebracht door zowel de huishoudens als de bedrijven op basis van het aantal vervuilingseenheden.

De wijze van toerekening van de kosten naar de beide kostendragers wordt onderstaand kort toegelicht. Bovendien wordt per kostendrager de dekking van deze kosten gepresenteerd, de 'dekkingsmiddelen'.

Kostentoerekening

De principes die gehanteerd zijn bij de kostentoerekening bepalen hoe de kosten worden toegerekend aan de uiteindelijke kostendragers (lees taken). Deze kostendragers vormen de basis voor de opbrengst waterschapslasten. Omdat de kostentoerekening van groot belang kan zijn op de hoogte van de belastingtarieven waarvoor bestuurlijke aandacht noodzakelijk is, is in de voorschriften opgenomen dat hier expliciet aandacht aan dient te worden geschonken.

De interne kosten worden toegerekend op basis van bedrijfseconomische principes. Alle indirecte kosten worden doorberekend naar de producten die onderdeel uitmaken van programma's en bovendien onderdeel uitmaken van de taak watersysteembeheer en/of de taak zuiveringsbeheer. Een uitgebreide specificatie van de kostentoerekening is opgenomen in bijlage F, de kostenverdeelstaat.

De kosten van het zuiveringsbeheer bestaan uit:

- het aandeel van het zuiveringsbeheer van de aan WBL betaalde bijdrage van € 91.997.065 en het resultaat WBL.
- het aandeel van het zuiveringsbeheer van de aan BsGW betaalde bijdrage van € 1.850.149 en een deel van het resultaat BsGW, op basis van aandeel bijdrage.
- een gedeelte van de kosten van bestuur, externe communicatie, vergunningverlening en handhaving, plannen en regulering lozingen.
- Een deel van de coronacompensatie 2021 en Goodwill toetreders BsGW.

Het restant van de kosten is toegerekend aan het watersysteembeheer.

Het resultaat van de kostentoerekening naar de kostendragers en de bijbehorende dekkingsmiddelen per kostendrager kan volgens de programma indeling als volgt worden weergegeven. Voor de opbouw van de programma's met bijbehorende beleidsproducten wordt verwezen naar bijlage G. De specificatie van elk individueel programma (artikel 4.27 BBVW) is onderdeel van hoofdstuk 3.

Kostendrager watersysteembeheer

Kostendrager watersysteembeheer				
Programa		Primitieve begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
Klimaatadaptatie		63.874.300	62.483.560	62.245.451
Hoogwaterbescherming Maasvallei		14.337.800	13.266.700	13.293.082
Crisisbeheersing		3.611.600	3.650.600	3.888.877
Waterkwaliteit en ecologie		5.009.700	4.188.600	2.848.933
Zuiveren		87.800	87.800	90.400
Bestuur en Organisatie		7.054.200	10.316.879	8.470.518
Programmatotaal		93.975.400	93.994.139	90.837.261
Onvoorzien WL	+	429.500	369.211	0
Duurzaamheid en innovatie	+	683.200	508.500	0
Resultaat BsGW	+	0	-	355.900
Coronacompensatie 2021	-/-	0	76.000	76.000
Overheadcomponent vergoeding HWBP	-/-	249.000	249.000	196.698
Goodwill toetreders BsGW	-/-	9.200	9.200	9.100
Dividend Nederlandse Waterschapsbank NV	-/-	2.285.500	2.285.500	2.742.612
Totaal netto kosten		92.544.400	92.252.150	88.168.751
Opbrengst waterschapsbelastingen	+	87.748.300	87.748.300	87.542.158
Correctie kwijtschelding	-/-	2.497.400	2.497.400	2.111.875
Correctie oninbaarheid	-/-	436.500	436.500	554.310
Dekkingsmiddelen		84.814.400	84.814.400	84.875.973
Resultaat watersysteembeheer		-7.730.000	-7.437.750	-3.292.778

Realisatie versus gewijzigde begroting.

- Programmatotaal. In hoofdstuk 3 wordt de afwijking per programma toegelicht.
- Onvoorzien WL. De post onvoorzien is onderdeel van de begroting en dient ter dekking van wijzigingen in de exploitatie. Er worden echter in de realisatie geen kosten op verantwoord.

- Duurzaamheid en innovatie. Dit budget wordt geraamd, echter als een innovatie voorstel door het directieteam of dagelijks bestuur geaccordeerd wordt, wordt het betreffende bedrag gealloceerd binnen de BBP-producten en kostensoorten. Derhalve is de realisatie nihil.
- Coronacompensatie 2021. Dit was op begrotingsbasis niet bekend.
- Overheadcomponent vergoeding HWBP. Dit is lager omdat het aantal werkelijke uren die voor compensatie van overhead vanuit het HWBP in aanmerking komen lager is dan begroot.
- Goodwill toetreders BsGW. Conform begroting.
- Dividend Nederlandse Waterschapsbank NV. De dividend over 2022 was hoger dan begroot en is dividendbelasting over 2022 ontvangen, die niet was begroot.
- Opbrengst waterschapsbelastingen inclusief correctie kwijtschelding en oninbaarheid. In paragraaf 10.2 wordt de afwijking op de waterschapsbelastingen nader toegelicht.
- Resultaat watersysteembeheer. Voor de dekking van het resultaat wordt verwezen naar hoofdstuk 12.

Kostendrager zuiveringsbeheer

Kostendrager zuiveringsbeheer				
Programma		Primitieve begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
Klimaatadaptatie		4.132.100	4.187.100	4.149.326
Waterkwaliteit en ecologie		-65.300	-65.300	-64.733
Zuiveren		91.569.800	91.569.700	91.356.272
Bestuur en Organisatie		5.501.200	6.164.550	6.705.630
Programmatotaal		101.137.800	101.856.050	102.146.495
Onvoorzien WBL	+	391.600	391.600	391.632
Resultaat WBL	+	0	-	3.717.413
Resultaat BsGW	+	0	-	201.170
Coronacompensatie 2021	-/-	0	426.000	426.000
Goodwill toetreders BsGW	-/-	4.900	4.900	4.950
Totaal netto kosten		101.524.500	101.816.750	106.025.760
Opbrengst waterschapsbelastingen	+	109.544.900	109.544.900	110.157.374
Correctie kwijtschelding	-/-	4.932.700	4.932.700	3.161.308
Correctie oninbaarheid	-/-	547.700	547.700	878.846
Dekkingsmiddelen		104.064.500	104.064.500	106.117.220
Resultaat zuiveringsbeheer		2.540.000	2.247.750	91.460

Realisatie versus gewijzigde begroting.

- Programmatotaal. In hoofdstuk 3 wordt de afwijking per programma toegelicht.
- Onvoorzien WBL. Conform begroting, inclusief afronding.
- Resultaat WBL. Op begrotingsbasis was het rekeningresultaat WBL 2023 nog niet bekend.
- Coronacompensatie 2021. Dit was op begrotingsbasis niet bekend.
- Goodwill toetreders BsGW. Conform begroting.
- Opbrengst waterschapsbelastingen inclusief correctie kwijtschelding en oninbaarheid. In paragraaf 10.2 wordt de afwijking op de waterschapsbelastingen nader toegelicht.
- Resultaat zuiveringsbeheer. Voor de dekking van het resultaat wordt verwezen naar hoofdstuk 12.

10 Exploitatierekening naar kosten en opbrengsten

Naast de programma opzet blijven de kostensoorten in de BBVW een verplichting. In onderstaand overzicht worden de kosten en opbrengsten gepresenteerd van de begroting, de gewijzigde begroting en de realisatie 2023.

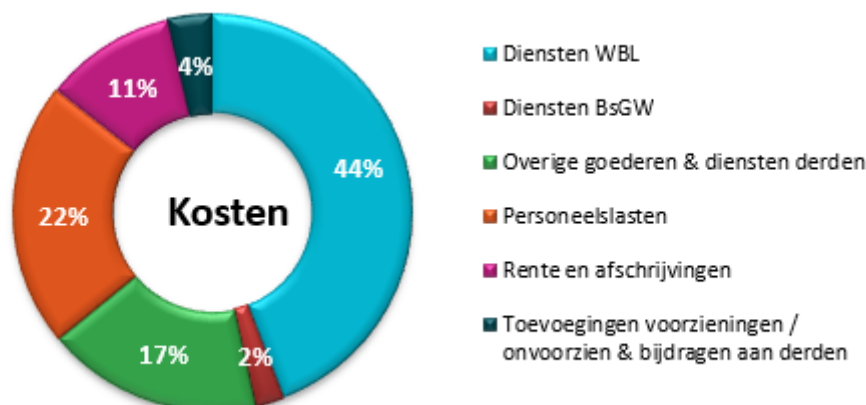
Kosten	Begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
4101 Externe rentelasten	3.026.100	3.434.100	3.302.761
4102 Interne rentelasten	40.700	40.700	1.460.477
4103 Afschrijvingen van activa	17.554.900	17.766.200	17.746.933
41 Rente en afschrijvingen	20.621.700	21.241.000	22.510.171
4201 Salarissen huidig personeel en bestuurders	32.914.400	31.954.629	30.598.619
4202 Sociale premies	9.589.600	9.257.600	8.838.657
4204 Overige personeelslasten	1.271.400	1.527.400	1.528.371
4205 Personeel van derden	2.422.500	4.772.200	3.853.592
4206 Uitkeringen voormalig personeel en bestuurders	168.800	168.800	199.048
42 Personeelslasten	46.366.700	47.680.629	45.018.287
4301 Duurzame gebruiksgoederen	286.900	1.160.400	528.009
4302 Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	913.000	1.239.100	1.359.245
4303 Energie	272.400	272.400	335.599
4304 Huren en rechten	1.062.000	1.178.000	1.169.577
4305 Leasebetalingen operationele lease	1.215.900	1.215.900	1.281.960
4307 Verzekeringen	519.100	549.100	557.769
4308 Belastingen	62.700	62.700	64.054
4309 Onderhoud door derden	16.580.300	16.838.760	15.880.401
4310 Overige diensten door derden	15.721.300	15.248.700	15.258.504
4310 Overige diensten door derden WBL	91.997.100	91.997.100	91.997.064
4310 Overige diensten door derden BsGW	5.058.800	5.123.500	5.123.389
43 Goederen en diensten van derden	133.689.500	134.885.660	133.555.571
4402 Bijdragen aan het Rijk	11.400	11.400	6.619
4403 Bijdragen aan openbare lichamen	1.117.700	770.700	120.551
4404 Bijdragen aan overigen	231.400	231.400	167.088
44 Bijdragen aan derden	1.360.500	1.013.500	294.258
4501 Toevoegingen aan voorzieningen	1.705.100	589.900	7.678.886
4502 Onvoorzien	429.500	369.211	0
4502 Duurzaamheid en innovatie	683.200	508.500	0
4502 Onvoorzien integratie WL/WBL	0	93.000	0
45 Toevoegingen voorzieningen / onvoorzien	2.817.800	1.560.611	7.678.886
Totaal kosten	204.856.200	206.381.400	209.057.173

Opbrengsten	Begroting	Gewijzigde begroting	Realisatie
8101 Externe rentebaten	20.000	188.000	251.003
8102 Interne rentebaten	40.700	40.700	1.460.477
8103 Dividenden en bonusuitkeringen	2.285.500	2.285.500	2.742.612
81 Financiële baten	2.346.200	2.514.200	4.454.092
8201 Baten in verband met salarissen en sociale lasten	75.000	75.000	279.128
8202 Uitlening van personeel	224.200	306.300	518.807
82 Personele baten	299.200	381.300	797.935
8301 Verkoop van grond	75.000	75.000	14.460
8302 Verkoop van duurzame goederen	9.400	9.400	5.148
8303 Verkoop van overige goederen	0	0	6.447
8304 Opbrengst uit grond en water	43.900	138.900	171.985
8306 Diensten voor derden	510.900	510.900	940.844
83 Goederen en diensten aan derden	639.200	734.200	1.138.884
8402 Bijdragen van het Rijk	209.200	711.200	1.024.743
8403 Bijdragen van provincies	709.400	1.304.200	1.373.891
8404 Bijdragen van overige openbare lichamen	324.300	324.300	199.722
8405 Bijdragen van overigen	290.000	373.300	696.423
84 Bijdragen van derden	1.532.900	2.713.000	3.294.779
8501 Opbrengst watersysteemheffing gebouwd	41.848.800	41.848.800	41.871.064
8502 Opbrengst watersysteemheffing ingezetenen	36.306.200	36.306.200	36.317.032
8503 Opbrengst watersysteemheffing ongebouwd	8.952.400	8.952.400	8.773.150
8504 Opbrengst watersysteemheffing natuur	199.200	199.200	197.673
8505 Opbrengst verontreinigingsheffing	441.700	441.700	383.238
8506 Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	30.242.200	30.242.200	29.925.701
8507 Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	79.302.700	79.302.700	80.231.674
8508 Oninbaarverklaringen	-984.100	-984.100	-1.433.156
8509 Kwijtscheldingen	-7.430.100	-7.430.100	-5.273.183
85 Waterschapsbelastingen	188.879.000	188.879.000	190.993.193
8601 Onttrekkingen aan voorzieningen	0	0	586
8602 Geactiveerde lasten	5.969.700	5.969.700	5.176.386
86 Interne verrekeningen	5.969.700	5.969.700	5.176.972
Totaal opbrengsten	199.666.200	201.191.400	205.855.855
Negatief exploitatieresultaat dekken uit reserves / Positief exploitatieresultaat toevoegen aan reserves	-5.190.000	-5.190.000	-3.201.318

In de voorschriften is opgenomen dat de kostensoorten informatieve waarde hebben voor het algemeen bestuur waardoor een toelichting hierop niet verplicht is. Omdat een toelichting de inzichtelijkheid van deze componenten ten goede komt wordt een korte toelichting gegeven op de realisatie versus de gewijzigde begroting. Dit is ook de lijn die gevolgd is in de begroting 2023 waar eveneens een beschouwing is gegeven naar dit gezichtspunt.

10.1 Toelichting op kosten

Onderstaand is de verdeling van de werkelijke kosten over het verslagjaar grafisch weergegeven.

Rente en afschrijvingen

Van het totaal van € 22.510.171 heeft 22% betrekking op de rente en 78% op de afschrijvingen. De kosten hebben hoofdzakelijk betrekking op investeringsprojecten in materiële vaste activa.

Realisatie versus gewijzigde begroting

- De externe rentelasten zijn met een positieve afwijking van 4% ofwel € 131.339 gerealiseerd. Dit is ondanks de gestegen rente in het dienstjaar een gevolg van een positievere liquiditeitspositie dan geraamd.
- De interne rentelasten zijn uitgekomen op € 1.460.477. Voor de bespaarde rente van de reserves en voorzieningen was in de begroting 2023 nog uitgegaan van 0,1%. Gelet op de renteontwikkeling in 2023 is op realisatiebasis uitgegaan van een percentage van 3,1% (basis rente schatkist). Hierdoor zijn de interne rentelasten toegenomen met € 1.419.777 ten opzichte de begroting. Omdat de interne rentelasten gelijk zijn aan de interne rentebaten verloopt dit budgettair neutraal (zie ook interne rentebaten).
- De afschrijvingen op vaste activa en boekverliezen zijn afgenomen met € 19.267. Ondanks een hoger netto investeringsniveau zijn de reguliere afschrijvingen 2023 door de aankoop van strategische grond waarop niet wordt afgeschreven afgenomen met € 69.012. Voor een uitgebreide toelichting op het investeringsniveau 2023 wordt verwezen naar hoofdstuk 3 waarin per programma de investeringen nader worden toegelicht. Verder is sprake van extra afschrijvingen van € 49.745 die onderstaand wordt toegelicht.

Projecten	
Projecten met een boekwaarde kleiner dan € 2.500	49.745
Extra afschrijving 2023	49.745

Eénmaal per jaar wordt nagegaan of de activa die op de balans zijn vermeld, nog wel worden gebruikt en/of deze tegen de juiste waarde zijn gewaardeerd. Indien de activa tegen een te hoge waarde op de balans staan, dient de waardevermindering ten laste van de exploitatierekening te worden gebracht. Dit heeft in het verslagjaar geresulteerd in een extra afschrijving van € 49.745 voor projecten met een boekwaarde kleiner of gelijk aan € 2.500 conform het bestaand beleid. In het verslagjaar is het niet noodzakelijk gebleken om een extra afschrijving door te voeren voor projecten die niet in uitvoering zijn gekomen.

Personeelslasten

De personeelslasten bedroegen in 2023 € 45.018.287 en hebben voor 88% betrekking op salariskosten en sociale premies van het huidige en voormalige personeel en bestuur.

Realisatie versus gewijzigde begroting

- De salariskosten zijn onderschreden met € 1.356.010. Dit ondanks de CAO loonsverhoging van € 125,- bruto per 1 januari 2023 en de procentuele loonsverhoging op 1 januari en 1 juli van 2,5%. Vacatures zijn in dit verslagjaar later ingevuld en lager ingeschaald, wat opnieuw (net als in 2022) leidde tot een aanzienlijke besparing op de salariskosten. Daarom is vroegtijdig al € 1.292.000 afgeraamd voor inhuur. Ook is de omvang van het personeelbestand lager dan voor voorzien. 408,27 werkelijk (gerealiseerde) bezetting, ten opzichte van de normatieve personeelsomvang (formatie) van 433,23. In 2023 werd voor een totaalbedrag van € 647.605 aan IKB uren gekocht door medewerkers, hetgeen ook doorwerkt in de gerealiseerde salariskosten.
- De afdracht van sociale premies is sterk verbonden met de salariskosten. De onderschrijding van € 418.943 is daarmee te verklaren.
- Bij personeel van derden is door het ontbreken van beleid de realisatie op jong talent en trainees, het beperkter aantrekken van personeel via de wet banenafpraak, en niet volledige vervanging bij (langdurige) ziekte en zwangerschaps- en bevallingsverlof, en de latere invulling van inhuur en tegen een lager tarief allen onderschreden voor een totaal van € 918.608.
- Bij overige personeelslasten wordt het verschil met name veroorzaakt door een overschrijding als gevolg van toegenomen en niet voorziene lidmaatschappen met € 23.693 en een onderschrijding van € 72.496, met name vanwege het verplaatsen van de PAGO van 2023 naar 2024.

Goederen en diensten van derden

De totale kosten van goederen en diensten van derden bedragen € 133.555.571 en bestaan voor 73% uit de bijdrage aan het WBL, € 91.997.064 en de BsGW, € 5.123.389.

Van de overige kosten van € 33.435.118 heeft 47% betrekking op het onderhoud van het watersysteem (zowel waterlopen als waterkeringen), onderhoud soft- en hardware, onderhoud van gebouwen inclusief inventaris en installaties en onderhoud materieel.

Het aandeel van de dienstverlening door derden is 46%. Het betreft de bijdragen aan verenigingen (Stowa en de Unie van Waterschappen), de bijdrage aan het Waterschapshuis (HWH), de bijdrage aan Het Gegevenshuis en de overige diensten zoals juridische, financiële en technische advisering. Het aandeel van kosten die via bestemming van het rekeningssaldo ten laste van de specifiek daarvoor gevormde bestemmingsreserves wordt gebracht bedraagt € 640.632.

De overige kosten 7% hebben o.a. betrekking op huur -inclusief lease-, erfpacht, verzekeringen, energie, belastingen, geografische data, aanschaf duurzame gebruiksgoederen en overige gebruiks- en verbruiksgoederen.

Realisatie versus gewijzigde begroting

De realisatie is € 1.330.089 lager dan de gewijzigde begroting.

Op deze post zijn € 640.632 aan kosten verantwoord die ten laste worden gebracht van de specifiek daarvoor gevormde bestemmingsreserves. Dit betreft bestemmingreserve subsidie afkoppelen regenwater; bestemmingsreserve risicovolle beplanting; bestemmingsreserve project meten met nitraatstrips; bestemmingsreserve Lives; bestemmingsreserve stimuleringsregeling maatregelen in de landbouw ihkv klimaatadaptie; bestemmingsreserve onderhoudscontracten en de bestemmingsreserve restpunten Ooijen-Wanssum.

- De duurzame gebruiksgoederen zijn afgenomen met € 632.391. Dit is een direct gevolg van lagere kosten aanschaf van hard- en software door minder storingsen waardoor de aankoop hiervan beperkt is gebleven (€ 116.709). Ook de kosten van de aanschaf van inventaris en werkmaterieel zijn lager uitgevallen dan geraamd (€ 59.424). Daarnaast is het project inkoop & contract vertraagd waardoor ook op dit onderdeel de kosten lager zijn uitgevallen (€ 52.367). De grootste onderschrijding wordt echter veroorzaakt op de kosten die in het kader van de integratie van WL en WBL in 2023 voorzien waren voor de ICT systemen (€ 383.167).
- De aanschaf van overige gebruiks- en verbruiksgoederen zijn toegenomen (€ 120.145) en worden volledig veroorzaakt door de stijging van de vergaderkosten, de aanschaf van materiaal voor de muskus en beverrattenbestrijding en dienst en werkkleding. De kosten voor teamontwikkeling, en hulpmiddelen automatisering daarentegen waren lager. Ook hebben we door het hybride werken lagere kosten gehad voor dagelijkse benodigdheden zoals druk- en bindwerk en reinigingsmiddelen.
- De energiekosten zijn, ondanks een lager verbruik door een nieuwe aanbesteding en hogere vaste en variabele kosten (zijnde vastrecht en tarieven) in het verslagjaar hoger uitgevallen (€ 63.199).
- Ondanks de stijging van de huur van het kantoorpand Roermond zijn door lagere kosten van de multifunctionele apparaten die in gebruik zijn, de kosten in totaliteit iets lager uitgevallen (€ 8.423).
- De kosten die gemoeid zijn met het leasen van bedrijfsauto's zijn toegenomen (€ 66.060) door schades, besticking, inrichting voertuigen, gestegen brandstofkosten en verzekeringspremies alsmede de verrekening van meer- en minder kilometers.
- De post verzekeringen is door een hertaxatie van het calamiteitenmaterieel, indexering van de premies en een premie aanpassing in verband met zonnepanelen in 2023 toegenomen (€ 8.669).
- Belastingen zijn ondanks de lagere motorrijtuigenbelasting op het werkmaterieel toegenomen door de hogere verschuldigde verontreinigingsheffing 2023 aan Waterschap Aa en Maas (€ 1.354).
- Op onderhoud door derden is sprake van een onderschrijding van € 958.359. De onderschrijding wordt met name veroorzaakt doordat de kosten van baggeren en het onderhoud van de waterlopen aanzienlijk lager zijn uitgevallen (€ 381.408). Verder laten de bestekmatige onderhoudswerkzaamheden van het watersysteem en de waterkeringen in 2023 een onderuitputting zien (€ 228.565) en zijn de kosten van het assetonderhoud lager uitgevallen

(€ 121.181). Tevens laten de kosten voor de bestrijding van de grote Waternavel ook een meevaller zien (€ 150.338). De kosten voor het onderhoud van de loodsen zijn lager uitgevallen door minder ad hoc reparaties (€ 12.936). Op de schoonmaakkosten van de loodsen is eveneens een onderuitputting gerealiseerd van (€ 17.909). Ook de onderhoudskosten die gemoeid zijn met de monitoring van de waterkwantiteit, kunstwerken en de ECI-centrale hebben in het verslagjaar een positieve ontwikkeling doorgemaakt en zijn lager uitgevallen (€ 119.100). Daarentegen zijn de kosten voor onderhoud en aankoop software toegenomen (€ 73.247).

- Op dienstverlening door derden is sprake van een overschrijding met € 9.804.

Deze onderschrijding wordt met name veroorzaakt door de lagere advies en onderzoekskosten (€ 262.548). Ondanks dat op dit onderdeel een aanzienlijke overschrijding is op de juridische kosten van € 422.630 in verband met de inzet van AKD voor second opinions, handhaving-verzoeken, nadeelcompensaties en integriteitsonderzoek zijn de adviezen derden op de andere onderdelen afgenomen met € 685.178. Ook op de post overige diensten derden (€ 320.271), diensten water robuust (€ 132.232) en buitenlandbeleid/deelname Blue Deal (€ 52.600) is een besparing gerealiseerd. Verder is het project Succesvol Opleveren en Overdragen (SOO) van de projecten naar de lijn is in 2023 verstraagd (€ 83.000).

De onderschrijdingen betreft verder lagere telefoonkosten (€ 90.709), kosten gegevens verstrekking derden (€ 32.518), uitgevoerde werkzaamheden waterakkoord (€ 44.691), diensten salarisadministratie (€ 14.156), bijdrage aan Het Waterschapshuis HWH (€ 116.157) en Het Gegevenshuis HGH (€ 13.715), diensten duurzaamheid (€ 39.314) en kosten rekenkamer (€ 24.086).

Daarentegen hebben zich ook aan aantal overschrijdingen voorgedaan zoals hogere reis- en verblijfkosten (€ 288.206), bijdrage Unie van waterschappen en de Stowa (€ 70.539), accountantskosten (€ 24.285) en bewaking en beveiliging i.v.m. extra beveiliging kantoor Roermond (€ 15.333). Ook zijn de kosten van het laboratorium (€ 94.747) en de diensten van het datacentra toegenomen (€ 76.037). De juridische kosten in verband met de integratie van WL en WBL zijn in het verslagjaar eveneens hoger uitgevallen (€ 40.106) .

Tot slot is € 640.632 nog aan kosten verantwoord die ten laste worden gebracht van de overige specifiek daarvoor gevormde bestemmingsreserves.

Bijdragen aan derden

De bijdragen aan derden bedroegen € 294.258 en bestonden uit een bijdrage aan/in:

- Unie van Waterschappen en stichting uitvoeringsorganisatie glastuinbouw bijdrage duurzame glastuinbouw (€ 6.619);
- Gemeente Beek advieswerkzaamheden Sweco (€ 2.995);
- Provincie Limburg bijdrage proceskosten NOVI de Peel 2023 (€ 16.932);
- Gemeente Boekel subsidie Geopark Peelhorst en Maasvallei (€ 1.925);
- Ons WCL bijdrage transitie Nationaal park de Meinweg (€ 13.300);
- Deltaprogramma Maas bijdrage 2023 (€ 77.400);
- Bijdrage Rijksuniversiteit Groningen (€ 5.000);
- Brabantse Delta bijdrage financiële waterwegen (€ 3.000);
- Mrs Moon productions bijdrage TV-serie 'wildernis onder water' (€ 10.000);
- Provincie Noord Brabant bijdrage programmabureau Maas KRW/DHZ (€ 131.873);
- Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel partnerbijdrage 2023 (€ 1.550);
- Stichting Drinkable Rivers 'mayors for a drinkable Meuse' (€ 5.000);

- Bijdrage Tour de Boer 2023 (€ 3.587);
- Bijdrage Loeren bij de boeten (€ 3.702);
- LLTB sponsering Kom in de Kas 2023 (€ 1.500);
- Stichting agrifestijn Maasduinen sponsorbijdrage (€ 1.500);
- Bezoekerscentrum Leudal bijdrage natuureducatie tuin bezoek (€ 5.000);
- Samenwerkingsverband Droppiewater.nl 2023 (€ 2.000).
- Diverse kleine bijdrages (€ 1.375).

Realisatie versus gewijzigde begroting

De onderschrijving van € 719.241 wordt met name veroorzaakt doordat zeer beperkt gebruik is gemaakt van de extra beschikbare gelden voor de voortzetting van de stimuleringsregeling afkoppelen regenwater (€ 547.005). Daarnaast is de bijdrage 2023 aan het Deltaprogramma Maas lager uitgevallen (€ 20.027) en is geen financiële bijdrage verstrekt aan het Deltaplan Agrarische Waterbeheer (€ 96.800). Verder is de bijdrage aan derden voor onderzoek en realisatie voor het belang van waterveiligheid in het verslagjaar beperkt gebleven (€ 28.643).

Toevoegingen voorzieningen/onvoorzien

In het verslagjaar is € 470.419 toegevoegd aan de 'voorziening pensioen en uitkeringsverplichtingen', € 429.788 toegevoegd aan de 'voorziening persoonsgebonden basisbudget', € 105.412 aan de 'voorziening vitaliteit persoonsgebonden basisbudget', € 2.359.076 toegevoegd aan de voorziening Individueel keuze budget (IKB), € 66.000 aan de 'voorziening bedrijfspand Rijksweg Noord', € 25.900 aan de 'voorziening onderhoud loods Horst', € 13.000 aan de 'voorziening onderhoud ECI-waterkrachtcentrale', € 3.718.000 aan de 'voorziening resultaat WBL' en € 491.291 aan de 'voorziening resultaat BsGW'.

Realisatie versus gewijzigde begroting

Op basis van de opgave van APG over de actuariële berekening van de bestuurderspensioenen per 31 december van het verslagjaar is een dotatie in de voorziening noodzakelijk van € 470.419.

In de CAO is geregeld dat het mogelijk is om een deel van het persoonlijk basisbudget in te zetten voor vitaliteit. Gelet op het werkelijke aantal medewerkers in het verslagjaar, dat iets lager lag dan geraamd is de toevoeging aan de 'voorziening persoonsgebonden basisbudget' en de 'voorziening vitaliteit persoonsgebonden basisbudget' in totaliteit afgenomen met € 37.200.

Naast het reguliere salaris hebben medewerkers die in de sector waterschappen werkzaam zijn een individueel keuze budget (IKB) van 21% van het brutosalaris dat voor diverse doelen kan worden ingezet. IKB-uren zijn door de werknemers gekochte verlofuren en vormen een concrete verplichting van de organisatie aan de medewerkers. Gelet op de verslagleggingsregels van de waterschappen (BBVW) en na consultatie van de accountant is gebleken dat voor deze verplichting op het jaareinde (31 december) een arbeidsgerelateerde voorziening dient te worden opgenomen in de balans. Hierdoor is in het verslagjaar een dotatie noodzakelijk van € 2.359.076 in de 'voorziening individueel keuzebudget (IKB)'.

Op basis van een geactualiseerd meerjarenonderhoudsplan 2023-2032 dat door een externe partij in 2022 is opgesteld voor de loodsen is de noodzakelijke dotatie aan de 'voorziening onderhoud bedrijfspand Sittard' en de 'voorziening onderhoud loods Horst' in het verslagjaar in totaliteit toegenomen met € 87.400.

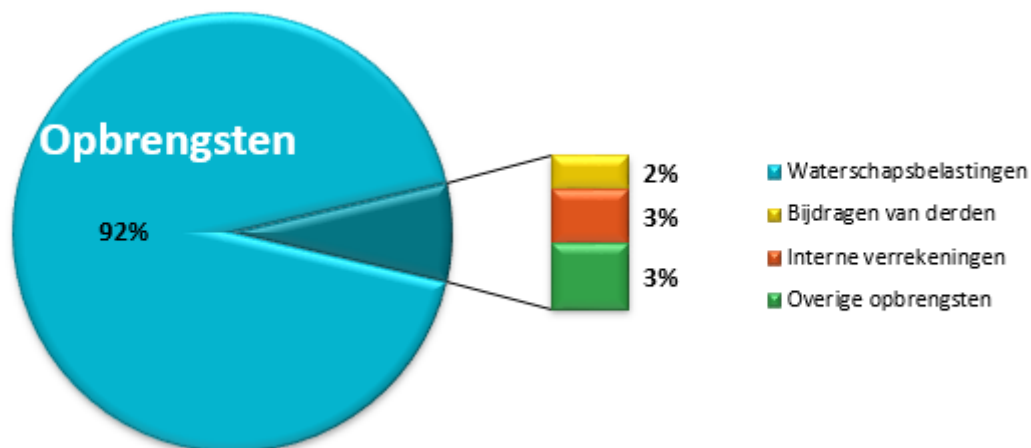
Verder is in 2023 de 'voorziening resultaat WBL' en de 'voorziening resultaat BsGW' noodzakelijk gebleken waaraan respectievelijk € 3.718.000 en € 491.291 is toegevoegd.

De post onvoorzien en onvoorzien integratie WL/WBL is een administratieve begrotingspost. Hier wordt nooit een realisatie op verantwoord. Deze post dient als tegenhanger in geval van bijstellingen in de begrotingen voor zover aanspraak wordt gemaakt op deze post.

Het niet geclaimde en ongebruikte deel van de begrotingstelpost, 'duurzaamheid en innovatie' valt vrij ten gunste van het rekeningsaldo 2023. De vrijval van de begrotingstelpost bedraagt in 2023 in totaliteit € 508.500.

10.2 Toelichting op opbrengsten

Onderstaand zijn de werkelijke opbrengsten over het verslagjaar grafisch weergegeven.

Financiële baten

De financiële baten bedragen € 4.454.092 en bestaan uit externe rentebaten, interne rentebaten en een dividenduitkering van de NWB-bank. De externe rentebaten zijn uitgekomen op € 251.003, de interne rentebaten zijnde de bespaarde rente van reserves en voorzieningen bedragen € 1.460.477 en de dividenduitkering bedraagt € 2.742.612.

Realisatie versus gewijzigde begroting

Gelet op de positieve liquiditeitspositie en de stijgende rente is in het verslagjaar € 63.003 meer aan externe rentebaten ontvangen. Voor de bespaarde rente van de reserves en voorzieningen (lees interne rentebaten) was in de begroting 2023 nog uitgegaan van 0,1%. Gelet op de renteontwikkeling in 2023 is op realisatiebasis uitgegaan van een percentage van 3,1% (basis rente schatkist). Hierdoor zijn de interne rentebaten toegenomen met € 1.419.777 ten opzichte de begroting. Omdat de interne rentekosten gelijk zijn aan de interne rentebaten verloopt dit budgettair neutraal (zie ook interne rentelasten).

De dividenduitkering van de NWB-bank was in 2023 € 457.112 hoger dan geraamd.

Personele baten

De opbrengsten personele baten van € 797.935 hebben betrekking op de bijdrage van derden in de salariskosten.

Realisatie versus gewijzigde begroting

De vergoeding door uitkeringsinstanties (i.v.m. WIA, WAO, zwangerschapsverlof, e.d.) zijn vooraf niet exact in te schatten. Verder zijn de opbrengsten voor uitleen en detachering van personeel € 212.507 hoger uitgevallen dan begroot en is een deel van de 'voorziening vitaliteit pbb' ad € 76.576 ingezet ter dekking van de vitaliteitsuren die door de medewerkers in het verslagjaar zijn opgenomen.

Goederen en diensten aan derden

De goederen en diensten aan derden van € 1.138.884 en heeft voor en groot deel betrekking op de verrekening van de afzet van slib tussen de aandeelhouders van SNB en de vergoeding voor de werkzaamheden van de uitvoering van de kwartiermakersfase Zuidelijk Maasdal. Ook de grondverkoop, de verkoop van materieel, de pachtopbrengst, het jachtrecht, de energieopbrengst van o.a. de ECI-waterkrachtcentrale, het doorberekend kostenaandeel van de BsGW voor de Basisregistratie Kadaster, de verrekening van de bijdrage van Het Waterschapshuis met het WBL, de dienstverlening ten behoeve van de controle zwemwater voor de Provincie en de bijdrage van waterakkoord met waterschap Aa en Maas worden hier verantwoord.

Realisatie versus gewijzigde begroting

De opbrengsten zijn toegenomen met € 404.684 en worden met name veroorzaakt door de verrekening van de afzet van slib tussen de aandeelhouders van SNB (€ 263.122) en de vergoeding voor de werkzaamheden van de uitvoering van de kwartiermakersfase Zuidelijk Maasdal (€ 105.785) en het gebiedsproces Lollebeek in Horst (€ 20.691) die niet in de begroting waren geraamd. Verder is sprake van een toename van de pachtopbrengst (€ 10.343), hogere opbrengst elektriciteit (€ 22.730), hogere verrekening van de bijdrage van Het Waterschapshuis met het WBL (€ 41.677) en een toename van de Provinciale bijdrage voor de controle van het zwemwater (€ 10.351). Daarentegen zijn de grondverkoop lager uitgevallen dan geraamd (€ 60.540).

Bijdragen van derden

De bijdragen van derden bedroegen € 3.294.779 en bestonden uit een bijdrage aan/in:

- Bijdrage van het Rijk van € 1.024.743 betreft de bijdrage van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van (€ 300.000) in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied, de bijdrage voor de implementatie van de Wet open Overheid (€ 209.183) en de incidentele coronacompensatie 2021 van het ministerie van BIZA (€ 502.000). Verder is nog een restant bijdrage ontvangen voor de invoering van de omgevingswet (€ 8.660) en een bijdrage van het ministerie van BIZA voor de uitvoeringskosten van de Kinderopvang-toeslagenaffaire KOTA (€ 4.900). Laatstgenoemd bedrag is in 2023 verrekend met de BsGW omdat deze de KOTA uitvoeren.
- Bijdrage van de provincie van € 1.373.891 betreft het voorschot voor het project Soortenbeschermingsplannen en bevermaatregelen (€ 45.000), subsidie voor verduurzaming van het water en bodembeheer (€ 23.600), de subsidiebijdrage SPUK natuur (incl. loonkosten) voor de bestrijding grote Waternavel (€ 999.313) en de Interreg subsidie EMF Flood Resilience (€ 305.978).
- De bijdrage van overige openbare lichamen van € 199.722 heeft betrekking op de goodwill van de BsGW van de gemeente Mook en Middelaar (€ 14.051), de vergoeding van het transitieplan HWBP (€ 196.698), de bijdrage van WBL in de uitvoering van de ecologische toetst in het kader van het project redeneerlijn afnameafspraken (€ 41.322) en de bijdrage Schone Maaswaterketen SMWK (€ 13.430). Daarnaast heeft er een afboeking plaatsgevonden van het positieve resultaat 2022 van de BsGW (-€ 65.779) dat niet is uitbetaald aan de deelnemers maar door het AB van de BsGW is toegevoegd aan de algemene reserve van de BsGW.
- De bijdragen van overigen van € 696.423 hebben betrekking op de vergoeding van de Landelijke Coördinatie Commissie Muskusrattenbestrijding (LCCM) voor de beverrattenbestrijding (€ 398.994). Daarnaast zijn nog een aantal dwangsommen opgelegd voor overtredingen op oppervlaktewaterlichamen en drugsdumpingen (€ 296.379).

- *Realisatie versus gewijzigde begroting*

De hogere bijdrage van € 581.779 is een gevolg van de niet geraamde rijksbijdrage in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (€ 300.000). Ook is van de provincie een voorschot ontvangen voor het project Soortenbeschermingsplannen en bevermaatregelen (€ 45.000) en een subsidie voor de verduurzaming van het water en bodembeheer (€ 23.600) die niet was voorzien. Veder zijn de opgelegde dwangsom in verband met overtredingen op oppervlaktewaterlichamen en drugsdumpingen hoger uitgevallen (€ 266.379). Ook de vergoeding van de Landelijke Coördinatie Commissie Muskusrattenbestrijding (LCCM) voor de beverrattenbestrijding is in het verslagjaar toegenomen (€ 55.694).

Daarentegen is de vergoeding van het transitieplan HWBP lager uitgevallen (€ 52.302) en heeft er een afboeking plaatsgevonden van het positieve resultaat 2022 van de BsGW (€ 65.779).

Waterschapsbelastingen

Na afloop van het verslagjaar is door de BsGW een door de accountant gewaarmerkte afrekening waterschapsheffingen 2019 tot met 2023 inclusief toelichting overlegd.

Deze afrekening is de basis voor de verantwoording in 2023 van de (bruto) opbrengst waterschapsbelastingen van € 197.699.532 en is als volgt samengesteld:

Watersysteemheffing		Zuiveringsheffing	
Gebouwd	41.871.064	Bedrijven	29.925.701
Ingezetenen	36.317.032	Huishoudens	80.231.674
Ongebouwd	8.773.150		
Natuur	197.673		
<hr/>			
Verontreinigingsheffing			
Verontreinigingsheffing	383.238		
<hr/>			

Verder is de belastingopbrengst gecorrigeerd voor € 5.273.183 kwijtschelding en € 1.433.156 oninbaarverklaringen, totaal € 6.706.339.

Realisatie versus gewijzigde begroting.

Ten opzichte van de bijgestelde begroting is de netto opbrengst waterschapsbelastingen in 2023 € 2.114.193 hoger uitgevallen.

Uit de afrekening 2023 van de BsGW blijkt dat de:

- **Watersysteemheffing** is € 147.681 lager door het afsluiten van het belastingjaar 2019 wat geresulteerd heeft in een toename van de opbrengst gebouwd, ingezetenen en natuur. Bij ongebouwd daarentegen is sprake een afname van de opbrengst in het belastingjaar 2023 door de vrijstelling van belastingheffing van de ongebouwde percelen in het bezit van het waterschap.
- **Zuiveringsheffing** is € 612.475 hoger door het afsluiten van het belastingjaar 2019 en een toename van de opbrengst zuiveringsheffing woningen in de belastingjaren 2022 en 2023.
- **Verontreinigingsheffing** is € 58.462 lager door het afsluiten van het belastingjaar 2019 en een afname van de opbrengst in het belastingjaar 2020.

- **Kwijtschelding** is met € 2.156.917 gedaald, door het afsluiten van het belastingjaar 2019 en een neerwaartse bijstelling van de prognose kwijtschelding over het belastingjaar 2020, 2021, 2022 en 2023 bij zowel de watersysteemheffing en de zuiveringsheffing. Dit heeft een verhogend effect op de belastingopbrengst.
- **Oninbaar is** met € 449.056 toegenomen, door het afsluiten van het belastingjaar 2019 en doordat in de begroting 2023 van WL abusievelijk nog was uitgegaan van een oninbaarheidspercentage van 0,5% terwijl dit 0,7% had moeten zijn. Dit heeft een verlagend effect op de belastingopbrengst.

Interne verrekeningen

De interne verrekeningen hebben betrekking op de geactiveerde lasten en de interne vermindering (lees vrijval) van de 'voorziening resultaat WBL 2022'. De noodzakelijke onttrekking aan de 'voorziening resultaat 2022 WBL' is namelijk € 586 lager uitgevallen.

Conform de BBVW en de 'nota activabeleid WL 2018' (AB 28 november 2018), wordt een gedeelte van de werkzaamheden van waterschap personeel verricht ten behoeve van investeringswerken geactiveerd. Het betreft hier een bedrag van € 5.176.386.

Realisatie versus gewijzigde begroting

Met de vrijval van de 'voorziening resultaat 2022 WBL' is in de raming geen rekening gehouden. Verder zijn in het verslagjaar zijn minder uren aan projecten besteed dan geraamd.

10.3 Exploitatieresultaat

Gelet op het bovenstaande resulteert het saldo van kosten en opbrengsten over 2023 in een negatief resultaat van € 3.201.318. In de begroting 2023 werd nog uitgegaan van een exploitatietekort van € 5.190.200. Dit betekent dan ook dat het exploitatieresultaat in het verslagjaar ten opzichte van de raming een positieve ontwikkeling laat zien.

Voor de dekking van het nadelig resultaat wordt verwezen naar het aan deel II gevoegde 'Voorstel tot vaststelling van de jaarrekening inclusief dekking van het nadelig resultaat'.

10.4 Topinkomens

In de Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) die op 1 januari 2013 inwerking is getreden, is een openbaarmakingsverplichting voorgeschreven voor topfunctionarissen. Het gaat hierbij om personen die leiding geven aan de gehele organisatie. Bij een waterschap betreft dit de functie van secretaris-directeur. De wet schrijft topfunctionarissen een maximaal inkomen voor dat voor 2023 is vastgesteld op € 223.000. Bezoldigingen die uitgaan boven het door de WNT opgelegde maximum zijn strijdig met de wet en worden aangemerkt als onverschuldigde betaling. Verder verbiedt de WNT topfunctionarissen ontslagvergoedingen te verstrekken die meer bedragen dan € 75.000, dan wel één jaarsalaris als dit lager is dan € 75.000.

WNT-verantwoording 2023 Waterschap Limburg

De WNT is van toepassing op Waterschap Limburg. Het voor Waterschap Limburg toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2023 € 223.000. Het betreft het bezoldigingsmaximum van leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functievervulling inclusief degene die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt.

Gelet op artikel 4.1 van de WNT zijn onderstaand de gegevens van de topfunctionarissen van ons waterschap vermeld. Het betreft de functie van secretaris-directeur met dienstbetrekking (tabel 1a) en de functie van waarnemend secretaris-directeur zonder dienstbetrekking (tabel 1a en 1b).

Gegevens 2023		
bedragen x € 1	E. Keulers	E. van der Kuil
Funcctiegegevens	Secretaris-directeur	wnd Secretaris-directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01-01 t/m 31-12	01-02 t/m 28-02
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	0,153
Dienstbetrekking?	ja	nee
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 146.389	-
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 22.411	-
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 168.800</i>	<i>€ 2.618</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 223.000	€ 2.618
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	€ 168.800	€ 2.618
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.

Gegevens 2022		
bedragen x € 1	E. Keulers	E. van der Kuil
Functiegegevens	Secretaris-directeur	wnd Secretaris-directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2022	01-01 t/m 31-12	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	zie tabel 1b
Dienstbetrekking?	ja	
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 135.755	
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 22.931	
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 158.686</i>	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 216.000	
Bezoldiging	€ 158.686	

De binnen onze organisatie geïdentificeerde leidinggevende topfunctionaris met een dienstbetrekking heeft geen dienstbetrekking bij andere WNT-plichtige instelling(en) als leidinggevende topfunctionaris (die zijn aangegaan vanaf 1 januari 2018).

Gegevens 2023		
bedragen x € 1		E. van der Kuil
Functiegegevens	wnd Secretaris-directeur	
Kalenderjaar	2023	2022
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang – einde)	01-01 t/m 31-01	23-02 t/m 31-12
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	1	11
Omvang van het dienstverband in uren per kalenderjaar	104	1154
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 212	€ 206
Maxima op basis van de normbedragen per maand	€ 22.400	€ 280.100
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 259.772	
Bezoldiging (alle bedragen exclusief btw)		
Bezoldiging in de betreffende periode	€ 21.493	€ 238.279
Bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 259.772	
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	
Bezoldiging	€ 259.772	
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2023 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

11 Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SiSa-bijlage)

Verantwoording SiSa-methodiek

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2023 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking ssa - d.d. 12-02-2024								
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
IenW	E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021-2027 (SiSa tussen medeoverheden)	Hieronder per regel één CBS(code) uit (jaar T) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die medeoverheid invullen	Beschikingsnummer	Besteding (jaar T) ten laste van de verstrekker	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van de verstrekker	Besteding ten laste van cofinanciering (jaar T)	Besteding cofinanciering cumulatief (t/m jaar T)
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44B/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44B/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: E44B/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44B/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: E44B/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44B/06</i>
			1 060917 Gemeente Heerlen	IENW/BSK-2022/263148	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			2 060935 Gemeente Maastricht	IENW/BSK-2023/82255	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			3 061883 Gemeente Sittard-Geleen	IENW/BSK-2023/96859	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Kopie CBS(code)	Kopie beschikingsnummer	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44B/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44B/08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44B/09</i>			
			1 060917 Gemeente Heerlen	IENW/BSK-2022/263148	Nee			
			2 060935 Gemeente Maastricht	IENW/BSK-2023/82255	Nee			
			3 061883 Gemeente Sittard-Geleen	IENW/BSK-2023/96859	Nee			
			Kopie CBS(code)	Kopie beschikingsnummer	Naam/nummer maatregel	Maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) - per maatregel		
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44B/10</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44B/11</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44B/12</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E44B/13</i>		
1 060917 Gemeente Heerlen	IENW/BSK-2022/263148	n.v.t.	Nee					
2 060935 Gemeente Maastricht	IENW/BSK-2023/82255	n.v.t.	Nee					
3 061883 Gemeente Sittard-Geleen	IENW/BSK-2023/96859	n.v.t.	Nee					
IenW	E102B	Specifieke uitkering Beekdalen zijrivieren Maas Limburg SiSa tussen medeoverheden	Hieronder per regel één provincie(code) uit (jaar T) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die provincie invullen	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E102B/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E102B/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E102B/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E102B/04</i>		
			030011 Provincie Limburg	€ 6.368.144	€ 10.624.654	Nee		

SISa bijlage verantwoordingsinformatie 2023 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 12-02-2024								
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
LNV	L7B	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland SISa tussen medeoverheden	Gebiedsnaam/nummer <i>Aard controle n.v.t.</i> Indicator: L7B/01	Hieronder per regel één provincie(code) uit (jaar T) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die provincie invullen <i>Aard controle n.v.t.</i> Indicator: L7B/02	Totale besteding (jaar T) <i>Aard controle R</i> Indicator: L7B/03	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) <i>Aard controle R</i> Indicator: L7B/04	Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> Indicator: L7B/05	Toelichting Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen <i>Aard controle n.v.t.</i> Indicator: L7B/06
			1 Heuveland Zuid-Limburg/Doc-00427193	030011 Provincie Limburg	€ 23.600	€ 23.600	Ja	resultaatverplichting is 20 subsidiebekenningen
			2 Heuveland/Doc-00520667	030011 Provincie Limburg	€ 0	€ 0	Nee	verzoek tot verlenging van de uitvoeringstermijn is in voorbereiding
LNV	L16B	Eenmalige specifieke uitkering Provinciaal Uitvoeringsprogramma Natuur SISa tussen medeoverheden	Hieronder per regel één code selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die medeoverheid invullen <i>Aard controle n.v.t.</i> Indicator: L16B/01	Naam uitvoeringsprogramma <i>Aard controle n.v.t.</i> Indicator: L16B/02	Besteding (jaar T) per uitvoeringsprogramma <i>Aard controle R</i> Indicator: L16B/03	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per uitvoeringsprogramma <i>Aard controle n.v.t.</i> Indicator: L16B/04	Cumulatieve besteding apparaatskosten (t/m jaar T) per uitvoeringsprogramma <i>Aard controle n.v.t.</i> Indicator: L16B/05	Uitvoeringsprogramma volgens projectplan uitgevoerd (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> Indicator: L16B/06
			1 030011 Provincie Limburg	Gebiedsgerichte maatregelen programma Natuur/Doc-00286580	€ 857.683	€ 1.257.661	€ 40.273	Nee
			Kopie uitvoeringsprogramma	Uitvoeringsprogramma afgerond (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> Indicator: L16B/07	Toelichting per uitvoeringsprogramma <i>Aard controle n.v.t.</i> Indicator: L16B/08			
			1 Gebiedsgerichte maatregelen programma Natuur/Doc-00286580	Nee				Dit betreft de eerste SISa-rapportage van WL

Verantwoording regeling uitvoeringskosten NPLG waterschappen

LNV	Regeling uitvoeringskosten NPLG waterschappen	Beschikingsnummer	Besteding (jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)
		DGRTL/38426137	€ 302.059	Nee

12 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

T: +31 (0)40 269 82 22
E: eindhoven@bdo.nl
www.bdo.nl

BDO Audit & Assurance B.V.
Postbus 229, 5600 AE Eindhoven
Philitleaan 73, 5617 AM Eindhoven
Nederland

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het algemeen bestuur van Waterschap Limburg

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Waterschap Limburg te Roermond gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- ▶ geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2023 als van de activa en passiva van Waterschap Limburg op 31 december 2023 in overeenstemming met artikel 98a van de Waterschapswet en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit;
- ▶ zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2023 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het controleprotocol en normenkader 2023 dat is vastgesteld door het algemeen bestuur d.d. 25 november 2020 en d.d. 21 februari 2024.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2023;
- 2 het overzicht van gehanteerde rondslagen voor financiële verslaggeving;
- 3 de toelichting op de balans per 31 december 2023;
- 4 de exploitatie naar kostendragers over 2023;
- 5 de exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten over 2023 en de toelichting;
- 6 de WNT-verantwoording;
- 7 de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen; en
- 8 Bijlagen A, B, C en G

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, hoofdstuk 5 van het Waterschapsbesluit, de Nota verwachtingen accountantscontrole 2023, het controleprotocol en het normenkader voor de financiële rechtmatigheid dat is vastgesteld door het algemeen bestuur d.d. 25 november 2020 en d.d. 21 februari 2024 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2023. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Statutair gevestigd te Eindhoven en ingeschreven in het handelsregister onder nummer 17171186.
BDO Audit & Assurance B.V. is lid van BDO International Ltd, een rechtspersoon naar Engels recht met beperkte aansprakelijkheid, en maakt deel uit van het wereldwijde netwerk van juridisch zelfstandige organisaties die onder de naam "BDO" optreden.
BDO is de merknaam die wordt gebruikt ter aanduiding van het BDO netwerk en van elk van de BDO Member Firms.

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap Limburg zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en de rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 2.070.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 5.2, lid 6 Waterschapsbesluit. Op basis van hoofdstuk 4 van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2023 hebben wij bij de controle van de SiSa-bijlage dezelfde materialiteit toegepast als bij de controle van de jaarrekening.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2023. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de 5% van de betreffende kostensoort met een minimum van EUR 100.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa- of WNT-redenen relevant zijn.

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg zijn van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het waterschap en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het dagelijks bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop het algemeen toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd zoals bijvoorbeeld ook het integriteitsbeleid en het personeelshandboek. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij hebben kennis genomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij het dagelijks bestuur, management, financiële administratie, personeelszaken en het algemeen bestuur.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

Frauderisico	Onze controlewerkzaamheden en observaties
<p><i>Het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door het management</i></p> <p>Op grond van onze controlestandaarden gaan wij uit van de veronderstelling dat er altijd een risico aanwezig is op doorbreking van interne beheersingsmaatregelen door het dagelijks bestuur. Hierdoor veronderstellen wij dat een risico op verslaggevingsfraude bestaat.</p> <p>Meer concreet zien wij het risico van het doorbreken van maatregelen van interne beheersing door het management en het dagelijks bestuur met name in:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn gemaakt; 	<p>Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing in de processen voor het genereren en verwerken van journaalposten en het maken van schattingen.</p> <p>Wij hebben journaalposten geselecteerd op basis van risicocriteria en hierop specifieke controlewerkzaamheden verricht. Deze werkzaamheden omvatten onder meer inspectie van informatie uit brondocumenten. Wij hebben geen significante transacties buiten de normale bedrijfsuitoefening geïdentificeerd.</p> <p>Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude ten aanzien van het doorbreken van de interne beheersing door het dagelijks bestuur.</p>

<ul style="list-style-type: none"> ▶ De betrouwbaarheid van schattingen en schattingsprocessen; ▶ Significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfsuitoefening. 	
<p><i>Frauderisico in de general IT controls</i></p> <p>Als gevolg van het gebruikmaken van administrator- en superuseraccounts en/of generieke beheeraccounts binnen het financieel systeem is een risico aanwezig op het onrechtmatig onttrekken van middelen door ten onrechte facturen goed te keuren en betaalbaar te stellen of crediteurenstamgegevens te wijzigen. Om die reden hebben wij aan dit risico significante aandacht besteed.</p>	<p>Als gevolg van de tekortkomingen in de interne beheersing rondom de inkoopfactuurcontrole, konden wij niet op de interne beheersing steunen. Onze bevindingen rondom de administratieve organisatie en interne beheersing hebben wij schriftelijk aan het management gerapporteerd.</p> <p>Om het risico op onrechtmatige onttrekkingen te ondervangen hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Op basis van logging in de financiële administratie hebben wij geïdentificeerd welke crediteurenstamgegevens (zijnde het IBAN-nummer) zijn gewijzigd. Deze wijzigingen hebben wij gegevensgericht gecontroleerd middels aansluiting met de onderliggende brondocumentatie; ▶ Boeking die gedurende het boekjaar zijn gemaakt door generieke of superuser-accounts hebben wij gegevensgericht gecontroleerd. <p>Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor frauduleuze onttrekkingen of vermoedens daarvan.</p>
<p><i>Frauderisico in het personeelsproces</i></p> <p>Als gevolg van het ontbreken van controletechnische functiescheiding binnen het personeelsproces bestaat het risico op onrechtmatige salarisbetaling. Dit risico ziet met name toe op de functionaris met deze te ruime bevoegdheden. Gezien het fraude element hebben wij aan dit risico significante aandacht besteed.</p>	<p>Als gevolg van de tekortkomingen in de interne beheersing rondom het personeelsproces konden wij niet op de interne beheersing steunen. Onze bevindingen rondom de administratieve organisatie en interne beheersing hebben wij schriftelijk aan het management en het dagelijks bestuur gerapporteerd.</p> <p>Om het risico op onrechtmatige onttrekkingen te ondervangen hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Wij hebben geïdentificeerd bij welke functionaris binnen de organisatie functievermenging plaatsvindt.

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Wij hebben de loonstaat van de betreffende medewerker geanalyseerd en de bedragen die hierop verloond worden aangesloten met onderliggende documentatie. ▶ Wij hebben een cijferanalyse verricht op de totale loonsom van het waterschap om vast te stellen dat hier geen materiële onjuistheden in zijn opgenomen. <p>Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor frauduleuze onttrekkingen of vermoedens daarvan.</p>
--	---

Het in de controlestandaarden veronderstelde frauderisico rondom de opbrengstverantwoording is door ons weerlegd. Een waterschap laat zich typeren als een bestedingshuishouding en is daarmee inherent niet gericht op het verwerven van opbrengsten.

De van toepassing zijnde opbrengstenstromen (namelijk waterschapsbelastingen en bijdragen van derden), de transparante wijze van totstandkoming hiervan en de relatief beperkte omvang van de beïnvloedbare opbrengstenstromen zorgen ervoor dat het frauderisico rond de opbrengstverantwoording als geheel door ons als een niet-significant risico is aangemerkt.

Wij hebben tijdens onze controle geen specifieke aanwijzingen gekregen voor (een vermoeden van) fraude.

Controleaanpak veronderstellingen inzake financiële risico's in relatie tot de financiële positie

Zoals toegelicht in de paragraaf 'Het weerstandsvermogen' in de jaarstukken, heeft het dagelijks bestuur een beoordeling opgesteld van de mogelijkheden van waterschap Limburg om de risico's vanuit de normale bedrijfsvoering financieel op te vangen en de bedrijfsvoering zonder tussenkomst van de toezichthouder voort te zetten.

Onze werkzaamheden hebben bestaan uit:

- ▶ Het uitvoeren van een risicoanalyse gericht op het risico dat er gerede twijfel bestaat over de mogelijkheden om de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen.
- ▶ Het kennisnemen van de analyse in de paragraaf weerstandsvermogen van het dagelijks bestuur en overwegen of deze alle relevante informatie bevat waarvan de accountant als gevolg van de controle van de jaarrekening kennis heeft en het bevragen van het dagelijks bestuur over de belangrijkste veronderstellingen en uitgangspunten.
- ▶ Het kennisnemen van de begroting in relatie tot de ontwikkelingen in de sector.
- ▶ Het inwinnen van inlichtingen bij het dagelijks bestuur over zijn kennis van het niet in staat kunnen zijn om financiële risico's op te kunnen vangen vanuit de reguliere bedrijfsvoering.
- ▶ Het verkrijgen van inlichting over gebeurtenissen of omstandigheden na de periode waarvoor het dagelijks bestuur een beoordeling heeft gemaakt.
- ▶ Het evalueren of voldoende en geschikte controle-informatie is verkregen met betrekking tot de conclusie en veronderstellingen van het dagelijks bestuur inzake het opvangen van financiële risico's in relatie tot de financiële positie.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

C. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

De jaarstukken omvatten andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. De andere informatie bestaat uit:

- ▶ inleiding;
- ▶ financiële samenvatting;
- ▶ jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;
- ▶ kredietvoting en -verlening;
- ▶ voorstellen;
- ▶ bijlagen D, E, F, H, I, J, en K.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat alsmede dat het alle informatie bevat die op grond van artikel 98a van de Waterschapswet en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met artikel 98a van de Waterschapswet en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

D. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur voor de jaarrekening

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het in Nederland geldende Waterschapsbesluit. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het door het algemeen bestuur/dagelijks bestuur vastgestelde normenkader d.d. 21 februari 2024.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het dagelijks bestuur de veronderstellingen inzake de financiële risico's in relatie tot de financiële positie onderbouwen en afwegen of het waterschap in staat is de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder. Het dagelijks bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de financiële risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, hoofdstuk 5 van het Waterschapsbesluit, de Nota verwachtingen accountantscontrole 2023, het controleprotocol en het normenkader voor de financiële rechtmatigheid dat is vastgesteld door het algemeen bestuur op 21 februari 2024, het Controleprotocol WNT 2023, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- ▶ het identificeren en inschatten van de risico's
  - ▷ dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
  - ▷ dat baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- ▶ het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap;
- ▶ het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- ▶ het vaststellen dat de door het dagelijks bestuur gehanteerde veronderstelling aanvaardbaar zijn inzake de afweging dat het waterschap in staat is de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichhouder. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan omtrent de financiële positie. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen echter van materiële betekenis zijn voor de financiële positie van het waterschap;
- ▶ het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- ▶ het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening van het waterschap, rekening houdend met de invloed daarop van de aard en de significantie van de activiteiten van uitvoeringsorganisaties ten behoeve van het waterschap. Op basis hiervan hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden ten aanzien van deze uitvoeringsorganisaties.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Eindhoven, 2 juli 2024

BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

Digitaal ondertekend door:

 Dennis Meeuwissen
July 2 2024 11:04 AM +02:00

VOOR WAARMERKINGSDOELEINDEN

BDO Audit & Assurance B.V.

Datum: 2 juli 2024

Briefnr. 240415

Paraaf:

drs. D.O. Meeuwissen RA

---

13 Voorstellen

Voorstel tot vaststelling van de jaarrekening en dekking van het negatieve saldo.

Het dagelijks bestuur van Waterschap Limburg verklaart dat deze jaarrekening ingevolge artikel 103, lid 3 van de Waterschapswet ter inzage is gelegd en dat van die neerlegging en verkrijgbaarstelling openbare kennisgeving is geschied.

Mede gelet op de verklaring van de accountant van 2 juli 2024, die in onderhavige jaarrekening is opgenomen, wordt voorgesteld de jaarrekening 2023 conform het volgende conceptbesluit vast te stellen.

Het negatieve saldo over 2023 bedraagt € 3.201.318.

In hoofdstuk 9 is het aangehaalde saldo verdeeld over de twee taken.

Het watersysteembeheer sluit met een negatief resultaat van € 3.292.778 en het zuiveringsbeheer met een positief resultaat van € 91.460.

Voorgesteld wordt om € 183.700 te onttrekken aan de 'bestemmingsreserve riooloverstorten'; € 152.483 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve subsidie afkoppelen regenwater'; € 90.153 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve risicovolle beplanting'; € 45.988 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve netcentrisch werken'; € 28.607 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve assetmanagement watersysteem'; € 43.104 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve meten met nitraatstrips'; € 121.271 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve Lives; € 68.055 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve stimuleringsregeling maatregelen in de landbouw'; € 38.869 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve organisatieontwikkeling'; € 254.858 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve onderhoudscontracten; € 69.142 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve Ooijen-Wanssum'; € 547.005 toevoegen aan de 'bestemmingsreserve subsidie afkoppelen regenwater'; € 300.000 toevoegen aan de in te stellen bestemmingsreserve personeelskosten & inhuur NPLG; € 2.359.600 toevoegen aan de in te stellen bestemmingsreserve 'integratiekosten WL/WBL; € 5.403.153 onttrekken aan de 'egaliseringsreserve ontwikkeling waterschapslasten watersysteemheffing en € 91.460 toevoegen aan de 'egaliseringsreserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing'.

Het dagelijks bestuur,

De secretaris-directeur,

De dijkgraaf,

ir. E.J.M. Keulers MMO

S.M.M. Borgers

Vaststelling van de jaarrekening en dekking van het negatieve saldo

Het algemeen bestuur van Waterschap Limburg;

Overwegende dat het dagelijks bestuur de jaarrekening 2023 van het Waterschap Limburg heeft overlegd;

Gezien het voorstel van het dagelijks bestuur inzake de vaststelling van de jaarrekening 2023 van het Waterschap Limburg en de dekking van het negatieve saldo;

Mede gelet op de bepalingen voor vaststelling van de jaarrekening zoals die zijn opgenomen in de Waterschapswet;

BESLUIT

1. De jaarrekening 2023 vast te stellen tot de volgende totalen:
  - balans per 31 december € 369.530.226;
  - rekening van kosten en opbrengsten 2023 respectievelijk € 209.057.173 en € 205.855.855.

2. Het negatieve saldo ad € 3.201.318 als volgt te dekken:
  - watersysteembeheer*
    - € 183.700 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve riooloverstorten';
    - € 152.483 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve subsidie afkoppelen regenwater';
    - € 90.153 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve risicovolle beplanting';
    - € 45.988 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve netcentrisch werken';
    - € 28.607 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve assetmanagement watersysteem';
    - € 43.104 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve meten met nitraatstrips';
    - € 121.271 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve lives';
    - € 68.055 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve stimuleringsregeling maatregelen in de landbouw;
    - € 38.869 onttrekken 'bestemmingsreserve organisatieontwikkeling';
    - € 254.858 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve onderhoudscontracten';
    - € 69.142 onttrekken aan de 'bestemmingsreserve Ooijen-Wanssum';
    - € 547.005 toevoegen aan de 'bestemmingsreserve subsidie afkoppelen regenwater';
    - € 300.000 toevoegen aan de in te stellen 'bestemmingsreserve personeelskosten & inhuur NPLG';
    - € 2.359.600 toevoegen aan de in te stellen 'bestemmingsreserve integratiekosten WBL/WL';
    - € 5.403.153 onttrekken aan de 'egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten watersysteemheffing'.

  - zuiveringsbeheer*
    - € 91.460 toevoegen aan de 'egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing'.

3. De 'bestemmingsreserves netcentrisch werken', 'bestemmingsreserve assetmanagement watersysteem', 'bestemmingsreserve meten met nitraatstrips', 'bestemmingsreserve Lives' en de 'bestemmingsreserve organisatieontwikkeling' opheffen.
4. Het voor 2023 per programma beschikbaar gestelde krediet dat niet is verleend ad € 21.443.776 intrekken.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van het algemeen bestuur van 3 juli 2024.

De secretaris-directeur,

De dijkgraaf,

ir. E.J.M. Keulers MMO

S.M.M. Borgers

Deel III Bijlagen

2023

waterschap
limburg

BIJLAGE A Vaste activa

Omschrijving	Stand 31-12-2022			Mutaties 2023					Stand 31-12-2023			Rente
	Aanschafprijs	Cumulatieve afschrijvingen	Boekwaarde	Vermeerderingen		Bijdrage van derden	Afschrijving	OHW naar exploitatie	Aanschafprijs	Cumulatieve afschrijvingen	Boekwaarde	
				Extern	Intern							
Financiële vaste activa												
* aandelen	354.529	-	354.529	622.000	-	-	-	-	976.529	-	976.529	Geen rente
Totaal financiële vaste activa	354.529	-	354.529	622.000	-	-	-	-	976.529	-	976.529	-
Immateriële vaste activa												
* afsluiten geldleningen	-	-	-	1.764.000	-	117.598	-	-	1.646.402	-	1.646.402	8.103
* onderzoek en ontwikkeling	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
* overige immateriële activa	9.414.263	5.289.776	4.124.487	743.401	-	151.525	1.699.550	-	10.006.139	6.989.326	3.016.813	35.147
* bijdragen aan activa in eigendom van:												
- bedrijven	-	-	-	5.250.937	-	-	262.547	-	5.250.937	262.547	4.988.390	24.551
- rijk	111.128.380	18.359.622	92.768.757	10.763.666	-	-	3.911.561	-	121.892.046	22.271.183	99.620.863	946.880
Totaal immateriële vaste activa	120.542.643	23.649.399	96.893.244	18.522.004	-	269.123	5.873.657	-	138.795.524	29.523.056	109.272.468	1.014.681
Materiële vaste activa												
<i>Werken in exploitatie</i>												
* bedrijfsgebouwen	10.441.090	3.755.027	6.686.063	-	-	-	425.620	773.727	11.325.253	4.291.083	7.034.170	67.527
* gronden en terreinen	4.399.433	3.532.731	866.702	-	-	-	140.297	253.159	4.132.647	3.659.400	473.246	6.595
* waterbouwkundige werken	174.015.220	94.903.076	79.112.144	-	-	-	5.814.346	3.075.811	178.191.548	101.817.939	76.373.609	765.251
* overige materiële vaste activa	370.730	152.895	217.835	-	-	-	21.130	1.030.076	3.464.042	2.237.260	1.226.781	7.110
* machines, apparaten en werktuigen	346.187	317.491	28.696	-	-	-	28.696	-	346.187	346.187	-	141
* waterbouwkundige werken (waterkeringen)	3.551.175	2.056.131	1.495.044	-	-	-	121.390	-	3.551.175	2.177.521	1.373.654	14.119
Totaal werken in exploitatie	193.123.836	104.717.351	88.406.485	-	-	-	6.551.479	4.626.454	201.010.852	114.529.391	86.481.460	860.742
<i>Onderhanden werken</i>												
* bedrijfsgebouwen	974.590	99.290	875.300	325.319	-	-	66.203	773.727	415.746	55.057	360.690	6.083
* gronden en terreinen	11.753.732	794.598	10.959.134	7.688.654	-	3.701.791	305.104	253.159	16.007.381	1.113.330	14.894.052	127.241
* waterbouwkundige werken	91.106.630	11.141.173	79.965.457	24.330.492	2.153.090	9.745.568	3.338.293	3.075.811	103.668.317	13.378.950	90.289.367	837.939
* overige materiële vaste activa	4.873.170	1.783.964	3.089.205	4.163.727	-	792.250	1.085.472	1.030.076	5.151.335	806.201	4.345.134	36.589
* machines, apparaten en werktuigen	31.823	20.207	11.616	1.625	-	-	6.527	-	33.448	26.734	6.714	90
* waterbouwkundige werken (waterkeringen)	16.293.888	1.244.844	15.049.044	39.601.601	2.895.094	37.860.451	520.197	-	20.930.132	1.765.041	19.165.091	168.391
Totaal onderhanden werken	125.033.833	15.084.077	109.949.756	76.111.419	5.048.184	52.100.059	5.321.797	4.626.454	146.206.360	17.145.313	129.061.048	1.176.334
Totaal materiële vaste activa	318.157.668	119.801.428	198.356.241	76.111.419	5.048.184	52.100.059	11.873.276	-	347.217.212	131.674.704	215.542.508	2.037.076
TOTAAL VASTE ACTIVA	439.054.840	143.450.826	295.604.014	95.255.423	5.048.184	52.369.182	17.746.933	-	486.989.265	161.197.760	325.791.506	3.051.757

Er is geen sprake van duurzame waardeverminderingen, in erfpacht uitgegeven activa of activa in aanbouw.

BIJLAGE B Reserves en voorzieningen

	Stand 31/12/22	Mutaties in 2023					Stand 31/12/23	Rente toerekening 2023		
		Vermeerderingen		Externe	Verminderingen			Bedrag	tbv. product	Rente%
		Interne			Interne	Externe				
		Rente	Overige							
Algemene reserves										
Algemene reserve watersysteem- en zuiveringsbeheer	5.056.128		0		5.056.128	0	78.370	50100	3,1%	
Totaal Algemene reserves	5.056.128	0	0	0	5.056.128	0	78.370			
Bestemmingsreserves tariefseglisatie										
Egalisatiereserve ontw. waterschapslasten watersysteemheffing	16.959.389		3.308.662		5.474.532	14.793.519	492.170	50100	3,1%	
Egalisatiereserve ontw. waterschapslasten zuiveringsheffing	0		5.474.532		5.474.532	0	0	50100	3,1%	
Totaal Bestemmingsreserve tariefseglisatie	16.959.389	0	8.783.194	0	10.949.064	14.793.519	492.170			
Bestemmingsreserves										
Calamiteiten watersysteembeheer	0				0	0	0	50100	3,1%	
Riooloversorten	3.491.749				133.000	3.358.749	106.183	50100	3,1%	
Stimulering verbetering watersystemen; overstortregeling	257.922					257.922	7.996	50100	3,1%	
Subsidies afkoppelen regenwater	849.695		400.000		377.221	872.474	26.694	50100	3,1%	
Risicovolle beplanting	303.016					303.016	9.394	50100	3,1%	
Waterkwaliteit/NLP next Generation	310.713					310.713	9.632	50100	3,1%	
IBRAHYM waterkwaliteitsmodellering	69.000					69.000	2.139	50100	3,1%	
Netcentrisch werken	45.988					45.988	1.426	50100	3,1%	
Stimulering klimaataangepaste peilgestuurde drainage	88.767					88.767	2.752	50100	3,1%	
Assetmanagement watersysteem	359.596				330.989	28.607	6.017	50100	3,1%	
Lectoraat bodem	55.976				44.408	11.568	1.047	50100	3,1%	
Project meten met nitraatstrips	43.104					43.104	1.336	50100	3,1%	
Lives	106.667		14.604			121.271	3.533	50100	3,1%	
Stimulering in de landbouw	600.000				44.344	555.656	17.913	50100	3,1%	
Organisatieontwikkeling	115.337				76.468	38.869	2.390	50100	3,1%	
Onderhoudscontracten	1.351.787				609.942	741.845	32.451	50100	3,1%	
Restpunten ooijen-Wanssum	163.000				8.988	154.012	4.914	50100	3,1%	
Totaal Bestemmingsreserves	8.212.318	0	414.604	0	1.625.360	7.001.561	235.815			
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	30.227.834	0	9.197.798	0	17.630.552	21.795.080	806.355			
Voorzieningen										
<i>Voorzieningen voor arbeidsgelerateerde verplichtingen</i>										
Pensioen / uitkeringsverplichtingen	4.041.608		470.419			4.355.822	13.018	50100	3,1%	
Persoonsgebonden basisbudget	446.012		429.788			711.103	17.935	50100	3,1%	
Vitaliteit persoonsgebonden basisbudget (PBB)	165.394		105.412		76.576	194.230	5.574	50100	3,1%	
Individueel keuze budget (IKB)	0		2.359.076			2.359.076	36.566	50100	3,1%	
<i>Voorzieningen voor onderhoudswerkzaamheden</i>										
Onderhoud waterkeringen (Noord-en midden Limburg)	2.568.032					2.220.040	74.215	50100	3,1%	
Onderhoud bedrijfspand Rijksweg Noord 305	106.885		66.000			172.885	4.336	50100	3,1%	
Onderhoud (Hoogwater)loods Horst	30.080		25.900			55.980	1.334	50100	3,1%	
Onderhoud waterkrachtcentrale ECI	92.623		13.000			105.623	3.073	50100	3,1%	
<i>Voorzieningen voor claims van ingezetenen en bedrijven</i>										
Voorziening natschade peilopzet Maas	1.321.789					1.321.789	40.975	50100	3,1%	
<i>Overige voorzieningen</i>										
Resultaat BsGW	0		491.291			491.291	0	50100	3,1%	
Resultaat WBL	9.631.176		3.718.000		586	3.718.000	206.912	50100	3,1%	
Watercrisis 2021	8.630.636					1.120.459	7.510.177	250.183	50100	3,1%
TOTAAL VOORZIENINGEN	27.034.234	0	7.678.886	0	77.162	11.419.942	23.216.016	654.122		
Resultaat										
Exploitatiesaldo 2022	-8.432.754		8.432.754		0	0	0	50100	3,1%	
Exploitatiesaldo 2023	0		0		3.201.318	-3.201.318	0	50100	3,1%	
TOTAAL RESULTAAT	-8.432.754	0	8.432.754	0	3.201.318	0	0			

BIJLAGE C Vaste schulden

	Stand 31-12-2022	Mutaties in 2023			Stand 31-12-2023	Rente ten laste van 2023	Gemiddelden	
		Vermeer- deringen	Verminderen				Rente- voet	Restant looptijd
			Gewone aflossingen	Extra aflossingen				
Vaste schulden								
<i>* leningen opgenomen bij:</i>								
- Nederlandse Waterschapsbank	228.307.333	30.000.000	13.636.596	-	244.670.737	2.892.132	1,63%	15 jr
- A.S.N. Bank N.V.	3.840.000		480.000		3.360.000	132.863	3,87%	8 jr
Totaal vaste schulden	232.147.333	30.000.000	14.116.596	0	248.030.737	3.024.995		

BIJLAGE D Personeelslasten

Onderdeel	Aantal fte 2023		Rekening 2023			Totaal personeelslasten primitieve begroting 2023
	Begroting	Rekening	Salarissen huidig bestuur en personeel	Sociale premies	Totaal personeelslasten	
Bestuur	-	-	866.342	20.780	887.122	869.900
Directie, secretariaat, algemeen en concerncontrol	15,77	16,61	1.475.382	558.725	2.034.107	1.719.400
Strategie & communicatie	21,33	22,61	1.951.628	553.257	2.504.885	2.264.200
Kaders & Ontwikkeling	40,62	38,46	3.153.136	941.441	4.094.577	4.397.800
Areaalbeheer	127,43	106,59	7.079.547	2.063.402	9.142.949	10.415.900
Projecten & Inkoop	86,03	80,82	6.336.757	1.871.749	8.208.506	8.907.500
Vergunning, Toezicht & Handhaving	22,44	35,47	2.068.757	602.547	2.671.304	2.056.100
Informatie, Data & Monitoring	53,82	51,16	3.553.381	1.024.430	4.577.811	4.673.800
Mens & Organisatie Ondersteuning	33,73	31,89	2.221.560	641.249	2.862.809	2.980.200
Programmering, Planning & Financiën	32,06	24,66	1.892.129	561.077	2.453.206	3.455.900
Organisatiebrede toelagen / kosten stagiaires				-		763.300
Subtotaal	433,23	408,27	30.598.619	8.838.657	39.437.276	42.504.000

BIJLAGE F Kostenverdeelstaat

Programma's	Netto kosten voor doorberekening	Bijdrage WBL	Bijdrage BsGW	Doorberekende kosten					Totaal na doorberekening
				Kapitaallasten	Huisvesting	Ondersteunende producten	Indirecte kosten	Werkmateriael	
Eigen plannen	316.474	-	-	124.199	-	78.833	3.074.600	-	3.594.106
Plannen van derden	706.430	-	-	-	-	175.972	3.987.800	-	4.870.202
Beheersinstrumenten watersystemen	465.748	-	-	-	-	116.016	1.882.500	-	2.464.264
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	11.377.608	-	-	11.532.278	450.733	2.834.154	12.897.713	1.014.094	40.106.580
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	565.744	-	-	-	-	140.927	72.400	-	779.071
Beheer hoeveelheid water	503.936	-	-	114.835	-	125.530	1.739.900	-	2.484.201
Monitoring watersystemen	550.438	-	-	428.451	-	137.113	1.586.000	-	2.702.002
Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	-	-	-	-	-	-	1.095.700	-	1.095.700
Vergunningen en meldingen	36.740	-	-	-	-	9.151	4.258.335	-	4.304.226
Adviezen vergunningen	-	-	-	-	-	-	1.021.300	-	1.021.300
Toezicht	29.495	-	-	-1.439	-	7.347	2.519.929	-	2.555.332
Handhaving	-296.379	-	-	-	-	-73.828	788.000	-	417.793
Werkmateriael	318.962	-	-	35.455	-	-	913.200	-1.267.617	-
Klimaatadaptatie	14.575.196	-	-	12.233.779	450.733	3.551.215	35.837.377	-253.523	66.394.777
Eigen plannen	-	-	-	-	-	-	258.200	-	258.200
Beheersinstrumenten waterkeringen	23.708	-	-	1.007.232	-	5.906	1.836.600	-	2.873.446
Aanleg en onderhoud waterkeringen	1.164.976	-	-	5.673.342	-	290.195	2.779.400	253.523	10.161.436
Hoogwaterbescherming Maasvallei	1.188.684	-	-	6.680.574	-	296.101	4.874.200	253.523	13.293.082
Eigen plannen	6.887	-	-	-	-	1.716	625.100	-	633.703
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	746.837	-	-	105.432	359.313	186.036	773.400	-	2.171.018
Calamiteitenbestrijding watersystemen	331.277	-	-	13.358	-	82.521	657.000	-	1.084.156
Crisisbeheersing	1.085.001	-	-	118.790	359.313	270.273	2.055.500	-	3.888.877
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	-79.683	-	-	21.699	-	-19.849	63.200	-	-14.633
Monitoring watersystemen	1.251.092	-	-	40.929	-	311.646	1.215.200	-	2.818.867
Regulering lozingen	-	-82.833	-	8.599	-	-	54.200	-	-20.034
Waterkwaliteit en ecologie	1.171.409	-82.833	-	71.227	-	291.797	1.332.600	-	2.784.200
Eigen plannen	373.815	798.364	-	-	-	93.117	271.200	-	1.536.496
Getransporteerd afvalwater	-	15.884.968	-	-	-	-	-	-	15.884.968
Gezuiverd afvalwater	-	51.566.670	-	-	-	-	-	-	51.566.670
Verwerkt slib	-35.115	21.907.031	-	295.201	-	-8.746	-	-	22.158.371
Regulering lozingen	-	209.767	-	-	-	-	90.400	-	300.167
Zuiveren	338.700	90.366.800	-	295.201	-	84.371	361.600	-	91.446.672
Belastingheffing	895.983	-	3.705.138	-	-	1.780	-	-	4.602.901
Invordering	-	-	1.418.251	-	-	-	-	-	1.418.251
Bestuur	3.858.018	606.509	-	114.582	-	961.029	829.054	-	6.369.192
Externe communicatie	165.999	714.956	-	-	-	41.350	1.863.500	-	2.785.805
Kapitaallasten	20.798.691	-	-	-20.798.691	-	-	-	-	-
Indirecte kosten	40.381.128	-	-	-	1.449.356	14.131.945	-55.962.430	-	-1
Huisvesting	1.703.515	-	-	555.887	-2.259.402	-	-	-	-
Ondersteunende beheerproducten	10.092.611	-	-	728.651	-	-19.629.862	8.808.600	-	-
Bestuur en Organisatie	77.895.945	1.321.465	5.123.389	-19.399.571	-810.046	-4.493.758	-44.461.276	-	15.176.148
Totaal	96.254.935	91.605.432	5.123.389	-	-	-1,00	1,00	-	192.983.756

*afrontingsverschil

Onvoorzien WBL

391.632

BIJLAGE G Kostendragers, programma's, beleidsproducten incl. dekkingsmiddelen

Programma's en beleidsproducten 2023	Totaal	Kostendrager		Bijdrage aan WBL	Kostendrager		Bijdrage aan BsGW	Kostendrager	
		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer
Eigen plannen	3.594.106	3.594.106	-	-	-	-	-	-	-
Plannen van derden	4.870.202	4.870.202	-	-	-	-	-	-	-
Beheersinstrumenten watersystemen	2.464.264	2.464.264	-	-	-	-	-	-	-
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	40.106.580	40.106.580	-	-	-	-	-	-	-
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	779.071	779.071	-	-	-	-	-	-	-
Beheer hoeveelheid water	2.484.201	2.484.201	-	-	-	-	-	-	-
Monitoring watersystemen	2.702.002	2.702.002	-	-	-	-	-	-	-
Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	1.095.700	1.095.700	-	-	-	-	-	-	-
Vergunningen en meldingen	4.304.226	2.152.113	2.152.113	-	-	-	-	-	-
Adviezen vergunningen	1.021.300	510.650	510.650	-	-	-	-	-	-
Toezicht	2.555.332	1.277.666	1.277.666	-	-	-	-	-	-
Handhaving	417.793	208.896	208.897	-	-	-	-	-	-
Klimaatadaptatie	66.394.777	62.245.451	4.149.326	-	0	-	0	0	0
Eigen plannen	258.200	258.200	-	-	-	-	-	-	-
Beheersinstrumenten waterkeringen	2.873.446	2.873.446	-	-	-	-	-	-	-
Aanleg en onderhoud waterkeringen	10.161.436	10.161.436	-	-	-	-	-	-	-
Hoogwaterbescherming Maasvallei	13.293.082	13.293.082	-	-	0	-	0	0	0
Eigen plannen	633.703	633.703	-	-	-	-	-	-	-
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	2.171.018	2.171.018	-	-	-	-	-	-	-
Calamiteitenbestrijding watersystemen	1.084.156	1.084.156	-	-	-	-	-	-	-
Crisisbeheersing	3.888.877	3.888.877	-	-	0	-	0	0	0
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	-14.633	-14.633	-	-	-	-	-	-	-
Monitoring watersystemen	2.818.867	2.818.867	-	-	-	-	-	-	-
Regulering lozingen	-20.034	44.699	-64.733	-82.833	-	-82.833	-	-	-
Waterkwaliteit en ecologie	2.784.200	2.848.933	-64.733	-82.833	0	-82.833	0	0	0
Eigen plannen	1.536.496	-	1.536.496	798.364	-	798.364	-	-	-
Getransporteerd afvalwater	15.884.968	-	15.884.968	15.884.968	-	15.884.968	-	-	-
Gezuiverd afvalwater	51.566.670	-	51.566.670	51.566.670	-	51.566.670	-	-	-
Verwerkt slib	22.158.371	-	22.158.371	21.907.031	-	21.907.031	-	-	-
Regulering lozingen	300.167	90.400	209.767	209.768	-	209.768	-	-	-
Zuiveren	91.446.672	90.400	91.356.272	90.366.801	0	90.366.801	0	0	0
Belastingheffing	4.602.901	3.452.951	1.149.950	-	-	-	3.705.138	2.564.114	1.141.024
Invordering	1.418.251	709.125	709.126	-	-	-	1.418.251	709.126	709.125
Bestuur	6.369.192	3.169.476	3.199.716	606.509	-	606.509	-	-	-
Externe communicatie	2.785.804	1.138.966	1.646.838	714.956	-	714.956	-	-	-
Bestuur en Organisatie	15.176.148	8.470.518	6.705.630	1.321.465	0	1.321.465	5.123.389	3.273.240	1.850.149
Programmatotaal	192.983.756	90.837.261	102.146.495	91.605.433	0	91.605.433	5.123.389	3.273.240	1.850.149
Onvoorzien WBL	+	391.632	-	391.632	-	391.632	-	-	-
Resultaat WBL	+	3.717.413	-	3.717.413	-	-	-	-	-
Resultaat BsGW	+	557.070	355.900	201.170	-	-	-	-	-
Coronacompensatie 2021	-/-	502.000	76.000	426.000	-	-	-	-	-
Overheadcomponent vergoeding HWBP	-/-	196.698	196.698	-	-	-	-	-	-
Goodwill toetreders BsGW	-/-	14.050	9.100	4.950	-	-	-	-	-
Dividend Nederlandse Waterschapsbank NV	-/-	2.742.612	2.742.612	-	-	-	-	-	-
Totaal netto kosten	194.194.511	88.168.751	106.025.760	91.997.065	-	91.997.065	5.123.389	3.273.240	1.850.149
Opbrengst waterschapsbelastingen	+	197.699.532	87.542.158	110.157.374	-	-	-	-	-
Correctie kwijtschelding	-/-	5.273.183	2.111.875	3.161.308	-	-	-	-	-
Correctie oninbaarheid	-/-	1.433.156	554.310	878.846	-	-	-	-	-
Totaal dekkingsmiddelen	190.993.193	84.875.973	106.117.220	-	-	-	-	-	-
Toevoegen aan / onttrekken uit reserves	-3.201.318	-3.292.778	91.460	-	-	-	-	-	-

BIJLAGE H Treasury**KASGELDLIMIET (x € 1.000)****2023**

Begrotingstotaal	204.856
Percentage	23%
Kasgeldlimiet	47.117
Financieringstekort (-) / overschot (+)	4.869-

Ruimte (+) / overschrijding (-)**42.248****TOETS RENTERISICONORM (x € 1.000)****2023*****Renterisico op vaste schulden***

1a	Renteherziening vaste schulden o/g	-
1b	Renteherziening vaste schulden u/g	-
1	Netto herziening vaste schulden (1a - 1b)	-
2	Betaalde aflossingen	14.117

3 Renterisico op vaste schuld (1+2)**14.117*****Renterisiconorm***

4a	Begrotingstotaal	204.856
4b	Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	30%

4 Renterisiconorm (4ax4b)**61.457****Toets renterisiconorm**

4	Renterisiconorm	61.457
3	Renterisico op vaste schuld	14.117

5 Ruimte (+) / Overschrijding (-) (4-3)**47.340**

BIJLAGE I EMU-Saldo

Onderdeel, bedragen X € 1.000	2023 Begroting	2023 Gewijzigde begroting	2023 Realisatie
1. Exploitatiesaldo voor bestemming reserves	-5.190	-5.190	-3.201
2. Invloed investeringen			
- bruto-investeringsuitgaven	92.765	104.224	100.304
+ investeringssubsidies	52.391	60.524	52.369
+ verkoop materiële en immateriële vast activa	0	0	0
+ afschrijvingen	17.555	17.770	17.747
3. Invloed voorzieningen			
+ toevoegingen aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	1.705	590	7.188
- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. de exploitatie	51	51	77
- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	6.144	4.553	11.420
+ externe vermeerderingen van voorzieningen	0	0	0
4. Invloed reserves			
- betalingen rechtstreeks uit reserves	0	0	0
+ externe vermeerderingen van reserves	0	0	0
5. Deelnemingen en aandelen			
- boekwinst	0	0	0
+ boekverlies	0	0	0
EMU-saldo volgens begroting (+ overschot / - tekort)	-32.499	-35.134	-37.698

realisatie versus gewijzigde begroting, per onderdeel

Het exploitatiesaldo is ondanks de gestegen kosten, die lager waren dan de toename van de opbrengsten toegenomen.

Voor een toelichting, zie hoofdstuk 10.

De investeringsuitgaven en -inkomsten zijn beiden afgenomen. Per saldo is echter sprake van een hoger netto-investeringsniveau. Voor investeringsniveau. Voor een toelichting op de afwijking per programma, zie hoofdstuk 3.

De afschrijvingen zijn ondanks het netto hoger investeringsniveau gedaald. Zie 10.1 toelichting rente + afschrijving.

De toevoegingen aan de voorzieningen zijn gestegen, zie 10.1 toelichting op de toevoeging aan voorzieningen.

De rechtstreekse betalingen uit de voorzieningen zijn toegenomen door de uitgaven ten laste van de voorziening resultaat WBL'.

Aandeel EMU-tekort gemeenschappelijke regelingen	2023 Begroting	2023 Realisatie
- WBL	-9.984	-5.815
- BsGW	11	259
EMU-saldo gemeenschappelijke regelingen (+ overschot / - tekort)	-9.973	-5.556
INTEGRAAL EMU-TEKORT Waterschap Limburg	-42.472	-43.254

BIJLAGE J Investeringslijst

INVESTERINGSOBSJECT PER PROGRAMMA														
Project	AT	Omschrijving	VK	UITGAVEN				INKOMSTEN				GEVOTEERD KREDIET		Netto in 2023 gevoteerd
				Realisatie tm 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	Totaal	Realisatie tm 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	Totaal	UITG	INK	
P000104	30	Herinrichting Maasnielderbeek bovenloop (resterend deel)		1	50	52	52	-	-	-	-	813	-	-
P003101	30	Aansluiten oude Geulmeanders, Gulpen		899	-	-	899	236	-	-	236	1.256	-	-
P003102	30	Herinrichting Geul benedenstrooms kern Valkenburg fase 2 (Leeuw brouwerij)		2.126	500	1.583	3.709	625	300	400	1.025	4.300	1.270	975
P003103	30	Vispassage Epermolen		224	120	113	337	28	-	28	56	2.525	202	1.973
P003104	30	#Vispassage Volmolen		2.248	5	1	2.248	864	-	-	864	2.714	883	-
P003108	30	Herstel vismigratieknelpunt Commandeursmolen		-	-	1	1	-	-	-	-	840	-	840
P026201	30	#Sanering en herinrichting Oude Kanjel en Kanjel benedenstrooms Kanaal	**	286	-	-	286	-	-	-	-	-	-	-
P026401	30	Herinrichting Kanjel en Gelei, gemeenten Meerssen en Maastricht		6.770	300	692	7.462	3.469	-	224	3.693	7.750	3.437	-
P057302	30	Herinrichting Worm (Nato-depot - Rimborg)		83	120	93	176	-	-	-	-	921	-	-
P057303	30	Realisatie vistrap Baalsbruggermolen fase 2		-	-	-	-	-	-	-	-	70	-	70
P066401	30	Herinrichting Bosbeek (Meinweg - monding)		54	120	152	206	-	-	-	-	753	-	-
P071002	30	Herinrichting Vlootbeek Benedenloop (Reigersbroek - Linnerweg)		76	75	68	144	-	-	-	-	816	-	-
P078302	30	#Aanpak lekverlies Middelsgraaf te Susteren		430	-	1	430	-	-	-	-	450	-	-
P080105	30	Herinrichting Rode Beek Millen-Susteren		538	200	233	770	84	-	-	84	1.075	-	-
P086201	30	Herinrichting Geleenbeek Corio Glana algemeen		12.504	-300	-292	12.212	6.014	-	-	6.014	8.830	2.695	-
P086202	30	Herinrichting Geleenbeek Echt - Sifon		268	20	0	269	64	-	-	64	2.716	-	-
P086204	30	Herinrichting Geleenbeek Millen - Nieuwstadt		260	200	270	530	11	-	-	11	915	-	663
P086205	30	Herinrichting Geleenbeek Oud-Roosteren A2		853	160	176	1.030	145	-	-	145	1.385	-	-
P086206	30	Herinrichting Geleenbeek Katsbek Nieuwstadt - Oud Roosteren		640	100	111	752	-15	-	-	-15	1.093	-	-
P086208	30	Herinrichting Oude Maas (Geleenbeekmonding)		1.795	50	52	1.848	509	700	674	1.182	1.400	768	-
P086209	30	Herinrichting Geleenbeek Corio-Glana, highlight 16 en 17		137	100	127	264	-	-	-	-	1.145	-	-
P086210	30	Herinrichting Geleenbeek VDL Nedcar		63	100	161	224	-	-	-	-	1.690	372	978
P086211	30	Herinrichting Geleenbeek Kamerhof Holtum		14	-	15	29	-	-	-	-	295	-	-
P086212	30	Herinrichting Geleenbeek Sittard - Millen		12	10	11	23	-	-	-	-	640	-	-
P111702	30	Ontkluizing keutelbeek in de kernen Beek en Neerbeek, fase 1B/2		1.450	-	76	1.526	449	-	-	449	3.331	400	3
P111704	30	Ontkluizing Keutelbeek Geleen		111	150	176	287	-	-	-	-	830	-	-
P115201	30	Corio Glana Highlight 20 fase 1		5.485	50	115	5.600	2.205	-	1	2.206	5.500	2.125	-
P115203	30	Corio Glana highlight 20, fase 2		888	150	72	960	211	-	-	211	9.479	680	7.974
P116901	30	Regenwaterbuffer Spaans Vonderen	**	184	-	0	184	-	-	-	-	-	-	-
P119901	30	Herinrichting beekmonding Hemelbeek		37	150	135	172	-	-	-	-	550	225	-30
P139002	30	Herinrichting Aalsbeek Bovenloop		10	50	12	22	-	-	-	-	1.195	-	1.195
P144601	30	Herinrichting Molenbeek van Lottum - Siebersbeek		594	120	133	727	3	333	290	292	870	437	-
P146802	30	WB21 knelpunt Raam en Vistrap Tungleroysebeek		60	50	66	127	-	-	-	-	423	-	-
P146803	30	Herstel vismigratieknelpunt stuw Leukerweg		-	-	-	-	-	-	-	-	300	-	300
P150001	30	Herinrichting Gansbeek / Paterslossing		12	30	7	19	-	-	-	-	525	-	525
P151402	30	Herinrichting benedenloop Wellse Molenbeek		74	30	7	81	24	-	-	24	485	-	-
P180901	30	Herinrichting benedenloop Kwistbeek		51	30	66	116	22	-	-	22	875	-	325
P180902	30	Gebiedspilot Kwistbeek		4.931	-	-89	4.842	1.295	1.300	1.379	2.675	4.800	2.098	-
P181701	30	Tielebeek bovenloop		1.878	-50	-49	1.829	1.459	-	-	1.459	1.799	1.357	-
P192701	30	#Meilossing, afronding herinrichting		466	10	10	476	74	-	-	74	600	110	-
P200501	0	Aankoop beverperceel Etsberg		-	-	-	-	-	-	-	-	130	-	130
P223601	30	Herinrichting Raam	**	7	-	4	10	-	-	-	-	-	-	-
P228201	30	Herinrichting Huilbeek		1.444	500	541	1.986	408	500	706	1.114	2.800	1.500	-

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA														
Project	AT	Omschrijving	VK	UITGAVEN				INKOMSTEN				GEVOTEERD KREDIET		
				Realisatie tm 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	Totaal	Realisatie tm 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	Totaal	per 31-12-2023		Netto in 2023 gevoteerd
												UITG	INK	
P228301	30	#Maasmonding Wolterskamp		20	-	-	20	-0	-	-	-0	69	-	-
P251504	30	Pilot herstel watersysteem laggzone Kabroeksebeek		-	-	-	-	-	-	-	-	1.650	-	1.650
P254502	30	Herinrichting Oude Graaf		50	75	66	116	-	-	-	-	645	-	-
P254601	30	Herinrichting Venrays Broek en de Spurt		9.264	50	46	9.310	943	5.499	5.040	5.982	8.665	5.851	-
P260501	30	Herinrichting Uffelsebeek en Haelensebeek bovenloop		-	150	11	11	-	-	-	-	1.260	-	-
P262701	30	#Herinr.Haelensebeek Hhu-Nunhem		3.103	15	21	3.124	718	-	-	718	3.532	800	-
P277401	30	Herinrichting beekmonding Swalm		-	5	-	-	-	-	-	-	500	-	-
P278401	30	Herinrichting Wylrebeek monding		89	60	65	155	2	60	46	48	250	-	-
P282101	30	Herinr. Castenrayse vennen		2.415	150	255	2.670	1.135	-	-	1.135	3.500	2.670	-
P316101	30	Herinrichting Thornerbeek		371	100	87	458	97	-	-	97	1.656	-	-
P316201	30	Herstel vismigratieknelpunt Armenmolen		-	-	-	-	-	-	-	-	570	-	570
P316800	30	#Maasgaard Algemeen		186	-	-	186	-	-	-	-	187	-	-
P316802	30	#Grote Molenbeek - Kasteelse bossen		318	-	17	335	104	-	-	104	460	165	-
P316806	30	Vismigratieknelpunt zand- en vuilvang Grote Molenbeek		178	350	438	616	-	-	51	51	730	407	67
P316807	30	Pilot Beekdalontwikkeling Grote Molenbeek/Mariapeel (XP005)		127	150	130	257	-	-	-	-	600	-	-
P316808	30	Herinrichting Grote Molenbeek Wittebrugweg		2	20	16	17	-	-	-	-	1.910	505	-
P316809	30	Herstel water-ecosysteem doorstroommoeras Rieterdijk - Deeltraject Pilot Beekdalontwikkeling Grote		-	75	17	17	-	-	-	-	1.010	-	1.010
P323401	30	Herinrichting Aa		413	70	98	511	31	-	-	31	1.232	-	-
P325202	30	Herinrichting benedenloop Lingsforterbeek		53	30	19	72	16	-	-	16	138	-	-
P360007	30	Grondverwerving meandering waterlopen		1.164	-	0	1.164	-	-	-	-	3.005	-	-
P360013/ P360014	0	Strategische grondverwerving (SGV) Watersysteemprojecten		5.913	500	3.374	9.287	-	-	-	-	15.000	-	-
P360060	30	Herstel diverse vismigratie knelpunten	**	44	80	54	99	-	-	-	-	-	-	-
	30	Te verwachten DHZ-subsidie beekherstelprojecten. Veiligheidshalve rekenen met 15%		-	-	-	-	-	304	-	-	-	-	-
Projecten Beekherstel				71.675	5.080	9.614	81.289	21.227	8.996	8.839	30.066	125.451	28.956	19.217
P177901	30	Broekhuizerbroek		684	600	570	1.255	374	-	5	379	2.300	700	-
P261301	30	#Heidsche Peel NLP		153	-	-	153	65	-	-	65	310	-	-
P265201	30	Waterbloem		685	800	839	1.524	274	-	-	274	4.050	989	1.811
P265202	30	Herinrichting Roggelsebeek, incl Neerpeelbeek en Bevelandsbeek		28	200	1.117	1.145	-	-	-	-	2.305	-	-
P360026	30	#Nieuw Limburgs Peil (NLP) Wateroverlast Niers		48	-	-	48	-	-	-	-	50	-	-
P360029	5	Nieuw Limburgs Peil (NLP) Streefbeeld Stroomgebiedsbrede Ecologische Systeem Analyse (SESA)		76	100	100	176	-	-	-	-	175	-	-
P360040	30	Optimalisatie hoofdstelsel wateraanvoer (Noordervaart en Peelkanalen)		7.358	3.960	4.151	11.508	2.030	400	339	2.369	14.403	3.900	60
P360057	30	Extra boerenstuwen als droogtemaatregel		565	35	35	600	-	-	-	-	610	-	-250
P360061	30	Stuwen eigen Leggerwatergangen		-	750	187	187	-	300	56	56	2.500	1.263	-
P360062	15	Automatiseren besturing 5 bestaande Regenwaterbuffers		-	75	15	15	-	75	15	15	500	500	-
P360063	30	Boerenstuwen tranche 2 en 3		-	600	134	134	-	600	67	67	1.800	1.720	-
P360064	30	Slimme stuwen programma Natuur		-	300	120	120	-	300	120	120	5.522	5.522	-
P360067	5	Kleinschalige en innovatieve droogtemaatregelen		-	20	13	13	-	-	-	-	250	-	250
	30	Te verwachten DHZ-subsidie projecten verdrogingsbestrijding. Veiligheidshalve 15%		-	-	-	-	-	507	-	-	-	-	-
Projecten Verdrogingsbestrijding				9.597	7.440	7.281	16.877	2.743	2.182	603	3.345	34.775	14.594	1.871
P003106	30	Geuldal visie aanpak - WIB		1.456	-	-948	508	187	-	-	187	2.966	-	-
P003107	30	WiB-Valkenburg		482	527	950	1.431	-	-	-	-	2.103	-	-
P012101	30	Mechelderbeekdal		1.222	828	980	2.202	133	-	7	140	2.200	-	623
P012102	30	#Capaciteitsuitbreiding RWB Vijlenbergerweg		89	-	2	92	25	-	-	25	84	28	-

Project	AT	Omschrijving	VK	INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA								GEVOTEERD KREDIET		
				UITGAVEN				INKOMSTEN				per 31-12-2023		Netto in 2023 gevoteerd
				Realisatie tm 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	Totaal	Realisatie tm 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	Totaal	UITG	INK	
P016901	30	Waterberging Lange Gracht - Water in Balans		2.507	1.025	519	3.025	823	-	-	823	3.137	507	800
P021102	30	Hekerbeekdal		843	415	458	1.302	141	-	-	141	1.500	-	-
P029401	30	WIB-Eys		42	270	172	214	-	-	-	965	-	-	
P029402	30	WIB-Bocholtz en Simpelveld		48	533	558	606	-	-	-	1.170	-	-	
P038401	30	Lemiers en Oud Lemiers		266	430	477	743	-	-	-	1.499	-	-	
P042401	30	Aanleg hoogwaterbescherming Slenaken		2.870	20	4	2.874	1.577	-	89	1.666	2.114	972	-
P055901	30	WIB-Noordal		126	215	174	300	-	-	-	1.102	-	-	
P057601	30	WIB-Eygelshoven		375	769	685	1.060	-	-	-	1.585	-	-	
P065103	30	Maatregelen wateroverlast Roer		949	-	0	949	-	-	-	1.860	188	-	
P090301	30	WIB-Voerendaal		106	604	577	683	-	-	-	1.089	-	-	
P093001	30	Wijnandsrade		376	447	628	1.004	-	-	-	1.287	-	-	
P096306	30	Bufferdam de Dem/Caumerbeek middenloop		2.365	220	198	2.562	753	-	38	792	3.135	706	-
P111101	30	WIB-Spaubeek		28	71	151	179	-	-	-	1.065	-	-	
P111705	30	WIB-Beek		177	375	266	444	-	-	-	1.268	-	-	
P115301	30	Einighausen		439	499	298	737	-	-	-	1.092	-	-	
P147701	30	#Aanpak Wateroverlast Niers		90	-	-	90	-	-	-	100	-	-	
P148302	30	Pilot retentiegebied Breevennen		68	57	97	166	2	-	-	2	86	-	-
P177803	30	Gebiedspilot Schelkensbeek - Water in Balans		2.011	325	328	2.339	678	-	-	678	2.200	700	100
P255901	30	Gebiedspilot Eckeltsebeek - Water in Balans		1.965	1.978	1.266	3.231	705	-	-	705	3.300	906	555
P360019	30	WB21 toets 2015		2.351	150	341	2.692	805	-	3	808	3.030	750	-
P360034	5	Water in balans		3.667	250	268	3.935	1.497	-	-	1.497	4.285	609	-
P360044	30	Gebiedspilot Meerssen - Water in Balans		3.238	513	640	3.878	1.542	-	78	1.621	4.896	1.564	-
P360046	30	Gebiedspilot Oirsbeek - Water in Balans		2.319	230	162	2.480	792	-	26	818	3.068	810	-
P360056	30	Aanpak wateroverlast Hegge		820	728	454	1.275	96	-	-	96	2.174	-	550
	30	Te verwachten DHZ-subsidie wateroverlastprojecten. Veiligheidshalve rekenen met 15%		-	-	-	-	-	625	-	-	-	-	-
Projecten Wateroverlast				31.294	11.479	9.706	41.000	9.757	625	241	9.998	54.360	7.740	2.628
P360042	30	Vervangingsinvesteringen assets		10.374	3.950	4.210	14.585	134	-	63	198	18.830	-	3.123
P360052	5	Ontwikkeling voorspellingsmodellen voor wateroverlast en Ontwikkeling klimaat-adaptatiemodel		555	565	363	918	-	-	-	1.527	-	-	
P360065	5	#Ontwikkeling voorspellingsmodellen (MIPC MV4)		16	2.947	16	33	-	2.780	29	29	48	43	-
P360066	15	#Regenradar, Neerslagradar, Debietmeters etc. (MIPC MV6)		-	1.562	431	431	-	1.068	402	402	540	486	-
	5	LIWA 2.0		-	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-
P502016	5	#brahym 3.0		390	310	199	589	185	165	73	258	700	350	-
P503003	5	Tractiemiddelen 2019-2022		32	100	2	33	-	-	-	1.195	-	-	
P503004	15	Uitbreiding meetnet		59	124	54	113	-	-	-	300	-	-	
P503005	10	Vervangen meetapparatuur		513	200	287	800	-	-	-	1.075	-	-	
Projecten Vervanging en aanpassing assets				11.939	9.808	5.563	17.502	320	4.013	567	887	24.215	879	3.123
P360010	0	Onderzoekskrediet Watersysteemprojecten	**	-	-	-	-	-	-	-	1.000	-	-	
P360051	6	Watersysteemtoets 2019		49	103	-	49	16	-	-	16	865	-	805
P504001	0	Bebording zwemwater		38	25	2	40	185	-	-	185	185	185	-
Projecten Overig				87	128	2	88	201	-	-	201	2.050	185	805
				** Betreft onderzoekskosten watersysteemproject (krediet € 1.000.000, P360010)										
PROGRAMMA KLIMAATADAPTATIE				124.591	33.935	32.166	156.757	34.248	15.816	10.250	44.498	240.851	52.354	27.645

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA														
Project	AT	Omschrijving	VK	UITGAVEN				INKOMSTEN				GEVOTEERD KREDIET per 31-12-2023		Netto in 2023 gevoteerd
				Realisatie tm 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	Totaal	Realisatie tm 2022	Begroting 2023	Realisatie 2023	Totaal	UITG	INK	
P400001	30	Bijdrage kosten HWBP		111.965	9.800	10.764	122.729	-	-	-	-	122.648	-	10.928
P400003	5	#Uitvoeren veiligheidstoetsing waterkeringen		5.361	-	64	5.425	-	-	-	-	5.500	-	-
P41****	30	HoogWaterBeschermingsProgramma		114.040	40.412	36.823	150.863	102.846	36.370	33.115	135.961	182.164	165.192	-
P410012	30	HWBP POV Dijkversterking Gebiedseigen Grond		3.191	644	432	3.623	3.191	644	432	3.623	-	-	-
P410015	30	HWBP Niet-subsidieerbare kosten (100% WL)		1.259	84	169	1.428	-	-	-	-	-	-	-
P4154**	30	HWBP Lob van Genneep		12.797	7.578	7.872	20.669	11.517	6.821	7.085	18.602	-	-	-
P42****	0	Bestuursovereenkomst sluitstukken Maas		96.178	300	930	97.109	96.178	300	930	97.109	98.100	98.100	-
PROGRAMMA HOOGWATERBESCHERMING MAASVALLEI				344.791	58.818	57.054	401.845	213.732	44.135	41.562	255.294	408.412	263.292	10.928
P501003	10	Projecten facilitair 2018-2019		104	36	-	104	-	-	-	-	140	-	-
P501009	15	#Zonnepanelen locatie Sittard		-	340	304	304	-	-	-	-	340	-	340
P501010	15	Laadpalen locatie Sittard		-	-	-	-	-	-	-	-	100	-	100
P501011	10	Uitbreiding ruimtes DB		-	-	22	22	-	-	-	-	110	-	110
P502019	5	Roadmap Informatievoorziening 2022-2027		386	650	1.127	1.514	-	-	-	-	2.100	-	800
P502020	5	#Implementatie e-HRM		231	-	-	231	-	-	-	-	363	-	-
P502106	5	Inventarisatie kunstwerken geprogrammeerd onderhoud		8	50	39	47	-	-	-	-	150	-	-
	10	Projecten facilitair		-	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PROGRAMMA BESTUUR EN ORGANISATIE				730	1.176	1.492	2.221	-	-	-	-	3.303	-	1.350
P502018	5	WBI + sterkteberekeningen dijken calamiteiten		-	125	-	-	-	-	-	-	360	-	-
P505001	10	Vervanging pompen hoogwaterbestrijding/vergroten capaciteit		175	1.615	1.381	1.556	-	-	-	-	2.791	-	1.937
P505002	10	Aanschaf noodmaterialen interreg MARHETAK (MIPC N-1)		-	336	401	401	-	336	361	361	400	360	-
PROGRAMMA CRISISBEHEERSING				175	2.076	1.782	1.957	-	336	361	361	3.551	360	1.937
P360055	5	Implementatie soortenbeleid		97	82	73	170	31	17	79	110	300	-	-
P360059	30	Innovatieve uitvoeringspilot waterkwaliteitsverbetering landelijk gebied (Uitvoeringspilot Moerasfilter)		150	100	100	251	-	-	-	-	400	-	-
	30	KD007 - Innovatieve/effectievere methodes doelrealisatie KRW.		-	400	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PROGRAMMA WATERKWALITEIT EN ECOLOGIE				248	582	173	420	31	17	79	110	700	-	-
P504004	0	Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) - Aandelenkapitaal		-	622	622	622	-	-	-	-	622	-	622
P504005	0	Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) - Agio		-	1.764	1.764	1.764	-	220	118	118	1.764	1.764	-
P504006	10	Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) - Goodwill		-	5.251	5.251	5.251	-	-	-	-	5.250	-	5.250
PROGRAMMA ZUIVEREN				-	7.637	7.637	7.637	-	220	118	118	7.636	1.764	5.872
TOTAAL PROGRAMMA'S				470.534	104.224	100.304	570.838	248.011	60.524	52.369	300.380	664.453	317.770	47.731
P399999	30	Risicoprofiel realisatie		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOTAAL PROGRAMMA'S (Voor berekening kapitaallasten)				470.534	104.224	100.304	570.838	248.011	60.524	52.369	300.380	664.453	317.770	47.731

Projecten waarbij geen projectnummer is vermeld zijn nog op te starten projecten uit de kadernota 2020-2025 (omschrijving begint met KD) of door het prioriteer en programmeerteam geprogrammeerde nieuwe projecten.

Onderzoekskrediet watersysteemprojecten

In bijlage J zijn diverse projecten gemarkeerd met *. Dit zijn watersysteemprojecten die zich nog in de onderzoeksfase bevinden. Er vinden alleen uitgaven plaats in het kader van onderzoeken.

Deze projecten worden gefinancierd uit het 'Onderzoekskrediet watersysteemprojecten'. Onderstaand wordt de stand van zaken van dit krediet per 31 december 2023 weergegeven:

Onderdeel	Krediet	Realisatie tot en met 31 december 2023	Restant
Onderzoekskrediet watersysteemprojecten	1.000.000	579.505	420.495
Totaal	1.000.000	579.505	420.495

Zodra de verkennings- en planuitwerkingsfase projecten ter hand wordt genomen, wordt aan het dagelijks bestuur een voorbereidingskrediet gevraagd inclusief de uitgaven in het kader van de planvoorbereiding en de grondaankopen, middels een kredietverleningsvoorstel.

Afsluiten investeringsprojecten per 31 december 2023

Onderstaand wordt het overzicht gepresenteerd van de per 31 december 2023 af te sluiten projecten die afzonderlijk worden toegelicht. Het afsluiten van investeringskredieten heeft geen financiële consequenties.

Af te sluiten projecten 2023		Uitgaven			Inkomsten			Saldo		
		Krediet	Realisatie	Restant	Krediet	Realisatie	Restant	Krediet	Realisatie	Restant
	Voorbereidingskrediet	0	0	0	0	0	0	0	0	0
P003104	#Vispassage Volmolen	2.713.700	2.248.393	465.307	882.661	864.423	18.238	1.831.039	1.383.970	447.069
P012102	#Capaciteits uitbreiding RWB Vijenbergerweg	84.000	91.577	-7.577	28.000	24.683	3.417	66.000	66.994	-10.994
P078302	#Aanpak Iekverlies Middelsgraaf te Susteren	450.000	430.478	19.522				450.000	430.478	19.522
P147701	#Aanpak Wateroverlast Niers	100.000	89.843	10.158				100.000	89.843	10.158
P192701	#Meiossing, afronding herinrichting	600.000	476.218	123.782	110.000	73.531	36.469	490.000	402.687	87.313
P228301	#Meesrondding Wolterskamp	69.000	20.276	48.724				69.000	20.276	48.724
P261301	#Heidsche Peel NLP	310.000	152.767	157.233		64.597	-64.597	310.000	88.171	221.829
P282701	#Herinr. Haeltersbeek Hhu-Nunhem	3.532.000	3.124.189	407.811	800.000	717.846	82.154	2.732.000	2.406.343	325.657
P318800	#Meesgaard Algemeen	186.689	186.213	476				186.689	186.213	476
P318802	#Groote Molenbeek - Kasteels bossen	480.000	334.975	125.025	165.000	103.542	61.458	295.000	231.433	63.567
P360026	#Nieuw Limburgs Peil (NLP) Wateroverlast Niers	50.000	47.958	2.042				50.000	47.958	2.042
P400003	#Uitvoeren veiligheids toetsing waterkeringen	5.500.000	5.425.324	74.676				5.500.000	5.425.324	74.676
P501009	#Zonnepanelen locatie Sittard	340.000	303.520	36.480				340.000	303.520	36.480
P502016	#Ibrahyim 3.0	700.000	589.230	110.770	350.000	258.184	91.816	350.000	331.046	18.954
P502020	#Implementatie e-HRM	363.000	230.640	132.360				363.000	230.640	132.360
		15.458.389	13.751.600	1.706.789	2.335.661	2.106.706	228.955	13.122.728	11.644.894	1.477.834
Totaal		15.458.389	13.751.600	1.706.789	2.335.661	2.106.706	228.955	13.122.728	11.644.894	1.477.834

Toelichting af te sluiten investeringsprojecten per 31 december 2023

Vorbereidingsprojecten

In 2023 worden er geen projecten afgesloten die in voorbereiding zijn.

Uitvoeringsprojecten

P003104 Vispassage Volmolen

Het project 'Aanleg vispassage nabij de Volmolen te Epen' had als doel om een vismigratievoorziening te realiseren in de Geul bij de Volmolen te Epen. De aanleg van vismigratievoorzieningen levert een belangrijke bijdrage aan het bereiken van de doelen die de Europese Kaderrichtlijn Water aan waterlichamen stelt. Genoemd knelpunt was het meest bovenstrooms gelegen migratieknelpunt in de Geul op Nederlands grondgebied. Project is enkele jaren geleden gerealiseerd en opgeleverd. Uitgaven zijn ruim binnen het krediet gebleven als gevolg van een aanbestedingsvoordeel. Als gevolg van het aanbestedingsvoorstel zijn de inkomsten uit het Partnercontract 2026-2021 lager uitgevallen dan bij kredietverlening werd verwacht. Wel is het percentage subsidie op gemaakte kosten gestegen van 25% naar 33%, waardoor de inkomsten verhoudingsgewijs hoger zijn dan bij kredietverlening werd verwacht.

P012102 Capaciteitsuitbreiding RWB Vijlenbergerweg

Voor de wateroverlast in het Mechelderbeekdal is de uitbreiding van de regenwaterbuffer Vijlenbergerweg de beste Snel-aan-de-Slag maatregel gebleken en tevens een no-regret, De capaciteit is op korte termijn en tegen verhoudingsgewijs lage kosten flink uitgebreid. Met de uitbreiding wordt de kans op wateroverlast in Vijlen (Vijlenerstraat, Groenenweg en Melleschet) en in Mechelen Commandeursstraat, knelpunt 54) verminderd. Onderbouwing overschrijding: Kleine meerwerken gedurende realisatie en aanvullende inmeetopdracht t.b.v. overdracht. Voor dit project zijn € 28.000,- aan inkomsten opgenomen echter deze zijn geboekt op het project P003106 Geuldalvisie.

P078302 Aanpak lekverlies Middelsgraaf te Susteren

Het project betreft het opheffen van een lekkage van de watergang Middelsgraaf, ontstaan door herinrichting in 2016, door een gedeelte van het traject te voorzien van een afdichtende laag. De werkzaamheden werden in 2022 uitgevoerd. Werkelijke kosten in lijn met krediet.

P147701 Aanpak wateroverlast Niers

Komen tot een natuurlijk beheer en waterregime van de Niers. Werk is gerealiseerd en restant is niet nodig gebleken. Project kan worden afgesloten.

P192701 Meilossing, afronding herinrichting

Betreft beekherstelproject Meilossing. Het plangebied is gelegen in de gemeente Weert, tussen Altweeterheide en Weert. Project omvatte ecologische en hydrologische doelstellingen. Er is een robuuster watersysteem gecreëerd. Minder uitgaven als gevolg van aanbestedingsvoordeel. Post onvoorzien in mindere mate aangesproken dan in krediet opgenomen. Project was onderdeel van Partnercontract 2016-2021. Inkomsten vallen lager uit als gevolg van lagere uitgaven.

P228301 Maasmonding Wolterskamp

De benodigde ruimte om het project te kunnen uitvoeren is niet verworven. Er was groen licht van RWS om een perceel van RWS in te zetten als ruilgrond. Echter, er kon geen overeenstemming gevonden worden met de particuliere grondeigenaar. Dit project was onderdeel van het Beekmondingenconvenant met RWS, maar is hier inmiddels uit gehaald. Werkelijke uitgaven betreffen uitsluitend uren.

P261301 Heidsche Peel NLP

Het project Heidsche Peel werd in 2016-2018 uitgevoerd onder trekkerschap van de Provincie Limburg. Het waterschap bracht kennis/uren in bij dit project. Na uitvoering vonden nog overdracht plaats tussen SBB en WL van enkele grondeigendommen. Kosten vielen uiteindelijk een stuk lager uit dan aanvankelijk gedacht. Het project is evenwel geheel uitgevoerd. Inkomsten betreffen Partnercontract 2013-2015 (verlengd t/m 2019) met Provincie.

P262701 Herinrichting Haelensebeek Hhu-Nunhem

Het project betrof een herinrichting van het Haelensebeek. Het project werd uitgevoerd in de periode 2017-2019. In 2020-2021 werd een vistrap gerealiseerd, waarna 2022 in het teken stond van de monitoring van de werking van de vistrap. Dit jaar is deze monitoring afgerond. Kosten vielen uiteindelijk een lager uit dan het krediet, voornamelijk als gevolg van minder uitgaven voor grondverwerving. Inkomsten betreffen Partnercontract 2013-2015 (verlengd t/m 2019) met Provincie. Als gevolg van lagere uitgaven vallen ook de inkomsten lager uit.

P316800 Maasgaard Algemeen

Het project betreft de inzet vanuit WL voor de werkgroep Maasgaard, in het kader van het gelijknamige "programma Maasgaard", een samenwerkingsverband tussen Provincie, Waterschap, gemeente Venray en gemeente Horst aan de Maas. De laatste projecten uit dit programma worden in 2023 afgerond. Kosten conform krediet.

P316802 Groote Molenbeek – Kasteelse bossen

Het project betreft de herinrichting van een klein deel van de Groote Molenbeek, op de locatie van de vroegere "zoutloods" van de gemeente Horst aan de Maas. Kosten zijn lager, voornamelijk als gevolg van aanbestedingsvoordeel bij de uitvoering. Inkomsten betreffen Partnercontract met provincie. Omdat de uitgaven lager zijn dan geraamd vallen ook de inkomsten lager uit. Netto uitgaven voor WL zijn lager dan krediet.

P360026 Nieuw Limburgs Peil (NLP) Wateroverlast Niers

Komen tot een natuurlijke herinrichting van Niers middels vermindering onderhoud met als gevolg frequentere inundaties. Niers gaat meer aan KRW doelen voldoen en N2000 doelen van stroomgraslanden worden beter gediend. Restant net nodig gehad. Project afsluiten omdat verder geen ontwikkelingen zijn voorzien.

P400003 Uitvoering veiligheidstoetsing waterkeringen

De wettelijke beoordeling van onze dijktrajecten en rapportage hierover aan de minister, is een taak die het waterschap moet verrichten en die liep tot en met 2023. Het project is financieel iets meegevallen. Reden hiervoor is enerzijds dat dit de eerste keer was dat er een wettelijke beoordeling plaatsvond, en ook bedoeld was om van te leren (landelijk zo ingestoken); daarnaast is het niet bekend wat in het veld aangetroffen wordt aan omstandigheden of welke data en informatie wel of niet beschikbaar is om een goede toetsing uit te voeren. Dat zorgt dan voor meer- of minderkosten in de beoordeling.

P501009 Zonnepanelen locatie Sittard

Waterschap Limburg heeft zich conform de nota Samen duurzaam gecommitteerd aan deelname aan het Zonnepanelenproject Zon Fase 2 geleid door WBL. Een van de locaties die geschikt is voor zonnepanelen is de locatie Sittard. De aanbesteding voor de plaatsing van zonnepanelen is afgerond en in 2023 zijn de zonnepanelen opgeleverd. De oplevering en inbedrijfname van de PV-installatie door WL heeft plaatsgevonden. De besteedde kosten van voorbereiding en realisatie van deze PV-installatie zijn aan WBL vergoed. Alle kosten zijn gefactureerd in 2023. Afsluiting jaarrekening 2023. Investering 340.000, kosten incl BTW 338.800, Teruggave BTW 35.280.

P502016 Ibrahim 3.0

In het project is door meerdere opdrachtnemers in meerdere deelopdrachten een nieuwe versie van het IBRAHYM grondwatermodel gebouwd. WL trad op als penvoerder namens het IBRAHYM-consortium, waarvan ook WML en Provincie Limburg deel uitmaken. Het totaal van de verplichtingen van IBRAHYM-consortium is hier opgevoerd als krediet. In het project is door opdrachtnemers daar waar mogelijk direct aan WML gefactureerd, zodat WML de BTW kan verrekenen. Dit verklaart waarom realisatie lager is dan het projectbudget/krediet. Het totaal van de verplichtingen van IBRAHYM-consortium is opgevoerd als projectbudget/krediet. WML en Provincie dragen elk 25% van de totale uitgaven bij, samen dus 50%. Die 50% is hier opgevoerd als geraamde inkomsten. Omdat door opdrachtnemers daar waar mogelijk direct aan WML is gefactureerd, zodat WML de BTW kan verrekenen, zijn niet alle bijdragen van WML aan het totale projectbudget hier zichtbaar als inkomsten. Dit verklaart waarom realisatie lager is dan de geraamde inkomsten.

P502020 Implementatie e-HRM

Betreft SaaS-applicatie welke niet (meer) geactiveerd mogen worden. Daarom zijn de gemaakte kosten in 2022 in één keer afgeschreven (volledig ten laste van exploitatie) gebracht. De gemaakte kosten in 2023 zijn in de exploitatie opgenomen. Project afsluiten.

BIJLAGE K Lijst van verbonden partijen

Algemene gegevens		Belang vanuit optiek waterschap	Vermogen verbonden partij per 31-12-2023 (afgerond op € 1.000)	
Naam - Plaats	Rechtsvorm		Eigen vermogen	Vreemd vermogen
Belastingamenwerking Gemeenten en Waterschappen - Roermond	Gemeenschappelijke regeling	Een zo doelmatig mogelijke uitvoering van de heffing en invordering van gemeentelijke belastingen, inclusief activiteiten in het kader van de Wet waardering onroerende zaken, alsook waterschaps-belastingen en - als hiervan afgeleid belang - de werkzaamheden met betrekking tot de administratie van gegevens ten behoeve van bestuursverkiezingen in het beheersgebied van de deelnemers.	-2.835.000	11.816.000
Waterschapsbedrijf Limburg - Roermond	Gemeenschappelijke regeling	Een zo doelmatig mogelijke uitvoering van: 1. de bouw, de exploitatie, het onderhoud en het beheer van alle zuiveringstechnische werken met toebehoren; 2. het contractbeheer van de waterkwaliteitslaboratoriumactiviteiten.	200.000	271.758.000
Het Waterschapshuis - Amersfoort	Gemeenschappelijke regeling	Het realiseren van renderende samenwerking op informatie- en bedrijfsprocessen en daarmee behartiging van behoeften van algemeen belang van de watersector.	0	11.548.000
Het Gegevenshuis - Landgraaf	Gemeenschappelijke regeling	Het opzetten en het beheren van object- en ruimtegerelateerde (Basis-) registraties en geometrie, alsmede het daarmee samenhangende beeldmateriaal.	376.000	403.000
Nederlandse Waterschapsbank N.V. - Den Haag	Naamloze vennootschap	Het uitoefenen van het bankbedrijf ten behoeve van de publieke sector.	2.060.000.000	73.523.000.000
Verdygo B.V. - Roermond	Besloten vennootschap	Het vermarkten van kennis en kunde van Waterschapsbedrijf Limburg bij het (laten) ontwerpen en ontwikkelen van installaties op het gebied van de afvalwaterketen, in het bijzonder rioolwaterzuiverings- installaties.	0	0
Vereniging Unie van Waterschappen - Den Haag	Vereniging	De behartiging van de belangen van de Nederlandse waterschappen, op nationaal, Europees en internationaal niveau, alsmede de ontwikkeling van een gezamenlijke visie en het bepalen van gezamenlijke standpunten van haar leden en het verlenen van service aan haar leden.	2.178.000	21.731.000
Vereniging Werken voor Waterschappen - Den Haag	Vereniging	Het als werkgeversvereniging behartigen van de gemeenschappelijke sociale en sociaal-economische belangen van de leden van de vereniging die activiteiten verrichten binnen de sector waterschap.	niet voorhanden	niet voorhanden
Slibverwerking Noord-Brabant NV (SNB)	NV	Het duurzaam verwerken van zuiveringsslib voor de 7 aandeelhouders (waterschappen). SNB beheert en exploiteert hiervoor een slibverwerkingsinstallatie (SVI) op het industrie- en haventerrein in Moerdijk.	14.736.000	34.595.000